

باوہر ییا تہو حیدئ

پەرتووك: باوهرىيا تەوھىدى (كتاب عقيدة التوحيد).

دانان: دكتور صالح بن فوزان بن عبد الله الفوزان.

وهرگىران: تەھسىن ئىبراھىم دۆسكى.

بەرگ: بەيار جەمىل.

چاپا سىيى ۲۰۱۲.

ژمارا سپارتى: ۲۱۳۰

چاپخانەيا ھاوار – دھۆك.

باوهرىيا تەوحىدى

سەيدايى دكتور

صالح بن فوزان بن عبد الله الفوزان

ئەندامى دەستەكا مەزنى زانايان

وهرگيرانا

تەحسىن ئىبراهيم دۆسكى

چاپا سىيى

۱۴۳۳ مشەختى ۲۰۱۲ زايىنى

– چاپا ئیکئی ۲۰۰۵

– چاپا دووی ۲۰۰۹

– چاپا سییی ۲۰۱۲

پېشكۆتن

حەمد و سوپاسى بۆ خودايى ھەمى چېكړييان بن، و سلاڤ ل پېغەمبەرى وى يى
راستگۆ و دەسپاك بن پېغەمبەرى مه موخەمەدى و ھەڤال و دوپكەفتيپين وى ھەمپيان.

ئەڤە پەرتۆكەكە د علمى تەوحىدى دا من دانايە، و بەرى من تېدا ل ھندى بوويە
يا كورت و ب ساناهى بت، و من ئەو ژ گەلەك ژىدەران وەرگرتيە ژ پەرتۆكېن
زانايين مه يين مەزن، و ب تايبەتى پەرتۆكېن (شيخ الإسلام ابن تيمية) ى، و پەرتۆكېن
(ابن القيم) ى، و پەرتۆكېن (شيخ الإسلام محمد بن عبد الوهاب) ى، و فەقيپين وى
ژ ئىمامين گازيبا پېرۆز، و تىشتى گومان تېدا نه ئەو ھەمى ھەمى عەقىدەيا ئىسلامى ئەو
علمى سەرەكيبە يى پېتقىيە بۆ فيرېبون و نيشادان و كارپېكرنى پويىتە پى بېتە كرن،
چونكى ب رېكا وى كار و كرىار راست دېن و ل نك خودى دئىنە قەبويلكرن و مفا
ژى دگەھتە خودانان، و ب تايبەتى چونكى ئەم ل دەمەكى دژين پىلېن سەرداچوونى
تېدا دىمەنە: پىلا بى دىنيى، و پىلا صووفياتى و رەبەناتىيى، و پىلا گۆرپەپەسىيى، و پىلا
وان بىدەپين دژى رېيازى پېغەمبەرى - سلاڤ لى بن -، و ئەو ھەمى پىل جەھى ترسيپە
ئەگەر ھات و موسلمان بەرانبەر وان ب چەكى عەقىدەيا دورست يى چەكدار نەبت،
ئەو عەقىدەيا وەرگرتى ژ كىتاب و سوننەتى و رېيازى پېشپيپين ئومەتى، ھنگى جەھى
ھندىيە ئەو پىل وى د گەل خۆ بېدەن ووى بەرزەكەن، و ئەڤە ھندى دخوازت
پويىتەپەكى تمام ب نيشادانا عەقىدەيا دورست بۆ كورپين موسلمانان ژ ژىدەرپين
دورست بېتە كرن..

وسلاڤين خودى ل پېغەمبەرى مه موخەمەدى و ھەڤال و دوپكەفتيپين وى بن.

دانەر

دەرگەھى ئىككى

دەرگەھەك بۇ قەكۆلىنا عەقىدىن

و ژ فان ناڧىران پىك دئىت:

ناڧىرا ئىككى: رامانا عەقىدى وئاشكەراكرنا گرنگىيا وى، كو ئهوه بناخه بى
دین ل سەر دئىتە ئافاكرن.

ناڧىرا دوھى: ژىدەرین عەقىدەيا دورست، وړپىازا پىشپىان د پىشخستنا وى
دا.

ناڧىرا سىپى: لادان ژ عەقىدى، وړپىكین خۆپاراستنا ژ وى لادانى.

ناہبرا ئیکئی

پامانا عہقیدہ وناشکہ راکرنا گرنگییا وئ

کو نہوہ بناخہیئ دین ل سہر دئیتہ نافاکرن

ژ لایئ زمانی فہ پھیفا (عہقیدہ) ژ گریکا تشت بی دئیتہ گریدان ہاتیبہ وەرگرتن، وعہقیدا من ب فلان تشتی ہہیہ، یه عنی: من دل ووژدانا خو پیٹہ گریدایہ، وعہقیدہ: ئەو تشتہ بی مروؤفی باوہری بی ہہی، دئیتہ گوتن: فلانی عہقیدہ یہ کا باش ہہیہ، یه عنی: عہقیدہ یہ کا ساخلہم ژ گومانی، وعہقیدہ کارہ کی دلیبہ، ئەو باوہریا دلیبہ ب تشتی.

و د شریعتی دا عہقیدہ باوہری ئینانا ب خودیہ، و ب ملیاکہت وکتیب و پیغہ مہرین وی، و ب رۆژا دویمہی، و ب قہدہری باشی و خرابییا وی، و دیژنہ فآن ستوینین باوہریی.

و شریعت ل سہر دو پشکان دئیتہ لیکفہ کرن: پشکا باوہرییان، و پشکا کریاران، و پشکا باوہرییان: ئەوہ یا ب چاوانییا کریاران فہ نہ ہاتیبہ گریدان، و ہکی باوہرییا ب خوداینییا خودی، و فہربوونا پەرستنا وی، و باوہرییا ب ستوینین دی یین باوہریی یین ژینگوتی، و ئەف پشکە یہ دیژنی بناخہ. و پشکا کریاران: ئەوہ یا پە یوہندی ب چاوانییا کرنی فہ ہہی، و ہکی نفیژی وزہ کاتی و رۆژیی و کارین دی ہہمی، و ئەف پشکە چەق و طایہ، چونکی ژ لایئ دورستی و نہ دورستی فہ ل سہر یا دی دئیتہ نافاکرن.^(۱)

مہنا عہقیدا دورست ئەو بناخہ یہ بی دین ل سہر دئیتہ راکرن و کریار د گہل دورست دبن، و ہکی خودایی مہزن دیژت: ﴿فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا

(۱) شرح العقيدة السفارينية (۱ / ۴)، و دەمی نفیسەر دیژت: (ل سہر یا دی) مہبہست پی پشکا باوہرییانہ.

صَالِحًا وَلَا يُشْرِكُ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا - فَيَجَا ههچیی ژ عهزبا خودایی خو بترست ودلی
خو ببهته خیرا وی ل روژا دیدارا وی، بلا کاره کی چاک بو خودایی خو بکته، وچو
شریکان د پهرستنئی دا بو وی نه دانت ﴿ (الکھف: ۱۱۰).

وَدَبِيتُ: ﴿ وَلَقَدْ أُوحِيَ إِلَيْكَ وَإِلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكَ لَئِنْ أَشْرَكْتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ
وَلَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ - و ب راستی وهی بو ته نهی موحه ممد و بو پیغه مبه رین
بهری ته ژی هاتییه: کو نه گهر تو شریکه کی بو خودی بدانی کاری ته دی پویج
بت، و تو دی ژ وان بی بین تی دچن ودنیا و ناخره تا خو ب زیان ددهن ﴿ (الزمر:
۶۵).

وَدَبِيتُ: ﴿ فَاعْبُدُ اللَّهَ مُخْلِصًا لَهُ الدِّينَ. أَلَا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ - فَيَجَا تو پهرستنا
خودی ب تنی بکه، و تو د هه می دینی خو دا ئیخلاصی بو وی بکه. نی گوه دانا
ساخلم و پاراستی ژ شرکی بو خودی ب تنییه ﴿ (الزمر: ۲-۳).

فَيَجَا ئەهه ئایه ته و گه له ک ئایه تین دی بین وه کی وان هندی دگه هینن کو کریار
ژ مرۆفی نائینه قه بویلکرن نه گهر ژ شرکی دپاراستی نه بن، لهو پیغه مبه ران - سلاؤ لی
بن - ژ ههر تشته کی پتر پویته ددا چاک کرنا باوه ریی، و تشتی وان ل سه ری به ری
ملله تی خو دایی پهرستنا خودی ب تنی بو و خود ویر کرنا ژ پهرستنا هه ر ئیکی دی
ژبلی وی، وه کی خودی گوتی: ﴿ وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنْ أُعْبُدُوا اللَّهَ
وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ - و ب راستی د نا هه ر ملله ته کی بو ری دا مه پیغه مبه ره ک
هنارتبوو دا فه رمانی ب پهرستنا خودی و گوه دارییا وی ل وان بکته و وان ژ پهرستنا
شه یانی و صه نه م و مریبان بده ته پاش ﴿ (النحل: ۳۶).

وهه ر پیغه مبه ره ک ل سه ری دبیژته ملله تی خو: ﴿ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ
- عه بدینییا خودی، و گوه دارییا وی ب تنی بکه ن، چونکی ژ وی پیغه تر هه وه چو
خودایین دی نینن هیژای پهرستنئی بن ﴿ (الأعراف: ۵۹، ۶۵، ۷۳، ۸۵) نوو حی
وهوودی و صالحی و شوعه یی و هه می پیغه مبه رین دی نهه چهنده گوتبوو ملله تین خو.

ویغه مبه ری - سلاؤ لی بن - سیژده سالان ل مه که هی پشتی هاتییه هنارتن خه لک
بو ته و حیدی گازی دکر، و کار بو چاک کرنا عه قیدی دکر، چونکی نه وه نه و بنا خه بی
ئا فاهیئی دین خو ل سه ر دگرت، و گازیکه رین دینی و مرۆقین چاک خواز ل هه می

دەمان ل سەر رېكا پېغەمبەران ھاتىنە، و ژ گازییا تەوحىدۇ وچا كونا عەقىدۇ دەست پى كرىنە، پاشى پىشتى وى وان بەرى خۇ داىە فەرمانا ب فەرمانىن دى يىن دىنى.

ناخبرا دووی

ژېدهرېن عه قېدهيا دورست

ورېبازا پېشيان د پېشخستنا وړ دا

عه قېده کاره کي (ته وقيفي) يه، بي ده ليله کي شهرعي نه و بنه جه نابت، وجهي بير و بوچوون و خو وه ستاندي تيدا نينه، له و ژېدهرېن وي ب تني نه ون يين د کيتاب و سوننه تي دا هاتين، چونکي کهس ژ خودي چيتر نرانت کاني چ تشت هيژاي وييه، وچ تشت نه بابته وييه، و پشتي خودي کهس ژ پيغه مبهري خودي - سلاؤ لي بن - چيتر خودي نانياست، ژ بهر في چهندي رېبازا پېشيان چاکين في نومته تي وهه چيبي دوپکه فتنا وان کري د وهر گر تنسا عه قيدي دا ب کيتاب و سوننه تي ب تني فه يا گرېدای بوو، و تشتي د دهر حه قا خودي دا د کيتاب و سوننه تي دا هاتي وان باوهري بي نينا، و تشتي د کيتابا خودي و سوننه تا پيغه مبهري وي دا نه هاتبت وان قه بويل نه کر و باوهري بي نه نينا، ژ بهر في چهندي نه و د عه قيدي دا د ناخبرا خو دا ب هه فرکي نه چوون وژيک جودا نه بوون، بهلکي عه قېده يا وان ئيک بوو، چونکي خودي که فاله ت دايه وان که سين خو ب کيتابا وي و سوننه تا پيغه مبهري وي فه گرېدهن کو دئیکگرتي بن، و ل سهر باوهرييا راست بن و خودان ئيک مهنه ج بن، خودي دبېرت: ﴿وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا - وَهُوَ يَأْتِيكُمْ بِالْحَبْلِ جَمِيعًا﴾ و سوننه تا پيغه مبهري وي فه بگرن، ووي تشتي دته نه گهرا ژيکفه بوونا هه وه هوين نه کهن ﴿آل عمران: ۱۰۳﴾.

و دبېرت: ﴿فَأَمَّا يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا فَلَا تُصَلُّوا وَلَا تَسْتَقِي - فَبِجَا﴾ نه گه رېنيشادان و ناشکه را کر نه ک ژ من بو هه وه هات هه چيبي دوپکه فتنا رېنيشادان و ناشکه را کرنا من کر و کار بي کر نه و د دنيابي دا دي ئيته سهر ري، و دي ب هيدايت کهفت، و ل ناخره تي ژي نه و ب عه زابا خودي دل نه خو ش نابت ﴿طه: ۱۲۳﴾.

و ژ بہر فیّ چہندیّ نا فیّ وان بوو دہستہ کا رزگار بووی، چونکی پیغہ مہری -
 سلافلّی بن - شامدہیی ب رزگار بوونی بو وان دایہ دہمی بہحسیّ ژیکّ جودابوونا
 نومہتیّ ل سہر حہفتیّ وسیّ دہستہ کان کری، کوئو ہہمی د ناگری دانہ ئیکّ تیّ
 نہبت، ودہمیّ پسپارا ویّ دہستہ کیّ ژئی ہاتیبہ کرن وی گوت: ﴿ہی ما کان علی
 مثل ما أنا علیہ الیوم وأصحابی - ئوئوہ یال سہر ویّ بت یا ئوز وصہحابییّن خو
 ئو فرؤل سہر﴾^(۱).

وراستییا ویّ چیبوو یا پیغہ مہری - سلافلّی بن - بہحسّ ژئی کری، دہمیّ ہندہک
 مروّقان باوہرییا خو دویر ژ کیتاب وسوننہتیّ ل سہر علمیّ کہلامی وپیکیّ مہنطقی
 - یین ژ فہیلہ سووفین یونانی ہاتیبہ فہگیران - ئافا کری لادان وژیکّ جودابوونا د
 باوہریییّ دا پیددا بوو تشتیّ بوویہ ئہ گہرا ژیکفہ بوونا کومیّ وکہلاشتنا ئافاہییّ
 جفاکا موسلمانان.

(۱) نیمام ئہجمہد فیّ حدیسیّ فہد گوہیزت.

ناثیرا سییی

لادان ژ عه قیدهی و پیکین خۆپاراستنا ژ وین لادانی

لادانا ژ عه قیدهیا دورست خودانی تی دبهت و بهرزه دکهت، چونکی عه قیدهیا دورسته نهو پالدهری ب هیز بی کو بهری مروفی ددهته کاری ب مفا، و مروفی بی عه قیده کا دورست دی تویشی وان گومان و دودلییان بت بین کو نه دویره ل نک وی بکهفته سدریک و ئیکا هند ژ وی چی بکهت نهو ریکین ژینا بهخته وهر نه بینت، و ژینا وی ب رهنگه کی و هسا لی تهنگ بیت کو نهو بهر گه پانی بکهت خو ژ فی تهنگیی خلاص بکهت نه گهر خو ب ریکا خو کوشتنی ژی بت، وه کی ئهم دبیین ل نک گهلهک ژ وان کهسان چی دبت بین عه قیدهیا دورست ژ دهست دی. و نهو جفاکا عه قیدهیه کا دورست لی دهسه لاتدار نه بت جفاکه کا مرو فان نابت و چو پیتقیین ژینا بهخته وهر ژی د ناؤ دا نابن، نه گهر خو گهلهک پیتقیین ژینا ماددی د ناؤ دا هه بن ژی، نهو پیتقیین کو گهلهک جارن و یران کرنی د دویف خو دا دبیین، وه کی د جفاکین کافران دا دئیه دیتن، چونکی فان پیتقیین ماددی ههوجهی ب سه رپر استکرن و پینیشادانی ههیه، دا فایدهی بو خو ژ سالوخهت و مفایین خو بینت، و ژبلی عه قیدهیا دورست چو تشت نین فی سه رپر استکرنی بکهن، خودایی مهزن دبیزت: ﴿ يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا - ئه ی گه لی پیغه مبهران هوبن ژ رزقی پاقر و حهلال بخون، و کربارین چاک بکن ﴾ (المؤمنون: ۵۱).

و دبیزت: ﴿ وَلَقَدْ آتَيْنَا دَاوُودَ مِنَّا فَضْلًا يَا جِبَالُ أَوِّبِي مَعَهُ وَالطَّيْرَ وَأَلْنَا لَهُ الْحَدِيدَ. أَنْ اعْمَلْ سَابِغَاتٍ وَقَدِّرْ فِي السَّرْدِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ. وَلَسَلِيمَانَ الرِّيحَ غُدُوُّهَا شَهْرٌ وَرَوَاحُهَا شَهْرٌ وَأَسَلْنَا لَهُ عَيْنَ الْقِطْرِ وَمِنَ الْجِنِّ مَن يَعْمَلُ بَيْنَ يَدَيْهِ إِذِ ابْنَ رِيهٍ وَمَن يَزِعُ مِنْهُمُ عَنَّا نُدْفُهُ مِنْ عَذَابِ السَّعِيرِ. يَعْمَلُونَ لَهُ مَا يَشَاءُ مِنْ مَحَارِبٍ وَتَمَاثِيلٍ وَجِفَانٍ كَالْجَوَابِ وَقُدُورٍ رَاسِيَاتٍ اعْمَلُوا آلَ دَاوُودَ شُكْرًا وَقَلِيلٌ مِّنْ عِبَادِيَ الشَّكُورُ - و ب راستی مه پیغه مبهرینی و کیتاب وزانین دابوو داوودی، و مه

گۆتۈبۈ چىيا وتەيران: تەسىيىحاتان د گەل ۋى فەگىرن، ومە ئاسن بۆ ۋى نەرم كىرۈۋ،
 قىچا ئەۋ د دەستى دا ۋەكى ھەقىرى لى ھاتبۈۋ ۋى چاۋا دقيا ۋە لى دكر. كو تو -
 ئەى داوود - كومزىيىن بەرفرەھ وتام چى بگە، وخەلە كىن وان موكم بىخە
 بەرىك، ۋوھسا بچويك چى نەكە كو ئەۋ كومزى ب كىر بەرەقانىيى نەئىت، ۋوھسا
 مەزن ۋى چى نەكە كو خودان نەشەت بگەتە بەر خۆ، وتو وبنەمالا خۆ - ئەى
 داوود - گوھداریيا خودى بگەن، ھندى ئەزم ئەز ب كارى ھوين دكەن يى بىنەرم
 تىشتەك ۋى ل بەر من بەرزە نابت. ومە با بۆ سولەيمانى موسەخخەر كر (بن دەستى
 ۋى كر) ئەۋ با ۋ سپىدى ھەتا نىقرۆ قويناغا ھەيقە كى دچوو، و ۋ نىقرۆ ھەتا ئىقارى
 قويناغا ھەيقە كى ۋ رىقە چوونا عەدەتى، ومە سفر ۋەكى ئاقى بۆ ۋى پۆن كىرۈۋ،
 تىشتى ۋى قىابا ۋى ۋى چى دكر، ومە ئەجنە ۋى بن دەستى ۋى كىرۈۋن ب ئانەھىيا
 خودى ل بەر دەستى ۋى بوون كارى ۋى قىابا وان بۆ دكر، ۋەھچىيى ۋ وان خۆ
 ۋ ۋى فەرمانى لا بدەت يا مە لى كرى كو گوھداریيا سولەيمانىيە ئەم ۋ عەزابا ئاگرى
 ھەلكرى دى ب ۋى دەينە تامكرن. ھەر تىشتە كى سولەيمانى بقىت ۋ ئاكرنا
 مزگەفتان بۆ عىبادەتى، و ۋ چىكرنا پەيكەران ۋ شوپىشەى وسفرى، وجەھىن مەزن
 ۋەكى بركىن ئاقى، ودىز وقازاين ۋ بەر مەزنىيا وان نەئىنە لقاندىن، ئەجنان بۆ ۋى
 چى دكرن، ومە گۆتە بنەمالا داوودى: ھوين شوكر خودى بگەن سەرا ۋى تىشتى
 ۋى داىە ھەۋە، كو گوھداریيا ۋى بگەن، وكىم ۋ بەنىيىن من ھەنە گەلەك شوكر
 خودى دكەن، وداوود وبنەمالا ۋى ۋ وان كىمان بوون ﴿سبأ: ۱۰-۱۳﴾.

مەعنا: چى نابت ھىزا باۋەرىيى ۋ ھىزا ماددى قەبىت، ۋەھر جارەكا ئەۋ ۋى
 قەبوۋ وخودانى بەر ب عەقىدەيىن نەحق لادا، ھنگى ھىزا ماددى دى بتە ئامویرەتى
 ۋىرانكرنى، ۋەكى ئەقرۆ ل وان دەۋلەتتىن كافران دئىتە دىتن يىن ماددە ھەى بەلى چو
 عەقىدەيىن دورست د دەستان دا نەھەى.

ۋەندەك ئەگەر بۆ لادانا ۋ عەقىدەيا دورست ھەنە دقئىت بىنە زانين، وپىن ۋ
 ھەمىيان گىرنگىز ئەقەنە:

۱ - نەزانينا عەقىدەيا دورست، ۋ بەر خۆدویركرنا ۋ زانينا ۋى، يان نەپویتە
 پىكرنا بى، ھەتا دەستەكە كا مروققىن نەزان ب عەقىدەيا دورست مەزن بىن، يىن نە

عهقیدهیا دورست بناسن ونه وان بیر وباوهران ژى بناسن یین دژی عهقیدهیا دورست، فیجا حهقی ل بهر وان نه حهقی بت ونه حهقی حهقی بت، وه کی عومه ری کوری خه ططابی - خودی ژى رازی بت - گوتی: «هه ما هنگی وه رسی نیسلامی داؤ داؤ قه دبت نه گهر د ناؤ موسلمانان دا نهو پهیدا بوون یین جاهلییه تی نه ناسن».

۲ - ته عوصوب بو وی تشتی باب وباپیر ل سهر نه گهر خو نهو تشته نه حهقی ژى بت، وخودویر کرنا ژ تشتی نهو نه ل سهر نه گهر خو حهقی ژى بت، وه کی خودی گوتی: ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا أَلْفَيْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا أَوْلَاؤُكَانَ آبَاؤُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ شَيْئاً وَلَا يَهْتَدُونَ - ونه گهر خودان باوهران ب شیره تکاری فه گوته سهر داچوویان: دویچوونا وی بکهن یا خودی نینایه خواری ژ قورنانی ورینشادانی، نهو ل سهر چاقلیکرنا پیشین خو یین بوتپه ریس رژی دی دکهن ودیژن: نهو دویکهفتنا دینی هه وه ناکهین، بهلکی دی دویکهفتنا وی کهین یا مه باب وباپیرین خو ل سهر دیتین. نه ری نهو دویکهفتنا بابین خو دکهن نه گهر خو نهو چو ژ خودی نه زانن ژى، و د راستیی نه گهن ژى؟ ﴿(البقرة: ۱۷۰).

۳ - چاقلیکرنا کوره بو گوتین خه لکی د عهقیده یی دا بی زانینا ده لیلین وان، وکانی نهو ده لیل دورستن یان نه، وه کی ل نک وان دهسته کان دئیه دیتن یین موخاله فا سوننه تی دکهن وه کی جهمی وموعته زلی ونه شعهری وصوفیان، نهوین چاؤل سهر ژکین سهر داچوویین بهری خو دکهن، فیجا ری بهرزه بووین و ژ باوهرییا دورست لاداین.

۴ - زیده بلند کرنا وه لی وچاکان ب رهنگه کی وه سا کو نهو ژ توخویین وان یین دورست بینه بلند کرن، و بیته هزر کرن کو نهو وی دکهن یا ژ خودی پیقه تر کهس نه شیت بکهت وه کی گه هاندنا مفای یان پاشقه برنا زیانی، یان کو نهو د ناچه را خودی وچیکریین وی دا بینه بهر ده سک هه و جه بیین وان ب جه بینن و بهر سقا دو عایین وان بدن، وقوربان وسهر ونه زر بو وان ومه زارین وان بینه پیشکیش کرن، وداخوازا هاریکاریی ژ وان بینه کرن، وه کی ملله تی نوو حی د دهر حهقا چاکین خو دا کری ده می گوتی: ﴿وَقَالُوا لَا تَدْرُنَّ آلِهَتَكُمْ وَلَا تَدْرُنَّ وَدّاً وَلَا سُوَاعاً وَلَا يَغُوثَ وَيَعُوقَ وَنَسراً - هوین په رستنا خودا وه ندین خو نه هیلن دا عیاده تی خودایه کی ب

تنی بکن، وهوین وهددی وسواعی ویهغوونی ویهعووقی ونهسری نههیلن ﴿نوح: ۲۳﴾ ووهکی گورپه ریس نه فرؤل گهلهک وه لاتان دکهن.

۵ - بی ناگه هییا ژ هزر کرنا د نیشانیین خودی د گهر دوونی دا، و د نایه تین خودی د قورنایی دا، و حیبه تیبا ب فه ریژا شارستانییا ماددی، حهتا وهسا هزرکری کو نهو د شیانا مروقی ب تنی دایه، فیجا مروقه مهزن کری، ونهوه فه ریژه ههمی بو شیان ونافراندنا وی هاتیبه پالفه دان، وهکی بهری قاروونی گوتی: ﴿قَالَ إِنَّمَا أُوتِيتُهُ عَلَىٰ عِلْمٍ عِنْدِي﴾ - ههما ژ بهر وی زانین وشیانا من ههی نهوه ههمی گه نجینه یین بو من هاتیبه دان ﴿(القصص: ۷۸) ووهکی مروقه دیبژت: ﴿هَذَا لِي﴾ - چونکی نهزی یی ژ ههژیمه لهو نهوه گه هشته من ﴿(فصلت: ۵۰)﴾، ﴿إِنَّمَا أُوتِيتُهُ عَلَىٰ عِلْمٍ﴾ - هندسی نهوه یا بو من هاتیبه دان ههما ژ بهر هندیه چونکی خودی دزانت نهزی یی ههژیمه ﴿(الزمر: ۴۹)﴾، ووان هزرا خو د مهزنییا وی دا نه کری یی نهوه چیکیریه داین ونهوه سالوخته تین عه جیب داینی، و مروقه نافراندی وشیان داینی کو نهو فان سالوخته تان ژیی بینته دهر، و مفای ژیی بینت: ﴿وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ﴾ - و خودیه هوین و کریارین ههوه نافراندین ﴿(الصفات: ۹۶)﴾، ﴿أَلَمْ يَنْظُرُوا فِي مَلَكُوتِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا خَلَقَ اللَّهُ مِنْ شَيْءٍ﴾ - نهری ما نه فان یین د رهو ب نایه تین خودی کری بهری خو نه دایه ملکی خودی یی مهزن ودهسه لاتا وی یا بی توخویب ل عه سمانان و عهردی، و ههر تشته کی خودایی مهزن د ناؤه هره دووان دا نافراندی؟ ﴿(الأعراف: ۱۸۵)﴾، ﴿اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْفُلْكَ لِتَجْرِيَ فِي الْبَحْرِ بِأَمْرِهِ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْأَنْهَارَ. وَسَخَّرَ لَكُمُ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ دَائِبَيْنِ وَسَخَّرَ لَكُمُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ. وَآتَاكُم مِّن كُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ وَإِن تَعُدُّوا نِعْمَةَ اللَّهِ لَا تُحْصُوهَا إِنَّ الْإِنْسَانَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ﴾ - خودایی مهزن نهوه بی عه سمان و عهرد ژ چونه بی نافراندین، و باران ژ عهوری ئینا خواری فیجا وی عهرد پشتی مری بی شینکره فه، و رزقی ههوه ژیی نینادهر، و گهمی و پاپور بن دهستی ههوه کرن، دا نهو ب فهرمانا وی و بو مفایی ههوه د ده ریایی دا بچن، و وی رویار بو ههوه بن دهست کرن دا ههوه و حهویان و داروباری ههوه بی ناؤه بدهت. و وی روژ و ههیف بو ههوه بن دهست کرن ههردو د زفرینا خو دا دبه رده وامن، دا مهصلحه تا ههوه پی

بقه تیبت، ووی شهف بۆ رحه تی وتهناهییا هه وه دا، ورۆژ بۆ ژیار و بهر گه ریا نا هه وه دا. و ژ هه ر تشته کی هوین بخوازن وی بی دایه هه وه، و نه گه ر هوین قه نجییین خودی ل سه ر خو بهژمیڤن هوین نه شین هه مییان بهژمیڤن، چونکی نه و گه له کن. هندی مرۆفه گه له ک زۆرداریی ل خو دکه ت، و گه له ک قه نجییین خودایی خو فه دشیرت ﴿ (ابراهیم: ۳۲-۳۴).

۶ - پتیریا مالان ژ رپیشادانا ساخله م دفالانه، و پیغه مبه ر - سلاؤ لی بن - دبیرت: ﴿ کل مولود یولد علی الفطره، فأبواه یهودانه أو یمنرانه أو یمجسانه - هه ر ئیککی دبت ل سه ر خو رستییی دبت، قیجا ده ییابین وی وی دکه نه جو هی، یان فه له، یان مه جووسی ﴿ (بوخاری و موسلم فه دگو هیژن) مه عنا: ده ییابان ده وره کی مه زن د سه راستکرنا به ریخودانا زارۆکی دا هه یه.

۷ - پاشفه چوونا ده زگه هین فیڤ کرن ورا گه هاندنی ل پتیریا جیهانا ئیسلامی ژ گه هاندنا وی کاری ل سه ر وان پیتفی، ونوکه بهرنامه یین فیڤ کرنی پتیرین جارن پویته یه کی مه زن ب لاییی دینی ناکه ن، یان هه ما ئیکجار پویته ی پی ناکه ن، و ده زگه هین را گه هاندنی ژ ی ل پتیرین ده مان یین بووینه ئامویره تی خرابکرن و دسه ردابرنی، یان پویته ی ب تشتین ماددی و موژیلاهییی دکه ن، و خه می ژ لاییی دورستکرنا نه خلاقی ناخۆن، ولی ناگه رپین عه قیدا دورست به لاقه کن و به رسنگی پیلین سه رداجووی بگرن، دا جیله کی ده ست گریدای بهرانه ر له شکه ری ئیلحادی په ییدا که ن.

ورپکیین خو پاراستنا ژ فی لادانی د فان خالان دا دئینه کور تکرن:

۱ - زفرینا ل کیتابا خودی و سونه تا پیغه مبه ری وی - سلاؤ لی بن - پیخه مه ت و ه رگرتنا باوه رییا دورست ژ وان هه ر دووان، وه کی کو پیشیان نه ف چه نده دکر، و تشته ک دویمه ییا فی ئوممه تی چاک ناکه ت نه گه ر نه و نه بت یی به راهییا وی چاک کری، د گه ل خو ناگه هدار کرنا ب باوه رییین ده سه ته کین سه رداجووی، وزانینا هیجه تین نه و بۆ خو دگرن بۆ هندی دا به رسقا وان بیته دان و خه له ک لی بیته هشیار کرن، چونکی نه وی خرابیی نه ناست نیریکه تووش بیتی.

۲ - خەمخوارنا ژ گۆتتا عەقیدا دورست - عەقیدا سەلەفى - ل ھەمى قويناغیڭ خواندنى، ودانا ھند دەرسىڭ كو تىرا بکەن د ناۋ مەنھەجى دا بۆ فى بابەتى، وپويتەدانا مەزن ب تاقىکرنا وى.

۳ - كو كىيىڭ عەقیدا سەلەفى يا خورى بۆ مەنھەجى بىنە دانان، وكتىيىڭ دەستە كىڭ سەرداچووى وەكى صوفى ویدعەچى وجەھمى وموعتەزلى وئەشعەرى وماتورىدىيان بىنە دویرکرن، بۆ ھندى نەبت كو ئو تىشى تىدا ھەى بىتە زانين دا رەد ل سەر بىتە کرن.

۴ - رابوونا ھندەك زانايىڭ چاککەر ب نویرنەفەيا عەقیدا سەلەفى بۆ مروۋشان، و بەرسفدانان ل سەر گۆتتىڭ وان كەسىڭ ژ فى عەقىدى لادای و دسەردا چووین.

دهرگه هی دووی

پامان وپهنگین تهو حیدئ

تهو حیدئ: نهوه ئافرانندن ورتقه برن یا خودی ب تنی بت، وپه رستن ژ دل بو وی بیته کرن، وپه رستنا ههر ئیکئی دی ژبلی وی بیته هیلان، وئهو باشناؤ وبلنده سالوخت بو وی بیته ده سنی شانکرن یین وی ههین، وئهو ژ ههر عهیب وکیماسیه کی بیته پاککرن، و ب فی چهندی ههر سی رهنگین تهو حیدئ دکه فنه د بن دا، و ب فی رهنگی:

۱ - تهو حیدئا خوداینییی (روبووبیه تی)

وئه ف ههر پینچ ناقبره دکه فنه د بن دا:

ناقبرئا نیکی: ئاشکه راکرنا پامانا تهو حیدئا خوداینییی، وکو ئهو خو رستییه وپه تپه ریسان باوهری بی هه بوو.

ناقبرئا دووی: ئاشکه راکرنا پامانا په یفا (الرب - خودا) د قورئان وسوننه تی دا، ودیتنا ملله تین سهردا چووی بو مه سه لا خوداینییی، وره د ل سه ر وان.

ناقبرئا سییی: ئاشکه راکرنا خو ب ده ستفه بهردان وگوه داریا گهر دوونی بو خودی.

ناقبرئا چاری: ئاشکه راکرنا ریازا قورئانی د بنه جه کرنا ئیکینیا خودی د ئافرانندن ورزقدانی وتشتین دی دا.

ناقبرئا پینجن: ئاشکه راکرن کو تهو حیدئا خوداینییی (روبووبیه تی) تهو حیدئا په رستی (ئولووهیه تی) دخوازت.

ناشکرا ئیکئی

ناشکھرا کرنا رامانا تہو حیدا خود اینیبی،

وکو نهو خو پستیبه وبوتپه ریسان باوهری پیں هه بوو

تہو حید: ب رامانا خو یا گشتی باوهری ئینانه کو خود اینی یا خودی ب تنیبه،
وپه رستن دقیت خوری بو وی بیته کرن، وناؤ و سالو خه تین وی بو بینه بنه جه کرن،
مه عنا نهو سی ره نگه:

تہو حیدا خود اینیبی (روبوویبه تی)، و تہو حیدا په رستنی (تولوو هیبه تی)، و تہو حیدا
ناؤ و سالو خه تان، و هدر ره نگه کی رامانه ک بو هه یه دقیت بیته ناشکھرا کرن، دا
جودا هیبا فان ههر سی ره نگان ناشکھرا بیت.

فیبجا تہو حیدا خود اینیبی (یا رابوویبه تی) نهو ه باوهری بیته ئینان کو خودی ب
تنی کریارین خو کرینه، وکو نهو ئافرانده ری هه می چیکریانه: ﴿اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ
شَيْءٍ - خودیبه ئافرانده ری هه می تشتان ﴿ (الزمر: ۶۲) و نهو ه رزقی دده ته هه می
مروؤ و حه یوانه تان: ﴿ وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللَّهِ رِزْقُهَا - خودیبه ژ قه نجیبا
خو رزقی هه ر تشتنه کی ل سهر عه ردی ب ریقه دچت دده ت ﴿ (هود: ۶)، و نهو ه
خودانی ملکی، بی کو دنیا بی هه می بی ب ریقه دبه ت، هنده کان رادکته و هنده کان
ددانت، ل سهر هدر تشتنه کی بی خودان شیان، خودانی شهؤ و پرؤزانه، ژینی و مرنی
دده ت: ﴿ قُلِ اللَّهُمَّ مَالِكِ الْمُلْكِ تُؤْتِي الْمُلْكَ مَنْ تَشَاءُ وَتَنْزِعُ الْمُلْكَ مِمَّنْ تَشَاءُ وَتُعْزِزُ
مَنْ تَشَاءُ وَتُذِلُّ مَنْ تَشَاءُ بِيَدِكَ الْخَيْرُ إِنَّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ. تُوَلِّجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ
وَتُوَلِّجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَتُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَتُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَتَرْزُقُ مَنْ
تَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ - تو نهی موحه مده دوعایی ژ خودایی خو بکه و بیژه: نهی
خودانی ملکی هه می، تویی بی ته بقیت ژ به نیب خو تو ملکی و مالی و مه زنیبی د
عه ردی دا دده بی، و تو ملکی ژ وی دستینی بی ته بقیت، و بی ته بقیت تول دنیا بی
وئاخره تی وی سهر فهراز دکه ی، و بی ته بقیت تو وی ره زیل دکه ی، خیر دده ستی ته

دایه، هندی تویی تو ب تنی ل سهر ههر تشته کی بی خودان شیانی. و ژ نیشانی شیانا تهیه تو شهقی تیکهلی رۆژی دکه، و رۆژی تیکهلی شهقی دکه، فیجا نهفه درپژ دبت ویا دی کورت دبت، و تویی زیندی ژ بی مری دئینه دهر، و بی مری ژ بی زیندی دئینه دهر، و ههچی ته بقیت ژ به نیین خو بی هژمار تو رزقی ددهیی ﴿آل عمران: ۲۶ و ۲۷﴾.

و خودایی مهزن ناشکهره دکهت کو وی چو شریک یان پشته فان د ملکی دا نین، کا چاوا وی چو شریک د ئافرانندن ورزقدانی دا نین، خودی دبیزت: ﴿هَذَا خَلْقُ اللَّهِ فَأَرُونِي مَاذَا خَلَقَ الَّذِينَ مِنْ دُونِهِ - و ههر تشته کی هوین دبین چیکریی خودییه، فیجا هوین گهلی بوتپه ريسان نیشا من بدهن: کانی نهو خوداوه نیدن هوین ژبلی خودی په رستی بو دکه چ ئافراندییه؟ ﴿لَقَمَان: ۱۱﴾، و دبیزت: ﴿أَمَّنْ هَذَا الَّذِي يَرْزُقُكُمْ إِنْ أَمْسَكَ رِزْقَهُ - یان نهو کییه رزقی ددهته ههوه نه گهر خودی رزقی خو ژ ههوه گرت ونه دا ههوه؟ ﴿الملک: ۲۱﴾.

ههر وهسا خودی را گه هاندینه کو خوداینبی ل سهر هه می چیکریان یا وی ب تنیه ده می دبیزت: ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ - حه مد هه می بو خودی بت خودایی هه می چیکریان ﴿الفاحة: ۲﴾، و دبیزت: ﴿إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ يُغْشِي اللَّيْلَ النَّهَارَ يَطْلُبُهُ حَثِيثًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ وَالنُّجُومَ مُسَخَّرَاتٍ بِأَمْرِهِ أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ - هندی خودایی هه وهیه نهو خودایه یی عهسمان و عهر د ژ چوننه یی د شهش رۆژان دا ئافرانندن، پاشی ئستیوا ل سهر عهرشی کر، نهو شهقی ب سهر رۆژی دا دئینت، حه تا د نا فا دا دبیزت و رۆناهییا وی دبهت، و رۆژی ب سهر شهقی دا دئینت فیجا تارییا وی دبهت، و ههر ئیک ژ وان هه ردهم ب لهز ب دویف یا دی دا دئیت، و نهوه یی رۆژ و هدیف و ستیر ئافرانندن و ئیخستینه بن فه مانا خو وه کی وی دقیت نهو وان ب ریفه دبهت، و نهو ژ ئایه تین وی بین مهزن. نی ئافرانندن هه می و فه مان هه می یا ویه، و خودی خودایی هه می چیکریان یی پاک و بلند و مهزن بت ﴿الأعراف: ۵۴﴾.

وخودی همی چیکری و هسا داینه کو باوهریی ب خوداینیا وی بین، خو ئه بو تپه ریسین شریک بو خودی د پهرستی دا داناین وان زی باوهری ئینایه کو خوداینیا یا خودی ب تنبیه، وه کی خودی گوتی: ﴿قُلْ مَنْ رَبُّ السَّمَوَاتِ السَّعِ وَرَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ. سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ. قُلْ مَنْ يَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ يُجِيرُ وَلَا يُجَارُ عَلَيْهِ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ. سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ فَأَنَّا تُسْحَرُونَ - تو بیژه: کییه خودایی حهفت عهسمانان وخودایی عهرشی مهزن؟ مسوگهر ئه و دی بیژن: خودییه، تو بیژه وان: ئه ری ما هوین ژ عهزابا وی ناترسن کو هوین پهرستنا ئیکی ژبلی وی بکهه؟ بیژه: کییه خودانی ههر تشته کی یی خزینه یین همی تشتان د دهستی وی دا، وئهو د هاوارا وی دچت یی هاوارین خو بگه هینتی، وکس نینه بشیت د ههوارا وی بچت یی وی بقیت ئه و تی بهت، یان وی خرابییی ژی بدهته پاش یا وی بو نفیسی، ئه گهر هوین وی چهندی دزان؟ ئه و دی بهرسقی دهن و بیژن: ئه و همی یین خودیینه، تو بیژه وان: چاوا عهقلی ههوه ژ ههوه هاتییه ستاندن وهوین هاتینه خاپاندن، فیجا هوین بهری خو ژ تهو حیدی وهردگیرن و باوهریی ب رابوونا پشتی مرنی نائین؟ ﴿(المؤمنون: ۸۶-۸۹).

فیجا چو دهسته کین بهرنیاس ژ مروقان دژی فی تهو حیدی رانه وه ستاینه، بهلکی دل ب خورستییا خو باوهریی پتر ب وی دئینن ژ ههر تشته کی دی، وه کی پیغه مبهران گوتی ههر وه کی خودی ژ زار دهفی وان فه دگیرت: ﴿قَالَتْ رُسُلُهُمْ أَفِي اللَّهِ شَكٌّ فَاطِرِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ - پیغه مبهرین وان گوته وان: ئه ری گومانه ک د هه بوون و پهرستنا خودی - ب تنی - دا هه یه، و نافراندهری عهسمانان و عهردی ئه وه، یی کو ئه و ژ چونه یی وی وینه چیکرین؟ ﴿(إبراهيم: ۱۰).

وی ژ هم میان نافدارتر کو خو ب نه باوهری ئینانا ب خودی ئینایه دهر فیرعه ون بوو، وئهو وی ب خو ژی د دل دا باوهری یی هه بوو، وه کی مووسای گوتیی: ﴿قَالَ لَقَدْ عَلِمْتُمْ مَا أَنْزَلَ هَؤُلَاءِ إِلَّا رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ بِصَائِرٍ - مووسای گوته فیرعه ونی: ب راستی ته زانییه کو ژبلی خودایی عهر د و عهسمانان که سی ئه د ئایه ته نه ئینایه خواری، دا ئه و بو خودان دیتنان بینه دهلیل لسه ر تهو حیدا خودی ﴿(الإسراء: ۱۰۲)، و به حسی وی و ملله تی وی کر و گوت: ﴿وَجَحَدُوا بِهَا

وَاسْتَيْقَنَتْهَا أَنْفُسُهُمْ ظُلْمًا وَعُلُوًّا - ووان باوه‌ری ب وان موعجزه‌یین ناشکهره‌یین کو راستییا موسای به‌رچاؤ دکهن نه‌ئینا، ووان ب ده‌فیّ خوؤ ناشکهره‌را کر کو‌ئو باوه‌ر ناکهن ئەؤ موعجزه‌ ژ نک خودی‌ بن، ووان د دل دا دزانی کو‌ئو ژ نک خودینه ﴿النمل: ۱۴﴾.

وه‌ر وه‌سا ئەوین ئەفرۆ باوه‌ریی ب خودی‌ نائین ژ شیوعییان، ئەو ژ دفن بلندی - هه‌ما ب سه‌رفه - حاشاتییا وی دکهن، وه‌کی دی ئەو - د دل دا - دزانی هه‌ر تشته‌کی هاتییە چیکرن د‌فیت چیکه‌ره‌ک بو هه‌بت، وه‌کی خودی‌ دبیت: ﴿أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمُ الْخَالِقُونَ. أَمْ خَلَقُوا السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بَلْ لَا يُوقِنُونَ - ما ئەؤ بوتپه‌ریسه‌ بی نافراند‌ه‌ره‌ک هاتینه‌ نافراندن، یان وان خوؤ نافراندییه‌؟ یان وان عه‌سمان وه‌رد ب فی ره‌نگی جوان نافراندینه‌؟ به‌لکی ئەو باوه‌رییه‌کا باوه‌ری ب عه‌زابا خودی‌ نائین ﴿الطور: ۳۵-۳۶﴾.

به‌ری خوؤ بده‌ جیهانی هه‌میی بلندیی و نزمیی، ب هه‌می پشکین وی شه، دی بیی ئەو شاهده‌ ل سه‌ر هه‌بوونا چیکه‌ر و نافراند‌ه‌ر و خودانی خوؤ، و د عه‌قلی و خورستیی دا مه‌ته‌لا وی بی باوه‌ریی ب هه‌بوونا نافراند‌ه‌ری گه‌ردوونی نه‌ئینت وه‌کی مه‌ته‌لا وییه‌ بی باوه‌ریی ب علم وزانینی نه‌ئینت، چو جوداهی د ناچه‌را وان دا نین^(۱)، و حاشاتییا هه‌بوونا خودی‌ یا شیوعییه‌ت ئەفرۆ شه‌دجویت هه‌ما دفن بلندییه‌کا ژ قه‌ستایه‌ و قه‌ید‌کر نه‌که‌ بو به‌ره‌می عه‌قلی وه‌ز و بیرین دورست، و ئەوی ب فی ره‌نگی بت ئەوی عه‌قلی خوؤ بی ژ کار ئیخستی و خوؤ یی کرییه‌ پیژانکی مروّقان، شاعره‌ک دبیت:

كيف يعصى الإله ويجحد الجاحد

وفي كل شيء له آية تدل على أنه واحد

(چاوا گوهدارییا خودی‌ نائینه‌ کرن، و کافر باوه‌ریی بی نائینت، و د هه‌ر تشته‌کی دا نیشانه‌ک هه‌یه‌ کو ئەو خودایه‌کی ب تنییه‌؟).

(۱) چونکی علمی دورست هه‌بوونا نافراند‌ه‌ری بنه‌جه‌ دکته‌.

ناھبىرا دووى

ناشكەراكرنا رامانا پەيھا (الرب - خودا) د قورئان وسوننەتىم دا

وديتنا مللەتتەن سەرداچووس بو مەسەل خوداينىيىن

۱ - رامانا پەيھا (الرب - خودا) د قورئان وسوننەتىم دا:

(الرب - خودا يان خودان) د زمانى عەرەبان دا ژىدەرەكە بو ھندى دئىتە گۆتن دەمى تشتەك ژ حالەكى بو حالەكى تمامت دئىتە ب خودانكرن وپەرورەدەكرن، وپەيھا (رب) ژىدەرەكە بو بكەرى دئىتە ب كارئىنان، وئەھ پەيھە ب رەنگەكى بەرداى ژبلى وى خوداىي بى وى تشتى چاكىيا چىكرىيان تىدا ھەدى ددەت بو كەسى دى نائىتە ب كارئىنان، وەكى خودى گۆتى: ﴿رَبِّ الْعَالَمِينَ - خوداىي ھەمى چىكرىيان﴾ (الفاتحة: ۲)، ﴿رَبُّكُمْ وَرَبُّ آبَائِكُمُ الْأُولِينَ - خوداىي ھەو و خوداىي بابىن ھەو و بىن ئىكى﴾ (الشعراء: ۲۶).

وپەيھا (رب) بو كەسى دى ژبلى وى خوداىي نائىتە گۆتن ئەگەر نەئىتە پالدىن وتوخويب بو نەئىتە دانان، وەكى: (رب الدار) و (رب الفرس) يەنى: خودانى وان، و ژ فى رەنگىيە دەمى خودى ژ زار دەفى يوسفى دىيىت: ﴿اذكُرْنِي عِنْدَ رَبِّكَ فَأَنسَاهُ الشَّيْطَانُ ذِكْرَ رَبِّي - بەھسى من ل نك خودانى خو مەلكى بكە و بىيى ئەز بى گونەھ بى ھاتىمە گرتن، ئىنا شەبتانى ژ بىرا وى زەلامى بر كو ئەو بەھسى يوسفى بو خودانى خو بكەت﴾ (يوسف: ۴۲) و دىيىت: ﴿قَالَ ارْجِعْ إِلَىٰ رَبِّكَ - بزقپە نك خودانى خو﴾ (يوسف: ۵۰)، و دىيىت: ﴿أَمَّا أَحَدُكُمَا فَيَسْقِي رَبَّهُ خَمْرًا - ھندى ئەو بى د خەونى دا ترى دگفاشت ئەو دى ژ گرتىخانە بى دەر كەفت و بئە مەيگىپرى خودانى خو مەلكى﴾ (يوسف: ۴۱)، و گۆتتا پىغەمبەرى - سلاڤ لى بن - د دەر ھەقا چىشترا بەرزە دا: ﴿حتى يجدها ربها - ھەتا خودانى وى وى دىيىت﴾ (۱).

(۱) بوخارى و موسلم فى ھەدىسى ڤەدگۆھىزن.

ژ څی ناشکهره دبت: کو په‌یفا (الرب - خودا) چ بیته پالدان یان نه، بو خودی دئیتنه ب کارئینان وه‌کی: (الرب - خودا)، و (رب العالمین - خودایی چیکرییان)، و (رب الناس - خودایی مروژان)، و نهو بو که‌سی ژبلی خودی نائیتنه ب کارئینان نه‌گهر نه‌ئیتنه پالدان، وه‌کی: (رب الدار - خودانی خانی)، و (رب المنزل - خودانی مالی)، و (رب الإبل - خودانی حیشران).

و (رب العالمین) ب رامانا ئافراندهر و خودانی ههمی چیکرییان دئیت، یی کو کاری وان چی دکهت و ب قه‌نجیا خو وه‌نارتنا پیغه‌مبه‌رین خو وئینانه خوارا کتیبین خو وان په‌روه‌ده دکهت، و جزایی وان سه‌را کاری وان دده‌تی، (ابن القیم) ی زانا - خودی ره‌چی پی بدهت - دبیژت: «خودایی هندی دخوازت نهو فه‌رمانی ل عه‌بدان بکهت و وان پاشقه‌بدهت، و قه‌نجی وان ب قه‌نجیا وی جزا بدهت، و خرابی وان ب خرابیا وی»^(۱).

نه‌فه راستیا خودایییی (روبوویسه‌تی) یه.

۲ - رامانا په‌یفا (الرب - خودا) د دیتنن ملله‌تین سه‌ردا‌جووی دا:

خودی مروژل سه‌ر ته‌و‌حیدی و ناسینا خودایی ئافراندهر ئافراندینه، وه‌کی خودایی مه‌زن دبیژت: ﴿فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَةَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ - فَيُجَا تُو نَهَى مَوْحَمَهْد وَه‌چییی دو‌یکه‌فتنا ته کری به‌ری خو راست بده وی دینی یی خودی بو ته دانای، کو ئیسلامه، و به‌رده‌وام ل سه‌ر بمینه، چونکی نهو د گهل خو‌رستییا مروژی ری دکهفت، و مانا هه‌وه ل سه‌ر فی دینی خو‌پیغه‌گریدانه ب وی خو‌رستییی فه یا خودی مروژل سه‌ر چیکری، گوهورین بو چیکرییی خودی و دینی وی نینه ﴿(الروم: ۳۰)، و دبیژت: ﴿وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَأَشْهَدَهُمْ عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَىٰ شَهِدْنَا - وَتَوَّاهَى مَوْحَمَهْد به‌حسی هندی بکه ده‌می خودایی ته دوونده‌ها ناده‌می ژ پشتین بابین وان ئیناینه‌ده‌ر، ووی نهو ل سه‌ر گوتنا ب ته‌و‌حیدا خو کرینه شاهد، و د خو‌رستییا وان دا

(۱) به‌ری خو بده (۱ / ۸) ژ کتییا (مدارج السالکین).

بنهجهكرى كو ئەو خودايى وانه وئافراندهرى وانه، ئينا وان شاهدهيى ب وي چهندى دا ﴿الأعراف: ۱۷۲﴾.

مەننا: باوهرى ئينانا ب خوداينىيا خودى تشته كى خورستىيه ل نك مرؤفى، وشرك تشته كى نەعدەتتیه ب سەر دا هاتى، ويغەمبەر - سلاؤ لى بن - دىبىزت: ﴿كل مولود يولد على الفطرة، فأبواه يهودانه أو ينصرانه أو يمجسانه - هەر ئىكى دىت ل سەر خورستىيى دىت، فئىجا دەيبايىن وي وي دكەنە جوھى، يان فەلە، يان مەجووسى﴾^(۱) وئەگەر مرؤف و خورستىيا وي بىنە هیلان ئەو دى قەستا تەوحیدى كەت ووى گازىيا پىغەمبەران قەبويل كەت يا پىغەمبەر پى هاتىن و د كىتابان دا هاتىيە خواری، وئايەتین گەردوونى بەرچاؤ كرى، بەلى پەرورەدە كرنا خراب وژىنگەها بى باوهرە بەرى زارؤكى وەردگىپت، وئە پىشتى هنگى چاؤ ل بايىن خو د سەرداچوون و بەرزەبوونى دا دكەن.

خودايى مەزن د حەدىسا قودسى دا دىبىزت: ﴿خلقت عبادي حنفاء، فاجتالتهم الشياطين﴾^(۲)، يەنى: من بەرى وان ژ صەنەم پەرىسىيى وەرگىپرا بوو، بەلى ئەو كەفتنە د بەرزەبوون و سەرداچوونى دا، و د ناڤەرا خو دا ب هەفركى چوون وژىك جودا بوون، هەر ئىكى خودايە كى جودا ژ خودايى يى دى بو خو دانا و پەرستنا وي كر، وئەفە ژ بەر هەندى بوو چونكى دەمى وان خودايى حەق هیلای ئەو ب پەرستنا خودايىن ژ قەستا هاتنە جەرباندن، وەكى خودى كوتى: ﴿فَدَلِكُمْ اللَّهُ رَبُّكُمُ الْحَقُّ فَمَاذَا بَعَدَ الْحَقِّ إِلَّا الضَّلَالُ - فئىجا ئەو (ئەللاھ) خودايى هەوہ يى ب حەقە، يى هئىزا كو پەرستنا وي ب تنى بىتە كر، فئىجا ما ژ حەقىيى دەر كەفت ژبلى نەحەقىيى تشته كى دى هەيە؟﴾ (يونس: ۳۲)، و نەحەقى و بەرزەبوونى چو توخويب و دووماهى بو نىن، وئەو دئىتە رىكا هەر كەسە كى پىشت بەدە خودايى حەق، خودايى مەزن دىبىزت: ﴿أَرَبَابٌ مُّتَفَرِّقُونَ خَيْرٌ أَمْ اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ. مَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِهِ إِلَّا أَسْمَاءَ سَمَّيْتُمُوهَا أَنْتُمْ وَآبَاؤُكُمْ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ - ئەرى پەرستنا وان خوداوەندىن هاتىنە چىكرن و جودا جودا چىتە يان پەرستنا خودايە كى تنى يى ب سەرئەهاتى؟

(۱) بوخارى و موسلم فى حەدىسى قەدگوهىزن.

(۲) ئەھمەد و موسلم فى حەدىسى قەدگوهىزن.

هدما هوین ژبلی خودی پەرستنا هندەك ناڤان دكەن چو رامان د پشت را نینن، هه‌وه و بابین هه‌وه ژ نه‌زانین و سه‌رداچوون ئەو بو خۆ یین کرینه خودا، خودی چو هیجەت و ده‌لیل ل سه‌ر راستییا وان نه‌ئیناینه خواری ﴿یوسف: ۳۹ و ۴۰﴾.

و شرکا د خودایینی دا، کو مرۆڤ بیژت: دو ئافراندەرین وه‌کی ئیک د سالۆخەت و کریاران دا هه‌نه، تشته‌که عه‌قل قه‌بویل ناکه‌ت، وه‌ما هندەك بوتپه‌ریس بو هندی دچوون کو ئەو خودایین وان پەرستنا وان دکر هندەك تشته‌ت د گه‌ردوونی دا ب رێڤه‌ دهرن، وشه‌یتانا د پەرستنا ڤان خوداوه‌ندان دا یاری بو خۆ ب وان دکر، و وان یاری بو خۆ ب هه‌ر ملله‌ته‌کی ل دویف عه‌قلی وان دکر، هندەك ژ وان – وه‌کی ملله‌تی نووحي – ب رێکا مه‌زنکرنا مرییان د سه‌رداڤرن، ده‌می به‌ری وان دایه‌ چیکرنا سه‌نه‌مین وان مرییان، وه‌نده‌کان سه‌نه‌م ل سه‌ر وینه‌ی ستیران بو خۆ چیکرن و هزرکر ئەو کاری د جیهانی دا دکه‌ن، ڤیجا هندەك پەرستگه‌ه بو ئاڤاکن، و ئەو د پەرستنا ڤان ستیران دا ب هه‌ڤرکی چوون: هندەکا رۆژ په‌ریسی، وه‌نده‌کان هه‌یف، وه‌نده‌کان هندەك ستیرین دی په‌ریسین، وه‌هه‌ر ئیکی پەرستگه‌هه‌کا تایه‌ت بو خودایی خۆ ئاڤاکر، وه‌نده‌کان ناگر په‌ریسی، وه‌کی مه‌جووسییان، وه‌نده‌کان چیل په‌ریسی، وه‌کی هندۆسییان، وه‌نده‌کان پەرستنا ملیاکه‌تان کر، وه‌نده‌کان دار و به‌ر په‌ریسین، وه‌نده‌کان گۆر و مه‌زار.. و ئەڤه‌ هه‌می ژ به‌ر هندی بوو چونکی وان هندەك سالۆخه‌تین خودایینی دابوونه ڤان تشته‌تین وان پەرستن بو دکر.

هندەك ژ وان هزر دکر ئەڤ سه‌نه‌مه‌ جهی هندەك تشته‌تین نه‌به‌رچاڤ دگرن، (ابن القیم) دیژت: «دانانا سه‌نه‌می – د هیڤین دا – ل سه‌ر شکی ئیکی نه‌به‌رچاڤ بوو یی پەرستن بو دئیه‌تە کرن، وان سه‌نه‌م ل سه‌ر رهنگ ورویی وی دانابوو دال جهی وی بمینت و شوینا وی بگرت، ئەگه‌ر نه‌ یا ئاشکه‌رایه‌ کو مرۆڤه‌کی خودان عه‌قل تشته‌کی ب ده‌ستی خۆ چی ناکه‌ت پاشی هزر بکه‌ت ئەو خودایی ویه‌ یی پەرستن بو دئیه‌تە کرن»^(۱).

(۱) إغاثة اللهفان: (۲ / ۲۲۰).

وگور په یس ژی بین کشف و بین نوی ژی هزر دکهن نه ژ مریبه مهدهری دی بو وان کهن، وپیخه مهت ب جهینانا هوجهیبین وان نهو دهسکاتیبی بو وان ل نک خودی دی کهن، و دبیژن: ﴿ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَىٰ - نهم پهرستنا وان ناکهین نه گهر بو هندی نه بت کو نهو مهدهری بو مه ل نک خودی بکهن، و مه نیژیکی وی بکهن ﴿ (الزمر: ۳)، ﴿ وَيَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُهُمْ وَلَا يَنْصُرُهُمْ وَيَقُولُونَ هَؤُلَاءِ شُفَعَاؤُنَا عِنْدَ اللَّهِ - ونه ژ بوتپه ریسه ژبلی خودی پهرستنا وی تشتی دکهن بی نه ب تشته کی زیانی دگهینته وان، ونه ل دنیا بی ونه ل ناخره تی مفایه کی دگهینتی، ونه و دبیژن: هه ما نهم پهرستنا نه وین هه دکهن دا نهو مهدهری بو مه ل نک خودی بکهن ﴿ (یونس: ۱۸).

ههر وه کی هنده ک بوتپه ریسی عه ره ب وفه لان ژی هزر دکر خوداوه ندین وان زارو کین خودینه، وهندی بوتپه ریسی عه ره بان بوون پهرستنا ملیا که تان دکر و دگوتن: نهو کچین خودینه، وفه لان پهرستنا مه سیحی - سلاؤ لی بن - کر و گوتن: نهو کوری خودینه.

۳ - پهرسقدانا ل سهر فان دیتین نه حق:

خودای مه زن به رسف ل سهر فان هه می هزر و دیتین نه حق ب فی رهنگی دایه: ا - وی به رسفا صه نه م پهریسان ب فی رهنگی دا: ﴿ أَفَرَأَيْتُمُ اللَّاتَ وَالْعُزَّىٰ وَمَنۢنۢنَةَ الثَّالِثَةِ الْأُخْرَىٰ ﴿ (النجم: ۱۹ و ۲۰) ورامانا فی نایه تی وه کی قورطی دبیژت نهو: نهری هه وه نه ژ خوداوه نده دیتینه بین هوین پهرستی بو دکهن! نهری وان مفایه ک یان زیانه ک گه هاندیه هه وه دا نهو بو خودی بینه شریک؟ یان وان به ره فانیه ک ژ خو کر ده می پیغه مبه ری - سلاؤ لی بن - وصه حابیسی وی - خودی ژی رازی بت - نهو په لخان دین، و خودی دبیژت: ﴿ وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ إِبْرَاهِيمَ. إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ مَا تَعْبُدُونَ. قَالُوا نَعْبُدُ أَصْنَامًا فَنَظَلُّ لَهَا عَاكِفِينَ. قَالَ هَلْ يَسْمَعُونَكُم إِذْ تَدْعُونَ. أَوْ يَنفَعُونَكُم أَوْ يَضُرُّونَ. قَالُوا بَلْ وَجَدْنَا آبَاءَنَا كَذٰلِكَ يَفْعَلُونَ - وتو نهی موحه مده به حسی ئیبراهیمی بو کافران بکه ده می وی گوتیه بابی خو و ملله تی خو: هوین پهرستنا چ دکهن؟ وان گوت: نهم پهرستنا هنده ک صه نه مان دکهن، ونه م ل سهر پهرستنا وان دمین. ئیبراهیمی بو دیار کرنا نه حقیقا بوچوونا وان گوت: نهری وان

گوه ل دو عایین ههوه دبن ده می هوین گازی وان دکهن، یان نهو مفایه کی دگههیننه ههوه ده می هوین وان دپه ریسن، یان ژ ی نهو زیانه کی د گههیننه ههوه نه گهر ههوه په رستنا وان هیلا؟ ﴿ (الشعراء: ۶۹-۷۴) و نهو هاتنه سهر گوتنا وی کو فان صه نه مان گوه ل گازییان نابت، و نهو نه مفای دگههین نه زیانی، به لی پا وهك چاقلیكرن بو باب و باپیران وان په رستنا وان دكر، و چاقلیكرن هیجه ته كا ژ قه ستایه .

ب - و خودی به رسفا ستی په ریسن و پروژ په ریسن و هه یقه په ریسان ب فی رهنگی دا: ﴿ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ وَالنُّجُومُ مُسَخَّرَاتٍ بِأَمْرِهِ - و نهو وه یی پروژ و هه یف و ستییر ئا فراندین و ئیخستینه بن فه رمانا خو وه کی وی د فی ت نهو وان ب ریقه د بده ت، و نهو ژ ئایه تین وی بین مه زنن ﴿ (الأعراف: ۵۴) و ﴿ وَمِنْ آيَاتِهِ اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ لَا تَسْجُدُوا لِلشَّمْسِ وَلَا لِلْقَمَرِ وَاسْجُدُوا لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَهُنَّ إِن كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ - و ل دو یقیك هاتنا شه ؤ و پروژان، و ژیک جو دا بوونا پروژ و هه یقی ژ ئایه تین خودی و نیشانین ئیكینی و شیانا وینه، وی نهو بن دهستی خو کرینه. هوین نه بو پروژی و نه بو هه یقی نه چنه سو جدی - چونکی نهو دچی کرینه - و بو وی خودایی هه رنه سو جدی یی نهو ئا فراندین، نه گهر هوین وی ب تنی دپه ریسن ﴿ (فصلت: ۳۷).

ج - ووی به رسفا وان یین ملیا كه تان و مه سیحی - سلا فی بن - دپه ریسن و دبیزن: نهو زارو کین خودینه، ب فی رهنگی دا: ﴿ مَا آتَخَذَ اللَّهُ مِنْ وَلَدٍ - خودی چو زارو بو خو نه داناینه ﴿ (المؤمنون: ۹۲)، و گوت: ﴿ أَنَّى يَكُونُ لَهُ وَلَدٌ وَلَمْ تَكُنْ لَهُ صَاحِبَةً - چاوا وی زارویهك دی هه بت ووی چو هه قال (ژن) نه بووینه؟ ﴿ (الأنعام: ۱۰۱)، و گوت: ﴿ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ. وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ - نه وی چو زارو ك هه نه، و نه دایباب، و نه ژن. و نه وی چو هه فکویف هه بووینه، نه د نا فین وی دا، نه د سالو خه ت و کریاران دا، یی پاك و پیروژ بت ﴿ (الإخلاص: ۳ و ۴).

ناثرا سییی

گهر دوون و خوړستییا وئ

د خو ب دهستنه بهردان و گوه داریبی دا بو خودی

گهر دوون ههمی ب عهسمان و عهرد و ستیر فه، و ب خودان رح و دار و بهر و تهراتی و هشکاتی فه، و ب ملیاکهت و نهجنه و مروڅ فه، د بن دهستی خودینه، و د فهرمانا وی یا گهر دوونی دانه، خودایی مهزن دبیوت: ﴿وَلَهُ اسْلَمَ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا - وَهَر تَشْتَه كَى ل عهسمانان و ل عهردی خو ب دهست خودی فه بهردایه ژ دل - وه کی خودان باوهران - یان ب کوته کی - وه کی کافران - ل دهمی وان چو ریکین دی نه بن ﴿ (آل عمران: ۸۳)، و خودی دبیوت: ﴿بَلْ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلُّ لَهُ قَانُتُونَ - بهلکی ههر ئیکی ل عهسمانان و عهردی ملک و به نیی و ییه، و نهو ههمی ل بهر وی دچه میاینه، و ل ژیر فهرمانا وینه ﴿ (البقرة: ۱۱۶)، ﴿وَلِلَّهِ يَسْجُدُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مِنْ ذَابَّةٍ وَالْمَلَائِكَةُ وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ - وههر تشته کی ل عهسمانان وههر تشته کی ل عهردی ژ وان یین ب ریقه دچن بو خودی ب تنی دچنه سوجدی، و ملیاکهت سوجدی بو خودی دبهن، و نهو خو د سهر په رستنا وی را نایینن و خو مهزن ناکه ن ﴿ (النحل: ۴۹)، ﴿أَلَمْ تَرَى أَنَّ اللَّهَ يَسْجُدُ لَهُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ وَالنُّجُومُ وَالْجِبَالُ وَالشَّجَرُ وَالْدَّوَابُّ وَكَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ - نه ری ما تو دزانی نهی موحه ممد کو ههر تشته کی ل عهسمانان ژ فریشته یان، وههر تشته کی ل عهردی ژ چی کرییان و پروژ و هه یف و ستیر و چیا و دار و بار و حیوان ب رازیوونا خو بو خودی دچنه سوجدی؟ و گه له ک مروڅ زی ب رازیوونا خو بو خودی دچنه سوجدی ﴿ (الحج: ۱۸)، ﴿وَلِلَّهِ يَسْجُدُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا وَظُلْمًا لَهُمْ بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ - وههر تشته کی ل عهسمانان و عهردی خو ب دهست خودی فه بهردایه، فیجا خودان باوهر ژ دل خو بو وی دچه مینن، و کافر ب کوته کی وی چه ندی دکهن، و سیه را

چیکرییان خو ب دهست وی شه بهر ددهت، و ب فهرمانا وی ل سپیده وئیقاران دلقلفت ﴿الرعد: ۱۵﴾.

فینجا نه هه می چیکرییه دبن دهستی خودینه و ل بهر فهرمانا وی دجه میاینه، و چو ژ وان ل بهر وی ناسی نابن، نهو ب کارین خو رادبن، و ل دو یف رژی مه کا بنه جه نه نجامین خو ب جه دئینن، و خودایی خو ژ عهیب و کیماسییان پاک دکهن، خودی دبیژت: ﴿تُسَبِّحُ لَهُ السَّمَوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَلَكِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ﴾ - هه ر حهفت عهسمان و عهرد، و هه ر تشته کی د نا وان دا ژ چیکرییان ته سیحا وی دکهن، و هه ر تشته کی هه می خودی پاک دکهن و مه دحین وی دکهن، بهلی هوین - گهلی مرؤقان - د وی چه ندی نا گه هن ﴿الإسراء: ۴۴﴾.

و نه هه چیکرییه بین بی نه زمان و بین ب نه زمان ژی، بین زیندی و بین مری، د فهرمان خودی یا گهردوونی دانه، و هه می ب زمان حالی خو یان ژی ب زمانی گوتنی خودی ژ عهیب و کیماسییان پاک دکهن، و هه ر جاره کا مرؤقی خودان عهقل ههرا خو د فان چیکرییان دا کر دی زانت کو نهو ب حه قیی و بو حه قیی بین هاتینه نافراندن، و کو نهو نهشین خو ب ریقه بهن و نهشین خو ل بهر فهرمانا ریقه بهری خو ناسی بکهن، و نهو هه می ب خورستییا خو باوهرییی ب نافراندهری خو دئینن.

(شیخ الإسلام ابن تیمیه) - خودی ره می پی بهت - دبیژت: ﴿ژ گه لهک لایان شه نهو خو ب دهست خودی شه بهر ددهن و گوهدارییا فهرمانا وی دکهن، ژ وان لایان:

چونکی نهو دزانن کو نهو دههوجهیی وینه.

و چونکی نهو بهرانبه ر قهدهر و قیانا وی د بی دهسه لاتن.

و چونکی ل ده می ته نگافییی نهو هه وارین خو دگه هینه وی.

و خودان باوه ر ژ دل فهرمانا خودایی خو ب جه دئینت، و ب قهدهرا وی رازی دبت، و وی صهبری دکیشت یا فهرمان پی لی هاتینه کرن، لهو نهو ژ دل خو ب دهست خودی شه بهر ددهت و گوهدارییا وی دکهن، و کافر خو ب دهست فهرمانا

خودایی خۆ یا گهر دوونی فه بهر ددهت، و مه خسه د ب سوجوودا چیکریان خۆ ب دهست فه بهر دانه، و سوجوودا ههر تشته کی یا ب سهر و یقه یه، سوجوودا بابه تی و ییه یا خوشکاندنا بۆ خودی تیدا بت، و ته سبیحا ههر تشته کی ب راستی ب سهر و یقه یه)).^(۱)

و د دهر حقا گوتنا خودی دا: ﴿ أَفَعَبَرَ دِينَ اللَّهِ يَتَّبِعُونَ وَكَلَهُ أَسْلَمَ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا وَإِلَيْهِ يُرْجَعُونَ ﴾ (آل عمران: ۸۳) (شیخ الإسلام ابن تیمیہ) دبیژت: «خودایی مه زن به حسی خۆ ب دهستفه بهر دانا چیکریان دکهت ژ دل یان ب کوته کی، چونکی ههمی چیکری ب تمامی په رستنی بۆ وی دکهن، چ نعرافی ب وی چندی بکهن یان نه، وئهو ههمی ل بن ئه مر ور یقه برنا وینه، فئجنا ئهو د ته سلیمی وینه بقیّت یان نه قیّت، و چو چیکری نه شین ژ بن وی تشتی دهر که فن یی قیان و قه دهرا وی ل سهر بت، و که سی بیی وی ژ وان چو هیژ و شیان نینن، ئهو خودایی ههمی چیکریانه و خودانی وانه، چاوا وی دقیّت ئهو وه سا وان ب ریقه دبهت، ئهو ئافراندهر و چیکهر و وینه کی شی وانه، و ژبلی وی ههر تشته کی هدی یی چیکریه، یی فه قیر و موحتاج و بن دهسته، وئهو ه ئیکی ب سهر فه هاتی و ئافراندهر و داهینه ر و وینه کی شی)).^(۲)

(۱) مجموع الفتاوی: (۱ / ۴۵).

(۲) مجموع الفتاوی: (۱۰ / ۲۰).

ناشیرا چاری

رپیازا قورنائی د بنه جهکریا د بنه جهکریا

هه بوون وئیکیینییا خودایین نافراندهر دا

رپیازا قورنائی د بنه جهکریا هه بوون وئیکیینییا خودایین نافراندهر دا، نهو رپیازه یا د گهل خورستییا راست وعه قلیین ساخلم ری دکهفت، چونکی وان ده لیلیین دورست دئیت بین عدقل بی قانع دبن، وهه فرک بی ته سلیم دبن، و ژ وان ده لیلان:

۱ - ههر چیکرییه کی چیکرهک بو دئیت:

ونهفه مهسهله کا زیده بهرچافه و ب خورستییی دئیتنه زانین، خو بو زاروکان ژی، نه گهر کهسه کی دانا زاروکه کی، بیی نهو وی بیینت ژی دی بیژت: نهو کی بوو دانایه من؟ ونه گهر ئیک بیژتی: کهسی نه دانایه ته، عه قلی وی قه بویل ناکهت کو نهؤ لیدانه بیی لیدرهک پهیدا بت، ونه گهر بیژتی: فلان کهس بوو دانایه ته دی که ته گری حهتا تولا وی دئیتنه فه کرن، ژ بهر فی چهندی خودی دبیژت: ﴿أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمُ الْخَالِقُونَ﴾ - ما نهو بی نافراندهر هاتینه نافراندن، یان وان خو نافراندیه؟ ﴿الطور: ۳۵﴾.

مهعنا ئیک ژ دووانه، خودی ب رهنگی پسیاری دبیژت، دا ناشکهرا بکهت کو نهفه دهسپیکه کا دیاره حاشاتییا وی نائینه کرن، دبیژت: ﴿أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ﴾ یهعنی: ما نهو هاتینه نافراندن بی نافراندهره کی نهو نافراند بن، یان ژی وان ب خو خو نافراندیه؟ ونهؤ ههردوه نابن، مهعنا: ده قیت وان نافراندهرهک ههبت، کو خودایین مهزنه وژیلی وی جو نافراندهرین دی نینن، خودی دبیژت: ﴿هَذَا خَلْقُ اللَّهِ فَأَرُونِي مَاذَا خَلَقَ الَّذِينَ مِنْ دُونِهِ﴾ - نهفی هوین دبینن چیکرییی خودییه فیجا هوین گهلی بوتپهریسان نیشا من بدهن: کانی نهو خوداوه ندین هوین ژبلی خودی په رستی بو دکهن چ نافراندیه؟ ﴿لقمان: ۱۱﴾. ﴿أَرُونِي مَاذَا خُلِقُوا مِنَ الْأَرْضِ﴾ - نیشا من بدهن کانی وان چ ژ عهردی نافراندیه ﴿الأحقاف: ۴﴾. ﴿أَمْ جَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ﴾

خَلَقُوا كَخَلْقِهِ فَشَابَهُ الْخَلْقُ عَلَيْهِمْ قُلِ اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ - يان نهو خودايين وان بو خودی کرينه ههڤشك ئافراندنه کا وه کی یا خودی دکهن، فيجا ئافراندنا وان ههڤشكان ل بهر وان تیکهلی ئافراندنا خودی بوويه، فيجا وان هزر کرينه کو نهو خوداوهند ژى هيژای پهرستينه؟ تو - نهی موحه ممد - بيژه وان: خوديه ئافراندري همی تشنان ژ چوندهی، ونهو ب تنيه ی هیژای پهرستی، ونهوه ئیکي ب سهرفهاتی ی هیژای خودایینی وپهرستی ﴿الرعد: ۱۶﴾. ﴿إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَنْ يَخْلُقُوا ذُبَابًا وَلَوْ اجْتَمَعُوا لَهُ - هندی نهو صه نه من بین هوین ژبلی خودی پهرستی بو دکهن نه گهر همی پیکفه کوم بین نه شین میشه کا ب تنی بنافرین ﴿الحج: ۷۳﴾. ﴿وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَا يَخْلُقُونَ شَيْئًا وَهُمْ يُخْلَقُونَ - ونهو خوداوهندین بوته ریس پهرستی بو دکهن تشته کی خو یی بجویک ژى ناافرین، ونهو ب خو کافران ب دهستین خو نهو بین ئافراندین، فيجا جاوا نهو وان دپه ریسن؟ ﴿النحل: ۲۰﴾. ﴿أَفَمَنْ يَخْلُقُ كَمَنْ لَا يَخْلُقُ أَفَلَا تَدْعُرُونَ - نهی فيجا نهوی نه هه می تشته ئافراندین وه کی وان خوداوهندانه بین چو تشته نه ئافراندین؟ نهی ما هوین بيرا خو ل مهزنییا خودی نائین؟ ﴿النحل: ۱۷﴾.

و د گهل فی قه بخوازییا گهلهك جاران هاتییه دوباره کرن كهسه کی ژبلی خودی نه گوئییه وی تشته کی ئافراندی، هه ما بهس گوئن، ژ فی بنه جه دبت کو خودی ب تنی ئافراندهره وی بی شریکه.

۲ - ریک و پیکیا سهروبه ری جیهانی:

مهزنتین نیشانه ل سهر ئیکینیا وی خودای جیهانی ب ریفه دبهت، وکو نهو خودایه کی بی شریک وهه فرکه، خودی دبیژت: ﴿مَا اتَّخَذَ اللَّهُ مِنْ وَلَدٍ وَمَا كَانَ مَعَهُ مِنْ إِلَهٍ إِذًا لَذَهَبَ كُلُّ إِلَهٍ بِمَا خَلَقَ وَلَعَلَّ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ - خودی چو زارو بو خو چی نه کرينه، وچو خودایین دی د گهل وی نه بوینه، چونکی نه گهر پتر ژ خودایه کی هه بان دا هدر ئیک ژ وان چیکریین خو بهت، ووه کی مهزین دنبا یی هه فرکی دا د نافهرا وان دا پهیدا بت، فيجا گهردوون دا تیکچت ﴿المؤمنون: ۹۱﴾.

وخودای ب حدق دقیت ئافراندري خودان کار بت، ونه گهر خودایه کی دی د گهل وی هه با پشکداریا وی د ملکی وی دا کربا - یی پاک خودی ژ وی چهندی

– نهوی ژی کار و نافراندن دا ههبت، وهنگی وی شریکاتیبا خودایی دی قه بویل نه دکر، بهلکی نه گهر شیا با شریکی خو بیزار بکعت و ملک بو وی ب تنی بمینت، نهو دا وی کعت، و نه گهر نه شیا با وی چهنندی بکعت نهو ژی وه کی مەلک و مهزنین دنیایی دا پشک و بارا خو بو خو هیلت، وهنگی نهو دا ژیک جودا بن، مهعنا ئیک ژ سی تستان دقیت ههبت:

أ – یان ئیک ژ وان یی دی بیزار بکعت و ملک بو وی ب تنی بمینت.

ب – یان ژی هه ر ئیک ژ وان ملک خو بیعت و خو ژ یی دی جودا بکعت، وهنگی پارچه کرن دی پهیدا بت.

ج – یان ژی نهو ههردو دی د بن حو کمی مەلکه کی ب تنی فه بن، و کا چاوا وی دقیت نهو وهسا دی ب ریقه بهت، وهنگی نهو ب تنی دی خودایی حهق بت و بین دی دی به نیین وی بن، و واقع نه فهیه، چونکی مادهم پارچه بوون و سستی نه که فتیه جیهانی مهعنا ریقه بهری وی ئیکه، چو هه فرک وی نینن، و خودانی وی ئیکه چو شریک وی نینن.

۳ – بن دهستکونا چیکرییان کو هه ر ئیک ب کاری خو رابیت:

چو چیکری د فی گهردوونی دا نینن خو ناسی کهن و ب کاری خو رانه بن، و نه فه بوو یا مووسای – سلاؤ لی بن – بو خو کریه دهلیل ده می فیرعهونی پسپار ژی کری: ﴿ قَالَ فَمَنْ رُبُّكُمْ يَا مُوسَى – نهی مووسا خودایی ته وهاروونی کییه؟ ﴾ (طه: ۴۹)، مووسای بهرسفه کا تمام دا وگوت: ﴿ قَالَ رَبُّنَا الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدَى – مووسای گوت ته وی: خودایی مه نهوه یی نافراندنا هه ر تشته کی ب رهنگه کی جوان وهیژا دایی، پاشی بهری هه ر تشته کی دا وی ریکی یا نهو مفای بو خو ژی وهر بگرت ﴾ (طه: ۵۰). یهعنی: خودایی مه نهوه یی هه می چیکری داینن، و هه ر چیکریه ک ب رهنگه کی بابه تی وی بت دورستکر، ژ لایی لهش و سالوخه تان فه، پاشی وی بهری هه ر چیکریه کی دا وی تشتی یی نهو بو هاتییه نافراندن، و نه فه رییشادانه رییشادانا ب ریکا ئیلهامییه، و نهو رییشادانه کا تمامه و ل نک هه می چیکرییان دقیته دینن، هه ر چیکریه ک لی دگه رییت وی تشتی ب دهست خو فه بینت یی مفایی وی تیدا، ووی تشتی ژ خو بدهته پاش یی زیانا وی تیدا، دا کاری خو د

ژینی دا بکھت، وئہ فہ وہ کی گوتنا خودیہ: ﴿الَّذِي أَحْسَنَ كُلَّ شَيْءٍ خَلَقَهُ -
خودیہ یی نافراندنا ہر تشتہ کی موکم چیکری﴾ (السجدة: ۷).

فینجا ئہوی ہمی چیکری نافراندین، ورہنگ ورویسی وی یی جوان - یی ژئی
جوانتر نہبت - دایی، وبری وان دا وی تشتی مفایی وان تیدا، ئہوہ خودایی ب
راستی، ونہ باوہری ئینانا ب وی نہ باوہری ئینانہ ب مہزنتین تشتی ہمی، وئہو
خومہز نکر نہ وئاشکھرا کرنا درہویہ، و خودی د دنیا یی دا ہر چیکریہ کی ئہو تشتی
دایی یی وی ہوجہی بی ہبت، پاشی ہری وی دا وی ریکی یا ئہو مفای پی ژئی
بینت، و بی گومان ہر توخمہ کی وی رہنگ ورویسی بابہ تی وی بت دایی، و ہر نیر
ومیہ کی وی ئہو رہنگی ژہہژی نفشی وی بت دایی، و ہر ئہندامہ کی شکلی وی
یی ب کیر بیت دایی دا ئہو وفا ژئی بیتہ دیتن یی بو ہاتیہ دان، و نیشانی بنر د فی
چہندی دا ہنہ کو خودی خودایی ہمی تشتانہ، وئہو ب تنی یی ہیژای ہرستنی..

وفي كل شيء له آية تدل على أنه الواحد

وتشتی گومان تیدا نہ ئہوہ کو مہخسد ژ بنہ جھکرنا خود اینیبا خودی ئہوہ: ئہو
چہندہ بیتہ دلایل سہر ہندی کو یا فہرہ ہرستن بو وی ب تنی بیتہ کرن، ئہو
دبیژنی: تہو حیدا ہرستنی، چونکی ئہ گہر مروؤ باوہریی ب تہو حیدا خود اینیبا بینت
بہلی باوہریی ب تہو حیدا ہرستنی نہ ئینت، یان ب رہنگہ کی دورست پی رانہبت،
ئہو موسلمان نابت، و (موہحد) ژئی نابت، بہلکی دی کافر بت، وئہ فی د نافر اپرا بیت
دا - ئہ گہر خودی حہز بکھت - دی بہ حس ژئی کھین.

ناشيرا پينجى

ناشكهر اكرن كو ته وحيدا خودا ينيين (رهبوبوبيه تن)

ته وحيدا په رستنن (تولووهييه تن) دخوازت

ومهنا وى ئه وه هدر كهسه كى باوهريي ب خودا ينييا خودى بينت، وباوهر بكهت كو ژ وى پيقه تر چو ئا فراندهر ورز قدهه ور يقه بهر بو گهر دوونى نينن، دقيت نهو باوهريي بينت كو ژ خودى پيقه تر كهسه كى هيژاى هندى نينه كو په رستن ب هدمى رهنگين و يقه بو بينته كرن، وئه قه يه ته وحيدا تولووهييه تن، چونكى تولووهييه ت په رستن، ورامانا (ئيبلاه) نهو وى په رستن بو دئيه كرن، فيجا ژ خودى پيقه تر دو عا ژ كهسى نائيه كرن، وژبلى وى هوار ژ كهسى دى نائيه خواستن، وخو ب هيقييا وى ب تنى قه دئيه هيلان، وژبلى وى قوربان ونه زر بو كهسى دى نائيه دان، وهه مى رهنگين په رستن بو وى ب تنى دئيه پيشكي شكرن، وته وحيدا خودا ينيي نيشانا فهورونا ته وحيدا په رستن يه، وژ بهر قى چهندييه گلهك جار ان خوداي مهزن ته وحيدا خودا ينيي دكه ته هيجهت ل سهر وان يين باوهريي ب ته وحيدا په رستن نه يين وه كى دبيت: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ. الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أَنْدَادًا وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ - گهلى مروشان خوداي خو يى هوين ب قهنجييين خو په روره دره كرين په رستن، وژى بترسن و دويچوونا دينى وى بكن، چونكى نهوى هوين ويين بهرى ههوه ژى ژ چونه يي ئا فراندينه، دا بهلكى هوين بينه ژ ته قواداران يين خودى ژ وان رازى بووى وئهو ژ وى رازى بووين. خوداي ههوه نهوى عهرد بو ههوه كريبه جه، دا ژينا ههوه ل سهر ب ساناهى بكهفت، وعهسمان موكم ئا فاكري، وباران ژ عهورى باراندى فيجا هه مى رهنگين فيقى وشينكاتى بو ههوه ژى دابن، فيجا هوين چو هه قال وهوگران بو خودى د په رستن دا چى نه كهن، و هوين د زانن كو نهو د ئا فراندن ورزقدانى دا يى بى هه فپشكه ﴿(البقرة: ٢١، ٢٢).

خودیٰ فەرمان ب تهو حیدا پهرستی کر، و تهو حیدا خوداینیی ل سهر وان کسه هیجته، کو وی مروؤ ههمی وعهر د وعهسمان وتشتی د نأبهری دا زی ئافراندن، و با ئیخستیه د خیرا وان دا وباران باراندی، وشینکاتی شینکری، وئو بهرههمی بؤ بهنیا دبنه رزق زی دا، قیجا نهبابهتی وانه ئو شریکه کی بؤ وی د پهرستی دا بدانن ژ وان یین ئو ب خو دزانن کو وان تشتهك ژ فی یا بؤری نه کریسه، قیجا ریکا خوړست بؤ بنهجهکونا تهو حیدا پهرستی نهوه: تهو حیدا خوداینیی ل سهر ببنه دهلیل ونیشان، چونکی مروؤ ئیکهمین جارن ب ژیدهری ئافراندنا خو وریان ومفاگهینی خو قه دئته گریدان، پاشی وان ریکان ب کار دئنت یین وی نیژیکی وی دکته، ورازیبونا وی بی ب دهست خو قه دئنت، وپدیوه نندیان د نأبهری دا موکم دکته، معنا تهو حیدا خوداینیی دهر گهه که بؤ تهو حیدا پهرستی، لهو خودی ب فی ریکی دهلیلی ل سهر بوتپه ریسان دئنت، و ژ پیغمبهری خو دخوازت ئو وی ل سهر وان بکته هیجته، دهمی دبئت: ﴿قُلْ لِمَنِ الْأَرْضُ وَمَنْ فِيهَا إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ. سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ. قُلْ مَنْ رَبُّ السَّمَوَاتِ السَّبْعِ وَرَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ. سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ. قُلْ مَنْ يَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ يُجِيرُ وَلَا يُجَارُ عَلَيْهِ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ. سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ فَأَنَا تُسْحَرُونَ - تو ئدی موحهمد بیژه وان بوتپه ریسان: ئهؤ عهرده وهر تشته کی تیدا بی کییه نه گهر ههوه زاینهك ههیه؟ مسوگهر ئهو دی ئعزافی کهن و بیژن: ئهو یین خودینه، وی ئهو ئافراندینه وئهوه خودانی وان، تو بیژه وان: ئهری ما ئهؤ چهنده بپرا ههوه ل هندی نائنت کو هوین بزنان ئهو ل سهر راکرنا پشتی مرنی بی خودان شیان؟ تو بیژه: کییه خودایی حدهفت عهسمانان و خودایی عهرشی مهزن؟ مسوگهر ئهو دی بیژن: خودیسه، تو بیژه وان: ئهری ما هوین ژ عهزبا وی ناترسن کو هوین پهرستنا ئیکی ژبلی وی بکهن؟ بیژه: کییه خودانی ههر تشته کی بی خزینه یین ههمی تشتان د دهستی وی دا، وئو د هاوارا وی دچت بی هاوارین خو بگه هینتی، وکس نینه بشیت د ههوارا وی بچت یی وی بقیت ئهو وی تی ببهت، یان وی خرابیی ژی بدهته پاش یا وی بؤ نفیسی، ئه گهر هوین وی چهندی دزانن؟ ئهو دی بهرسقی دهن و بیژن: ئهو ههمی یین خودینه، تو بیژه وان: چاوا عقلی ههوه ژ ههوه هاتییه ستاندن و هوین هاتینه خاپاندن، قیجا هوین

بهری خو ژ تهو حیدی و باوهری ئینانا ب رابوونا پشتی مرنی و وردگیږن؟ ﴿المؤمنون: ٨٤-٨٩﴾.

و خودی دبیزت: ﴿ذَلِكُمْ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ فَاعْبُدُوهُ - وَهُوَ خَدَائِقُ هَاهُو، ژ وی پیفته تر چو خودا یین ب حق نینن، ئافراندهری ههمی تشستانه فیجا ب عیادهتی و گوهدانی هوین خو بو وی بچه مینن ﴿(الأنعام: ١٠٢)﴾، مهعنا وی ئیکینیا خو د خودا یینی دا کره هیجدهت کو ئه وی هیژای پهرستییه، و ژ بهر تهو حیدا پهرستی خودی مروژ و نهجنه ئافراندینه، وه کی دبیزت: ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُنِي - وَمَنْ لِيُجِدْهُنَّ نَافِرَانِدِينَهُ نَهْ كَر بُو هِنْدِي نَهْبَت كُو نَه وَ پهرستنا من ب تنی بکهن ﴿(الذاریات: ٥٦)﴾، و مروژ ژ وان نائیته هژمارتن یین ب دورستی باوهری ب تهو حیدا خودی هدی نه گهر وی باوهری ب تهو حیدا خودا یینی ب تنی ئینا، بهلکی دقیت ئه و باوهرییی ب تهو حیدا پهرستی ژی بینت، و بی رابیت، نه گهر نه.. بوتپه ریسان ب خو ژ وی باوهری ب تهو حیدا خودا یینی هه بوو، و د گهل هندی ژی فی باوهرییی نه و نه ئینانه د ئیسلامی دا، و پیغه مبهری - سلاقی بن - شه ری وان کر و وان باوهری هه بوو کو خودی ئافراندهری رزقدههه، بی ژینی و مرنی ددهت، وه کی خودی گوتی: ﴿وَلَيْن سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَهُمْ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ - وَنَهْ كَر تَو نَهی موحه مدهد پسپاری ژ بوتپه ریسیین ملله تی خو بکهی: کی ئه و ئافراندینه؟ مسو گهر ئه و دی بیژن: خودی نهم ئافراندینه، نهری فیجا چاوا ئه و رویی خو ژ عیاده تی خودی و وردگیږن، و شریکان بو وی چی دکهن؟ ﴿(الزخرف: ٨٧)﴾، ﴿وَلَيْن سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ خَلَقَهُنَّ الْعَزِيزُ الْعَلِيمُ - وَنَهْ كَر تَه نَهی موحه مدهد پسپارا بوتپه ریسیین ملله تی خو کر با کانی کی عه سمان و عه رد ئافراندینه؟ مسو گهر ئه و دا بیژن: وی خودای زال ئه و ئافراندینه بی کس نه شیتی، بی پرزانا ب وان وی تشتی د ناؤ وان دا هدی ﴿(الزخرف: ٩)﴾، ﴿قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنْ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَمَّنْ يَمْلِكُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَمَنْ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَمَنْ يُدَبِّرُ الْأَمْرَ فَسَيَقُولُونَ اللَّهُ - تَو نَهی موحه مدهد بیژه فان بوتپه ریسان: ئه و کییه ژ عه سمایی رزقی دده ته هه وه، ده می بارانی ژی دبارینت، و ژ عه ردی ده می شینکاتی ژی دهر دبیزت فیجا هوین و حه یوانین خو ژ وی دخون؟ و نه و

گوہ وچا فین ھوین بھیسٹن ودیتنی پی دکھن و خو شیبی پی دہن د دستے کی دانہ؟
 وئو کیبہ مرن وژین د گہردوونی ھیمی دا ب دستے وی، فینجا یین زیندی ژ یین
 مری دینتہ دہر ژ وان چیکریین ھوین تشتہ کی ژی دزانن، وین ھوین چو ژی
 نہزانن؟ وئو کیبہ پی کارے عہرد و عہسمانی ب رپقہ دہت، وکاری ھوہ وی
 ھمی چیکریان؟ ئو دی برسقی دہنہ تہ کو ئو وی فی ھیمی دکھت خودیہ ﴿﴾
 (یونس: ۳۱).

وئایہ تین ب فی رہنگی د قورنائی دا گہلہ کن، فینجا ھچی پی ہزر بکھت تہو حید
 ئوہ مروٹی باوہری ب ھہبوونا خودی ھہبت، یان باوہری ھہبت کو خودی
 ئافراندہری گہردوونییہ وئوہ وی ب رپقہ دہت، وہس ھندہ! ئو وی ئو تہو حید
 نہناسیہ یا پیغہ مہران بو گازی کری، چونکی ئو وی ل نک دلیلی راوہستای وئو
 تشتی ھیلای پی دللیل مروٹی دگہہبتی.

و (کہمالا بی توخویب) یا ژ ھمی لایان فہ یا کو چو کیماسی د گہل دا نہین ژ
 سالو ھتین (ئولوو ھییہ تی) یہ، وئو فہ ھندی دخوازت کو پەرستن ھمی بو وی ب
 تنی بت، و مہزنی وترس ودوعا کرن وھیقی ولی زفرین، و خو ب ھیقی فہ ھیلان
 وھوارخواستن، و خو شکاندنا فیان د گہل دا، ئو فہ ھمی - وھ کی عہقل و شریعت
 و خو رستی فہردکھن - دقت بو خودی ب تنی بت، و عہقل و شریعت و خو رستی
 قہبویل ناکھن تشتہ ک ژ فان بو ئیکی دی بت ژبلی خودی.

۲ - تہو حیدر پەرستنی

وفاں نافران فہد گرت:

ناقبرہ تیئکس: رامانا تہو حیدر پەرستنی، وکو ئو گازییا پیغہ مہران بوو.

ناقبرہ دووہس: شاہدہ دان: رامانا وی - ستوینین وی - شہرتین وی - پیتھیپین وی - پیشکیپین وی.

ناقبرہ دسیپین: شریعت دانان: حلال کرن - حہرام کرن - حقی خودی.

ناقبرہ چارہس: پەرستن: رامانا وی - رہنگین وی - بہر فرہییا وی.

ناقبرہ پینجس: ناشکہ را کرنا ہندہک تیگہ ہشتین خہلہت د دہر حہقا توخو بیدانا پەرستنی دا (وہکی کیمرنا رامانا پەرستنی یان زیدہ ب ناؤ فہ چوونا تیدا).

ناقبرہ شہشس: ناشکہ را کرنا بناخہیین پەرستنا دورست: فیان - ترس و خو ب دہستفہ بہردان - ہیقی.

ناقبرا نیکی

پامانا تہو حیدایا پهرستنن،

وکو نه و گازیبا پیغهمبران بوو

تہو حیدایا ٹولووھیبتی: ٹولووھیبت پهرستنن:

وتہو حیدایا ٹولووھیبتی ٹهوه: بهنی پهرستنا خودی ب تنی ب وان کریاران بکنه
 یین ٹهوب رهنگه کی شہرعی خو پی نیژیکی خودی دکهن، وه کی دوعای و دانانہ زر
 وقوربانان، وهیقی وترس وخوسپارتن و فیان ونه فیان ولی زفرین، ونه ڈرهنگی
 تہو حیدیه گازیبا همی پیغهمبران ژ بی نیکی وحدتا یی دویمایی، خودایی مهزن
 دبیت: ﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ - وَبِ
 راستی د ناهدر ملله ته کی پوری دا مه پیغهمبرهك هنارتبوو دا فهرانی ب پهرستنا
 خودی و گوهارییا وی ل وان بکته و وان ژ پهرستنا شهیتانی و صهنه م و مریبان بده ته
 پاش ﴿(النحل: ۳۶) و دبیت: ﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ
 لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ - وَمه بهری ته ئه ی موحه مدهد پیغهمبرهك نه هنارتیه نه گهر مه
 وهی بو فری نه کربت کو ژ خودی پیغه تر چو خودایی ب حه ق نینن، قیجا هوین ژ
 دل پهرستنا وی ب تنی بکنه ﴿(الانبیاء: ۲۵).

وهدر پیغهمبرهك گازیبا خو بو ملله تی خو ب فهرانا ب تہو حیدای خودایی
 دهست پی دکته، وه کی نوو حی وهوودی و صالحی و شوعه یی گوتی: ﴿يَا قَوْمِ
 اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ - ئه ی ملله تی من عه بدینییا خودی، و گوهارییا وی
 ب تنی بکنه، چونکی ژ وی پیغه تر هه وه چو خودایی دی نینن هیژای پهرستنی
 بن ﴿(الأعراف: ۵۶، ۶۵، ۷۳، ۸۵) ﴿وَأِبْرَاهِيمَ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاتَّقُوهُ
 - وتو ئه ی موحه مدهد به حسی ئیبراهیمی سلاقی لی بن بکنه ده می وی گوتیه ملله تی
 خو: پهرستنا خودی ب تنی بکنه ﴿(العنکبوت: ۱۶)، وبو موحه مده دی هاته
 خواری: ﴿قُلْ إِنِّي أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ اللَّهَ مُخْلِصًا لَهُ الدِّينَ - تو ئه ی موحه مدهد بیژه

مرؤقان: هندی خودییه فرمان ل من وهه چییی دویکهفتنا من بکتهت کریهه کو نم ب نیخلاص په رستنا خودی ب تنی بکهین ﴿ (الزمر: ۱۱).

ویئغه مبهری - سلاقی بن - گوت: ﴿ امرت أن أقاتل الناس، حتى يشهدوا أن لا إله إلا الله وأن محمداً رسول الله - فرمان ل من هاته کرن کو نهز شهری د گهل مرؤقان بکهه، ههتا نهو شاهده ددهن کو ژ خودی پیئغه تر چو خودایین هیژای په رستنی نینن، وکو موحه مدهد پیئغه مبهری خودییه ﴿.

ویئکه مین تشتی ل سهر مرؤقی (موکه للهف) واجب نهوه نهو شاهده بدهت کو خودی ب تنی نهو خودایی حقه بی هیژای په رستنی بت، وکاری ب قی شاهدهی بکتهت، خودی دبیژت: ﴿ فَأَعْلَمَ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاسْتَغْفِرُ لِدُنْيِكَ - قیجا تو بزانه نهی موحه مدهد کو ژ خودی پیئغه تر چو خودایین حقه نینن، وتو داخوازا ژیرنا گونه هان بو خو بکهه ﴿ (محمد: ۱۹).

ویئکه مین فرمان ل وی کهسی دئینه کرن بی بقیت بیته د ئیسلامی دا نهوه نهو شاهدی ب نه زمانی بدهت، قیجا ژ قی ناشکه را دبت کو ته وحیدا په رستنی نارمانجا گازیا پیئغه مبهران بوو، ودبیژنه قی ته وحیدی: (ته وحیدا ئولووهییه تی) چونکی (ئولووهییه ت) نهو سالوخه تی خودییه بی کو ژ نافی وی (ئه للاه) دئینه وهر گرتن، وده می نهم دبیژن: خودی خودانی ئولووهییه تییه، مه عنا: نهوه یی دئینه په ریسنین. ودبیژنی: (ته وحیدا په رستنی) چونکی په ریسنین سالوخه تی به نییه، ول سهر به نی یا فهره کو نهو ژ دله کی خوری خودی په ریست، چونکی نهو یی هه وجه یی خودایی خو یه.

(شیخ الإسلام ابن تیمیه) - خودی ره چی بی بدهت - دبیژت: ((تو بزانه کو فقیریا عهبدی بو خودی نهوه نهو په رستنا وی بکتهت وچو شریکان بو وی نه دانت، ووی چو هه فکویف نینن قیاسا وی ل سهر بیته کرن، به لی ژ هندهك لایان فه نهو وه کی هه وجه ییا له شییه بو خوارن وفه خوارنی، و د نابه را وان دا گه لهك فهرقی هه نه، وهندی راستیا عهبدییه دلی وی ورحا وییه، ویی خودایی خو یی کو ژ وی پیئغه تر چو خودایین حقه نینن نهو ب ئیکی دی چاک نابت، ویی زکری وی نهو د دنیا یی دا ب چو ته نا نابت. وئه گهر که یف وخوشییهك بو عهبدی ب تشته کی ژبلی

خودی چئی بیت ژئی، ئەو کەیفە کا بەردەوام نابت، بەلکی ئەو ژ رەنگە کی بۆ ئیکئی دی و ژ کەسە کی بۆ ئیکئی دی دئینە فە گوہاستن، بەل ل ھەر حالە کی ئەو یی ھەوجەیی خودایی خۆیە، و ھەر دەمەک و جەھە کی ھەبت ئەو یی د گەل وی).^(۱)

و ئەو رەنگی تەو حیدی بابەتی گازییا پیغەمبەران بوو، چونکی ئەو ئەو بناخە یی ھەمی کار ل سەر دئینە ئافاکرن، و بیی وی چو کار دورست نابن، فێجا ئە گەر ئەو تەو حید ب جە نەھات ھەفدژی وی کو شرکە دی ب جە ئیت، و خودی دبیژت:

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ - هِنْدَى خَوْدِيَّه ل وَى نَابُورْت وَ گونەھى بۆ ژئی نابت یی کەسە کی ژ چیکریین وی بۆ وی بکەتە ھەفیشک﴾ (النساء: ۴۸، ۱۱۶)، و دبیژت: ﴿وَلَوْ أَشْرَكُوا لَحَبَطَ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ - وَئە گەر وان شریک بۆ خودی چیکریان کارى وان دا پویچ بت و تو دی ژ خوسارەتان بی﴾ (الأنعام: ۸۸)، و دبیژت: ﴿لَئِنْ أَشْرَكْتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ - ئە گەر تو شریکە کی بۆ خودی بدانی کارى تە دی پویچ بت﴾ (الزمر: ۶۵).

و ئەو تەو حیدە گازییا پیغەمبەران بوو چونکی ئەو ئیکەمین حەقە ژ حەقین خودی بین واجب ل سەر بەنییان، وە کی خودی دبیژت: ﴿وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا - وَهَوین پەرستنا خودی ب تنی بکەن و چو شریکان بۆ وی چئی نە کەن﴾ .. الآية (النساء: ۳۶)، و دبیژت: ﴿وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا - وَخودایی تە فەرمان دایە کو پەرستنا وی ب تنی بیته کرن، و فەرمان ب قەنجییا د گەل باب و دەیکى کریه﴾ .. الآية (الإسراء: ۲۳)، و دبیژت: ﴿قُلْ تَعَالَوْا أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ أَلَّا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا - تو ئەى مو حەمەد بیژە وان: وەرن دا ئەز وی بۆ ھەوہ بخوینم یا خودی ل سەر ھەوہ حەرامکری: کو ھوین د پەرستنی دا تشتە کی ژ چیکریین وی بۆ وی نە کەنە ھەفیشک، و ھوین ھەمی رەنگین پەرستنی بۆ وی ب تنی پیشکیش بکەن، و قەنجییا د گەل دایابان بکەن﴾ الآيات (الأنعام: ۱۵۱-۱۵۳).

(۱) مجموع الفتاوى: (۱ / ۲۴).

ناقبرا دووی

رامانا شاهدهدانی و نهو خهله تیبین که فتنه تیدا

وستوین وشهرت و بیتقی و پیشکینین و

ئیک: رامانا شاهدهدانی:

رامانا شاهدهدانا (لا إله إلا الله) باوهری ئینانا ب دلی وده قییه کو ژبلی خودی کهسهک یی هیژای پرستی نینه، و پیگیری و کاریکرا ب وی چندی ژی یه، و (لا إله) هندی دگه هینت کو ژ خودی پیقه تر کهسهک نینه یی هیژای پرستی بت، نهو کهس کی بت کی نهبت، و (إلا الله) معنا وی نهوه خودی ب تنی یی هیژای پرستی، و رامانا فی پیقی ب کورتی نهوه: چو خودایین ب حق نین پرستن بو بیته کرن ژ خودی پیقه تر، و یا خهله ته د رامانا وی دا بیته گوتن: ژبلی خودی چو خودایین دی نین، چونکی واقع فی گوتنی ب نهویی دهر دئیخت، ژ بهر کو ژبلی خودی گهلهک خوداوهند هه نه پرستن بو دئیته کرن، و نه گهر نهو پیقه ب فی رهنگی بیته معنا کرن دی ژی ئیته زانین کو پرستنا فان خوداوهندان پرستنه بو خودای ب حق، و نهفه نه حقهترین نه حقییه و نهو بوچونا خودانین (وحده الوجود) ییه، کو کافرترین خهلهکی عهردی نهون.

و نهو پیقه ب هژماره کا رامانین خهلهت یا هاتییه شروقه کرن، وه کی:

(أ) ژبلی خودی کهس نینه پرستن بو بیته کرن، و نهفه نه حقییه، چونکی معنا وی نهوه: ههر کهسهکی پرستن بو بیته کرن یی حق بت یی نه حق بت خودییه، وه کی ناشکهر اکرا وی نوکه د گهل مه بوری.

(ب) ژبلی خودی چو ئافراندهر نین، و نهفه پیشکه کا رامانا فی پیقییه، بهلی مه خسه دل قیری نهو نینه، چونکی نهو ته وحیدا (رووبییه تی) ب تنی بنه جه دکهت، و نهو ب تنی بهس نینه، چونکی نهو ته وحیدا بوتپه ریسانه.

دینی گرت ﴿البقرة: ۲۵۶﴾، فِیْجَا گۆتْنا وی: (فمن یکفر بالطاغوت) رامانا ستوینا ئیکبیه (لا إله)، و گۆتْنا وی: (ویؤمن بالله) رامانا ستوینا دووییه (إلا الله).

هر و هسا گۆتْنا خودی ژ زار ده‌فی ئیبراهیمی - سلاؤ لی بن-: ﴿إِنِّي بَرَاءٌ مِّمَّا تَعْبُدُونَ. إِلَّا الَّذِي فَطَرَنِي - هندی نهزم نهزی به‌ریمه ژ وی تشتی هوین ژبلی خودی دپه‌ریسن. نهو تی نهبت یی نهز نافراندیم ﴿الزخرف: ۲۶، ۲۷﴾، فِیْجَا گۆتْنا وی (إني براء) رامانا نه‌رییه نهوا د ستوینا ئیکبیا دا هه‌ی، و گۆتْنا وی: (إلا الذي فطرني) رامانا نه‌رییه نهوا د ستوینا دووی دا هه‌ی.

ستوینین شه‌هده‌دانا (محمد رسول الله): فِیْ شاهده‌دانی ژی دو ستوین هه‌نه د فِیْ گۆتْنا مه‌دانه: (عبده ورسوله) و نهو به‌ری مه‌دده‌نه هندی کو نه‌م نه ژ بهایی وی کیم بکه‌ین ونه وی ژ ده‌ره‌جا وی بلندتر لی بکه‌ین، و موحه‌مه‌د - سلاؤ لی بن- عه‌بدی خودی و پیغه‌مه‌ری و بیه، و نهو د فان هه‌ردو سالو‌خه‌تین شه‌ریف دا کاملترین چیکرییه، و رامانا (عه‌بدی) ل فِیْری نه‌وه نه‌و ملکی خودییه و خودی دپه‌ریست، به‌عی: نهو مرؤفه‌که ژ وی بی هاتییه نافراندن بی مرؤفه‌ژی هاتییه نافراندن، و نهو ب سه‌ر وی دا دئیت بی ب سه‌ر وان دا دئیت، و هکی خودی دبیژت: ﴿قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ - تو نه‌ی موحه‌مه‌د بیژه وان: هه‌ما نه‌ز ژی وه‌کی هه‌وه مرؤفه‌کم ﴿الکھف: ۱۱۰﴾، و وی - سلاؤ لی بن- ب دورستی حه‌قی عه‌بدینی دا بووی، و خودایی وی مه‌دحین وی ب فِیْ چه‌ندی دکه‌ت، و هکی دبیژت: ﴿أَلَيْسَ اللَّهُ بِكَافٍ عَبْدَهُ - نه‌ری ما خودی تیرا به‌نیی خو موحه‌مه‌دی نینه کو گه‌ف و گورین بوتپه‌ریسان پویج بکه‌ت و نه‌هیلت نه‌و نه‌خوشییه کی بگه‌هینی؟ ﴿الزمر: ۳۶﴾، ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَى عَبْدِهِ الْكِتَابَ - حه‌مد و سوپاسی هه‌می بو خودایی بن، نه‌وی ژ که‌ره‌ما خو قورنان بو به‌نیی خو موحه‌مه‌دی ئینایه خواری ﴿الکھف: ۱﴾، ﴿سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ - یی پاک بت نه‌و خودایی ب شه‌فه به‌نیی خو موحه‌مه‌د ژ مزگه‌فتنا حه‌رام ل (مه‌که‌هی) بری ﴿الإسراء: ۱﴾.

و (الرسول - پیغه‌مه‌در) نه‌وه یی بو هه‌می مرؤفان هاتییه هنارتن دا به‌ری خه‌لکی بده‌ته خودی و مزگینیی بده‌ته وان، و وان بترسینت.

وده می نهم شاهدهیی ب فان ههردو سالوخهتان بو وی ددهین مهعنا وی نهوه نهم بهایی وی کییم ناکهین ووی ژ هددی وی یی دورست بلندتر لی ناکهین، چونکی گهلهک ژ وان بین کو هنر دکهن نهو ژ نوممهتا وینه د دهر حهقا وی دا زیده ب ناؤ فه چورینه ونهو ژ هددی وی یی دورست بلندتر لیکیریه حهتا بیکیه کی وان نهو ژ دهره جا عبیدینییی بلندتر لیکیریه وگه هاندییه دهره جه کی کو په رستن بو وی - ژبلی خودی - بیته کرن، فیجا ژبلی خودی ههوارین خو دگه هیننه وی، وداخوازا وی تشتی ژ وی دکهن یی بهس خودی دشیت بکعت. وهنده کیی دی باوه ری ب په یاما وی نهئینا وسستی د دهر حهقا دویکهفتنا وی دا کر، ودویچوونا وان گوتن وبیر وبوچوونان کر یین دژی ریکا وی، ونه حهقی د دهر حهقا شروقه کرنا حوکم ونه حکامین وی دا کر.

سی: شهرتین شاهدهدانی:

أ - شهرتین (لا إله إلا الله):

حهفت شهرت هه نه دقیت د شاهدهدانا (لا إله إلا الله) دا هه بن، وحهتا نهو هه می تیدا کوم نهن نهؤ شاهدهدانه چو مفای ناگه هینته خودانی، ونهو ههر حهفت شهرت ب کورتی نهفه نه: ئیک: نهو زانینا نه زانینی نه هیلت، دو: نهو باوه ریسا گومانی نه هیلت، سی: نهو قه بویلکرنا نه قوبویلکرنی نه هیلت، چار: نهو دویکهفتنا هیلانی نه هیلت، پنج: نهو ئیخلاصا شرکی نه هیلت، شش: نهو راستییا دره وی نه هیلت، حهفت: نهو قیانا نه قیانی نه هیلت، وبه رفره هکرنا فان شهرتان ب فی رهنگییه:

شهرتی ئیکی:

زانین: یه عنی زانینا وی رامانی یا کو ژی دئینه وهر گرتن، وکانی نهو چ تشتی بنه جه دکعت و چ تشتی لاددهت، نهو زانینا نه زانینی نه هیلت، خودی دبیرت: ﴿إِلَّا مَنْ شَهِدَ بِالْحَقِّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ﴾ - نهو تی نهبت یی شاهدهیی ب حهقیی دای، وباهری ب تهو حیدا خودی ویغهمبه ریسیا موحه مده دی سلاؤ لی بن ئینای، ونهو راستییا وی دزانن یا وان شاهدهیی بی دای ﴿(الزخرف: ۸۶)﴾.

یه‌عنی: شاهده‌یییا (لا إله إلا الله) دای، وئەو ب دلین خوۆ دزانن یا ئەزمانین وان شاهده‌یی بی دای، مەعنا: ئەگەر ئەو ب ئەزمانی بیژت و مەعنا یا وی ئەزانت ئەو گۆتن چو مفا‌یی ناگه‌هینتی، چونکی ئەو باوه‌ریی ب وی تشتی نائینت بی ژئی دئیتە وەرگرتن.

شەرتی دووی:

باوه‌ری: کو خودانی باوه‌ریه‌کا باوه‌ری ب وی رامانی هەبت یا ژ په‌یفا شاهدی دئیتە وەرگرتن، وئەگەر ئەو بی ژئی ب گومان بت ئەو چو مفا‌یی ناگه‌هینتە وی، خودی دبیژت: ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ لَمْ يَرْتَابُوا - هه‌ما خودان باوه‌ر ئەون بین باوه‌ری ب خودی و پیغه‌مبه‌ری وی ئینای، پاشی د باوه‌رییا خوۆ دا دودل نه‌بووین﴾ (الحجرات: ۱۵).

وئەگەر ئەو بی دودل بت دی ژ منافقان ئینتە هژمارتن، و پیغه‌مبه‌ر - سلاؤ لی بن - دبیژت: ﴿هه‌چی ل پشت فی بیستانی ته‌ دیت شاهده‌یییا (لا إله إلا الله) بده‌ت ودلی وی باوه‌ریه‌کا باوه‌ری بی هەبت مزگینیی ب به‌حه‌شتی بدی﴾^(۱)، و هه‌چی ودلی وی باوه‌ریه‌کا باوه‌ری بی نه‌بت ئەو هیژای چوونا به‌حه‌شتی نابت.

شەرتی سیی:

قه‌بو‌یلکرنا وی یا ئەف په‌یقه‌ فەر دکەت ژ په‌رستنا خودی ب تنی و خوۆ دو‌یرکرنا ژ په‌رستنا هەر ئیکی ژبلی وی، و هه‌چی فی په‌یقی ب ده‌قی بیژت به‌لی وی قه‌بو‌یل نه‌که‌ت و پیگ‌یری بی نه‌که‌ت دی وه‌کی وان بت بین خودی د دەر حەقی دا گۆتی: ﴿إِنَّهُمْ كَانُوا إِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ يَسْتَكْبِرُونَ. وَيَقُولُونَ إِنَّا لَنَارِكُوا آلَهُنَّ لِشَاعِرٍ مَّجْنُونٍ - هندی ئەو بو‌تپه‌ریس بوون ده‌می د دنیا‌یی دا بو وان هاتبا گۆتن: ژ خودی پیقه‌تر چو خوداین راست نینن، وئەو بو فی چەندی هاتبانه‌گازیکن، ئەو دا خوۆ ژ فی گازیی و خوداین وی مه‌زنتر لی کەن. و وان دگۆت: ئەری ژ به‌ر گۆتنا زه‌لامه‌کی شاعر و دین ئەم دی په‌رستنا خوداوه‌ندین خوۆ هیلین؟﴾ (الصفات: ۳۵، ۳۶)،

(۱) حەدیس د (صه‌حیحی) دا هاتیبه.

وحالی فان وه کی بی گورپه یسین نه فرویه، نهو دبیزن: (لا إله إلا الله) به لی پهرستنا گوران ناهیلن، نه فان مهعنا (لا إله إلا الله) قه بویل نه کریهه.

شهرتی چاری:

دویکه فتنا وی تشتی شاهده دان دخوازت، خودی دبیزت: ﴿وَمَنْ يُسَلِّمْ وَجْهَهُ إِلَى اللَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ - وَهه چیبی ژ دل پهرستنا خودی بکته و بهری خو ب نک وی فه وه رگپرت، نهو د گوتین خو دا بی قه نجیکار بت، و کریارین خو باش بکت، ب راستی وی خو ب موکمترین وه ریبی فه گرتیه بی کو وی بگه هینته رازیوونا خودی وبه حه شتا وی ﴿(لقمان: ۲۲)، و (لا إله إلا الله) وه ریبی موکمه.

شهرتی پینچی:

راستی: کو نهو فی په یقی بیژت و ژ دل باوه ریبی ب راستیا وی بینت، نه گهر نهو وی ب نه زمانی بیژت و ب دلی باوه ریبی ب راستیا وی نه نینت دی منافقه کی دره وین بت، خودی دبیزت: ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ آمَنَّا بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَمَا هُمْ بِمُؤْمِنِينَ. يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَالَّذِينَ آمَنُوا - و ژ مرؤ فان دهسته که هه به د ناقبه را خودان باوه و کافران دا دودل مایه، نهو دورپینه بین ب نه زمانین خو دبیزن: مه باوه ری ب خودی ورؤژا دویمه یی ئینایه.. نهو د دل دا ددره وین وان باوه ری نه ئینایه. ژ نه زانینا خو نهو هزر دکهن کو نهو خودی و خودان باوه ران دخاپینن ده می باوه ریبیا خو ناشکه را دکهن و کوفرا خو فه دشیرن ﴿حه تا: ﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ - وعذابه کا ب ئیش بو وان هه به ژ بهر درهوا وان دکر ﴿(البقرة: ۸-۱۰).

شهرتی شه شی:

ئیخلاص: ومه خسه د پی نهوه کریار ژ هه می ره نگین شرکی دپاقر بن، کو مه خسه دا وی بی دنیا نه بت، و بو ریمه تی ومه دحه نه بت، ژ بهر حه دیسا (عوتبانی) یا دورست نهوا تیدا هاتی: ﴿خودی نهو کهس ل سهر ئاگری حه رام کریه بی بیژت:

(لا إله إلا الله) مہخسہ دا وی پی کناری خودی بت ﴿ (بوخاری وموسلم فی حدیسی فہدگوہیزن).

شہرتی حہفتی:

فیانا فی پدیفی ویا وی رامانا ژ فی پدیفی دتینہ وەرگرتن، ویا وان کہسین کاری بی دکهن، خودی دبیزت: ﴿ وَمِنَ النَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِن دُونِ اللَّهِ أَنْدَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ - وَهَنَدَهْكَ مَرَوْفُ هَهْنَه زُبَلِيْ خَوْدِيْ صَهْنَهْمَان بُوْ وَي دَكَهْنَه هَهْفَتَا، ووی فیان ومهزنی وگوهداریبی یا هیژای خودی ب تنی بت ددهنه وان. وفیانا خودان باوهران بو خودی پتره ژ یا فان کافران بو خوداوهنیدن وان ﴿ (البقرة: ۱۶۵). خودانین (لا إله إلا الله) خودی دفتیت فیانه کا خوری، و خودانین شرکی خودی دفتیت و د گهل فیانا وی وان هنده کین دی ژی دفتین، وئفہ د گهل (لا إله إلا الله) ناگونجت.

ب - وشہرتین شاہدہدانا (محمد رسول الله) ئفہنہ:

۱ - ئعتراف ب پھیاما وی، وباوہری ئینانا ژ دل ب وی پھیامی.

۲ - ئاشکھرا کرن وگوئنا فی ئعترافی ب ئزمانی.

۳ - دویکھفتنا وی، کو کاری ب وی حقیبی بکھت یا ئو پی ہاتی، و خو ژ وی نہ حقیبی ژی بدہتہ پاش یا وی خہلک ژی داینہ پاش.

۴ - راست دہریخستنا وی د وان تشتان دا بین وی بہحس ژی کسری ژ تشتین نہ بہرچاف بین بورین و بین ہیشتا نہ ہاتین.

۵ - حہژیکرنا وی پتر ژ نفسی ومالی وعہیالی ومروغان ہہمیان.

۶ - پیشخستنا گوئنا وی ل سہر گوئنا ہہر کہسہ کی دی و کار کرنا ب سوننہ تا وی.

چار: پتھین شاہدہدانی:

أ - بو شاہدہدانا (لا إله إلا الله) دفتیت مروف تشتہ کی ژبلی خودی نہ پھریست وئفہیہ رامانا (لا إله)، ومروف پهرستنا خودی ب تنی بکھت وئفہیہ ئو رامانا ژ (إلا

اللہ دئیته وەر گرتن، و گهلهك كهس فی شاهدهی ددهن و د گهل هندى ژى هندهك پهرستى بو هندهك چيكریيان ژ قهبر ومهزار ومروژ ودار وبهران پیشکیش دکهت، وئهفه هزر دکهت تهو حید بیدعهیه، ولومهیه وان دکهت یین ئیخلاص د عیادهتی خودی دا کری.

ب - و بو شاهدهدانا (محمد رسول الله) دقیت مروژ گوهدارییا وی بکهت، و خو ژ وی تشتی بدهته پاش یی وی نهو ژى دایه پاش، و کاری ب سوننهتا وی ب تنی بکهت، و خو ژ بیدهعهیین دی بدهته پاش، و گوتنا وی ب پیش گوتنا هر ئیکی دی بیخت.

پیئج: پیشکینین شاهدهدانی:

وئو هر پیشکینین ئیسلامینه، چونکی مروژ ب شاهدهدانی دئیته د ئیسلامی دا، و شاهدهدانا ب ئەزمانی ئەتلافه که ب وی رامانا ژى دئیته وەر گرتن، و خوئاماده کرنه بو ب کارئینانا پیئقییین وی، فیجا هر جاره کا وی ئەف چهنده نه کر معنا وی نهو سوژ ب جه نهئینا یا وی پهیمان پی دای دهمی شاهده دای. و پیشکینین ئیسلامی گهلهکن، فقهرانان دهر گهه کی تایهت د کتیبین فقهی دا بو دانایه ل بن ناخی (باب الردة)، و یین ژ ههمیان گرنگژ دهن (شیخ الإسلام محمد بن عبد الوهاب) ی - خودی رهحمی پی بهت - د گوتنه کا خو دا کوم کرینه، نهو ژى ئەفه نه:

۱ - شرکا د پهرستنا خودی دا، خودایی مهزن دیبژت: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ - هندی خودییه ل وی نابورت و گونههی بو ژى نابهت یی کهسه کی ژ چيكرییین وی بو وی بکهته ههفیشک، یان ب هر پهنکه کی کوفری کافر بیت، و هر گونههه کا دی یا ژ شرکی کیمتر بت نهو بو وی ژى دبهت یی وی بقیت ﴿النساء: ۴۸ و ۱۱۶﴾ و دیبژت: ﴿إِنَّهُ مَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ - وهه چیی ههفیشکه کی د گهل خودی د عه بدینییی دا بدانت نهو خودی به حهشت ل سهر وی حهرام کر وجهی وی کره ناگر، و چو پشتهفانک وی نابت وی ژى رزگار بکهت ﴿المائدة: ۷۲﴾، و فه کوشتنا نه بو خودی بت ژ شرکییه، وه کی وی یی قوربانه کی بو نهجنه کی یان قهبره کی پیشکیش بکهت.

۲ - ههچیى بۆ دهسکاتیى د نافیسه را خو و خودى دا کهسه کى دى بدانت دو عایان بۆ خو ژى بکەت ومهدهه رى ژى بخوازت وخو بهیلتە ب هیقییا وی فه، ب گوتنا ههمى زانایان نهو دى کافر بت.

۳ - ههچیى بوتهه ريسان کافر نهکەت، یان د کوفرا وان دا بکەفته گومانى، یان رپازا وان دورست بینت، دى کافر بت.

۴ - ههچیى باوهریى بینت کو رى ورپازا ئیکى دى ژ یا پیغه مبهه رى - سلاڤ لى بن - تمامزه، یان حوکمی ئیکى دى ژ حوکمی وی باشزه، وه کى وان یین حوکمی طاغووتى ب سهه حوکمی پیغه مبهه رى - سلاڤ لى بن - دئىخن، یان حوکمی قانونوان ب سهه حوکمی ئیسلامى دئىخن.

۵ - ههچیى کهه رپین خو بهافیتنه تشته کى ژ وان تشتین پیغه مبهه رى - سلاڤ لى بن - پى هاتى دى کافر بت، نه گهر خو نهو کارى ب وی تشتى بکەت ژى دى کافر بت.

۶ - ههچیى یارى وتوانه یان بۆ خو ب تشته کى ژ دینى پیغه مبهه رى بکەت، یان ب خهلات وجهلاتى نهو پى هاتى، دى کافر بت، ودهلیل سهه رى فى چه ندى گوتنا خودیه: ﴿ قُلْ أَلِللّٰهِ وَاٰیٰتِهٖ وَرَسُوْلِهٖ كُنْتُمْ تَسْتَهْزِئُوْنَ. لَا تَعْتَدِرُوْا قَدْ كَفَرْتُمْ بَعْدَ اِيْمَانِكُمْ - تو نهى موحه ممد بیژه وان: نه رى هه وه ب خودى و نابه تین وی ویغه مبهه رى وی یارى دکرن؟ هوین - نهى گه لى دورویان - داخوازا لیئورینى نه کهن چو مفاد داخوازا هه وه دا نینه، چونکی هوین ب فى گوتنا خو یین کافر بووین ﴿ (التوبه: ۶۵-۶۶).

۷ - سیه به ندى، وره شکرنا ژنى ل بهه زه لامى وی ب ریکا نقشتیان ژ فى چه ندىیه، فیجا هه چیى وی بکەت یان پى رازى بیت دى کافر بت، ودهلیل سهه رى فى چه ندى گوتنا خودیه: ﴿ وَمَا يُعْلَمٰن مِنْ اَحَدٍ حَتّٰی يَقُوْلَا اِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ - و نهو هه ر دو فریشته سیه به ندىی نیشا ئیکى نادهن هه تا وی شیره ت نه کهن و وان ژ خو فیر کرنا سیه به ندىی پاشقه لى نه دهن ونه بیژنى: ب خو فیر کرنا سیه به ندىی و گوهدارییا شهیتانان کافر نه به ﴿ (البقره: ۱۰۲).

۸ - پشتگیریا بوتپه ریسان وپشته فانی وهاریکاریا وان دژی موسلمانان، ودهلیل گوتنا خودییه: ﴿وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ - وههچیئی ژ ههوه وان بو خو بکته سهرکار تهو دی ژ وان بت، وحوکمی وی حوکمی وانه. هندی خودییه وان زورداران یین کافران بو خو دکهنه سهرکار سهرراست ناکهت ﴿(المائدة: ۵۱).

۹ - ههچیئی باوهر بکته کو بو هندهک مرو فان ههیه ژ شریعتی موحه مدهدی دهر کهفن وهکی بو خدری چییوی ژ شریعتی موسای - سلاؤ لی بن - دهر کهفت، تهو دی کافر بت، نهز دبیژم: ووهکی وان صوفییین زیده غلوی دکهن دهمی هزر دکهن نهو یین گه هشتینه دهر جه کی ئیدی وان ههوجهی ب دویکهفتنا پیغه مبهری - سلاؤ لی بن - نینه.

۱۰ - پشتدانا دینی خودی، کو نه خو فیر بکته تی ونه کاری بی بکته، ودهلیل ل سهر فی چندی گوتنا خودییه: ﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا عَمَّا أُذِرُوا مُعْرِضُونَ - وئهوین کوفر ب تهو حیدا خودی کری پشت ددهنه وی تشتی قورناتی تهو پی ترساندین ﴿(الأحقاف: ۳)، ﴿وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ ذُكِّرَ بِآيَاتِ رَبِّهِ ثُمَّ أَعْرَضَ عَنْهَا إِنَّا مِنَ الْمُجْرِمِينَ مُنتَقِمُونَ - وکس ژ وی زوردارتر نینه بی ب نایه تین خودی شیرت لی بینه کرن، پاشی تهو پشت بدهته وی هه مییی، ووجه کی بو خو ژی نه گرت، و خو دفن بلند بکته، هندی ئەمین ئەم تۆلی ژ وان تاونباران دستینین یین پشت ددهنه نایهت ودهلیلین خودی، ومفای بو خو ژی وهر نه گرن ﴿(السجدة: ۲۲).

(شیخ محمد بن عبد الوهاب) - خودی ره می بی بیهت - دبیژت: «د فان هه می پیشکینان دا چو فهرق نینه د ناقبهرا وی کهسی دا بی ب یاری فه یان ب مجدی فه یان ژ ترسان دا بکته، تهو تی نه بت بی کوته کی لی دئینه کرن، وئه فه هه می تهون یین خه طهرا وان گه لهک یا مهزن وگه لهک روی ددهن، فیجا یا فهره بو موسلمانان بی لی هشیار بت وژی بتزست، ئەم خو ب خودی دپارترین ژ عه زابا وی و ژ وی تشتی غه زهبا وی فهر دکته»^(۱).

(۱) مجموعة التوحید النجدية: ص ۳۷-۳۹.

ناثيرا سيبي

شريعةت دانان

دانانا شريعةتي حقه كه ژ حقيين خودي، ومهخسه د ب دانانا شريعةتي نهو ريبازه يا خودي بو به نييين خو ئينايه خواري دا نهو ل سه ر ب ريقه بچن د لايمي بير وباوهر ومعاملي دا، وحه لالكرن وحه رامكرن ژ وييه، وبو كه سي نابت وي تشتي حه لال بكه ت يي خودي حه رام كرى، يان وي تشتي حه رام بكه ت يي خودي حه لال كرى، خودي دييژت: ﴿ وَلَا تَقُولُوا لِمَا تَصِفُ أَلْسِنَتُكُمُ الْكَذِبَ هَذَا حَلَالٌ وَهَذَا حَرَامٌ لَتَفْتُرُوا عَلَى اللَّهِ الْكُذِبَ - وهوين گه لي بوتپه ريسان نه بيژنه وي دره وا هوين ب نه زماني خو دييژن: نهفه حه لاله بو وي تشتي خودي حه رام كرى، ونهفه حه رامه بو وي تشتي خودي حه لال كرى، دا هوين ب ريكافي حه لالكرن وحه رامكرني دره وي ژ كيسي خودي بكه ن ﴿ (النحل: ١١٦)، ودييژت: ﴿ قُلْ أَرَأَيْتُمْ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ لَكُمْ مِنْ رِزْقٍ فَجَعَلْتُمْ مِنْهُ حَرَامًا وَحَلَالًا قُلْ أَللَّهُ أَذِنَ لَكُمْ أَمْ عَلَى اللَّهِ تَفْتُرُونَ - تونهي موحه مده بيژه فان بين كوفري ب وهحيي دكه ن: بيژنه من نهفه رزقي خودي بو هه وه ئينايه خواري ژ حه يوان وشينكاتي وخير وخيراتان فيجا هه وه هندهك بو خو حه لالكري وهندهك حه رامكري، نهري خودي ده ستوري ب وي چهندي دايه هه وه، يان هوين يي به ختي ودره وان ل سه ر ناقي خودي دكه ن؟ ﴿ (يونس: ٥٩).

مهنا خودي نه م ژ حه لالكرن وحه رامكرنا يي ده ليلهك ژ كيتابي وسونه تي داينه پاش، وراگه هاند كو كرنا وي چهندي دره وكرنا ژ كيسي خودييه، هه ر وه سا نهو رادگه هينت كو هه ر كه سه كي ژ نك خو وبسي ده ليل تشته كي حه لال بكه ت يان حه رام بكه ت، نهو وي خو كره شريكي خودي د نيك ژ تايبه تمه ندييين وي دا، كو شريعةت دانانه، خودي دييژت: ﴿ أَمْ لَهُمْ شُرَكَاءُ شَرَعُوا لَهُمْ مِنَ الدِّينِ مَا لَمْ يَأْذَنَ بِهِ اللَّهُ - يان نهري ما فان بوتپه ريسان هندهك هه فپشك هه نه نهو تشتي خودي ده ستوري يي نه داي ژ ديني وشركي بو وان دانايه؟ ﴿ (الشورى: ٢١).

هُوَ سُبْحَانَهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ - و خودیَ فەرمان ب تەو حیدی ل وان هەمیان کربوو کو ئەو پەرستنا خودایەکی ب تنی بکەن و ژ وی پیقەتر چو خودایین راست نینن. یی پاک و پیروز بت ژ وی تەشتی موشرک و سەرداچووی دەر حەقا وی دا دیژن ﴿التوبة: ۳۱﴾، ووه کی فی گۆتتا خودییه: ﴿وَلَا تَأْكُلُوا مِمَّا لَمْ يُذْكَرْ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَإِنَّهُ لَفِسْقٌ وَإِنَّ الشَّيَاطِينَ لَيُوحُونَ إِلَيْكُمْ لِيُجَادِلُوكُمْ وَإِنْ أَطَعْتُمُوهُمْ إِنَّكُمْ لَمُشْرِكُونَ﴾ - و هوین گەلی موسلمانان ژ وان فە کوشتیان نەخۆن یین ل دەمی فە کوشتی نافی خودی ل سەر نەهاتبته گۆتن، و هندی خوارنا ژ وان فە کوشتیانە دەر کەفتتا ژ گوهدارییا خودییه. و هندی سەرداچوویین نەجانە گومانان ل دۆر حەرامییا مراری دئیخەنە سەر دلی شەیتانیین مروّفان، و فەرمانی ل وان دکەن کو ئەو د هەفرکییا خو دا د گەل موسلمانان بیژنی: هوین ب خو پاشقە لییدانا ژ خوارنا مراری وی ناخۆن یی خودی کوشتی، بەلی هوین وی دخۆن یی هەو ه فە کوشتی، و ئە گەر هوین گەلی موسلمانان گوهدارییا وان د حەلال کرنا مراری دا بکەن ئەو هوین و ئەو د شرکی دا دی و هکی ئیک بن ﴿الأنعام: ۱۲۱﴾، و ئە فی گەلە کەس یین کە فەتیئە تیدا د گەل وان یین ئەو چاؤ لی دکەن، چونکی ئەو دەلیلی ب چو فە ناگرن ئە گەر و هکی گۆتتا وی نەبت یی ئەو چاؤ لی دکەن، و ئەو ژ فی رەنگی شرکییه.

فیجا پیگرییا ب شریعتی خودی، و هیلانا شریعتی هەر ئیکی ژ بلی وی ژ پیشتیبین (لا إله إلا الله) ه، و خودییه هاریکار.

مهعنا خودی ناشكهر اكر كو حيكمهت ژ ئافراندها مرؤف وئهجان ئهوه: ئهوه
 پهريستا خودی بكه، و خودی چو منهت ب پهريستا وان نينه، بهلكی ئهوه د
 ههوجهی پهريستينه، چونکی ئهوه فهقيرين بهر دهري وينه، فيجا دقيت ئهوه پهريستا
 خودی ل دويش شريعتی وی بكه، وهچیی ل بهر نهئینه پهريستا خودی بكهت
 ئهوه ژ خومهزنكهرا، وهچیی پهريستا وی بكهت و پهريستا ئيکی دی د گهل وی
 بكهت، ئهوه موشرکه، وهچیی پهريستا وی ب تنی بكهت بهلی نه ل دويش شريعتی
 وی ئهوه بيدعهچيه، وهچیی پهريستا وی ب تنی بكهت و ل دويش شريعتی وی
 ئهوه خودان باوهري (موهحده).

٢ - پهنگين پهريستی و بهر فريهيا وی:

پهريستی گهلهك رهنگ ههنه، وئهوه ههمی پهنگين عيادهتین ناشكهره فه دگرت
 بين كول سهر ئهزمانی وئهندهامين لهشی ديار دبن، و بين كو ژ دلي دهردكهفن، وهکی
 زكري و تهسيحاتان، وخواندها قورئانی، و نقير و زهكات و پرؤزی، و حهج، و جهاد،
 و فهرانا ب باشیی و پاشقه لیدانا ژ خرابیی، و قهنجيا د گهل مرؤفين نيزيك و ئيتيم
 و ههژار و ريفنگان، ههروهسا فيانا خودی و پيغه مبهري وی، و ترسا ژ خودی و زفرينا ل
 وی، و ئيخلاصا د دینی دا بو وی، و صهبرال سهر حوكمی وی و رازييونو ب قهدهرا
 وی، و خو هيلانا ب هيقييا وی فه، و هيقييا رهجا وی، و ترسا ژ عهزابا وی، مهعنا:
 پهريست ههمی كريانين خودان باوهري فه دگرت ئه گهر ئيهتا وی ب كرنا وان ئهوه
 بت ئهوه خو نيزيکی خودی بكهت، خو عورف و عهدهت ژي عيادهتن، ئه گهر
 مهخسهدا وی پي ئهوه بت ئهوه بو عيادهتی خو ب هيژ بيخت، وهکی نفستنی و خوارن
 و فه خوارنی، و كرپن و فرؤتنی، و داخوازا رزقی و ژننيان، ئهفه عادهته ژي د گهل ئيهتا
 چاك دينه عيادهت، و مرؤف پي خودان خير دبت، و عيادهت و پهريستن نه ب تنی ئهوه
 كريانين بهر نياسن.

ناشیرا پینجی

ناشکرا کرنا هندهک تیگه هشتین خهلهت

د دهر هقا توخویدانا په رستن دا

په رستن تشته کی (تهو قیفی) یه: یه عنی: بی ده لیلهک ژ کیتابی و سوننه تی چو رهنگی په رستی نائینه دانان، وئو تشتی ب ده لیل نه هاتبته دانان بیدعه یه که ل خودانی دئینه زفراندن، وه کی پیغمبهری - سلاؤ لی بن - گوئی: ﴿هه چیی کاره کی و هسا بکهت د دینی مه دا نه بت وئو بی زفراندیه﴾^(۱) یه عنی: کاری وی دی ل وی ئینه زفراندن وژی نائینه قه بویلکرن، به لکی دی سهر ا گونه هکار بت، چونکی وئو گونه هکاریه نه کو گوهداریه، پشتی هنگی ریبارا ساخلم د کرنا عیباده تین دورست دا وئو: مروؤ بی نائفجی بت د نائفه را سستی و بی خیره تی و توندی و دژواری بی دا بت، خودی دبیژت: ﴿فَاسْتَقِمْ كَمَا أَمَرْتُ وَمَنْ تَابَ مَعَكَ وَلَا تَطْغَوْا - فَبِجَا تُو نَهَى مَوْحَمَه مَد، و هه چیی د گهل ته تویه کری، و هسا خو ل سهر ریکی راست بکهن وه کی خودایی ته فرمان بی کری، و هوین بی ل وان توخویان نه دانن بی خودی بو هه وه دانان﴾ (هود: ۱۱۲).

د فی نایه تی دا رهنگی ریبارا ساخلم د کرنا عیباده تان دا و هسا هاتیبه نه خشاندن کو مروؤ ل سهر ریکا راست بچت و خو بگرت، وئو ریکا نه توندی تیدا هه ی ونه سستی ل دویف شریعه تی (کما امرت - وه کی فرمان ل ته هاتیبه کرن) پاشی وئو چهنده پتر مسوگر کر ده می گوئی: (ولا تطغوا - د سهر دا نه چن) و سهر د اچوون: بی لیدانا توخویانه ب کرنا توندی و دژواری بی، و ده می پیغمبهری - سلاؤ لی بن - زانی سی هه فالین وی به حسی کریارین خو کر، وئیکی گوئ: نه ز هه ری ب رژیمه و چو جارن رژییا خو ناخوم، و بی دی گوئ: نه ز ب شهؤ هه ر نفیژا دکه م و چو جارن نانقم، و بی سیی گوئ: نه ز ژنی نائینم، پیغمبهری - سلاؤ لی بن - گوئ:

(۱) بوخاری و موسلم فه دگو هیزن.

﴿ به‌لی نه‌ز رۆژیی دگرم ودخۆم، وژنان دئینم، وهه‌چیی دل د سوننه‌تا من نه‌بت نه‌و نه ژ منه ﴾^(۱).

وڤی گافی مروژ د مه‌سه‌لا عیاده‌تی دا دو ده‌سته کین به‌رانبه‌ر وهه‌ڤدژن:

ده‌سته کا ئیکی: رامانا په‌رستی کیم کرییه، وسستی د کرنا عیاده‌تی کرییه حه‌تا ده‌ره‌جه‌کی گه‌له‌ک عیاده‌ت ژ کار ئیخستینه، وهزر کرییه عیاده‌ت هنده‌ک کارین کینم به‌س ل مزگه‌فتی دئینه‌کرن، وچو مه‌جالی عیاده‌تی ل مال ونقی‌سینگه‌ه و دکان و جاده‌یی نینه، وکو عیاده‌ت د معاملی و سیاست و حوکمداریی و لایین دی یین ژینی دا نینه.

راسته مزگه‌فتی بها و سه‌راتییا خو هه‌یه، ودقی‌ت هه‌ر پی‌نج نفی‌ژ لی بی‌نه‌کرن، به‌لی عیاده‌ت هه‌می ژینا موسلمانان فه‌دگرت، ل مزگه‌فتی و ده‌رفه‌ی مزگه‌فتی ژی.

ده‌سته کا دووی: دژواری د کرنا عیاده‌تی دا ب کارئینایه حه‌تا گه‌هشتینه حه‌ددی توندیی، وکارین سوننه‌ت بلند کرینه ریزا کارین واجب، وهنده‌ک تاشتین حه‌لال حه‌رام کرینه، و حوکم ب سه‌رداچوون و خه‌له‌تییی ل سه‌ر هه‌ر ئیکی نه وه‌کی وان دایه، و باشترین ریک ریکاً موحه‌مه‌دییه - سلاؤ لی بن - و خرابترین کار کارین بیدعه‌نه.

(۱) بوخاری و موسلم فی حه‌دیسی فه‌دگوه‌یزن.

ناقیرا شہسی

ناشکھرا کرنا بناخہیین پهرستنا دورست

ہندی پهرستنه ل سہر سی بناخہیین سہرہ کی خو دگرت: فیان وترس وھیقیی۔
 فیان د گہل خو شکاندنی، وترس د گہل ہیقیی، یا فہرہ ئەفہ د پهرستنی دا پیکفہ
 کۆم بن، خودی دبیژت: ﴿بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ﴾ - خودی پاشی مللہتہ کی ژ وان
 چیژ دی نینت ئەو حەز ژ وان دگہت و ئەو حەز ژ وی دکەن ﴿المائدة: ۵۴﴾،
 ودبیژت: ﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ﴾ - و فیانا خودان باوہران بو خودی پترہ ژ یا
 فان کافران بو خوداوەندیان وان ﴿البقرة: ۱۶۵﴾.

و د دەر حدقا سالو خەتین پیغەمبەران دا خودی دبیژت: ﴿إِنَّهُمْ كَانُوا يُسَارِعُونَ
 فِي الْخَيْرَاتِ وَيَدْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًا وَكَانُوا لَنَا خَاشِعِينَ﴾ - ہندی ئەو بوون ئەوان لەز د
 ہدی باشییان دا دکر، ووان دووا ژ مە دکرن ودلی خو دبرہ وی یا ل نک مە ہدی،
 و ژ عەزابا مە دترسان، و ئەوان خو بو مە دشکاند و گوہدارییا مە دکر ﴿الانبیاء:
 ۹۰﴾.

وہندەك پششیان دگرت: ہەچی ب فیانی ب تنی خودی پهریست ئەو زەندیقە،
 و ہەچی ب ہیقیی ب تنی وی پهریست ئەو (مەر جئییە)، و ہەچی ب ترسی ب
 تنی وی پهریست ئەو (حەر وورییە)^(۱)، و ہەچی ب فیان وترس وھیقیی وی
 پهریست ئەو خودان باوہرہ کی (موہ حەدە). (شیخ الإسلام) فی چەندی د نامە یا خو
 (العبودیە) دا دبیژت، ودبیژت: «دینی خودی: پهرستن و گوہدان و خو شکاندنه بو
 وی، و بناخەیی پامانا پهرستنی: خو شکاندنه، ودئیتہ گۆتن: (طریق متعبد) یەعنی: ئەو
 ریکا وەسا ہاتییە چی کون کو بیتە پیلیدان، بەلی ئەو عیبادەتی فەرمان پی ہاتییە کرن
 پامانا خو شکاندنی و پامانا فیانی ژی تیدا ہدی، خو شکاندنه کا خو شکاندن بو خودی

(۱) دەستە کە کا خەوارجانە.

تيدا ههيه، د گهل فيانه كا فيان بو وي، وئهوئى خو بو مروقه كي بشكيتت وحه زى نه كهت نهو نابته پهرستفانى وي، وئه گهر نهو حه زى ئيكي بكهت وخو بو نه شكيتت نهو زى نابته پهرستفانى وي، وه كي زه لامي كورپى خو يان هه قالى خو دقيت، لهو ئيك زى وان ب تى د پهرستنا خودى دا بهس نينه، بهلكى دقيت خودى ل نك عه بدى زى هه مى تشنان يى خوشتفيتر بت، وخودى ل نك وي زى هه مى تشنان مه زى زى بت، بهلكى زى خودى پيغه تر كهس يى هيژاى فيان وخوشكاندنا تمام نينه...^(١).

ئهفه بناخه يين پهرستنيه يين كو پهرستن خو ل سهر دگرت، (ابن القيم) ي زانا د (النونية) دا ديترت:

وعبادۃ الرحمن غاية حبه مع ذل عابده هما قطبان
وعليهما فلك العبادۃ دائر ما دار حتى قامت القطبان
ومداره بالأمر أمر رسوله لا باهوى والنفس والشيطان

ئهو - خودى ره هئى يى بهت - زفرينا عبادته ل سهر فيان وخوشكاندنا بو خوشتفى، كو خوديه، وه كي زفرينا فهله كي ل سهر ههردو لايين وي لى دكهت، وديترت: هندى زفرينا فهله كا عبادته يسه ب فهرمانا پيغه مبهرى - سلاؤ لى بن - وشريعتى ويه، نه ب ههوايى نهفسى وفهرمانا نهفسى وشهيتانيه، نهو نه عبادته. وئهوا پيغه مبهرى - سلاؤ لى بن - داناي نهوه فهله كا عبادته ديگيرت، ويده وه دلچوون وچاقليكرنا باب وبايران وي ناگيرت.

(١) بهرى خو به: مجموعة التوحيد النجدية، پ ٥٤٩.

٣ - تهوحيديا ناڤا وسالوځه تان

وفان ناڤرا ښه دگرت:

نيک: دهليل ژ کيتاب وسوننهت وعه قلی ل سهر بنه جهيا ناڤا وسالوځه تان.

دو: ريبازا سونيان د دهر حه قا ناڤا وسالوځه تين خودی.

سس: بهرسقا وان يين باوه ريبي ب ناڤا وسالوځه تان نه ئينت، يان باوه ريبي ب

هندهك ژ وان نه ئينت.

نپک

دہلیل ژ کیتاب وسونہت وعقلی

ل سہر بنہجھیبا ناؤ وسالوخہتان

۱ - دہلیل ژ کیتاب وسونہتی:

بہری نوکہ مہ گوتبوو کو تہو حیدل سہر سی پشکان دئیته لیکفہ کرن: تہو حیدل خوداینیی، وتہو حیدل پهرستنی، وتہو حیدل ناؤ وسالوخہتان، وچہند دہلیلہک ل سہر رہنگی ٹیکسی ودووی مہ ئینان، ونوکہ دہلیلین رہنگی سیی: تہو حیدل ناؤ وسالوخہتان، دی ئینین.

۱ - ژ دہلیلین کیتابی: گوتنا خودی: ﴿وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ فَادْعُوهُ بِهَا وَذَرُوا الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي أَسْمَائِهِ سَيُجْزَوْنَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ - خودایی پاک وبلند باشناؤ ہنہ، فوجا تشتی ہوہہ بقیت ہوین ب باشناقین وی داخوازی ژئی بکن، وھوین وان بھیلن بین گوھورینی دئیخنہ ناقین وی چ ب کیمکرنی بت یان ب زیدہ کرنی بت یان ژئی ب وھربادانا مہعنا وان بت، ئەقہ ب وی کاری دی ئینہ جزادان یی وان د دنیا یی دا ذکر ژ کوفرا ب خودی، ونہباوہری ئینانا ب ناقین وی ودرہوین دہریخستنا پیغہمبہری وی ﴿(الأعراف: ۱۸۰).

د فی ئایہتی دا خودایی مہزن ناؤ بو خو دہسنیشانکرن، وناشکھراکر کو ئەو ناؤ باشناقن، وفەرمان ب دوعاکرنا ژ وی بیتہ کرن، کو بیتہ گوتن: ئەی ئەللاہ، ئەی رەھمان، ئەی رەحیم، ئەی حدی، ئەی قہییووم، ئەی رەبیبی عالہمی، وگہف ل وان کرن بین ئیلحدادی د ناقین وی دا دکہن، یهعنی: وان ژ حدقیی وھردگیرن، چ بیژن: ئەو نہ ناقین خودینہ، یان ژئی مہعنا یہ کا نہ یا دورست لی بدہن، یان ہەر رہنگہ کی دی یی ئیلحدادی، خودی گہفی ل وان دکہت کو ئەو دی حسیبنا کاری وان یی خراب د گہل کەت ودی وان جزا دہت.

و خودی دبیزت: ﴿اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى - ئەللاھە ئەو خودا یی ژبلی وی دورست نینه پەرستن بۆ کەسی دی بیته کرن، باشناقین پیکهاتی وی ب تنی هه نه ﴿(طه: ۸)، ﴿هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ. هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْمَلِكُ الْقُدُّوسُ السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ الْمُهَيَّمِنُ الْعَزِيزُ الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ. هُوَ اللَّهُ الْخَالِقُ الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى يُسَبِّحُ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ - ئەو ئەللاھە ئەو خودایی ب حەقی پەرستنا وی دئیتە کرن یی کو ژ وی پێقەتر چو خودایین راست نەهەین، زانایی تشتی فەشارتی و ئاشکەرایە، دزانت چ تشتی ل بەرچاڤ هەیدە و چ تشتی نە ل بەر چاڤ هەیدە، ئەو پەردلوفانی رەحما وی هەمی تشت فەگرتین، یی دلوفانکارە ب وان یین باوهری ب وی ئینای. ئەو ئەللاھ یی ب حەقی پەرستن بۆ دئیتە کرن، یی کو ژ وی پێقەتر چو خودایین راست نەهەین، خودانی هەمی تشتان، یی کو بی بەرهنگاری تەصەرروفی د وان دا دکەت، ژ هەر کیماسیەکی یی پاکی و ژ هەر عەیدەکی یی ساخەلمە، پێغەمبەری خۆ راستگو دەردئیتخ ب وان ئایەتین ئاشکەرا یین وی د گەل وان هنارتین، یی زیڕەفانە ل سەر کریارین بەنییین خۆ، یی زاله کەس وی بیزار ناکەت، کۆتە ککارە خەلک هەمی یین ئیخستینە بن دەستی خۆ، یی خۆمەزنکەرە مەزنی هەمی یا وییە. یی پاک بت خودی ژ وی تشتی بوتپەرئیس بۆ وی دکەنە هەڤشک. ئەو ئەللاھ یی ئافرانەر، ئەوی خەلک ل دویش حکمەتەکی چیکرین، یی وینە کیش ب وی رەنگی وی بقیت، ئاقین باش و سالدوخەتین بلند یین وینە، هەر تشتەکی ل عەسمانان و عەردی تەسیحای وی دکەت، و ئەو زالی د تولفە کرنا خۆ دا یی دژوار، یی کاربنەجھ د رێقەبرنا کاری بەنییین خۆ دا ﴿(الحشر: ۲۲-۲۴).

فینجا ئەو ئایەتە هندی دگەهینن کو خودی باشناڤ هەنە.

۲ - و ژ نیشانان ل سەر بنەجھکرنا ئاقین خودی ژ سوننەتا پێغەمبەری - سلاڤ لی بن-: ئەو حەدیسە (ئەبوو هورەیرە) - خودی ژ رازی بت - فەگێرای کو پێغەمبەر - سلاڤ لی بن- دبیزت: ﴿هندی خودیە نۆت و نەه ناڤ هەنە، سەد کیم

ٽيڪ، هه ڇيبيءَ وان بهڙميرت دي ڇته بههشتي ﴿١﴾. وناقين خودي نه بهس هندهنه، ڙ بهر ويءَ هديسا (عبداللاهيءَ ڪوريءَ مهسعوودي) - خودي ڙي رازي بت - فه دگوهيزت ڪو پٽهه مبهري - سلاف لي بن گوتيهه: ﴿٢﴾ نه ز داخوازي ڙ ته دکهم ب هدر نافه ڪي ته هه، ته خو پي نافرکت، يان ته د ڪيتابا خو دا ئينابته خوازي، يان ته نيشا ئيڪي ڙ چيڪريپين خو دابت، يان ته د علمي خو پي غهبيي دال نڪ خو هيلا بت، ڪو قورئانا مهزن بڪهيه بهارا دلي من.. ﴿٣﴾.

وهدر نافهڪ ڙ ناقين خودي رامانا سالوختهڪ ڙ سالوخته تين وي ددهت، (عهليم - پرزانا) رامانا زانيني ددهت، و (حه ڪيم - ڪاربنه جه) رامانا ڪاربنه جهيبي ددهت، و (سهميع وبهصير - گوهدير وينهر) رامانا گوهديري وديتني ددهن، و ب في رهنگي ههر نافهڪ رامانا سالوخته ڪي ڙ سالوخته تين خودي ددهت، و خودي دبيت: ﴿٤﴾ قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ. اللَّهُ الصَّمَدُ. لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ. وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ - تونهي موحدهمه دبيت: توهه ئه للاه پي ڪو خودايني يا وي ب تنيهه، و ڪهسهڪ شريڪي وي نينه تيدا. خودي ب تنيهه پي هه وجهه پي ڙي دئنه داخواز ڪرن. نه وي چو زاروڪ هه نه، نه دايباب، نه ڙن. نه وي چو هه ڪويف هه بوينه، نه د ناقين وي دا، نه د سالوخته و ڪرياران دا، پي پاڪ و پيروز بت ﴿٥﴾ (الإخلاص: ۱-۴).

ڙ (نه نه سي) - خودي ڙي رازي بت - دئته فه گوهاستن ڪو زه لامه ڪي نه نصاري نقيزل مزگهفتا قوبائي ل بهرا وان دڪر، فيجا چي گاڦا وي د نقيڙي دا دهست ب خواندنا سوورته تي ڪر با سوورته تا (قل هو الله احد) ل بهراهيبي دخواند، پاشي نهو سوورته دخواند، ووي نه ڦه ڇهنده د هه مي رڪاعه تان دا دڪر، ئينا هه ڦالين وي سهرا ڦي ڇهندي د گهل وي ناخفتن وگوتني: ل سهري تو ڦي سوورته تي دخويني،

(۱) بوخاري وموسلم فه دگوهيزن.

(۲) نه هه د (مسند) يءَ دا فه دگوهيزت، و (بن حبان) ويءَ هديسيءَ دوست دينت، و نه ڦه هديسه هندي دگههيت ڪو ناقين خودي نه بهس نوت ونهن، ومهنا هديسيءَ نهوه - خودي چيتر دزانت - ڪو هه ڇيبيءَ فان نوت ونهه ناقان بزانت، ودوعايبان پي ڙ خودي بڪهت، و پهرستنا خودي ب وان بڪهت نهو دي ڇته بههشتي، و نه ڦه تايهه تايهه ڪه ڙ تايهه تايهه فان ناقان.

پاشی یا ژ ته فه ئەو ب تئێ بەس نینه لهو تو رادیی سووره‌ته‌کا دی دخوینی! قیجا یان وی بخوینه، یان وی بهیله ویا دی بخوینه، وی گۆت: ئەز وی ناهیلیم، ئەگەر هه‌وه بقیته ب قی ره‌نگی دی ئیمامه‌تییا هه‌وه که‌م، و ئەگەر هه‌وه نه‌قیته ئەز دی هه‌وه هیلیم، و وان هزر دکر ئەو ژ وان هه‌میان باشتره، لهو وان نه‌دقیا که‌سی دی بته ئیمامی وان، و ده‌می پیغه‌مبه‌ر - سلاؤ لی بن - هاتییه نک وان، وان به‌حسی وی بو کر، ئینا وی گۆتی: ﴿ئهی فلان، بوچی تو وی ناکهی یا هه‌قالین ته ژ ته دخوازن؟ و تو بوچی هنده فی سووره‌تی ده‌می رکعه‌تان دا دخوینی؟﴾ وی گۆت: چونکی من ئەو سووره‌ت دقیته، پیغه‌مبه‌ری - سلاؤ لی بن - گۆت: ﴿قیانا ته بو وی نو برییه به‌حشتی﴾ (۱).

وعائیشا - خودی ژێ رازی بت - فه‌دگوهرت کو پیغه‌مبه‌ری - سلاؤ لی بن - زه‌لامه‌ک کره مه‌زنی (سه‌ریه‌کی) وچی گافا وی نفیژل به‌را هه‌قالین خو کربا و قورئان خواندبا خواندنا خو ب سووره‌تا (قل هو الله أحد) ب دویماهی دئینا، وگافا ئەو زفرینه‌فه وان ئەو چه‌نده بو پیغه‌مبه‌ری - سلاؤ لی بن - فه‌گیرا، ئینا وی گۆته وان: ﴿پسیری ژێ بکه‌ن کانی بوچی ئەو وه دکه‌ت؟﴾ وگافا وان پسیر ژ وی کری وی گۆت: چونکی ئەو سالۆخه‌تی خودییه، و من دقیته بخوینم، ئینا پیغه‌مبه‌ری - سلاؤ لی بن - گۆت: ﴿بیژنی کو خودی ژێ چه‌ز ژ وی دکه‌ت﴾ (۲)، و مه‌خسه‌دا وی ئەو بوو فی سووره‌تی سالۆخه‌تین خودی تیدا هه‌نه.

و خودایی مه‌زن بو مه‌ گۆتییه کو وی (وه‌جه) هه‌یه، ده‌می دبیژت: ﴿وَبَقِيَ وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ - وَوَجْهِيَ خُودَائِي تَه بِي خُودَانِ مَهْزَنِي وَقَهْدَرِ وَسَهْرَاتِي دَمِينَتِ﴾ (الرحمن: ۲۷). و کو وی دو ده‌ست ژێ هه‌نه، وه‌کی دبیژت: ﴿لَمَّا خَلَقْتُ بِيْدِي - بُوَ وَی يَسِي مَنْ قَهْدَرِي وَی گَرْتِي وَ ب هه‌ردو ده‌ستین خو ئافراندي؟﴾ (ص: ۷۵)، ﴿بَلْ يَدَاهُ مَبْسُوطَتَانِ - بَه‌لْکِي هه‌ر دو ده‌ستین وی دفه‌کرینه و نائینه‌گرتن﴾ (المائدة: ۶۴).

(۱) بوخاری فی حه‌دیسێ فه‌دگوهرت.

(۲) بوخاری فی حه‌دیسێ فه‌دگوهرت.

و کو ئو رازی دبت ودقیت وعیجز دبت ونه رازی دبت، وگه لسهك سالوخه تین دی یین کو خودی بو خو یان پیغمبه ری وی - سلاؤ لی بن - بو ده سنی شان کرین.

ب - وده لیلین عه قلی ل سهر بنه جهییا ناؤ و سالوخه تین خودی:

یین کو شریعت بی هاتی، ئه وه کو بیته گوتن:

۱ - ئهؤ چی کرییین مه زن یین کو رهنگ وروی جودا، و بو ب ده ستقه ئینانا بهرژه وه ندییین خو ب ریک و پیک، و ریقه چوونا وان ل سهر وی ریکا بو وان هاتییه دانان، نیشانا مه زنی وشیان وزانین و کاربنه جهییا خودییه، ههر وه سا نیشانا ئیراده و فیانا وییه.

۲ - کرنا قه نجییی ولادانا زیانی ورا کرنا ته نگافییان، ئهؤ تشته نیشانا ره حمی و مه ردینییه.

۳ - و جزادان و تولقه کرنا ژ گونه هکاران نیشانا غه زه ب و نه فیانا خودییه.

۴ - وقه درگرتنا گوهداران و جزادانا وان نیشانا رازیوونا خودییه ژ وان و فیانا وی بو وان.

دو

رېيازاً سونبیاں د دهر حه‌قا

ناؤ و سالوڅه‌تین خودی دا

رېيازاً سونبیاں ژ پېشپېن چاك و دویكه‌فتیبین وان نه‌وه: ناؤ و سالوڅه‌تین خودی و هسا بیتنه بنه‌جه‌کرن وه‌کی د کیتاب و سوننه‌تی دا هاتین، ورپيازاً وان ل سهر فان پېپکان دئیتنه دانان:

۱ - نه‌وه ناؤ و سالوڅه‌تین خودی و هسا بنه‌جه دکه‌ن وه‌کی د کیتاب و سوننه‌تی دا هاتین، و نه‌وه و هسا د رامانا وان دگه‌هن وه‌کی ژ په‌یقین وان دئیتنه وهر‌گرتن، و نه‌وه وهر‌بادانی نائیخنه رامانین وان وچو (ته‌ئویلاتین) و هسا ژی لی ناده‌ن کو رامانین وان بین ناشکه‌را بگوهورن.

۲ - نه‌وه باوه‌ر دکه‌ن کو چو سالوڅه‌تین چیکرییان وه‌کی بین وی نینن، وه‌کی خودی دبیژت: ﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾ - تشته‌ک ژ چیکریین وی وه‌کی وی نینه، و نه‌وه گوهدیری بینهر ﴿الشوری: ۱۱﴾.

۳ - نه‌وه د سهر وی را باز ناده‌ن یا کو د کیتاب و سوننه‌تی دا دهر حه‌قا ناؤ و سالوڅه‌تین خودی دا هاتی، و تشتی خودی و پیغه‌مبه‌ری وی بنه‌جه‌کری نه‌وه بنه‌جه دکه‌ن، و بی وان خودی ژی پاک کری نه‌وه ژی وی ژی پاک دکه‌ن، و بی وان نه‌گوتی نه‌وه ژی نابیزن.

۴ - نه‌وه باوه‌ر دکه‌ن کو نایه‌تین ناؤ و سالوڅه‌تان ژ وان نایه‌تین بنه‌جه‌ن بین کو دئیتنه شروقه‌کرن و رامانا وان دئیتنه زانین، و ژ وان نینن بین کو رامانا وان به‌رزه، له‌وه نه‌وه (ته‌فویضی) د رامانا وان دا ناکه‌ن، (په‌عنی: نه‌وه نابیزن: نه‌م رامانا وان دهیلینه ب هیقییا خودی فه)، وه‌کی هنده‌ک نفیسه‌رین هه‌فچاخ ژ دره‌وه یان ژ نه‌زانین فی چه‌ندی ژ کیسی وان فه‌دگیرن.

۵ - نه‌وه چاوانبیا فان سالوڅه‌تان دهیلنه ب هیقییا خودی فه، و ل دویف ناگه‌رین.

سی

بہر سقا وان بیبن باوہریبی ب ناؤ و سالوٰخہ تان نہ نینن،

یان باوہریبی ب ہندہ ک ژ وان نہ نینن

تہوین باوہریبی ب ناؤ و سالوٰخہ تان نہ نینن سی ر ہنگن:

۱ - جہمی: وئو دویکہفتیبین (جہمی کورپی صہفوانینہ) وئہفہ باوہریبی ب چو ناؤ و سالوٰخہ تان نائینن.

۲ - موعتہ زلی: وئہفہ دویکہفتیبین (اصلی کورپی عہطائینہ) تہوی خو ژ دیوانا (حہسنی بہصری) فہدہر کری، وئہفہ باوہریبی ب ناغان دینن کو ہندہک پھیپن بی رامانن، و باوہریبی ب چو سالوٰخہ تان نائینن.

۳ - تہ شعہری^(۱) و ماتوریدی^(۲) و دویکہفتیبین وان: وئہفہ ناغان و ہندہک سالوٰخہ تان بنہجہ دکہن، و باوہریبی ب ہندہک سالوٰخہ تان نائینن، و ہیجہتا وان ہمییان مہزہبی خو ل سہر ئا فاکری ر ہفینا ژ ہندی بوو کو تہ شیہا خودی ب چیکریبی و ی فہ بکہن، چونکی چیکری ژ ی ب ہندہک ژ فان ناغان دیننہ ب نا فکرن، و ب وان سالوٰخہ تان دیننہ سالوٰخدان، فیجا تہ ہہفیشکیا د ناؤ و سالوٰخہ تی ورامانا وان دا ہہفیشکیا د راستیا وان دا دخوازت، وئہفہ - ب دیننا وان - ہندی دخوازت خودی و ہکی بہنیپن و ی بت، و بہرانبہر فی چہندی وان پیگری ب ئیک ژ دووان کر:

أ - یان رامانا دہقین ناؤ و سالوٰخہ تان و ہربادان و (تہنویل) بکہت، و ہکی شرو فہ کرنا و ہجہی و (ذات) ی، و دہستی ب نعمہ تی.

(۱) دویکہفتیبین تہو و لہ سہنی تہ شعہرینہ - بہری تہو ل مہزہبی سونییان بزفرت - وئو ل و ی نہزفینہ یا تہو لی زفری، لہو پالدا نا وان بو و ی یا دورست نینہ.

(۲) وئو دویکہفتیبین تہو و مہنصوری ماتوریدینہ.

ب - يان ژى رامانا ب هیلنه ب هیقییا خودی فیه و بیژن: خودی چیت دزانت
کانی مه خسه د پی چیه، د گهل کو نهو باوهرییی دئینن کو مه خسه د پی رامانا وان یا
ناشکه را نینه.

وئیکه مین کهس ژى هاتییه ناسین کو باوهری ب ناؤ و سالوخته تان نه ئینای هنده ک
بوته ریسن عه ره بان بوون، نهوین خودی نهؤ ئایه ته د دهر حه قا وان دا ئینایه خواری:
﴿كَذَلِكَ أَرْسَلْنَاكَ فِي أُمَّةٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهَا أُمَمٌ لِّتَلُوْا عَلَيْهِمُ الَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَهُمْ
يَكْفُرُونَ بِالرَّحْمَنِ - وَهَكَى مَه بَدْرِى تَه نَهَى مَوْحَمُهَد پِیْغَه مَبَهَر هِنَارَتِیْن وَهَسَا مَه تَو
ژى د ناؤ ملله ته کی دا هنارتی بهری وان گه له ک ملله تی پِیْغَه مَبَهَرَان بُوْرِنَه، دا تَو
بُوْ فِی مَلَلَه تِی وِی قُوْرثَانِیْ یَا بُوْ تَه هَاتِیِیَه خَوَارِیْ بَخُوِنِیْ، وَحَالِیْ مَلَلَه تِی نَه وَه نَه و
کافرِیْ بِیْ ئِیْکِنِیْیَا خَوْدَايِیْ رَهْمَان دَكَه ن ﴿الرعد: ۳۰﴾.

و نه گه را هاتنه خواری فی ئایه تی نهو بوو: ده می هنده ک قوره شییان گوهر ل
پِیْغَه مَبَهَرِی - سَلَاؤُ لِیْ بِن - بُووِی بَه حَسِیْ (رَهْمَانِی) کَرِی، وَان بَاوَهَرِی بِیْ نَه ئِیْنَا فِیْجَا
خَوْدِیْ د دَهْر حَه قَا وَان دَا گُوْت: ﴿وَهُمْ یَكْفُرُوْنَ بِالرَّحْمَنِ﴾، وَ (ئِبْن جَهْرِیْر)
دِیْیُوْت: نَه و ل دَه مِی رِیْکَکَه فَتِنَا (حَوْدَه یِی) یِی بُوو دَه مِی نَفِیْسَه رِیْ رِیْکَکَه فَتِنِیْ
نَفِیْسِی: ﴿بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ﴾ قُوْرِیْشِیْیَان گُوْت: نَه م رَهْمَانِی نَانَسِیْن.

وَ (ئِبْن جَهْرِیْر) ژ (ئِبْن عَه بِیَّاسِی) فَه د گُوْهَیْیُوْت کُو پِیْغَه مَبَهَرِی - سَلَاؤُ لِیْ بِن - د
سُو جُووْدِیْ دَا دِکُوْت: ﴿نَه ی رَهْمَان، نَه ی رَه حِیْم﴾ ئِیْنَا بُوْتَه رِیْسَان گُوْت: نَه فَه
دِیْیُوْت نَه و دُو عَايِیْ ژ خَوْدَايَه کِیْ ب تِنِیْ دَكَه ت وَنَه و ب خَو یِیْ دُو عَايِیْ ژ دُو وَا ن
دَكَه ت، ئِیْنَا خَوْدِیْ نَهؤ ئَايَه تَه ئِیْنَا خَوَارِیْ: ﴿قُلْ اِدْعُوْا اللّٰهَ اَوْ اِدْعُوْا الرَّحْمٰنَ اَيَّا مَا
تَدْعُوْنَ فَلَهُ الْاَسْمَاءُ الْحُسْنٰی - تَو نَه ی مَوْحَمُهَد بِیْژَه وَان: هُوِیْن دُو عَايَان ب نَافِیْ
نَه لَلَاهِیْ یَان ب نَافِیْ رَهْمَانِیْ بَكَه ن، وَ ب هَه ر نَافَه کِیْ وِی یِیْ هُوِیْن دُو عَايَان پِیْ ژ
وِی بَكَه ن دُوْرَسْتَه، چُوْنِکِیْ نَه و هَه ر ئِیْکَه، وَ نَافِیْن وِی هَه مِی دَبَاشِن ﴿الْاِسْرَاء: ۱۱۰﴾.

وَ د سُووَرَه تَا (فُوْرَقَان) دَا خَوْدِیْ دِیْیُوْت: ﴿وَ اِذَا قِیْلَ لَهُمْ اسْجُدُوْا لِلرَّحْمٰنِ قَالُوْا
وَ مَا الرَّحْمٰنُ - وَ نَه گَه ر بُوْ کَا فِرَان بِیْتَه گُوْتِن: هُوِیْن بُوْ خَوْدَايِیْ رَهْمَان هَه ر نَه

سوجدی و پهرستنا وی بکن، ئەو دبیژن: رهحمان چیه؟ ئەم رهحمانی نانسین! ﴿الفرقان: ۶۰﴾.

فئجا ئەڤ بوته پرئسه پئشپین جههمی وموعته زلی ونه شعهر بیانه وهەر کهسه کی باوه ریبی ب وی نه ئینت یا خودی بو خو بنه جهکری، یان پیغه مبهری وی - سلاڤ لی بن - بو وی بنه جهکری د دهر حهقا ناڤ و سالوخته تین وی دا، ویسه پئشینه بو پیسه پاشییان.

وبه رسف ل سهر وان ژ گهلهک لایانه:

لایئ ئیکئی: خودی ب خو ئەڤ ناڤ و سالوخته ته بو خو بنه جهکرینه، و پیغه مبهری وی - سلاڤ لی بن - ئەو بو وی بنه جهکرینه، فئجا نه باوه ری ئینانا ب وان یان ب هندهک ژ وان دوژمناتییه بو خودی و پیغه مبهری وی، چونکی نه باوه ری ئینانه ب گوتنا وان.

لایئ دووی: هه بوونا فان سالوخته تان ل نک چیکرییان، یان ب نافکرنا هندهک چیکرییان ب فان نافان هندی ناگه هینت کو دئیت خودی و چیکرییان وی وه کی ئیک بن، چونکی خودی هندهک ناڤ و سالوختین تایهت ب وی فه هه نه، و چیکرییان هندهک ناڤ و سالوخته تین تایهت ب وان فه هه نه، و کانی چاوا خودی (ذاته کی) نه وه کی (ذاتین) چیکرییان هدییه وه سا وی ناڤ و سالوخته تین نه وه کی یین چیکرییان ژی هه نه، و پشکداریا د ناڤ ورامانا گشتی دا هه فشکییا د راستیی دا فهر ناکهت، و خودی نافئ (عهلیم) و (حهلیم) بو خو دانا یه، ووی هندهک به نیین خو ژی ب نافئ (عهلیم) ب نافکرینه، وه کی دبیژت: ﴿وَبَشِّرُوهُ بِغُلَامٍ عَلِيمٍ - ووان مزگینی ب دانا کوره کی زانا دایی﴾ (الذاریات: ۲۸) و مه خسه د پی ئیسحاقه، و ئیکی دی ب نافئ (حهلیم) ب نافکر، وه کی گوتی: ﴿فَبَشِّرْهُ بِغُلَامٍ حَلِيمٍ - و مه مزگینی بدانا کوره کی نارام دایی﴾ (الصفات: ۱۰۱)، و مه خسه د پی ئیسماعیله، وزانایهک نه وه کی زانایه کییه، و نارامهک نه وه کی نارامه کییه، ووی به حسی خو کر و گوت: ﴿إِنَّ اللَّهَ كَانَ سَمِيعًا بَصِيرًا - هندی خودییه گوهدیری بینهر بوویه﴾ (النساء: ۵۸)، و هندهک به نیین خو ژی ب گوهدیری بینهر ب نافکر وه کی گوتی: ﴿إِنَّا خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ أَمْشَاجٍ نَبْتَلِيهِ فَجَعَلْنَاهُ سَمِيعًا بَصِيرًا - هندی ئەمین مه مروڤ ژ

چپکه کا تیکه ل ژ نایا زه لای وژنی نافراندیه، پاشی نهم وی ب نه حکامین شریعتی دجه ربین، فیجا ژ بهر وی چه ندی مه نه و کره خودان گوهر و خودان چاڤ ﴿ (الإنسان: ۲) وگوهدیرهك نه وه کی گوهدیره کییه وینه رهك نه وه کی بینه ره کییه.

ووی خو ب (ره ئووف وره حیم) ی نافر وگوت: ﴿ إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرَعُوفٌ رَحِيمٌ - هندی خودیه ب مرؤقان بی مهره بان و دلؤقانکاره ﴿ (الحج: ۶۵) ووی هندهك به نیبین خو ژ ی ب فان نایان نافر وگوت: ﴿ لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ - گه لی خودان باوه ران ب راستی پیغه مبه رهك ژ ملله تی هه وه ب خو بو هه وه هات، نه و نه خوشی و نه نگافیا دگه هته هه وه وی پی نه خوشه، نه و پی رژده ل سهر هندی کو هوین باوه ری بی بین و حالی هه وه چاك بیت، نه و ب خودان باوه ران گه له کی مهره بان و دلؤقانکاره ﴿ (التوبة: ۱۲۸)، و مهره بانهك نه وه کی مهره بانه کییه، و دلؤقانکارهك نه وه کی دلؤقانکاره کییه.

وهه ره و هسا وی ب هندهك سالؤخه تان خو سالؤخدا، و هندهك به نیبین خو ژ ی ب وان سالؤخه تان سالؤخدان، وه کی گوتی: ﴿ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِنْ عِلْمِهِ - وکس ژ چیکریب وی ب تشته کی ژ زانینا وی ناگه هدار نابت ﴿ (البقرة: ۲۵۵) فیجا وی خو ب زانینی سالؤخدا، وگوت: ﴿ وَمَا أُوتِيتُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا - و تشته کی کییم تی نه بت ژ زانینی چو بو هه وه وه می مرؤقان نه هاتییه دان ﴿ (الإسراء: ۸۵)، وگوت: ﴿ وَفَوْقَ كُلِّ ذِي عِلْمٍ عَلِيمٌ - د سهر هه ر خودان زانینه کی را زانابهك هه ده ﴿ (يوسف: ۷۶)، وگوت: ﴿ وَقَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ - نه وین زانین بو هاتییه دان گوت ﴿ (القصص: ۸۰).

ووی خو ب هیزی سالؤخدا وگوت: ﴿ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ - هندی خودیه هیزداری زاله ﴿ (الحج: ۴۰)، ﴿ إِنَّ اللَّهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ - هندی خودیه نه و ب تنیه رزی دده ته خه لکی، نه وه خودان هیزی موکم ﴿ (الذاریات: ۵۸)، ووی به نیبین خو ژ ی ب هیزی سالؤخدان وگوت: ﴿ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ ضَعْفٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنْ بَعْدِ ضَعْفٍ قُوَّةً ثُمَّ جَعَلَ مِنْ بَعْدِ قُوَّةٍ ضَعْفًا وَشَيْبَةً - خودیه هوین ژ چپکه کا لاواز وبی بها نافراندین، پاشی پشته لاوازیسا زارو کینیسی وی هیزا زه لامینیسی دا، پاشی پشته فی هیزی وی لاوازیسا پیریسی دا ﴿ (الروم: ۵۴).

وئاشکهرایه کو ناؤ و سالوخته تین خودی بابه تی وینه، وناقین چیکرییان بابه تی وانه، وپشکدارییا د ناؤ ورامانی دا پشکدارییا د راستیی دا فەر ناکهت، چونکی ههر دو ناقلیکری و سالوخدای وه کی ئیک نینن، وحه مد بو خودی بت نهفه تشته کی ئاشکهرایه.

لایئ سیی: نهوی سالوخته تین که مالی نه بن ب کیر خود اینیی نائیت، و ژ بهر فی چهندی ئیراهیمی گوته بابی خو: ﴿لِمَ تَعْبُدُ مَا لَا يَسْمَعُ وَلَا يُبْصِرُ - بوجی تو پهرستنا وی دکهی بی گوهر ل چو نه بت وچو نه بنت﴾ (مریم: ۴۲).

وده می خودی بهرسقا وان بین گولک پهریسی ددهت دبیزت: ﴿أَلَمْ يَرَوْا أَنَّهُ لَا يُكَلِّمُهُمْ وَلَا يَهْدِيهِمْ سَبِيلًا - نه ری ما وان نه دزانی کو نهو د گهل وان ناناخفت، و بهری وان ناده تی خیری؟﴾ (الأعراف: ۱۴۸).

لایئ چاری: بنه جهکرنا سالوخته تان که ماله، و نه بنه جهکرنا وان کیماسییه، و نهوی سالوخته نه بن یان نهو نینه یان یی ب کیماسییه، و خودی ژ وی چهندی یی پاراستییه.

لایئ پتجی: وهر گهراندنا سالوخته تان ژ رامانا وان یا ئاشکهرایه چو دهلیل سهر نینن، لهو نهو چهنده تشته کی دورست نینه، و نه گهر نه م بیژین: خودی ب تنی مه عنایا وان دزانت؟ دقیت بیژین: خودی د قورئانی دا ب وی تشتی نه م رامانا وی نه زانین مه دئاخیت، ههر چهنده وی فهرمان ل مه کرییه کو نه م ب ناقین وی دوعایی ژی بکهین، فیجا چاوا نه م ب تشته کی مهعنا وی نه زانین دی دوعایی ژی کهن؟ ووی فهرمان ل مه کرییه کو نه م هزارا خو د قورئانی ههمیی دا بکهین، فیجا چاوا نهو دی فهرمانی ب هنر کرنا د وی تشتی ل مه کت یی مهعنا وی نه ئیته زانین؟

فیجا ژ فی ئاشکهرایه بوو کو دقیت ناؤ و سالوخته تین خودی ب وی رهنگی بییه بنه جهکران یی کو بابه تی خودی بت، و نه وه کی بین چیکرییان بن، وه کی خودی دبیزت: ﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ - تشته ک ژ چیکرییان وی وه کی وی نینه، و نه وه گوهدیری بینهر﴾ (الشوری: ۱۱).

فِيْجا وى ئاشكەراكر كو چو تشت وه كى وى نينه، ووى گوهدیڤرى وديتن بو خو
 بنه جهكر، و ژ فى دئینه زانين كو بنه جهكرنا سالوخهتان (تەشبیهي) فەر ناکەت، و كو
 يا فەرە سالوخەت بی (تەشبیھ) بیئە بنه جهكرن، وئەقەیه مەعنا گوتنا سوننییان د دەر
 حەقا بنه جهكرنا ناف و سالوخەتان ۱۵: (إثبات بلا تمثيل وتنزيه بلا تعطيل -
 بنه جهكرنه كا بی وه كهه فی وپاكرنه كا بی ژ كارئینخستن).

دەرگه‌هی سییی

دیارکرنا شرک وچه‌پدانن د دژینا مروئینییی دا،
 وچه‌ندهک ژ دیرۆکا کوفر وئلحاد وشرک وئفاقن

وئهو ژ فان ناقران پیک دئیت:

ناقبړا نیکی: چه‌پدان د ژینا گهلان دا.

ناقبړا دووئ: شرک، دانه‌ناسینا وی، وره‌نگین وی.

ناقبړا سییی: کوفر، دانه‌ناسینا وی، وره‌نگین وی.

ناقبړا چارن: نفاق، دانه‌ناسینا وی، وره‌نگین وی.

ناقبړا پیئنجن: دیارکرنا راستیا جاهلییه‌تی، فاسقی، سرداچوونی، دهرکه‌فتنا ژ

ئیسلامی، پشکین وی وئ‌حکامین وی.

وی دکهنه جوھی، یان فلهه، یان مهجوسی ﴿^(۱) مهعنا: بناخه د مروقی دا تهو حیده.

ودین هدر ژ دهمی نادهمی وهره - سلاؤ لی بن - وپشتی وی ب چهند سالان ژی هدر نیسلام بوو، خودایی مهزن دبیژت: ﴿كَانَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً فَبَعَثَ اللَّهُ النَّبِيِّنَ مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ - مَرَوْهُ هَمِي نَيْك دَهستَهك بوون، ههمیان باوهری ب خودی هه بوو، ئینا خودی پیغه مبهه رهنارتن دا ئه و دینی وی نیشا خه لکی بدهن، و مزگینیسی ب به حهشتی بدهنه وی بی گوهدارییا خودی بکته، ووی ب ئاگری بترسینن یی کافرایی بی بکته ﴿(البقرة: ۲۱۳).

وبو جارا ئیکی شرک ولادانا ژ عه قیدی د ناؤ مللهتی نووخی دا پهیدا بوو، ونووح - سلاؤ لی بن - پیغه مبهری ئیکی بوو ﴿إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَى نُوحٍ وَالنَّبِيِّنَ مِنْ بَعْدِهِ - ئەى موحه مده مه وه حی ب گه هاندنا په یامی بو ته هنارتیه ههر وه کی مه بو نووخی و پیغه مبه رین پشتی وی هنارتی ﴿(النساء: ۱۶۳). ئن عه بیاس دبیژت: د نافهرا نادهمی ونووخی دا - سلاؤ لی بن - دهه قهرن هه بوون هه می ل سهر نیسلامی بوون، ئن قهیم دبیژت ^(۲): وئده ژوتنه بی گومان راستیه، چونکی د خواندنا ئوبه یی کوری که عی دا - د ئایه تا به قهری دا - هاتییه: ﴿فَاخْتَلَفُوا فَبَعَثَ اللَّهُ النَّبِيِّنَ﴾، وتشتی شاهده یی بو فی خواندنن ددهت نه ژوتنا خودیه: ﴿وَمَا كَانَ النَّاسُ إِلَّا أُمَّةً وَاحِدَةً فَاخْتَلَفُوا - مَرَوْهُ هَمِي ل سهر نیک دینی بوون کو نیسلامه، پاشی ئه و ژیکجودا بوون ﴿(یونس: ۱۹).

مه خسه دا وی - خودی ره حی پی بیته - ئه وه ئه گه را هنارتنا پیغه مبه ران ژیکجودا بوونا مروفانه د وی دینی دورست دا یی بهری هنگی ئه و ل سهر، کانن چاوا عه ره ب پشتی هنگی ل سهر دینی ئیبراهیمی بوون - سلاؤ لی بن - هتا عه مرئ کوری له حی پی خوزاعی هاتی و دینی ئیبراهیمی گوهارتی، و صه نه م ئیناینه وه لاتی عه ره بان و ب تاییه تی ده قه را حیجازی، قیجا په رستنا وان هاته کرن، و صه نه م په ریسی ل فی وه لاتی پیروز وده ور به ران به لاف بوو، هتا خودی دویمه یی پیغه مبه ران

() بوخاری و موسلم فی حدیسی ژ نه بوو هورهیره ی فه د گوهرین.

(۲) إغاثة اللفهان (۲ / ۱۰۲).

موحه ممد - سلاؤ لی بن - هنارتی، ووی خه لک بو تهو حیدل و دو بیکه فتنا دینسی
 نیر اهیمی وشکاندنا صه نه مان گازی کرن، و خودی دین ب وی پیک ئینا، وقه نجیا
 خول سهر مرو فان ب وی تمام کر، ودهسته کین قهنج ژ پیشیین فی ئومه تی ل سهر
 ریازا وی چوون هتا نه زانین د ناؤ دهسته کین پاشیی دا به لاف بووی، و تشتین بیانی ژ
 دینین دی هاتنه د ناؤ وان دا، و شرک دوباره د ناؤ فی ئومه تی دا په یدابوو، ب ریکا
 گازیگه ریئن سهر دا چوونی، هدر وه سا ب ریکا ئافا کرنا ل سهر قه بران ب هیجه تا
 قه درگرتن و حه ژیکرنا چاک ووه لییان، هتا وه لی هاتی مه زار ل سهر گورین وان
 هاتینه ئافا کرن، و بووینه جهی په رستنا نه بو خودی وهوار و گازیبا نه ژ خودی و دانا
 قوربانان بو وان مه قامان، و وان ناؤ فی شرکی کره (تهو هسسولا ب چاکان) و گوتن
 نه فه ئاشکه را کرنا فیانییه نه کو په رستنه بو وان، و وان ژ بیر کر کو نه فه گوتنا صه نه م
 په ریسن نیکییه ده می وان گوتی: ﴿ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَى - هه ما نه م
 په رستنا فان صه نه مان بو هندل دکهین دا نه و مه هدری بو مه ل نک خودی بکهن،
 و دا نه و مه نیزیکی وی بکهن نه ژ بهر تشته کی دی ﴿ (الزمر: ۳).

و د گهل فی شرکی یا مرو فینی کهفن ونوی کهفتیی، پتریا مرو فان باوهری ب
 تهو حیدا خود اینیی (یا ربووبیه تی) هه یه، به لی د په رستنی دا نه و شرکی دکهن،
 وه کی خودی گوتی: ﴿ وَمَا يُؤْمِنُ أَكْثَرُهُمْ بِاللَّهِ إِلَّا وَهُمْ مُشْرِكُونَ - نه و ب دورستی
 باوهریی ب خودی نائین نه گهر نه و شرکا ب خودی د گهل دا نه کهن ﴿ (یوسف:
 ۱۰۶).

و د ناؤ مرو فان دا کنه کا کیم تی نه بت وه کی فیرعه ونی و موخدان و شیووعیان ل
 فی زه مانی که سی حاشاتییا هه بوونا خودی نه کریه، و نه باوهری ئینانا وان ب هه بوونا
 خودی ژ نه گه را دفن بلندییا وان بوویه، نه گهر نه وان د دل دا باوهری ب خودی
 هه یه، وه کی خودی دبیزت: ﴿ وَجَحَدُوا بِهَا وَاسْتَيْقَنَتْهَا أَنفُسُهُمْ ظُلْمًا وَعُلُوًّا - و وان
 ب ده فی خو ئاشکه را کر کو نه و باوهریی پی نائین، به لی وان د دل دا باوهری پی
 هه بوو، وان ژ دفن بلندی و خو مه زنکر نه ژ چه نده ذکر ﴿ (النمل: ۱۴).

و عه قلین وان باوهریی دینن کو ههر چیکریه کی چیکه ره ک بو دقیت، و ههر
 تشته کی هه ی دقیت نیک هه بت هه بوون دابتی، و کو سه رو به ری بنه جهی فی

گهردوونى دخوازت ريقه بهره كى كاربنه جه و خودان شيان و پير زانين ههبت، وى باوهرييى پى نه نيت ئهوى: يان عقلى خو ژ دهست دايه، يان ژى ژ خومه زنكرن عقلى خو لادايه، و خو بى بها كريبه، و ئهقى چو بها بو گوتنا وى نينه.

ناقبرا دووی

شرک: دانہ ناسین و پرنسین و

(۱) دانہ ناسینا شرک:

شرک ٺہوہ: شریکہک (ہہفیشکہک) بؤ خودی د خودینی و پرنسینی دا بیٺہ دانان، و پترین جاران شرک د پرنسینی دا دئیٺہ کرن وہ کی کو دوعا د گہل خودی ژ ئیکئی دی ژ بیٺہ کرن، یان رننگہ کی پرنسینی وہ کی ٺہ کوشٺینی ودانا نہ زری و ترس و ہیفی و فیانی، بؤ ئیکئی دی د گہل خودی بیٺہ پيشکيشکرن، و شرک مہزنترین گونہہہ، ژ بہر چہند ٺہ گہران:

۱ - چونکی ٺہو بلند کرنہ بؤ مہخلووقی کہ بگہہنتہ رپڑا خودی و وہ کی وی لی بیٺ، و ہہچیئ ئیکئی بؤ خودی بکہتہ شریک ٺہو وی ٺہو وہ کی خودی لی کر، و ٺہ ٺہ مہزنترین زوردارییہ، خودایی مہزن دبیٺت: ﴿إِنَّ الشَّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ﴾ - ہندی شرکہ کریٺترین و مہزنترین گونہہہ ﴿لَقَمَان: ۱۳﴾ و زوردار ی ٺہوہ تٺت نہ ل جہی وی بیٺہ دانان، و ہہچیئ پرنسینا ئیکئی ژبلی خودی بکہت ٺہو وی پرنسین نہ دانان جہی وی ی دورست، و ٺہو بؤ ئیکئی نہ ژہہژی پيشکيش کر، و ٺہ ٺہ مہزنترین زوردارییہ.

۲ - خودی ٺاشکہرا کریہہ کو ٺہو وی بؤ وی ژ ی نابہت بی ژ ی توبہ نہ کہت، خودی دبیٺت: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ﴾ - ہندی خودییہ گونہہہ بؤ وی ژ ی نابہت بی کہسہ کی ژ چیکریین وی بؤ وی بکہتہ ہہفیشک، و ہہر گونہہہ کا دی یا ژ شرکی کیمتر بت ٺہو بؤ وی ژ ی دہت بی وی بقیت ﴿النساء: ۴۸﴾.

۳ - خودی گوتییہ کو وی بہہدٺت ل سہر موشرکی حہرام کریہہ، و کو ٺہو ہہر و ہہر د جہہنہمی دا دمبنت دہمی گوتی: ﴿إِنَّهُ مَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ﴾ - و ہہچیئ ہہفیشکہ کی د گہل

خودی د عه‌بدینییی دا بدانت ئەو خودی به‌حەشت ل سەر وی حەرام‌کرییە و جەهێ وی کرییە ناگر، و چو پشەتە‌فانەک وی نابت وی ژێ رزگار بکەت ﴿ (المائدة: ۷۲).

۴ - هندی شرکە هەمی کریاران پویچ دکەت، خودی دبیژت: ﴿ وَلَوْ أَشْرَكُوا لَحَبِطَ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ - و ئەگەر ئەفان پیغەمبەران شریک بو خودی چی‌کریان کاری وان دا پویچ بت ﴿ (الأنعام: ۸۸)، و خودی دبیژت: ﴿ وَلَقَدْ أُوحِيَ إِلَيْكَ وَإِلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكَ لَئِنْ أَشْرَكْتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ - و ب راستی وەحی بو تە ئەی موحەممەد و بو پیغەمبەرین بەری تە ژێ هاتییە: کو ئەگەر تو شریکەکی بو خودی بدانی کاری تە دی پویچ بت، و تو دی ژ وان بی یین تی دچن و دنیا و ناخەرەتا خو ب زیان ددەن ﴿ (الزمر: ۶۵).

۵ - ئەو کەسی شرکی بکەت خوینا وی و مالی وی بی حەلالە، خودی دبیژت: ﴿ فَاقْتُلُوا الْمُشْرِكِينَ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ وَخُذُوهُمْ وَأَحْضُرُوهُمْ وَأَقْعُدُوا لَهُمْ كُلَّ مَرْصِدٍ - فیجا ئەگەر ئەو چار هەیفین هەوە بوتپەریس تیندا پشت راست کرین ب دویماهی هاتن، هوین دەسپیکرنا شەری د گەل نەیارین خودی ل هەر جەهەکی ئەو لی بن رابگەهینن، و هوین ل جەهین وان قەستا وان بکەن، و ریکان ل بەر بگرن ﴿ (التوبة: ۵).

و پیغەمبەر - سلاقی لی بن - دبیژت: ﴿ فەرمان ل من هاتە کرن کو ئەز شەری مروفان بکەم حەتا ئەو بیژن: (لا إله إلا الله) فیجا ئەگەر وان ئەو گۆت ئەو وان خوینا خو و مالی خو ژ من پاراست ئەگەر ب حەقی وی نەبت ﴿ (۱).

۶ - شرک گونەها ژ هەمییان مەزنتەرە، پیغەمبەر - سلاقی لی بن - دبیژت: ﴿ ئەری ئەز گونەها ژ هەمییان مەزنتەر بو هەوە نەبیژم؟ ﴿ مە گۆت: بەلی ئەی پیغەمبەری خودی، گۆت: ﴿ شرکا ب خودی، وی ئەمرییا دەیبایان.. ﴿ (۲).

(ابن قیم) ی زانا دبیژت: «خودی ناشکەرا دکەت کو مەخسەد ب ئافراندن و فەرمان لی‌کرنی ئەو ئەو ب ناؤ و سالووخەتین وی بیته ناسین و پەرستن بو وی ب تنی

(۱) بوخاری و موسلم فی حەدیسی فەدگوهیزن.

(۲) بوخاری و موسلم فی حەدیسی فەدگوهیزن.

بېتە كرن و شرك بى نەئىتە كرن، و كو مروؤف ب دادىسى رابىن، وئەو دادى ئەووه يا
 عەسمان و عەرد بى ھاتىنە راگرتن، وەكى خودى دىبىت: ﴿لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ
 وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ - ب راستى مە پېغەمبەرلەرنى خۆ
 ب دەلىلەن ئاشكەرا ھنارتن، و مە كىتاب ب ئەھكام و شرىعت فە د گەل وان ئىنا
 خوارى، و مە تەرازى ئىنا خوارى، دا مروؤف ب دادىسى سەرەدەرىيى د گەل ئىك و دو
 بكن ﴿(الحدید: ۲۵)، و خودى ئاشكەرا دكەت كو وى پېغەمبەرلەرنى خۆ ھنارتن
 و كىتابلەرنى خۆ ئىنانە خوارى دا مروؤف ب دادىسى رابىن، و مە زىننەت دادى: تەوحىدە،
 وئەووه سەرى دادىسى، و شرك زۆردارىيە وەكى خودى گۆتى: ﴿إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ
 عَظِيمٌ - ھندى شركە زۆردارىيە كا مەزنىه ﴿(لقمان: ۱۳)، فېجا شرك زۆردارلەرنى
 زۆردارىيە، و تەوحىد دادلەرنى دادىيە، و تىشتى دژى فى مەخسەدى بت ئەو مەزنىنەت
 گونەھە)).

و دىبىت: ﴿و چونكى شرك ب خۆ دژى فى مەخسەدىيە ئەو مەزنىنەت گونەھە،
 و خودى بەھدشت ل سەر ھەمى موشركان ھەرامكرىيە، و خوين و مال و مروؤقن وى
 بۆ خودانىن تەوحىدى ھەلالكرىيە و كو ئەو وان بۆ خۆ بكنە بەنى چونكى وان
 پەرسنا خودى نەكرىيە، و خودى كارەكى موشركەكى قەبويل نەكرىيە، و مەھدەر د
 دەر ھەقا ئىك ژ وان دا قەبويل نەكرىيە، و دو عايە كا وى ل ئاخىرەتى قەبويل نەكرىيە،
 و ھىقىيە كا وى ب جھ نەئىنايە، و موشرك ژ ھەمى كەسان نەزانترە، چونكى وى ژ ناڤ
 چىكرىيىن خودى شرىكەك بۆ وى دانايە، وئەفە مەزنىنەت نەزانىنە وئەو مەزنىنەت
 زۆردارىيە ژ وى، و ھەر چەندە موشركى چو زۆردارى ل خودايى خۆ نەكرىيە،
 بەلكى وى زۆردارى ل خۆ كرىيە))^(۱).

۷ - ھندى شركە عەبىھەك و كىماسىيە كە خودى خۆ ژى پاراستىيە، ھەچىيى
 شركى بكەت ئەو وى ئەو تىشت بۆ خودى بىنەھكرىيى خودى خۆ ژى پاراستى،
 وئەفە دوژمنىيە بۆ خودى، و مەزنىنەت ركدارىيە.

(۱) الجواب الكافي: ب ۱۰۹.

(ب) پهنگين شرکي:

شرک دو پهنگن:

پهنگين ټيکي: شرکا مهزنتز يا خوداني ژ ئيسلامي ډور دټيخت، ووی هدر وهدر دهيلته د جهنهمي دا نه گهر نهو مر وتوبه نه کر، وئهو نهوه تشتهک ژ پهنگين په رستني بو ټيکي دي ژبلي خودي بيته پيشکيشکر، وه کی دو عايا نه ژ خودي بت، ودانا نهزر وقوربانان بو ټيکي ژبلي خودي وه کی قهبران يان نه جنه وشه يتانان، وترسا ژ مريان يان نه جنه يان شه يتانان کو زيانه کی يان نه خوشيه کی بگه هينتي، وه يقبيا نه ژ خودي بت کو وی تشتي بکته يي خودي ب تني دشيت بکته يان وي نه خوشيبي ژي لادته يا ژ خودي پيقه تر کس نه شيت ژي لادته، وه کی هندهک نوکه ل دور قهر ومه زارين چاکان دکهن، خودي دييژت: ﴿وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ وَيَقُولُونَ هَؤُلَاءِ شَفَعَاؤُنَا عِنْدَ اللَّهِ قُلْ أَتَنْبِئُونَ اللَّهَ بِمَا لَا يَعْلَمُ فِي السَّمَوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ - وئهو بوتپهريسه ژبلي خودي په رستنا وي تشتي دکهن يي نه ب تشته کی زيانی دگه هينته وان، ونه ل دنيايي ونه ل ناخه تي مفايه کی دگه هينتي، وئهو دييژن: هه ما نهم په رستنا نه وين هه دکهين دا نهو مه هدر ي بو مه ل نک خودي بکهن، تو نهی موحه ممد بيژه وان: نه ري هوين وي تشتي ژ مه سه لا فان مه هدر چييان نيشا خودي ددهن يي نهو نه ل عه سمانان ونه ل عدردي نه زانت؟ چونکی نه گهر هه وه ل عدردي يان ل عه سمانان هندهک مه هدر چي هه بانه مه هدر ي بو هه وه بکهن نهو ژ هه وه چيتر دا وان ناست، فيجا خودي يي پاک وبلنده ژ وي تشتي نهو بوتپهريسه د په رستني دا بو وي دکهنه هه فپشک ﴿يونس: (۱۸).

پهنگين دووون: شرکا بچويکتر يا کو خوداني ژ ديني ډور نه ټيخت به لي کيماسيبي ديخته ته وحيدي، ودبته ريك بو شرکا مهزنتز، وئهو ژي دو پشکن:

پشکا ټيکي: نهو شرکا ل سه ر نه زماني وئهن دامين له شي ناشکهر، وئهو گو تن وکريان، گو تن وه کی سويندا نه ب خودي، پيغه مبه ر - سلاؤ لي بن - دييژت: ﴿من حلف بغير الله فقد كفر أو أشرك - هه چيبي ب ټيکي دي ژبلي خودي سويند بخوت

ئەۋى كوفرىيان شىرك كى ﴿۱﴾، وگۆتتا: يا خودى بقیّت وتە بقیّت، دەمى زەلامەكى گۆتییە پیغەمبەرى - سلافلۇ بن - : يا خودى بقیّت وتە بقیّت، وى گۆت: ﴿أجعلتني لله ندا؟ قل ماشاء الله وحده - ته ئەز كرمە ھەڭكویف بو خودى؟ بیژە: يا خودى بقیّت ب تنى ﴿۲﴾، وگۆتتا: ئەگەر خودى وفلان كەس نەبا، ویا دورست ئەۋە بیئە گۆتن: يا خودى بقیّت پاشى فلانى، وئەگەر خودى نەبا پاشى فلان، چونكى (پاشى) ھەر دو لایان نائینتە رېزەكى، وفیانا عەبدى دكەتە دویفەلانكا فیانا خودى، وەكى خودى گۆتى: ﴿وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ - وهوين نەشین خو راست بکەن، ئەگەر ھەز کرنا خودى خودایى ھەمى چىکرییان ل سەر نەبت ﴿التکویر: ۲۹﴾، وەكى قیئە دەمى دبیژن: من تو یى ھەمى و خودى یى ھەمى، وئەقە ژ بەرە کەتا خودى و بەرە کەتا تە یە.

وکریار: وەكى ل بەرخۆ کرنا دەزى و بەندکان بو ژ خو دویر کرنا بەلایى، ول بەرخۆ کرنا نغشتییان دا چافین نەبت، ئەگەر ھات ووی باۋەر کر کو ئەقە تەشتە دبنە ئەگەر ارا کرنا نەخۆشى و بەلایى، ئەقە شىركا بچوبىكترە، چونكى خودى ئەو نە کرینە ئەگەر، ژ خو ئەگەر وى باۋەر کر کو ئەو ب خو دى بەلایى ژ وى دویر کەن، ئەو ھنگى دى بئە شىركا مەزنت، چونكى وى خو ب ئىكى ژبلى خودى قە گریدا.

پشكا دووی ژ شىركا بچوبىكتر: شىركا قەشارتیئە وئەو شىركا د ئنیەت و ھەز کرنى دایە، وەكى مەدحە ورومەتییى، وەكى كو كارەكى ژ وان كاران بکەت یین مرؤقە خو بی نیزیكى خودى دكەت، بەلى مەخسەدا وى پی ئەو بت خەلك مەدحین وى بکەن، وەكى وى بی نغیژا خو تازە بکەت یان خیران د گەل خەلكى بکەت دا خەلك مەدحین وى بکەن، یان دەنگى خو ب زکرى وخواندنا قورئانى بلند بکەت و خویش بکەت دا خەلكى گوھ لى بست و مەدحین وى بکەن، ورومەتى ئەگەر تیکەلى كارەكى بوو دى وى پویچ کەت، خودى دبیژت: ﴿فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا - قیجا ھەچیئە ژ عەزبا خودایى خو بترست ودلى خو ببەتە خیرا وى ل رۆژا دیدارا وى، بلا كارەكى چاك بو خودایى خو بکەت كول

(۱) ترمذى قەدگوھیزت، و حاکم دبیژت یا دورستە.

(۲) نەسائی قى حدیسی قەدگوھیزت.

دويڤ شريعتي وي بت، وچو شريكان د پهرستني دا بو وي نه دانت ﴿ (الكهف: ۱۱۰).

ويغه مبهـر - سلاڤ لي بن - دييژت: ﴿ تشتي ژ همميان پتر نه زى دترسم ل سهر هه وه شرکا بچويکتره ﴿ گوتن: نهى پيغه مبهري خودى، شرکا بچويکتر چيه؟ وي گوت: ﴿ نهو رويغه تيهه ﴿ (۱).

ونهو کار ژى يى بو پهرتالي دنيايي بيته کرن، وه کى وي يى بو مالي دچته حه جى يان بانگ ددهت يان مه لاتيبي دکهت، يان خو فيرى علمى شهرعى دکهت، يان جهادى دکهت، پيغه مبهـر - سلاڤ لي بن - دييژت: ﴿ به ختره ش بيت عه بدى دينارى، وبه ختره ش بيت عه بدى دهره ميه، وبه ختره ش بيت عه بدى کراسى، وبه ختره ش بيت عه بدى بيستانى، نه گهر تشتهك بو بيته دان رازى دبت ونه گهر چو بو نه ئيته دان که ريين وي فه دبن ﴿ (۲).

نيمام (ابن القيم) دييژت: ﴿ وشرکا د مراد وئيه تان دا نهو دهر ياييه چو ليڤ بو نه هه ين، وکيم کهس هه نه ژى رزگار دبن، وهه چيبي مه خسه دا وي ب کارى کنارى خودى نه بت، وئيه تا وي نهو نه بت خو نيژيکى خودى بکهت وجزايى خو ژ وي وهر گرت، نهو وي د مراد وئيه تا خو دا شرک کر، وئيه خلاص نه وه کريار وگوتن و مراد وئيه تا وي خوړى بو خودى بت، ونه فه يه (حه نيفيهت) دينى ئيبراهيمى يى کو خودى فه رمان يى ل هه ميه به نييين خو کرى، ونه وه چو دينه کى دى ژبلى وي ژ که سى دى قه بويل ناکهت، ونه وه راستيا ئيسلامى، وه کى خودى دييژت: ﴿ وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ - وهه چيبي دينه کى ژبلى ئيسلامى داخواز بکهت، نهو دين ژ وي نايته قه بويلکرن، ونه ول ئاخره تى ژ زيانکارانه نه وين پشک وبارين خو ژ ده ست داين ﴿ (آل عمران: ۸۵)، ونه وه دينى ئيبراهيمى - سلاڤ لي بن - يى کو هه چيبي دلى خو نه به تى نهو ژ هه ميه که سان بى فامتره ﴿ (۳).

(۱) نه جهمد وطه به رانى وبه غه وى د (شرح السنة) دا فى حه ديسى فه دگو هيژن.

(۲) بوخارى فى حه ديسى فه دگو هيژت.

(۳) الجواب الكافي، بپ ۱۱۵.

ژ ئەڧا بۆرى دئىتە زانين كو هندەك جوداھى د ناقبەرا شرکا مەزنتە وبچويكتە دا
ھەنە، ئەو ژى ئەڧەنە:

۱ - شرکا مەزنتە خودانى ژ دىنى دەردئىخت، وشرکا بچويكتە كىماسىيى دئىختە
تەوحىدى بەلى خودانى ژ دىنى دەرنائىخت.

۲ - شرکا مەزنتە خودانى خۆ ھەر وھەر دەھىلتە د ناگرى دا، وشرکا بچويكتە
خودانى خۆ ھەر وھەر ناھىلتە د ناگرى دا ئەگەر چوو ناگرى.

۳ - شرکا مەزنتە ھەمى كاران پويچ دكەت، وشرکا بچويكتە ھەمى كاران پويچ
ناكەت، رويمەتى وكارى بۆ دىبايى تى نەبت ئەو ئەگەر تىكەلى كارى بوون وى پويچ
دكەن.

۴ - شرکا مەزنتە خوینی و مالی حەلال دكەت، وشرکا بچويكتە وان حەلال
ناكەت.

ناٲبرا سییی

کوفر، دانناسینا وی، ورهنگین وی

(ا) دانناسینا وی:

کوفر د زمانی دا ب راما نا په چین و فہ شارتنی دئیت، و کوفر د شریعتی دا دژی باوهرییی، و کوفر: نہ باوہری ئینا نا ب خودی و پیغہ مہری وییہ، چ درہ ویپکرن د گہل دا ہبت یان نہ، بہ لکی بہسہ ہما گومان و دودلی، یان پشتدان یان حسویدی، یان خومہ زنکرن، یان دویکہ فتنا ہندہک ژ وان دلچوونان د گہل دا ہبت یین وی ژ پھیاما پیغہ مہری ددہ نہ پاش، نہ گہر چ کوفر ایی درہ ویپکہر مہزنتہ، وئہوی ژ حسویدی باوهرییی نہ ئینت و درہوی پی بکہت ژی، نہ گہر خو وی باوہری ب راستگویییا پیغہ مہران ہبت ژی (۱).

(ب) ورهنگین وی:

دو ورهنگین کوفری ہہ نہ:

ورہنگین نیکی: کوفر مہزنتہ یا کو خودانی ژ دینی دہردئیخت، وئہو پینج پشکہ:

پشکا ئیکی: کوفر درہ ویپکرنی، و دلہیل گوتنا خودیہ: ﴿وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِالْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُ أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْكَافِرِينَ - کہس ژ وی زوردارتر نینہ یی درہو ل سہر ناٲی خودی کری، فیجا نہ حہقی و سہرداچوونا خو ب خودی رادای، یان درہو ب وی حہقیی کری یا خودی پیغہ مہری خو موحمہد سلاٲلی بن پی ہنارتی، ہندی ناگرہ جہک بو کافران تیدا ہہیہ ﴿(العنکبوت: ۶۸).

پشکا دووی: کوفر خومہ زنکرن و دفن بلندیی د گہل باوہرییی، و دلہیل گوتنا خودیہ: ﴿وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَىٰ وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ

(۱) مجموع الفتاوی لشیخ الإسلام ابن تیمیہ (۱۲ / ۳۳۵).

مِنَ الْكَافِرِينَ - وتو ئهی موحہمد قہدر گرتنا خودی بؤ نادمی ل بیرا خہلکی بینہ فہ دەمی وی گۆتیہ فریشتہیان قہدر گرتن بؤ نادمی و دیار کرن بؤ بہایی وی: ہوبن خو بؤ وی بچہ مینن ئینا وان ہہمییان گوہداری کر ئیلس تی نہبت ئہو ژ دلرہشی و خۆمہزن کرن ل بدر نہہات فیجا ئہو بوو ژ یین کافر ب خودی، یین نہ گوہدار بوو فہرمانا وی ﴿البقرة: ۳۴﴾.

پشکا سیی: کوفرا گومانی، وئہو کوفرا تہمینیہ، و دەلیل گۆتتا خودیہ: ﴿وَدَخَلَ جَنَّتَهُ وَهُوَ ظَالِمٌ لِّنَفْسِهِ قَالَ مَا أَظُنُّ أَن تَبِيدَ هَذِهِ أَبَدًا. وَمَا أَظُنُّ السَّاعَةَ قَائِمَةً وَلَئِن رُّدِدْتُ إِلَىٰ رَبِّي لَأَجِدَنَّ خَيْرًا مِنْهَا مُنْقَلَبًا. قَالَ لَهُ صَاحِبُهُ وَهُوَ يُحَاوِرُهُ أَكَفَرْتَ بِالَّذِي خَلَقَكَ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ سَوَّاكَ رَجُلًا. لَكِنَّا هُوَ اللَّهُ رَبِّي وَلَا أُشْرِكُ بِرَبِّي أَحَدًا - وئہو چوو ناف رہزی خو، ل وی دەمی ئہو یی زۆردار بؤ خو کو وی کوفر ب رابوونا پشتی مرنی کری، و ژ ہاتتا قیامہتی یی ب گومان، فیجا کہیفا وی ب فیقیی وی ہات، لہو گۆت: ئەز باوہر ناکہم ئەف رہزہ جارہ کی دی پویج بت، وئہز باوہر ناکہم قیامہت زی دی رابت، وئہ گہر خو - من گرتی - قیامہت رابوو زی وەکی تو دیژی ئہی خودان باوہرۆ، وئہز بؤ نک خودایی خو ہاتہ زفراندن زی تشتہ کی ژ فی رہزی باشتر وچیتر ئەز دی ل نک خودی بیسنم، چونکی من قہدر و بہایی خو ل نک وی ہہیہ. ہہفالی وی یی خودان باوہر دەمی دان وستاندن د گہل وی کری گۆتی: چاوا تو کوفری ب وی خودایی دکہی یی تو ژ ناخی ئافراندی، پاشی ژ چپکہ کا ئافی، پاشی تو کریہ مرۆفہ کی دورست وکامل؟ بہلی ہندی ئہوہ ئہو خودایی منہ وئہز چو شریکان بؤ خودایی خو نادانم ﴿الکھف: ۳۵-۳۸﴾.

پشکا چاری: کوفرا پشتدانی، و دەلیل گۆتتا خودیہ: ﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا عَمَّا أُنذِرُوا مُعْرِضُونَ - وئہو یین کوفر ب تہو حیدا خودی کری پشت ددہنہ وی تشتی قورئانی ئہو یی ترساندین، ہزرا خو تیدا ناکہن ووجہ کی بؤ خو ژی وەرناگرن ﴿الأحقاف: ۳﴾.

پشکا یینجی: کوفرا دورویاتی و نفاقییہ، و دەلیل گۆتتا خودیہ: ﴿ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ آمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا فَطُبِعَ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَفْقَهُونَ - چونکی وان ب سہر فہ باوہری

ئینا، و د دل دا ئەو دکافر بوون، قیجا ژ بەر کافر ییا وان خودی خەتم ل سەر دلین وان دا، لەو ئیدی ئەو تێ ناگەهن کانی مفاپی وان د چ دایه ﴿ (المنافقون: ۳).

پهنگس دووگ: کوفرا بچویکتز یا کو خودانی ژ دینی دهرنه ئیخت، و ئەو کوفرا کریارانه، ئەو کریارین به حسی وان د کیتاب و سوننه تی دا هاتی و نافی کوفری ل سەر هاتیبه دانان، و ئەو ب خو ناگەهنه هه ددی کوفرا مه زنت، وه کی کوفرا قه نجیی یا کو د فی گوتنا خودی دا هاتی: ﴿ وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا قَرْيَةً كَانَتْ آمِنَةً مُطْمَئِنَّةً يَأْتِيهَا رِزْقُهَا رَغَدًا مِنْ كُلِّ مَكَانٍ فَكَفَرَتْ بِأَنْعَمِ اللَّهِ - وَخودى مه ته له ك ئینا: باژیره ك ژ ته عدا کرنا دوژمنان یی ته نابوو، و ژ زیارا به رته نگ یی پشت راست بوو، رزقی وی ب ساناھی و خوش ژ هەر لایه کی فه به رفره دهات، ئینا خه لکی وی کافری ب قه نجیین خودی کر، و شریک بو وی دانان، و شوکرا وی سهرا فان قه نجییان نه کر ﴿ (النحل: ۱۱۲).

ووه کی کرنا شه ری موسلمانى ئەوا د فی گوتنا پیغه مبه ری دا - سلاڤ لی بن - هاتی: ﴿ سباب المسلم فسوق، و قتاله کفر - گوتنا خه به ران بو موسلمانى فاسقییه، و کرنا شه ری وی کوفره ﴿ (۱).

و د فی گوتنا پیغه مبه ری دا - سلاڤ لی بن -: ﴿ لا ترجعوا بعدي كفاراً يضرب بعضكم رقاب بعض - پشتی من نه زفرن کافر هنده ك ژ هه وه ل ستوی هنده کان بدەن ﴿ (۲). ووه کی سویند خوارنا نه ب خودی بت، پیغه مبه ر - سلاڤ لی بن - دبیزت: ﴿ من حلف بغير الله فقد كفر أو أشرك - هه چیی سویندی نه ب خودی بخۆت ئەوی کوفریان شرک کر ﴿ (۳).

و ئەو که سی گونه ها مه زن دکەت خودی ئەو ژ خودان باوه ران هژمارتییه، خودی دبیزت: ﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ فِي الْقَتْلَى - ئەی گه لی ئەوین باوه ری ب خودی و پیغه مبه ری وی ئینای و کار ب شریعه تی وی کری خودی ل سەر هه وه نفیسییه کو هوین ئەوی بکوژن یی ژ قه ستا کوشتنی بکه ت ﴿ (البقرة: ۱۷۸)، مه عنا ئەوی کوشتنی دکەت ژ وانه یین باوه ری ئینای، و خودی ئەو حسیبکر برا بو

(۱) بوخاری و موسلم فه دگو هیزن.

(۲) بوخاری و موسلم فه دگو هیزن.

(۳) ترمذی فه دگو هیزت و دبیزت: حه دیسه کا حه سده نه، و حاکم وی دورست دکەت.

خودانی کوشتی و گوتی: ﴿فَمَنْ عَفِيَ لَهُ مِنْ أَخِيهِ شَيْءٌ فَاتَّبَاعٌ بِالْمَعْرُوفِ وَأَدَاءٌ إِلَيْهِ بِإِحْسَانٍ - وَهه چیبی برایی وی نهو ژ تولفه کرنی نازا کر بلا ههردو لا پیگیری ب رهفتاری باش بکهن، خودانی مری بلا داخوآزا خوینی بکهت، ویی کوشتن کری بلا مافی وی بدهتی﴾ (البقرة: ۱۷۸)، ویی گومان مهخسه دی براینیا دینییه.

وخودی دبیت: ﴿وَإِنْ طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا - وَنه گهر دو دهستهك ژ خودان باوهران ب شهر چوون هوین گهلی خودان باوهران وان پیک بین﴾ (الحجرات: ۹)، هتا دبیت: ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ - هندی خودان باوهرن د دینی دا برانه، فیجا هوین صولحی د ناقبهرا براین خو دا بکهن نه گهر نهو ب شهر چوون﴾ (الحجرات: ۱۰)^(۱). ونهو جوداهیبین د ناقبهرا کوفرا مدزنتر و بچویکت دا ههین ب کورتی نه فنه:

۱ - هندی کوفرا مدزنتره خودانی ژ دینی دهر دئیخت، وکاری پویج دکهت، وکوفرا بچویکت خودانی ژ دینی دهر نائیخت، وکاری پویج ناکهت، بهلی خیرا وی کیتم دکهت و خودانی هیژای گهفی دکهت.

۲ - کوفرا مدزنتر خودانی ههروهه دهیلته د ناگری دا، بهلی کوفرا بچویکت نه گهر خودانی وی بچته ناگری ژی ههروهه تیدا نامینت، و بهلکی خودی توبی بدانته سهه و ههما ئیکجار نه بهته ناگری.

۳ - کوفرا مدزنتر خوینی و مالی حلال دکهت، بهلی کوفرا بچویکت خوینی و مالی حلال ناکهت.

۴ - هندی کوفرا مدزنتره دوژمناتییا خوری د ناقبهرا خودانی خو و خودان باوهران دا فهر دکهت، و بو خودان باوهران چی نابت ههز ژ وی بکهن و پشتنه فانییا وی بکهن نه گهر خو نهو مرؤفه کی وان یی نیریک ژی بت، بهلی کوفرا بچویکت قهت نابته مانعا پشتنه فانییی، بهلکی فیان و پشتنه فانییا خودانی وی دئیته کرن هندی باوهری ل نک ههی، ونه فیان و دوژمناتییا وی دئیته کرن هندی نه گوهداری ل نک ههی.

(۱) ب کورتی ژ (شرح الطحاویة) بپ (۳۶۱)، چاپا (المکتب الإسلامی).

ناشبرا چارى

نفاق : دانه ناسينا وى، وپهنگين وى

(۱) دانه ناسينا وى:

نفاق (دورپواتى) د زمانى دا ژيډهري (نافق) يه، ويا وهرگرتييه ژ په يفا (النافقاء) نهوا بو دهري کونا خه زال مشكى دئته گوتن يا کو نهو خو تيدا فهدشيرت، فيجا دهمى داخوازا وى ژ نيك ژ وان جهان دئته کرن نهو درهفته جهه كى دى، وهندهك دبيژن: نهو ژ (نقق) ي يا هاتييه وهرگرتن كو نهو كون ب خويه يائهو خو تيدا فهدشيرت (۱).

ونفاق د شريعتى دا نهوه: ئيسلام وباشى بيته ناشكه راكرن، وكوفر وخرابى بيته فهدشارتن، وئهو نافه ل سهر هاته دانان چونكى نهو د دهرگهه كى را دچته د ناؤ شريعتى دا، و د دهرگهه كى دى را ژى دهر دكهفت، و خودى مه ل وى چه ندى ناگهدار دكهت دهمى دبيژت: ﴿إِنَّ الْمُنَافِقِينَ هُمُ الْفَاسِقُونَ - هندی دورپوينه نهون بين ژ باوهرييا ب خودى ويغه مبهري وى دهر كهفتين﴾ (التوبة ۶۷)، يه عنى: ژ شريعتى دهر كهفتين.

وخودى منافق ژ كافران خرابتر ليكرينه دهمى گوتى: ﴿إِنَّ الْمُنَافِقِينَ فِي الدَّرَكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ - هندی دورپوينه ل رؤژا قيامه تى د جهى نزمتر دانه ژ ناگرى﴾ (النساء: ۱۴۵)، وخودى دبيژت: ﴿إِنَّ الْمُنَافِقِينَ يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَهُوَ خَادِعُهُمْ - هندی دورپوينه هزر دكهن نهو خودى دخاينن، كو ب سهر فه نهو خو ب باوهريي بينندهر و د دل دا دكافرن، هزرا وان نهوه حالى وان دى ل خودى بي فهدشارتى بت، و نهو ب خو خودييه وان دخاينست و ب وه كى كرابارا وان جزاى ددهته وان﴾ (النساء: ۱۴۲)، ﴿يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَمَا يَخْدَعُونَ إِلَّا أَنفُسَهُمْ وَمَا

(۱) النهاية لابن الأثير (۵ / ۹۸).

يَشْعُرُونَ. فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَرَادَهُمُ اللَّهُ مَرَضًا وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ -
 ژ نہ زانینا خوٰ ئہو ہزر دکہن کو ئہو خودیٰ و خودان باوہران دخاپینن دہمیٰ باوہریسا
 خوٰ ئاشکہرا دکہن و کوفرا خوٰ فہدشیرن، و ب تنیٰ ئہو خوٰ دخاپینن، و ژ بہر زیدہ
 نہ زانینا خوٰ ئہو ب ویٰ چہندیٰ ناحہسن، چونکی دلین وان دخراہن. گومان د دلین
 وان دا ہدیہ فیجا ئہو ب کرنا وان گونہہان یین ہاتینہ جہرباندن یین کو پیٰ یینہ
 جزادان، فیجا خودیٰ گومان ل وان زیدہ کر، وعہزابہ کا ب ئیش بوٰ وان ہدیہ ژ بہر
 درہو و دورویاتیبا وان ﴿البقرة: ۹، ۱۰﴾.

(ب) پہنگین نفاق:

نفاق دو رہنگن:

پہنگن نیکی: نفاقا باوہریبی: وئہوہ نفاقا مہزنتز یا کو خودانیٰ ویٰ خوٰ ب
 ئیسلامیٰ دئینتہدہر، و کوفریٰ د دل دا فہدشیرت، وئہوٰ رہنگہ خودانیٰ ب تمامیٰ ژ
 دینیٰ دہردئیخت، وئہو د پیکا نزمز دایہ ژ ئاگری، و خودیٰ خودانین فیٰ رہنگیٰ
 نفاقیٰ ب ہمیٰ سالوٰخہتین خرابییٰ سالوٰخداینہ: ژ کوفریٰ ونہباوہریٰ ئینانیٰ،
 و ترانہ پیکرنا ب دینیٰ و دینداران، و مہیلداریا بوٰ دوژمنین دینیٰ، چونکی ئہو د
 نہ یارہ تیبا دینیٰ دا دہدشپشکن، وئہوٰ ل ہمیٰ دہمان ہنہ، ونہخاسم دہمیٰ ہیٰزا
 ئیسلامیٰ ئاشکہرا دبت وئہو بہرگریا ویٰ ب ئاشکہرایٰ د خوٰ را نہبینن، ہنگیٰ ئہو
 ب سہرفہ دئینہ د ئیسلامیٰ دا، دا ژ بن فہ پیلانان دژیٰ ئیسلامیٰ و موسلمانان بگریٰ،
 ودا ئہو د گہل موسلمانان بژین و ل سہر خوینا خوٰ و مالیٰ خوٰ ئہمین بن، فیجا منافق
 باوہریا خوٰ ب خودیٰ و ملیاکہت و کیتاب و پیغہمبہرین ویٰ و ب رورژا قیامہتیٰ
 ئاشکہرا دکہت، وئہو ب خوٰ د دل دا ئہو باوہریبیٰ ب تشتہکی ژ وان نائینت، نہ
 ئہو باوہریبیٰ ب خودیٰ دئینت، ونہ ویٰ باوہریٰ ہدیہ کو خودیٰ ب ویٰ گوتنیٰ
 ئاخفتیہ یا ویٰ بوٰ ویٰ مروٰفیٰ ہنارتیٰ ییٰ بوٰ مروٰقان بوویہ پیغہمبہر ب ئانہھیبا خودیٰ
 بہریٰ وان ددہتہ ہیدایہتیٰ، ووان ژ عہزابا خودیٰ دترسینت، و خودیٰ د قورئانا پیروز
 دا نہتیبین فان منافقان ہلیقرینہ و فہشارتیبین وان ئاشکہرا کرینہ، وئہو بوٰ بہنیین
 خوٰ بہرچاؤ کرینہ، دا ئہو ل وان دہشیار بن، و د دہسپیکا سوورہتا (البقرة) دا ویٰ
 بہحسیٰ ہر سیٰ دہستہ کان کرینہ: خودان باوہر، و کافر، و منافق.. بہحسیٰ خودان

باوهران د چار نايهتان دا كر، وبه حسي كافران د دو نايهتان دا، وبه حسي منافقان د سيژده نايهتان دا، ژ بهر گهله كييا وان وبه لاي وان يا بهر به لاف، ودژواريا فتنه يا وان ل سهر ئيسلامي و موسلمانان، وگرفتاريا ئيسلامي ب وان گهلهك يا دژواره، چونكي نهو بو ئيسلامي دئينه پالدان ونهو ب خو ب راستي نهو دوزمنين ئيسلاميته، نهو دوزمنيا ئيسلامي د وان هه مي قالبان دا ناشكه را دكه ن بين نهزان هزر دكه ن نهو زانين وچاكييه، ونهو ب خو نهو نهزانين وخرابكاريه ^(۱).

ونهف نفاقه شهش پشكن ^(۲):

- ۱ - دره وين دهر ئيخستنا پيغه مبهري - سلاف لي بن -.
- ۲ - دره وكرنا ب هنده كي ژ وي يا پيغه مبهري - سلاف لي بن - پي هاتي.
- ۳ - نه قيانا پيغه مبهري - سلاف لي بن -.
- ۴ - نه قيانا هنده كي ژ وي يا پيغه مبهري - سلاف لي بن - پي هاتي.
- ۵ - كهيف هاتنا ب نزمبون ديني پيغه مبهري - سلاف لي بن -.
- ۶ - كهيف پي نه هاتنا سهر كهفتنا ديني پيغه مبهري - سلاف لي بن -.

پهنگن دووون: نفاقا كربياري: ونهو نهو ته تشتهك ژ كربيارين منافقان بيته كرن، د گهل مانا باوهريي د دلي دا، ونهفه خوداني ژ ئيسلامي دهر نائيخت به لي نهو دبنه ريك بو وي چهندي، و خوداني وي باوهري و نفاق دي ل نك ههبت، ونه گهر نهو زيده بوو نهو دي بي بته منافقه كي خوري، ودهليل سهر وي چهندي گوتنا پيغه مبهريه - سلاف لي بن: ﴿أربع من كن فيه كان منافقاً خالصاً، ومن كانت فيه خصلة منهن كانت فيه خصلة من النفاق حتى يدعها، إذا أؤتمن خان، وإذا حدث كذب، وإذا عاهد غدر، وإذا خاصم فجر - چار سالوخهت هه نه هه چيبي نهو ل نك بن نهو دي منافقه كي خوري بت، وهه چيبي سالوخهتهك ژ وان ل نك ههبت سالوخهتهك ژ نفاقي دي ل نك ههبت ههتا نهو وي دهيلت، نه گهر ئيكي باوهرييا خو پي ئينا نهو خيانهتي

(۱) ژ نامهيه كا (ابن القيم) ي ل دوز ناشكه را كرنا سالوخهتين منافقان.

(۲) مجموعة التوحيد النجدية، ب ۹.

بکەت، وئەگەر ئاخذت درهوی بکەت، وئەگەر پەیمانەک دا غەدری بکەت، وئەگەر هەفر کییهک کر د سەر دا بچت ﴿١﴾.

وهه چیهی ئەڤ هەر چار سالۆخه ته ل نک کۆم ببن، ئەوی خرابی هەمی ل نک کۆم بوو، و سالۆخه تین دورویان خوری ل نک وی پەیدا بوون، وهه چیهی ئیک ژ وان ل نک وی هەبت ئەوی سالۆخه ته کی نفاقی ل نک پەیدا بوو، چونکی دبت ل نک به نییه کی خهسله تین باشیهی وین خرابیهی ژ ل نک هەبن، و سه خله تین باوه ریهی وین کوفری و نفاقی ژ، وئەو دی هیزای خهلات کرن و جزادانی بت ل دویف وان کریارین وی کرین.

و ژ فی رهنگیه: کو مروڤهک د کرنا نغیژا ب جماعت دا ل مزگهفتی یی سست و بی خیرهت بت، ئەڤه ژ سالۆخه تین منافقانه، و نفاق و دورویاتی خرابی و مهترسیه کا مهزنه، و سهحابی گهلهک دترسیان بکەفتی، (ابن أبي مليكة) دبیژت: «ئەز گههشتبوومه سههان ژ سهحابیهین پیغمهبری خودی - سالاڤ لی بن - هەمی ژ خو دترسان ژ نفاقی».

جوداهی د نابهرا نفاقا مهزنت و نفاقا بچویکت دا:

۱ - نفاقا مهزنت خودانی ژ دینی دهر دئخت، و نفاقا بچویکت خودانی ژ دینی دهر نائخت.

۲ - نفاقا مهزنت ئەوه سهرفهیی و فهشارتیهی خودانی د لایهی باوه ریهی دا وه کی ئیک نهبت، و نفاقا بچویکت ئەوه سهرفهیی و فهشارتیهی خودانی د لایهی کریاران دا نه کو د باوه ریهی دا وه کی ئیک نهبن.

۳ - نفاقا مهزنت ژ خودان باوه ریهی دهر ناکهفت، به لی دبت نفاقا بچویکت ژ خودان باوه ریهی دهر کهفت.

۴ - نفاقا مهزنت پترین جاران خودانی وی تۆبه ناکهت، وئەگەر تۆبه ژ کر زانا د نابهرا خو دا ب خیلاف چووینه کانی تۆبا وی ل نک حاکمی دی قه بویل بت یان

(۱) بوخاری و موسلم فه دگو هیزن.

نه، نه وه کی نفاقا بچویکتز یا کو نه گهر خودانی وی توبه کر خودی توبا وی قه بویل دکهت.

(شیخ الإسلام ابن تیمیة) دیبژت^(۱): «گلههك جاران چهقهك ژ چهقین نفاقى ل نك خودان باوهری پهدا دبت، پاشی خودی توبی ددانته سهر ودبت تشته کی نفاقى فهر دکهت ب سهر دلی وی دا بیت، و خودی وی ژى بدهته پاش، وموسلمان ب وهسواسا شهیتانی دئینه جهرپاندن، و ب وهسواسین کوفری ژى بین کو سنگی وی بی تهنگ دبت، وه کی صهحابییا گوتی: نهی پیغه مبهری خودی نیک ژ مه هندهك جاران وی تشتی د دلی خو دا دیبژت، بی کو نه گهر نهو ژ عهسمانی بکهفته عهردی ل بهر وی خو شتره ژ هندى کو وی تشتی ب دهقی بیژت، ئینا پیغه مبهری گوت: ﴿ذَلِكْ صَرِيحُ الْإِيمَانِ - نَهْوَ بَاوَهْرِيَا نَاشْكَهْرَايَه﴾^(۲)، و د ریوایه ته کی دا هاتییه: ب وی تشتی دحه سیب بی نهو مهزن دینت کو بی باخفت، پیغه مبهری گوت: ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي رَدَّ كَيْدَهُ إِلَى الْوَسْوَاسَةِ - حَمْدٌ بُوَّ وَى خَوْدَايِي بَتِ يَسِيَّ فَيَلَا وَى زَفْرَانْدِيِيَه وَهَسْوَاسِيَّ﴾ یه عنی: هه بوونا فی وهسواسی د گهل فی نه فیانا مهزن ودویر کرنا وی ژ دلی ژ باوهرییا ناشکه رایه».

وخودانین نفاقا مهزنتز خودی د دهر حهقا وان دا دیبژت: ﴿صُمْ بُكُمْ عَمِّي فَهَمْ لَا يَرْجِعُونَ - نَهْوَ ژ گوهداریا حه قیبی دکهرن، و ژ گوتنا وی دلان، و ژ دیتنا رونا هییا باوهریی دکوره نه، لهوا نهو نه شین ل باوهریی بزفرن﴾ (البقره: ۱۸)، یه عنی: نهو نه شین د دل دا ل ئیسلامی بزفرن، و خودی د دهر حهقا وان دا دیبژت: ﴿أَوْ لَا يَرَوْنَ أَنَّهُمْ يُفْتَنُونَ فِي كُلِّ عَامٍ مَرَّةً أَوْ مَرَّتَيْنِ ثُمَّ لَا يَتُوبُونَ وَلَا هُمْ يَذَكَّرُونَ - نَهْرِيَّ وَمَا نَهْوَ نَابِينِن كُو نَهْوَ هَهْر سَال جاره کی یان دو جاران ب به لای و فه ته راتی دئینه جهرپاندن؟ پاشی د گهل هندى نهو ژ کوفر و نفاقا خو نازفر نه فه، نهو وجه کی بو خو ژ وان نایه تین خودی ناگرن بین وان ب چاؤ دیتین، و سیرا خو لی نایننه فه﴾ (التوبة: ۱۲۶).

(۱) بهری خو بده کتیا (الإیمان) بپ ۲۳۸.

(۲) نه ههد و موسلم فه دگو هیزن.

(شیخ الإسلام ابن تیمیة) دیبیرت: «وزانا ب خیلاف چووینہ کانئ تّوبا وان یا
 ناشکہرا دیّ قہبویل بت یان نہ، چونکی نہو تشتہ کہ نائیتہ زانین، ژ بہر کو نہو
 ہدمی دہمان خوّ ب ئیسلامیّ دئیننہ دہر»^(۱).

(۱) بدریّ خوّ بدہ: مجموع الفتاوی (۲۸ / ۴۳۴-۴۳۵).

ناخبر پينجي

دياركرنا راستيبا جاهلييه تن، فاسقس، سرداچوونن،

دهرکهفتنا ژ نيسلامن، پشکين وون و نه حکامين وون

۱ - جاهلييه ت:

ئو حال بوو يي عه رب بهري ئيسلام ل سهر، ژ نه زانينا ب خودي ويغهمبهري وي وشريعه تي، وخومهنكرن وشانازيرنا ب باب وبپيران، وگه لهك تشتين دي (۱)، و (جاهلييه ت) پالفه دانه بو (جهل) ي كو نه زانينه، يان نه دويكهفتنا زانينيه، (شيخ الإسلام ابن تيمية) ديژت: «هه چيبي حه قيببي نه زانت ئو يي نه زانه نه زانينه كا ساده، به لي نه گهر وي باوهري ب نه حه قيببي ئينا ئو يي نه زانه نه زانينه كا ليكداي، و نه گهر وي نه حه قبي گوت، و ئو ب حه قيببي يي زانا بت يان يي زانا نه بت، ئو زي يي نه زانه، و مرؤف بهري هنارتنا پيغهمبهري - سلاؤ لي بن - د جاهلييه ته كا پالفه داي بو نه زانيني دا بوون، و ئو گوتن و كريارين ئو ل سهر نه زانه كي بو ده ريخست بوون، و هه ما نه زاني ئو دكرن، و ههر و هه سا ههر تشته كي دزي وي بت يا پيغهمبهري هاتين و هه كي جو هياتي و فله لايبي ئو زي جاهلييه ته، و نه فه جاهلييه تا گشتي بوو.

به لي پشتي هنارتنا پيغهمبهري - سلاؤ لي بن - دبت جاهلييه ت ل و هله ته كي هه بت ل ئيكي نه بت، و هه كي كول و هله تي كوفري هه ي، و دبت ئو ل نك مرؤفه كي هه بت ل نك ئيكي نه بت، و هه كي وي زه لام ي هيشتا موسلمان نه بووي ئو دي د جاهلييه تي دا دبت نه گهر خو ل و هله تي ئيسلام ي زي بت، به لي د ده مه كي بي توخويب دا چو جاهلييه ت پشتي هنارتنا موحه مده ي - سلاؤ لي بن - نينه، چونكي ده سته كهك د ناؤ ئومه تا وي دا ل سهر حه قيببي هه ر دي مينت حه تا قيامه تي، و دبت جاهلييه تا توخويدي ل هندهك و هله تين موسلمانان هه بت، و ل نك گه لهك كه سين موسلمان زي، و هه كي پيغهمبهري - سلاؤ لي بن - گوتي: ﴿چار تشت ژ كاري جاهلييه تي د ناؤ

(۱) النهاية لابن الأثير (۱ / ۳۲۳).

تومہ تا من دا ہنہ.. ﴿^(۱) و وہ کی گوتیہ نہ بوو ذہری: ﴿ تو مروّفہ کی جاہلیہت ل نک تہ ہہیہ ﴿ وحدیسیں ب فی رہنگی﴾^(۲).

و کورتیا ئەفا بوری ئەفہیہ: جاہلیہت پەیفہ کا وەر گرتیہ ژ (جہہلی) ئەو نەزانینہ، و ئەو ل سەر دو پشکان دئیتہ لیکفہ کرن:

۱ - جاہلیہتا گشتی: و ئەفہ ئەو بوو یا بەری ہنارتنا پیغەمبەری - سلاؤ لی بن - ہدی، و ب ہنارتنا وی ئەو نہمایہ.

۲ - جاہلیہتا قایہت ب ہندەك جم و وولات و مروّفان فہ، و ئەفہ حەتا نوکە ژ یامای، و ب فی چەندی خەلہتیا وان کەسان بو مە دیار دبت ئەوین جاہلیہتیی د فی زەمانی دا بەرفرہ دکەن و دبیزن: جاہلیہتا فی سەدسالی، یان جاہلیہتا سەدسالا بیستی، و پەیفین ب فی رہنگی، و یا دورست ئەوہ بیتہ گوتن: جاہلیہتا ہندەك کەسین فی سەدسالی، یان یا پتیریا خەلکی فی سەدسالی، بەلی بەرفرہ ہکرنا حوکمی چی نابت، چونکی ب ہنارتنا پیغەمبەری - سلاؤ لی بن - جاہلیہتا گشتی نہمایہ.

۳ - فاسقی:

فاسقی د زمانی دا: دەر کەفتنہ، و ب شریعت مەخسەد پی دەر کەفتنا ژ بن ئەمری خودیہ، و ئەو دەر کەفتنا ب ئیکجاری ژی فەدگرت، لەو دبیزنہ کافری: فاسق، و دەر کەفتنا نہ ئیکجاری ژی فەدگرت، لەو دبیزنہ وی موسلمانن گونہہہ کا مەزن ژی بکەت: فاسق.

مەعنا دو رہنگین فاسقیی ہنہ: ئەو فاسقییا خودانی خو ژ دینی دەر دئیخت، و ئەو کوفرہ، و بو کافری دئیتہ گوتن فاسق، و خودی دەمی بەحسی ئبلیسی کری گوت: ﴿فَفَسَقَ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِ - فَيَجَا ئەو ژ فەرمانا خودایی خو دەر کەفت ﴿(الکھف: ۵۰)، و ئەو فاسقییا وی کوفر بوو.

و خودی دبیزت: ﴿وَأَمَّا الَّذِينَ فَسَقُوا فَمَا وَأَهُمُ النَّارُ - و ہندی ئەون یین ژ بن ئەمری خودی دەر کەفتین و گونہہ کرین جہی ئەو لی ئاکنجی دبن جەہنمہہ ﴿،

(۱) موسلم فەد گوہیزت.

(۲) بوخاری و موسلم فەد گوہیزت.

ومهخسه د پي کافرن، وه کي ژ في نايه تي دئيه زانين: ﴿كَلَّمَا أَرَادُوا أَنْ يَخْرُجُوا مِنْهَا أُعِيدُوا فِيهَا وَقِيلَ لَهُمْ ذُوقُوا عَذَابَ النَّارِ الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تُكَذِّبُونَ - هه ر جاره كا وان قيا زي دهر كهفن جاره كا دي دي لي ئينه زفراندين، وبو پاشقه برن دي بو وان ئينه گوتن: هوين تام بکه نه وي عه زابا ناگري يا هه وه د دنيايي دا دره و پي دکر ﴿ (السجدة: ۲۰).

وبو وي موسلمانني گونه هه كا مه زن بکه ت زي دئيه گوتن: فاسق، به لي ئه ؤ فاسقيه وي ژ ئيسلامي دهر نايخت، خودي دبيژت: ﴿ وَالَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً وَلَا تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَادَةً أَبَدًا وَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ - وه وئين تاوانا کرنا زنايي ب دويف هه ده ک مرؤفين پاقر شه ن چ ژن بن چ مير بي چار شاهدين عادل شاهده يي د گهل وان بدهن، هوين هه شتي جه لدان ب قامچيان بدانه وان، وچو جار ان شاهده ييا وان قه بويل نه کهن، وه و ئه ون بين ژ بن ئه مري خودي دهر که فتنين ﴿ (النور: ۴). وديبيژت: ﴿ فَمَنْ فَرَضَ فِيهِنَّ الْحَجَّ فَلَا رَفْتٍ وَلَا فُسُوقٍ وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ - فيجا هه چيبي حه ج تيدا ل سه ر خو فهر کر، چوونا نفيني وگوتن وکارين نه د ري دا، ودهر که فتننا ژ بن ئه مري خودي ب کرنا گونه هان، وجره کيشاننا ل هه جي يا کو سه ري دکيشته که رب ونه قباني بو وي دهر امن ﴿ (البقرة: ۱۹۷).

وزانا د ته فسيرا فاسقيه دال قيري دبيژن: وه و کرنا گونه هانه ^(۱).

۳ - سه رداچوون (الضلال):

سه رداچوون: لادانا ژ ريکا راسته، وه و دژي هيدا يه تيه، خودي دبيژت: ﴿ مَنْ اهْتَدَىٰ فَإِنَّمَا يَهْتَدِي لِنَفْسِهِ وَمَنْ ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا - هه چيبي ب هيدا يه ت هات ودويکه فتننا ريکا راست کر خيرا وي چه ندي بو وي ب تني دزقيرت، وهه چيبي ژ سه رداچوو ودويکه فتننا نه هه چيبي کر جزايي وي چه ندي بو وي ب تني دي زقيرت ﴿ (الاسراء: ۱۵).

وسه رداچوون بو گه له ک رامانان دئيه ب کارئينان:

(۱) كتاب الإيمان لشيخ الإسلام ابن تيمية، ص ۳۷۸.

۱ - ہندہك جاران ئهول سهر كوفرى دئيتنه دانان، خودى دييژت: ﴿ وَمَنْ يَكْفُرْ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا - وهه چيى باوه ريى ب خودى، و ب فريشته بيىن وى يىن خودان قه در، و ب كيتايىن وى هنارتىن هيدايت بو خهلكى، و ب پيغمبه ريىن وى هلبژارتىن دا په يامىن وى بگه هين، و ب رۇژا دو عاھيى نه نيت، ب راستى ئه و ژ دىنى دهر كهفت و دويراتييه كا دويسر ئه و ژ ريكا حقيى دوير كهفت ﴿ (النساء: ۱۳۸).

۲ - وھندہك جاران ئهول سهر شركى دئيتنه دانان، خودى دييژت: ﴿ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا - وهه چيى هه فوشكه كى بو خودايى نيك و ب تنى بدانت، ب راستى ئه و دوير كهفتنه كا دوير ژ حقيى دوير كهفت ﴿ (النساء: ۱۱۶).

۳ - وھندہك جاران ئهول سهر وى بى نه مريى ژى دئيتنه دانان يا كو ژ كوفرى كيمتر بت، وهكى دئيتنه گوتن: دهسته كين سهر داجووى، يه عنى: يىن موخالفى سونھتى.

۴ - وھندہك جاران ئه و بو خهله تيبى دئيتنه گوتن، وهكى مووسايى - سلاؤلى بن - گوتى: ﴿ فَاعْلُنْهَا إِذًا وَأَنَا مِنَ الضَّالِّينَ - من ئه و كر يا ته گوتى وئھزى خهلهت بووم ﴿ (الشعراء: ۲۰).

۵ - وھندہك جاران بو ژبير كرنى دئيتنه گوتن، وهكى خودى گوتى: ﴿ أَنْ تَضِلَّ إِحْدَاهُمَا فَتُذَكَّرَ إِحْدَاهُمَا الْأُخْرَى - دا ئه گهر نيك ژ وان ههردو ژنان ژبير كر يا دى بيرا وى لى بينته فه ﴿ (البقرة: ۲۸۲).

۶ - وئھ و بو تشتى بهرزه و نه تاماده ژى دئيتنه گوتن، وهكى حيشترا بهرزه ^(۱).

۴ - زقپين و دهر كهفتن (الردة):

(رده) د زمانى دا: زقپينه، خودى دييژت: ﴿ وَلَا تَرْتَدُّوا عَلَىٰ أَدْبَارِكُمْ فَتَنْقَلِبُوا خَاسِرِينَ - وهوين ژ كرنا شهري د گهل جه بابران نه زقپن، ئه گهر دى خيرا دنيايى وئاخه تى ژ دهست هه وه چت ﴿ (المائدة: ۲۱).

(۱) بپ ۲۹۷-۲۹۸ ژ (المفردات للراغب).

و د زارافی شه‌رعی دا نهو کافر بونا پشته ئیسلامییه، خودی دبیژت: ﴿وَمَنْ يَرْتَدِدْ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ قِيمَتُ وَهُوَ كَافِرٌ فَأُولَئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ - وههچی ژ ههوه گوهداریا وان بکته و ژ دینی خو لیقه بیت ومرت کافر، نهو کاری وی د دنیایی وئاخره تی دا دی پویج بت، ونهو دی بته ژ خه لکی ناگری وچو جار ان ژی دهرناکه فن ﴿(البقرة: ۲۱۷).

پشکین وی: دهرکه فتنا ژ ئیسلامی ب هندی چی دبت کهسه ک پشکینه کی ژ پشکین ئیسلامی بکته، وپشکین ئیسلامی گهله کن به لی هه می بو پینج پشکان دزقرن:

۱ - دهرکه فتنا ژ ئیسلامی ب گوتنی: وه کی کو خه به ران بیژته خودی، یان پیغه مبه ری وی - سلاؤ لی بن-، یان ملیا که تین وی، یان پیغه مبه ره کی وی، یان گوت: نه ز پیغه مبه رم، یان باوه ری ب گوتنا ئیکی بیژت: نه ز پیغه مبه رم ئینا، یان دوعا ژ ئیکی دی ژبلی خودی کر، یان داخوازا وی تشتی ژی کر یی کو ژ خودی پیغه تر کهس نه شیبت بکته، یان خو ب ئیکی ژبلی خودی بیارژت.

۲ - دهرکه فتنا ژ ئیسلامی ب کریاری: وه کی سوجه به رنا بو صه نه م ودار و به ر وقه بران، وقه کوشتنا قوربانان بو قه بران، وهاقیننا قورنانی د جهین پیس دا، وکرنا سیړه به ندیی، یان خو فیژ کرن ونیشادانا وی، وحوکمی ب وی یا خودی نه ئینایه خواری نه گهر باوه ری ب حه لالییا وی هه بت.

۳ - درکه فتنا ژ ئیسلامی ب باوه رییی: وه کی باوه ری ئینانا ب هه بونا شریکه کی بو خودی، یان حه لالکرنا زناپی و مه پی وربایی، یان حه رامکرنا نانی، یان باوه ری ئینانا کو نفیژ نه یا واجبه، و تشتین ب فی رهنگی یین کو ئوممه ت ل سه ر حه لالی یان حه رامی یان یان واجبونا وان کومبووی، یین کول به ر که سی به رزه نه بن.

۴ - دهرکه فتنا ژ ئیسلامی ب گومانی د تشته ک ژ یین بو رین دا، وه کی وی یی د حه رامییا شرکی یان زناپی یان مه پی دا بکه فته گومانی، یان ژی د حه لالییا نانی دا یان د راستییا په یاما پیغه مبه ری - سلاؤ لی بن- یان پیغه مبه ری د دی دا بکه فته گومانی، یان د دینی ئیسلامی دا وکو نهو ب کیژ فی زه مانی دئیت یی ب گومان بت.

۵ - دهر كهفتنا ژ ئيسلامى ب هيلانى: وه كى وى يى ژ قهستا نفقيژى نه كهت، ژ بهر گوتنا پيغه مبهري - سلاؤ لى بن-: ﴿ بين العبد وبين الكفر والشرك ترك الصلاة - د نافهرا عهبدى وكوفرى وشركى دا هيلانا نفقيژيه ﴾^(۱) و ژ بهر دهليلين دى يين ل سهر كوفرا نه نفقيژ كهرى هاتين.

ونهو حوكمين ب دويغ (رددى) دا دئين، نه گهر هات و نهو ل نك كهسه كى پهيدا بو، نه فنه:

۱ - توبه ژ وى دى ئينه خواستن يى ژ دينى دهر كهفتى، ونه گهر حدتا سى روظان وى توبه كر و ل ئيسلامى زفري دى ژى ئينه قه بويلكرن وهيلان.

۲ - نه گهر ل بهر نه هات توبه بكهت، كوشتنا وى واجب دبت، ژ بهر گوتنا پيغه مبهري - سلاؤ لى بن-: ﴿ من بدل دينه فاقتلوه - هه چيى دينى خو بگوهرت وى بكوژن ﴾^(۲).

۳ - ل ده مى توبه ژى دئينه خواستن مه نعا وى دى ئينه كرن كو نهو ته صهر روفى د مالى خو دا بكهت، فيجا نه گهر نهو موسلمان بوو مالى وى دى بو وى ئينه زفران دن، نه گهر نه مالى وى دى بو (بيت المال) ي زفرت ژ وى ده مى يى نهو تيدا دئينه كوشتن يان ل سهر كوفرى دموت. وهندهك زانا دبيزن: ژ وى ده مى نهو تيدا ژ ئيسلامى دهر كهفتى دى ل سهر كاروبارين موسلمانان دئينه خهر جكرن.

۴ - ميراتگرى د نافهرا وى ومروقين وى دا نامينت، نه نهو دبنه ميراتگرى وان ونه نهو دبنه ميراتگرين وى.

۵ - نه گهر نهو ل سهر كوفرى مر يان هاته كوشتن نهو نائينه شويشتن ونفقيژ ل سهر نائينه كرن و د ناؤ قه برين موسلمانان دا نائينه فه شارتن، بهلكى د ناؤ قه برين كافران دا دى ئينه فه شارتن، يان ژى ل جهه كى دوير ژ قه برين موسلمانان.

(۱) موسلم فه دگوهرت.

(۲) بوخارى ونه بو داوود فه دگوهرت.

دەرگه‌هی چاری

نه و گوئن وکریارین دژی ته وحدید

یان ته وحدید کیم دکن

ونه و فان ناقبران فهدگرت:

ناقبرا نیکی: خوئینانه دهرا ب زانینا غهیی ب خواندنا دهستی و فنجانی،
وستیرناسییی.. هتد.

ناقبرا دووی: سیروبه نندی و خیقزانکی.

ناقبرا سبب: پیشکیشکرنا قوربان و نهزر و دیارییان بو قهبر و مهزاران، و مهزنکرنا
وان.

ناقبرا چاری: مهزنکرنا پهیکهر و وینهیین بو بیرئینان هاتینه چکلاندن.

ناقبرا پیتنج: ترانه کرنا ب دینی و سفکرنا پیروزییین وی.

ناقبرا شهش: حوکمکرنا ب وی تشتی خودی نهئینایه خواری.

ناقبرا هفتن: دانه خویا مافی شریعه تدانان و حهلالکرن و حهرامکرنی.

ناقبرا ههشتن: چرونا د ناؤرپزین مهزههیین ئیلحادی و پارتین جاهلی دا.

ناقبرا نهه: بهریخودانا ماددی بو ژینی.

ناقبرا دهه: عهدماندن و نقشتی.

ناقبرا یازدن: سویند خوارینا نه ب خودی، و خواستنا ته و هسسول و هاریکارییی ژ
چیکرییان.

ناقبرا ئیکي

خوتیناندههرا ب زانینا غهیبی

ب خواندنا دهستی و فجانسی، وتشتین دی

مهخسه د ب غهیبی: ئەو کارین هیشتا نههاتی وین بۆرینه یین کو خه لک پی
 ئاگه هدار نه بووین ونه دیتین، و خودی ب تنی یی پی زانا، و خودی دبیزت: ﴿قُلْ لَا
 يَعْلَمُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّهُ - تو ئەی موحه مه د بیژه وان: که سه ک
 نه ل عه لمانان ونه ل عه ردی وی تشتی نرانت یی خودی فهشارتی ژ کارین غهیبی ﴿
 (النمل: ۶۵).

و ژ خودی پتته تر کهس غهیبی نرانت، و دبت خودی ژ بهر حکمه ت
 ومه صلحه ته کی پیغه مبه رین خو ب هنده کا وی بقیت ژ غهیبی ئاگه هدار بکه ت،
 خودی دبیزت: ﴿عَالِمُ الْغَيْبِ فَلَا يُظْهَرُ عَلَىٰ غَيْبِهِ أَحَدًا. إِلَّا مَنْ ارْتَضَىٰ مِنْ رَسُولٍ -
 خودی زانایی تشتی نه بهر چافه، و ئەو کهسی ژ به نیین خو ب غه ییا خو ئاگه هدار
 ناکه ت، ئەو تی نه بت یی وی بو پیغه مبه رینی هلبژارتی وی رازی بووی، ئەو وی
 ب هنده کی ژ غهیبی ئاگه هدار دکه ت ﴿ (الجن: ۲۶، ۲۷).

یه عنی: ئەو کهسی ب تشته کی ژ غهیبی ئاگه هدار ناکه ت ئەو تی نه بت یی وی
 بو پیغه مبه رینی هلبژارتی، ئەو وی ب تشته کی ژ غهیبی ئاگه هدار دکه ت، دا ئەو
 چهنده بته نیشانا پیغه مبه رینییا وی، چونکی خه بهردانا ژ غهیبی ژ وان مو عجزاتین
 په رده دره یین کو راستییا پیغه مبه رینییا ئاشکه را دکهن، و ئەو ژ پیغه مبه رین ملیاکه ت
 و مرو فان دگرت، و ژ نایه تی ئاشکه را دبت کو ژبلی وان خودی کهسی دی ب
 غهیبی ئاگه هدار ناکه ت، فوجا ژبلی فان یین خودی گوتی هه چیبی ب نافی زانینا
 غهیبی باخفت ب چی ریکه هه بت ئەو کافره کی دره وینه، چ بیژت: ئەز غهیبی ب
 ریکه خواندنا دهستی یان فجانسی دزانم، یان ب ریکه خیقزانکی و سیره بهندی
 وستیرناسی، یان ب هه ر ریکه کا دی، وه کی کو ژ هنده ک دره وینان په ییدا دبت
 ده می خو ب زانینا جهی تشتین بهرزه ونه بهرچاؤ دئینه دهه ر، یان ژی خو ب ئە گه رین

زانینا ئیشان دئینه‌دهر دەمی دبیژن: فلان کەسی فلان تشت بو ته یی چیکری لهو تو یی نساخ بووی، وهه‌ما ئەفه ب کارئینانا ئەجنه وشه‌یتانان چی دبت، وئەو وهسا نیشا خەلکی ددەن کو ئەفه ب ریکا فان تشتان بو وان چی دبت، بو هندی دا خەلکی بخاپینن، (شیخ الإسلام ابن تیمیہ) دبیژن^(۱): «وخیفترانکی هەقالەك ژ شه‌یتانان هەبوو، وی هەندەك تشتین غەیبی یین وی ب دزی فه گوهداری بوو کری بو فه‌دگییا، وراستی تیکەلی درەوی دکر» حەتا دبیژن: «وهەندەك ژ وان خیفترانکان هەنە شه‌یتان وی خوارن و فیقی و شریعی بو دئین یین کول وی جەهی نەبن، وهەندەك ژ وان هەنە ئەجنه وان ژ مەکەهی دفرینن دبه‌نە به‌یتولەقدسی یا هەندەك جەهین دی».

و دبت ئەو گۆتین وان ب ریکا ستیرناسیی بت، کو ب ریکا حالی ستیران سەرۆبەری عەردی بزانت، وه‌کی دەمی هاتنا بای وبارانی، وگوهورینا به‌یان، وتشتین دی یین کو ئەو دبیژن: ئەم ب ریکا چوونا ستیران وکۆمبون و بژاله‌بوونا وان فان تشتان دزانین، و دبیژن: هەچی ب فلان ستیری خوارنی بو خو کۆم بکەت دی فلان تشت ب سەری ئیت، وه‌چی ب فلان ستیری وه‌غەری بکەت فلان تشت دی ب سەری ئیت، وه‌چی ل دەمی فلان ستیری هاتە سەر دنیایی فلان به‌خته‌وهری یا به‌خترەشی دی ئیتە ریکی، وه‌کی کو گەلەك کوفارین بئخیر فان درەوان ل دۆر ستیران وزانینا به‌ختی به‌لاؤ دکن.

و دبت هەندەك نەزان و کیم باوەر بچنه‌ك فان ستیرناسان، وپسپارا پاشەرۆژا ژینا خو ژی بکەن وکانی دی چ ئیتە سەری، و ل دۆر ژن ئینانا خو وتشتین دی.

وه‌چی بیژن: ئەز غەیبی دزام، یا باوەر ژ وی بکەت یی قی گۆتیی بیژن، ئەو موشرک و کافره، چونکی ئەو باوەر دکەت کو کەسەکی هەمی پشکداریا خودی د ئیک ژ تاییه‌تمەندیین وی دا دکەت، وستیر چیکریین بن دەستن، چو ب وان نینە، وئەو نە دبنە نیشانا به‌خته‌وهریی و نە یا به‌خترەشی، وئەو نیشانا مرنی وژینی ژی نینن، بەلکی ئەفه هەمی ژ کاری شه‌یتانانە یین کو ب دزی فه گوهداریی دکن.

(۱) بەری خز بدە: مجموعة التوحيد (۷۹۷، ۸۰۱).

ناشیرا دووی

سیرهبندی و خیفزانکی

ئەو کارە ژێ کریارین شەیتانینە باوەرییی سست دکەن یان دشکیین، چونکی ئەو ب هندهك کارین شرکی پەیدا دبن.

۱ - سیرهبندی:

دەرپرینە ژ تشتی قەشارتی و ئەگەرا وی نەئیتە دیتن، و دبیزنی: سیرهبندی (سحر)، چونکی ئەو ب هندهك کریارین قەشارتی یین کو ب چاڤ نەئیتە دیتن پەیدا دبت، ئەو ژێ ئەقەنە: عەزماندن و پیقەخواندن و گۆتە کا پی دئاخفت، و دەرمان و دوکیل، و سیرهبندیی راستی بوو هەبە، و ژ سیرهبندیی هەبە کاری د دل ولەشی دا بکەت و خودانی نەخۆش دکەت و دمیریت، و ژن و میران ژێک دکەت، و کارتیکرنا وان ب ئانەهییا خودی و قەدەرا و بیە، و ئەو کارەکی شەیتانینە، و پیزیا وی کەس ناگەهتی ئەگەر ب ریکا شرکی و خوئیزیکرنا بو رحین پیس نەبت ب وی تشتی وان دقیت، و ب کارئینانا وان رحان ب ریکا شرکا ب وان، ژ بەر قی چەندی شریعتی ئەو ب شرکی قە گریدا، دەمی پیغەمبەر - سلاؤ لی بن - دبیزت: ﴿اجتنبوا السبع الموبقات - خو ژ وان هەر حەفت گونەهان بەنە پاش یین خودانی تی دبەن﴾ گۆتن: ئەو گونەه چنە؟ گۆت: ﴿الإشراك بالله، والسحر.. - شرکا ب خودی، و سیرهبندی..﴾^(۱)، و سیرهبندی ژ دو لایان قە دچتە د ناڤ شرکی دا:

لایسی ئیکی: ژ بەر کو شەیتان دئینە ب کارئینان، و خودانی سیرهبندیی خو ب وان قە گریددەت و خو ئیزیکی وان دکەت ب وی تشتی ئەو حەز ژێ دکەن، دا ئەو خزمەتا وی بکەن، و سیرهبندی ژ فیرکرنا شەیتانانە، خودی دبیزت: ﴿وَلَكِنَّ

(۱) بوخاری و موسلم قەدگوهرین.

الشَّيَاطِينِ كَفَرُوا يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السَّحْرَ - بهلکی شهیتان بوون یین کافر بووین ده می
وان مروؤ فی ری سی ره به ندیی کرین ﴿ (البقرة: ۱۰۲).

بی دووی: ژ بهر کو خودانی وی خو ب زانینا غهیی دئینته دهر، وئهو د فی
چه ندی دا خو دکه ته شریکی خودی، وئفه کوفر و سهر دا چوونه، خودی د بیژت:
﴿ وَلَقَدْ عَلَّمُوا لَمَنْ اشْتَرَاهُ مَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلَقٍ - و ب راستی وان زانی
هه چیی سی ره به ندیی هلبژیرت و حه قیی بهیلت ئه وی ل ئاخره تی چو بار د خیری دا
نابت ﴿ (البقرة: ۱۰۲).

و ماده م سی ره به ندی یا ب فی ره نگیه بی گومان ئهو کوفر و شرکه، و باوه ریی
دشکیست، وئهو سی ره به ندیی بکه ت د فی ت بیته کوشتن، وه کی کومه کی
ژ صه حابیین مه زن - خودی ژی رازی بت ئهو کوشتی، و هنده ک مرو فان سستی
د مه سه لا سی ره به ندیی و سی ره به ندی دا کریه، وئهو هژمار تییه هونه ره ک ژ وان
هونه ران یین ئهو شانازی بی دهن، و خه لاتان دده نه وان یین پی رادین، وئاهه نگ
و به ریکانان بو سی ره به ندان ددان، و ب هزاران خه لک دچنه بیش، و نافی وی دکه نه
سیرک، وئفه ژ نه زانینا ب دینییه و سستییا د مه سه لا باوه ریی دایه و ریخو شکر نه بو
بیخیران.

۲ - خیفزانکی:

وئهو خوئینانه دهر ا ب زانینا غهیی و تشتی نه بهر چافه، وه کی به حسکرنا ژ وی
تشتی کو دی ل عه ردی چی بت، و کانی تشتی بهرزه ل کیفه یه، وئفه ب ریکا ب
کارئینانا وان شهیتانان یین کول عه سمایی ب دزی فه گوهداریی دکهن، وه کی
خودی گوتی: ﴿ هَلْ أُنَبِّئُكُمْ عَلَىٰ مَنْ نَزَّلُ الشَّيَاطِينُ. تَنَزَّلُ عَلَىٰ كُلِّ أَفَّاكٍ أَثِيمٍ. يُلْقُونَ
السَّمْعَ وَأَكْثُرُهُمْ كَاذِبُونَ - ئه ری ئه ز بو هه وه بیژم گه لی مرو فان کانی شهیتان ب
سه ر کی دا دئینه خواری؟ ئهو ب سه ر هه ر که سه کی گه له گ دره وین و گونه هکار
ژ خیفزانکان دا دئین، شهیتان ب دزی فه گوهداریی دکهن، ژ کوما بلندل عه سمایی
فه دره فین، و بو خیفزانک و فاسقین وه کی وان دئین، و پتیریا وان دره وینن، ئیک ژ
وان د گوتنه کی دا راستیی دبیژت، و سه د دره وان ژ نک خو لی زیده دکه ت ﴿
(الشعراء: ۲۲۱-۲۲۳).

وهندهك ژ وان ب ره‌نگی وه‌لییان خو نیشا وان ددهن و خو ب خودان هونەر و کهرامهت دزانن، و دبیزن: ئەم دچینه ناڤ ئاگری و ئەم ناسوژین، وشیر و خشته‌یان ل خو ددهین و چو ل مه نائیت، وهندهك ژ وان تورمبیل د سەر را دچن و چو لی نائیت، و گه‌لهك ره‌نگین دی یین سیره‌به‌ندیان هه‌نه ژ کاری شه‌یتانینه ل سەر دهستی قان په‌یدا دبن دا خه‌لکی بی د سەر دا بیهن، وهندهك ژ وان کاران خه‌یاله‌که و چو راستی بو نینن، به‌لکی هندهك فیلبازینه ئەو ل بهر چافین خه‌لکی دکهن وه‌کی کاری سیره‌به‌ندیان فیرعه‌ونی ب دار ووه‌ریسان کری.

(شیخ الإسلام) د وی دان وستاندنێ دا یا وی د گهل سیره‌به‌ندیان به‌طاحی یین ئەه‌مه‌دی یین رفاعی کری دبیزت: «وی - یه‌عنی شیخی به‌طاحیان - ب ده‌نگه‌کی بلند فه گوت: ئەم د حال دچین وهۆ دکه‌ین وهۆ دکه‌ین، و به‌حسی هندهك کارین په‌رده‌ر کر وه‌کی چوونا د ناڤ ئاگری دا کو ئەو تشته‌کی تاییه‌ته ب وان فه، له‌و دقیت ئەم بو وان ته‌سلیم بین، (شیخ الإسلام) دبیزت: من زی ده‌نگی خو بلند کر و ب عیجزی فه گوت: ئەز دبیزمه هه‌می ئەه‌مه‌دیان ل رۆژه‌لات و رۆژناڤیا عه‌ردی: وان د ئاگری دا چ کریهه؟ ئەز زی دی وی که‌م یا ئەو دکهن وه‌چییی هاته سۆن یی ب بن که‌فتی ئەوه، و دبت من گوت بت: له‌عنه‌تین خودی لی بن، به‌لی پشتی ئەم خو ب خه‌لی و ئاڤا که‌ل دشۆین، قیجا میران و خه‌لکی پسیرا قی چه‌ندی ژ من کر، من گوت: به‌ری ئەو بچنه د ناڤ ئاگری دا ئەو هندهك حیلان دکهن دۆنی به‌قان و تیقلی نارنجان وهندهك تشتین دی د له‌شین خو ددهن له‌و نائینه سۆتن، ئینا بوو قه‌ره‌بالغا خه‌لکی، و وی خو بی منه‌تکر، ئینا من گوتی: ئەز وتو دی کبریستی د له‌شی خو ده‌ین و بلا مه‌ه‌ببچن و به‌افینه د ئاگری دا، و من گوتی: دی رابه، و پشتی من گه‌لهك زی خواستی ئەو رابیت، وی دهستی خو دریزکر و وه‌سا د خو ئینا‌ده‌ر کو وی دقیت کراسی خو بیخت، من گوتی: نه‌ه‌تا تو خو ب ئاڤا که‌ل و خه‌لی بشوی، قیجا دا مه‌سه‌لی دریز بکه‌ت وه‌کی کو عه‌ده‌تی وان، وی گوت: هه‌چییی چه‌ز ژ ئەمیری بکه‌ت بلا بچت داره‌کی بینت یان قه‌فته‌کا داران، من گوت: نه‌ئه‌فه دریزکر نه‌ و قه‌ره‌فاندنا خه‌لکییه و هه‌وجه‌ی قی چه‌ندی نینه، چرایه‌کی دی ئینین ئاگری به‌رده‌ینی و پشتی ئەز وتو تبیلین خو دشۆین هه‌ر ئیک ژ مه‌تبا خو دی به‌ته

سەر ئاگرى، ۋەھچىيى تىلا ۋى سۆت لەئەنەتا خودى لى بت، يان من گۆت: ئەۋ يى ب بن كەفتىيە، فېجا گاڤا من ئەۋ گۆتى رەنگى ۋى ھاتە گوھارتن وشەر مزار بوو^(۱).

ۋەھسەد ب فى چەندى ئەۋە بو مە ئاشكەرا بىت كو ئەۋ درەۋىنە ب فان رەنگە حىلېن سڤك خەلكى دخاينىن، ۋەكى كېشانا تورمىيلى ب مويەكى يان خۆھاقىتىنا د بن خرخالين ۋى ڤە، ۋكرنا شىشكىين ئاسنى د چاقىين خۆرا، ۋگەلەك فېلبازىيىن دى يىن شەيتانى.

(۱) مجموع الفتاوى: (۱۱ / ۴۴۵-۴۴۶).

ناثبرا سيبي

پيشكيشكرنا قوربان ونهزر ودياريبيان

بو قهبر ومهزاران، ومهزنگرنا وان

پيغهمبهري - سلاڤ لي بن - هه مي ريگين سهري دكيشنه شركي گرتينه، وخه لك گه لك ڙي داينه پاش، و ڙ وان ريگان: مهسه لا قهبران، وي نهو دهست ودار دانان بين خه لكي ڙ پهريسين وزيده مهزنگرنا خوداين وان دپاريزن، و ڙ وان دهست وداران:

۱ - پيغهمبهري - سلاڤ لي بن - نه م ڙ هندي داينه پاش كو (غولووي) د ده رحه قا وه لي وچاكان دا بكهين، چونكي نهو سهري دكيشته پهريستا وان، پيغهمبهري - سلاڤ لي بن - دييژت: ﴿ياكم والغلو، فاما اهلك من كان قبلكم الغلو - هشياري غلووي بن، هه ما غولوو بوو يين بهري هه وه تيرين﴾^(۱)، ودييژت: ﴿لا تطروني كما اطرت النصارى ابن مريم، إنما أنا عبد فقولوا عبد الله ورسوله - هوين من وهسا مهزن نه كهن وه كي فه لان كوري مهريه مي مهزن كرى، هندي نهزم نهز عه بده كم فيجا بيژن: عه بدي خودي وپيغهمبهري وي﴾^(۲).

۲ - وپيغهمبهري - سلاڤ لي بن - موسلمان ڙ هندي ترساندن كو نهو ناثا هيبان ل سهري قهبران بدانن، وه كي (أبو الهياج الأسيدي) فه دگوهيژت دييژت: (عه ليبي كوري نه بوو طالبي) - خودي ڙي رازي بت - گوته من: ((نهز ته ب وي نه هنيرم يا پيغهمبهري - سلاڤ لي بن - نهز پي هنار تيم؟ كو نهز پهيكه ره كي نه هيلم نه گهر نه شكينم، وقه بوه كي بلند كرى نه هيلم نه گهر ب عه ردي فه راست نه كه م))^(۳).

(۱) نيمام نه جهد و ترمذي وئبن ماجه فه دگوهيژن.

(۲) بوخاري فه دگوهيژت.

(۳) موسلم فه دگوهيژت.

۳ - ووى - سىلاۋ لى بن - موسلمان ژ گىچىكرن و ئاڧاكرنا قەبران پاشقەلىدىان، جابر - خودى ژى رازى بت - دىيىت: «پىغەمبەرى - سىلاۋ لى بن - پاشقەلىدىان ژ گىچىكرنا قەبران وروينشتنا ل سەر كرىيە، و كو ئاڧاھى ل سەر بىتتە ئاڧاكرن»^(۱).

۴ - ووى - سىلاۋ لى بن - ئەم ژ نقيژ كرنا ل نك قەبران پاشقەلىدىانە، عايشا - خودى ژى رازى بت - دىيىت: «دەمى پىغەمبەر - سىلاۋ لى بن - كەفتىيە بەر مرنى پاتەيەك دانا سەر سەر وچاڧىن خۆ، و دەمى بىنا وى تەنگ بيا ژ سەر چاڧىن خۆ رادكر، و دەمى ئەو بى وەسا وى گۆت: ﴿ لعنة الله على اليهود والنصارى، اتخذوا قبور أنبيائهم مساجد - له عندها خودى ل جوھى و فەلان بت، قەبرىن پىغەمبەرىن خۆ كرنە مزگەفت ﴿ ئەم ژ كارى وان پاشقەلىدىان، وئەگەر ژ بەر ھندى نەبا دا قەبرى وى ئىتتە بلندكرن، بەلى ئەو ترسيا ئەو بىتتە جەھى كرنا نقيژان»^(۲).

و پىغەمبەر - سىلاۋ لى بن - دىيىت: ﴿ ألا وإن من كان قبلكم كانوا يتخذون قبور أنبيائهم مساجد، ألا فلا تتخذوا القبور مساجد، فإني أنهاكم عن ذلك - نى ھندى بىن بەرى ھەو ھەو بوون قەبرىن پىغەمبەرىن خۆ دكرنە مزگەفت، فىجا ھوين قەبران نەكەنە مزگەفت، ئەز ھەو ھەو ژ وى چەندى ددەمە پاش ﴿^(۳)، و مەخسەد بى ئەو نقيژ ل سەر قەبران بىتتە كرن ئەگەر خۆ چو مزگەفت ل سەر نەئىنە ئاڧاكرن، چونكى ھەر جەھەكى خەلك بۆ نقيژى قەست بكەنى ئەو مزگەفتە، وەكى پىغەمبەرى - سىلاۋ لى بن - گۆت: ﴿ جعلت لي الأرض مسجداً وطهوراً - خودى عەرد بۆ من بى پاقژ كرى و كرىە مزگەفت ﴿^(۴)، وئەگەر مزگەفت ل سەر بت مەسەلە ھىشتا دژوار ترە.

و پىترىيا مەزفان خۆ ژ وى تشتى نەدايە پاش بى پىغەمبەرى - سىلاۋ لى بن - ئەو ژى دايەنە پاش، وئەو كرىا وى ئەو ژى ترساندىن، فىجا ژ بەر ھندى ئەو كەفتتە د شركا مەزنتە دا، ووان مزگەفت و مەزار و ئاڧاھى ل سەر قەبران دانان، ووان ئەو كرنە ئەو مەزار بىن كو ھەمى رەنگىن شركا مەزنتە لى دئىنە كرن، وەكى قەكوشتتا قوربانان بۆ

(۱) موسلم فەدگۆھىت.

(۲) بوخارى و موسلم فەدگۆھىت.

(۳) موسلم د صەحيحا خۆ دا فەدگۆھىت.

(۴) بوخارى فەدگۆھىت.

وان ودوعا کرنا ژ خودانين وان وههوار خواستنا ژ وان، ودانا نه زران بو وان وگلهک رهنگين دى.

(ابن القيم) ى زانا - خودى رهه پى ببهت - دبیژت: ((وههچيى سوننه تا پیغه مبهرى - سلاؤ لی بن - د قهبران دا، ووی تشتی وی فهرمان پى کرى وپاشقه لبندان ژى کرى، ویا صهحابیین وی ل سهر بدانته بهر وی یا پتریا خه لکی نه فرؤل سهر^(۱) دى بينت ئیک وه کی یا دى نینه ودژى وپیه وقدهت د گهل ئیک کوم نابن، پیغه مبهرى - سلاؤ لی بن - نهو ژ نفیژ کرنا ل سهر قهبران داینه پاش، ونه وین هه نفیژان ل سهر دکهن، ووی گوتیه: قهبران نه کهنه مزگهفت، ونه وین هه مزگهفتان ل سهر قهبران ئافا دکهن، وناقى (مهشهه دان) ل سهر ددانن دا وان وه کی مزگهفتان لی بکهن، ووی نه هیلايه چرال سهر قهبران بیته ئافا کرن، ونه وین هه وه قفان بو هلکرنا چرایان ل سهر قهبران ددانن، ووی گوتیه قهبران نه کهنه عهید وجهی لی کومبونى، ونه وین هه بین قهبران دکهنه جهی عهید وجه ژنان، ووه کی کو نهو ل عهیدان کوم دبن نهو وهسا یان پتر ل نک وان قهبران کوم دبن. ووی فهرمان ب راستکرنا قهبران کرییه، وه کی موسلم د صهحیحا خو دا ژ (أبو الهیاج الأسدی) فه دگو هیژت دبیژت: (عهلیی کورپی نه بوو طالبی) - خودی ژى رازی بت - گوته من: ((نهز ته ب وی نه هنیرم یا پیغه مبهرى - سلاؤ لی بن - نهز پی هنارتیم؟ کو نهز پدیکه ره کی نه هیلم نه گهر نه شکینم، وقه بهر کی بلند کرى نه هیلم نه گهر ب عهردی فه راست نه کم)) وهه د صهحیحا وی دا ژ (ثمارة بن شفی) هاتییه فه گوهاستن دبیژت: ((نهم د گهل (فضالة بن عبید) ى بووین ل وه لاتی رومی ل روودسى هه قاله کی مه مر، ئینا (فضالة) ى نه مرکر قهبرى وی بیته راستکرن، پاشی گوت: من گوه ل پیغه مبهرى - سلاؤ لی بن - بوویه فهرمان ب راستکرنا قهبران کرییه^(۲)))، ونه وین هه زیده موخاله فاشی حه دیسی دکهن وقهبران هند ژ عهردی بلند دکهن حه تا وه کی خانیشان لی بین، وگونه دان ل سهر ئافا دکهن)).

(۱) نهفه ل سهر ده می وی - خودی رهه پى ببهت - ونوکه مهسه له ژ وی زیده تر لی هاتییه یا وی گوتی.

(۲) مه خسه د پى نه وه قهبر نه ئینه بلند کرن.

وییدا دجت و دبیژت: «فیجا تو بهری خو بده فی جوداهیا مهزن د ناقهرا وی یا پیغمبهری - سلاؤ لی بن - کریه شریعت ووی مهخسه دا وی پی هه دی مهسه لا قهبران دا، و د ناقهرا وی دا یا قان کریه شریعت و مهخسه دی هه دی، و بی گو مان هند خرابی د وی چندی دا هه نه کو مروؤ نه شیت بهژمیژت» پاشی نه و وان خرابیان دهژمیژت و دبیژت: «و ژ وان خرابیان: هندی نه و شریعت ته یی پیغمبهری - سلاؤ لی بن - بو زیاره تا قهبران دانای بو بیرئینانا ناخره تییه، و دا قهنجی بگه هته وی یی سه ره دانا قهبری وی دئنه کرن کو دوعا بو بیته کرن و داخوازا ره حمی و گونه ره ژیرنی و سلامه تییبی بو بیته کرن، فیجا نه وی سه ره دانی دکهت دا قهنجیی بگه هیته خو و بگه هیته مری ژی، به لی قان موشرکان مهسه له ده رنشیفکر، و دین قازی کر، و ئارمانج ژ زیاره تی کره نه و شرک ب مری بیته کرن، و دوعا ژی و پی بیته کرن، و داخوازا هه و جهییان ژی بیته کرن، و بارینا به ره که تی ژی بیته خواستن، و سه ره که فتنا ل سه ر دوژمنان ژی بیته خواستن، و کارین ب فی رهنگی، فیجا وان خرابی گه هانده خو و گه هانده مری ژی، و نه گهر خرابی بهس نه و بت کو وان نه و ژ دوعاین خو یی بارکین نه و بهسه ..»^(۱).

و ب فی چندی ناشکه را دبت کو پیشکیشکرنا نه زر و قوربانان بو مهزاران شرکا مهز نره، ژ نه گه را نه دو یکه فتنا سونه تا پیغمبهری - سلاؤ لی بن - د مهسه لا قهبران دا پهیدا دبت، کو ئافاهییان ل سه ر ئافانه که ن و مزگه فتان ل سه ر نه دانن، چونکی ده می گونبهت ل سه ر هاتینه دانان و مزگه فت و مهزار ل دو ر هاتینه ئافا کرن نه زانان هزر کر نه وین د قان قهبران دا هاتینه قه شارتن مفای یان زیانی دگه هینن، و دشین د هه وارا وان بچن یین هه واری ژی دخوازن، و هه و جهیی یین وان پیک دئینن یین گازی دکهنی، له و وان نه زر و قوربان پیشکیشی وان کرن، حه تا نه و بووینه سه نه م و په رستن بو هاتیه کرن و پیغمبه ر - سلاؤ لی بن - دبیژت: ﴿اللهم لا تجعل قبري وثناً يعبد - یا ره بی تو قهبری من نه که یه سه نه مهک په رستن بو بیته کرن﴾^(۲)، و نه و دوعایا وی ژ بهر هندی بوویه چونکی هنده ک ژ وی دی بیته کرن، و نه و چه نده ل

(۱) إغاثة اللهفان (۱ / ۲۱۴، ۲۱۵، ۲۱۷).

(۲) مالك و نه حمد فه دگو هیزن.

گهلهك وهلاتين ئيسلامى ل نك قهبران هاته كرن، بهلى قهبرى وى -سلاڤلى بن- و ژ بهر بهر كه تا دو عايا وى خودى پراست، ههر چه نده دبست ل مزگهفتا وى هندهك خهلهتى ژ هندهك نه زانان پهيدا بن، بهلى نه و نه شين بگههنه قهبرى وى، چونكى قهبرى وى د مالا وى دايه نه كول مزگهفتييه، ويى ديوار كريبه، وهكى (ابن القيم) ي زانا - خودى ره همى پى بيهت د (نوونى) يا خو دا دببزت:

فأجاب رب العالمين دعاءه

وأحاطه بثلاثة الجدران

ويہ عوقی ونه سري نه هیلن ﴿ (نوح: ۲۳)، ونه فہ نافیان وان زه لاما ن بوون یین وان پهیکه رین وان چیکرین دا بیرئینانا وان ساخ بکه ن وبه ایی وان مه زن بکه ن.

قیجا به ری خو بدی ژ بهر فان پهیکه رین بو بیرئینان هاتینه چکلاندن چ رهنگی شرکا ب خودی ونه گوهداریا پیغمه بهران پهیدا بوو؟! تشتی بوویه نه گهرا تیرنا وان ب توفانی ویی بهاییا وان ل نک خودی و ل نک به نیان ژى (۱)، تشتی مه ترسیا وینه کیشیی و چکلاندنا پهیکه ران بو ته نیشا ته دده ت، و ژ بهر فی ئیکى پیغمه بهری - سلاؤ لی بن - له عنده ت ل وینه کیشان کریه، و گوئییه کو عه زابا وان ل روظا قیامه تی ژ یا هه می مرو فان پتره، وفه رمان ب شکاندنا پهیکه ران کریه، و گوئییه کو ملیاکه ت ناچنه د وی خانى فه یی پهیکه ره ک لی بت، نه فہ هه می ژ بهر خرابییا وان ودژواریا مه ترسیا وان ل سه ر باوه ریا ئومه تی، چونکی ئیکه مین شرک ل سه ر رویی عه ردی پهیدا بووی ژ بهر چکلاندنا پهیکه ران بو، چ ل دیوانخانه یان بت، چ ل مهیدان وباعچه یان بت، ب شریعه ت نهو هه می یا حه رامه، ژ بهر کو نهو ریکه که بو شرکی و خرابییا عه قیدی، ونه گه ر کافر نه فرؤ فی کاری بکه ن ژ بهر کو وان چو عه قیده نین نهو بپاریزت، بو موسلمانا چی نابت پشکداریا وان د فی کاری دا بکه ن، دا عه قیدا وان ژیده را هیز به خته وه ریا وان بیته پاراستن، ونابت بیته گوئن: فی گافی مروؤ ژ فی قویاغی بوورینه وته وحید و شرک زانییه، چونکی شهیتان چافه ریی جیلین پاشه روظئییه ده می نه زانین د ناؤ وان دا به لاف دبت، وه کی وی د گه ل ملله تی نوو حی کری ده می زانایین وان مرین ونه زانین د ناؤ دا به لاف بووی، وه کی ئیبراهیمی - سلاؤ لی بن - گوئی: ﴿ وَاجْتَنِبِي وَبَنِيَّ اَنْ نَعْبُدَ الْاَصْنَامَ - وَتَوَمَّنْ وَعِهِ يَالِي مَنْ ز هندی بپاریزه کو نه م صه نه مان بپه ریسین ﴿ (ابراهیم: ۳۵) قیجا نهو ژ خو ترسا ب فتنه بچت، هنده ک پیشیان گوئییه: ((وپیشتی ئیبراهیمی کی هه یه ژ خو نه ترست؟)).

(۱) وشرکا ملله تی ئیبراهیمی ب په رستنا پهیکه ران ومانا ل نک وان بو، وشرکا ئسرائیلیان ب په رستنا وان بوو بو پهیکه ری وی گولکی یا سامری بو وان ژ زپری چیکری، وشرکا فه لان ب په رستنا وان بوو بو خاچی یا کو نهو دیون نهو ل سه ر رهنگی مه سیحیه - سلاؤ لی بن - .

ناشیرا پینجی

ترانه کرنا ب دینس وسفکرنا پیرۆز بیین وی

ترانه کرنا ب دینی دهر کفتنا ژ ئیسلامی و دینییه ب ئیکجاری، خودی دیبژت: ﴿قُلْ أَلِلَّهِ وَأَيَاتِهِ وَرَسُولِهِ كُنْتُمْ تَسْتَهْزِئُونَ. لَا تَعْتَدِرُوا قَدِّ كَفَرْتُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ - تَو نَهی موحدهد بیژه وان: نهری ههوه ب خودی و نایه تین وی و پیغه مبهری وی یاری دکرن؟ هوین داخوازا لیپورینی نه کهن چو مفا د داخوازا ههوه دا نینه، چونکی هوین ب فی گوتنا خو بیین کافر بووین ﴿ (التوبة: ۶۵، ۶۶).

نهؤ نایه ته ده لیله کو ترانه کرنا ب خودی کوفره، و ترانه کرنا ب پیغه مبهری کوفره، و ترانه کرنا ب نایه تین خودی کوفره، فیجا هه چیی ترانه یان ب ئیک ژ فان بکته نه وی ترانه ب هه میان کر، و نهوا ژ فان منافقان چیبوی ترانه کرنا ب پیغه مبهری و صه حابیین وی بوو، ئینا نهؤ نایه ته هاته خواری.

و ترانه کرنا ب فان تشنان ئیک ئیکی دکیشت، و نهوین ترانه یان ب تهو حیدا خودی دکهن ودوعا کرنا ژ مریان مهزن دینن، و نه گهر فهران ب تهو حیدی لی هاته کرن و نهو ژ شرکی هاتنه پاشقه لیدان، و هکی خودی گوتی: ﴿وَإِذَا رَأَوْكَ إِِنْ يَتَّخِذُونَكَ إِلَّا هُزُؤًا أَهَذَا الَّذِي بَعَثَ اللَّهُ رَسُولًا. إِنْ كَادَ لَيُضِلَّنَا عَنْ آلِهَتِنَا لَوْلَا أَنْ صَبَرْنَا عَلَيْهَا - ودهمی نهؤ بوتپه ریسه ته دینن نهی موحدهد نهو یاریان بو خو ب ته دکهن و دبیزن: نه فهیه بی کو دبیزت خودی نهو بو مه بی هنارتی پیغه مبهری؟ نیزیك بوو نهو ب نه زمانی خو بی موکم بهری مه ژ په رستنا صه نه مین مه وهر گپرت، نه گهر مه خو ل سهر په رستنا وان موکم نه کرنا ﴿ (الفرقان: ۴۱، ۴۲).

فیجا وان ترانه ب پیغه مبهری - سلاف لی بن - کرن دهمی وی نهو ژ شرکی پاشقه لیدان، و موشرک و بوتپه ریسان ههر تان ل پیغه مبهران ددان و نهو ب عهقل سفکی و سهر داچوون و دیناتییی سالوخ ددان ههر جاره کا وان نهو بو تهو حیدی گازی کرین، و بین و هکی وان زی ب فی ره نگینه، نه گهر وان دیت ئیکی بهری وان

دده‌ته ته‌وحیدی ئه‌و دی ترانه‌یان بی کهن، ژ بهر وی شرکا ل نک وان هه‌ی، خودی دبیژت: ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَندَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ - وَهَنَدَهُكَ مَرَوْفًا هَهَنَةً زُبْلَى خُودَى صَهَنَه‌مان بۆ خودی دکهنه هه‌فتا، ووی قیان ومه‌زنی وگوهدارییی یا هیژای خودی ب تنی بت دده‌نه وان ﴿البقرة: ۱۶۵﴾.

قیجا هه‌چییه‌ی حه‌ز ژ چیکرییه‌کی بکته وه‌کی کو حه‌ز ژ خودی دکته ئه‌و موشرکه، ودقیته قیانا بۆ خودی وقیانا د گهل خودی بیته ژیک جودا کرن، وئهوین هه‌یین کو قه‌بر کرینه صه‌نهم دی بینی ئه‌و ترانه‌یان ب وی تشتی دکهن یی ژ ته‌وحیدا خودی وپه‌رستنا وی بت، ووی تشتی وان زبلی خودی بۆ خو کرییه مه‌هده‌رچی ئه‌و مه‌زن دکهن، وئیک ژ وان ژ دره‌و ب خودی سویند دخوت سویندا مه‌زن به‌لی بسته ناکته ژ دره‌و ب شیخی خو سویند بخوت، وگله‌ک ده‌سته‌ک ژ وان هه‌نه دی بینی ئیک ژ وان هزر دکته ده‌می ئه‌و هه‌وارین خو دگه‌هینته شیخی خو - ل نک قه‌بری وی یان ل جهه‌کی دی - بۆ وی چیتزه ژ هندی ده‌می ئه‌و به‌ری سپیدی ل مزگه‌فتی دو‌عیایان بۆ خو ژ خودی دکته! و ترانه‌یان بۆ خو ب وی دکته یی ل سه‌ر ریکا وی نه‌بت، وگله‌ک ژ وان مزگه‌فتان خراب دکهن ومه‌زاران ئاڤا دکهن، قیجا ما ئه‌فه نه ژ ترانه‌کرنا وان ب خودی وئایه‌تین وی وییغه‌مه‌ری وی، ومه‌زنکرنا وان بۆ شرکی؟^(۱) وئه‌فه گله‌ک ل نک قه‌بر په‌ریسان په‌یدا دبت.

وترانه‌کرن دو ره‌نگه:

یی ئیککی: ترانه‌کرنا ئاشکه‌را، وه‌کی وی یا ئایه‌ت بی هاتییه‌ خواری، وئهو گوتنا وان: مه‌کسه وه‌کی فان قورئانخوینین خو نه‌دیتینه، دزک مه‌زن وئه‌زمان دره‌وین، ول ده‌می شه‌ری دترسینۆک. یان گوتنن ترانه‌پیکه‌رین ب فی ره‌نگی، وه‌کی گوتنا هنده‌ک ژ وان: دینی هه‌وه دینه‌کی پینجیه، وگوتنا هنده‌کین دی: دینی هه‌وه دینه‌کی پویچه، وگوتنا وان یین کو ده‌می مرۆفین فه‌رمانا ب چاکیی دکهن وخه‌لکی ژ خرابییان دده‌نه پاش دبیین - وه‌ک ترانه‌کرن ب وان - دبیژن: ئه‌فه خودانین دینی هاتن!

(۱) مجموع الفتاوی: (۱۵ / ۴۸، ۴۹).

وہمی گوتین دی یین ب فی رہنگی یین ب زہمتہ مرؤف بشیت بہڑمیرت، ژ وان گوتین مہزنت ژ وی یا نایہت ژ بہر ہاتیہ خواری۔

رہنگی دووی: ترانہ کرنا نہ ناشکہرا، وئہفہ بہ حرہ کا بی لیفہ، وہ کی: ئیشارہ تکرنا ب چافان، و دہریخستنا ئەزمانی، وشور کرنا لیقان، وئیشارہ تی ب دەستان ل دەمی خواندنا قورئانی یان سونہ تی، یان ل دەمی فەرمانا ب باشیی و پاشقہ برنا ژ خرابیی^(۱). و وہ کی فیہ دەمی ہندہک دبیژن: ئیسلام ب کیر سەدسالای بیستی نائیٹ، و ہما ئەو ب کیر چہرخین نافین دہات، وئہو پاشکہفتنہ، و دلایی دانانا جزایان دا ہوقاتی تیدا ہہیہ، وئیسلامی زورداری ل ژنی کریہ و مافین وی نہ داینی، دەمی بہردان دورستکری وئینانا پتر ژ ژنہ کی دورستکری، یان دەمی ہندہک دبیژن: حوکمکرنا ب قانونین مرؤقان دانان چہڑہ ژ حوکمکرنا ب شریعہ تی ئیسلامی، و ہر کہسی بەری خەلکی بدہتہ تہو حیدی ووان ژ پەرستنا قہبران بدہتہ پاش ئەو دبیژن ئەفہ: بی توندرییہ، دقیت موسلمانان ژیکفہ بکەت، یان: ئەفہ و ہابییہ، یان: ئەفہ دینہ کی نوییہ، و ہر پەیفہ کا ب فی رہنگی بت یا کو بتہ خەبەر بو دینی و دینداران، یان ترانہ ب عہقیدا دورست، و ژ فی رہنگیہ دەمی ئەو ئیکی دینن ل دویف سونہتا پیغہ مہری - سلاؤ لی بن - دجت، دی بیژنی: دین نہ د پہان رایہ، و ہک ترانہ کرنا ب رپہان، و ہر پیسہ گوتنہ کا دی یا ب فی رہنگی بت.

(۱) مجموعة التوحید النجدیة: ب ۴۰۹.

ناقیرا شه‌شی

حوکمکرنا ب وی تئشتن خودی نه‌نینایه خواری

ژ پیئقییئین باوه‌رییا ب خودی و په‌رستنا وییه مرؤف خو بیخته ژیر حوکمی وی و ب شریعتی وی رازی بت، و ل ده‌می هه‌فرکییا د گۆتن و باوه‌ری و خوین و مال و هه‌می مافان دا ل کیتابا وی و سوننه‌تا پیغه‌مبه‌ری وی بزقرت، و پیئقییه ل سهر ملله‌تی کو وی حوکمی خودی د کیتابا خو یان د سوننه‌تا پیغه‌مبه‌ری خو دا - سلاؤ لی بن - نینایه خواری ل سهر خو ب کاربیت، خودی د دهر حه‌قا کاربده‌ستان دا دبیزت: ﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ - هندی خودییه فرمانی ل هه‌وه دکهت کو هوین وان نیماننه‌تان بین د ده‌ست هه‌وه دا بگه‌هیننه خودانان، قیجا ته‌خسیری تییدا نه‌که‌ن، وئو فرمانی ل هه‌وه دکهت کو هوین ب دادییی حوکمی د ناقه‌را مرؤفان دا بکه‌ن﴾ (النساء: ۵۸).

و د دهر حه‌قا ملله‌تی دا دبیزت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا - نئی گه‌لی نه‌وین د باوه‌رییا خو دا دراستگۆ، د به‌رسقا فرمانین خودی و هرن و بی ئه‌مرییا وی نه‌که‌ن، و د به‌رسقا پیغه‌مبه‌ری سلاؤ لی بن و هرن و گوهدارییا وی حه‌قیی بکه‌ن یا ئه‌و پی هاتی، و گوهدارییا مه‌زن و کاربده‌ستین خو بکه‌ن به‌لی نه د بی ئه‌مرییا خودی دا، وئو گهر هوین د ناقه‌را خو دا ل سهر تئشته کی ب هه‌فرکی چوون، هوین حوکمی وی تئشتی بو کیتابا خودی و سوننه‌تا پیغه‌مبه‌ری وی موحه‌مه‌دی سلاؤ لی بن بزقربین، نه‌گهر هه‌وه ب دورستی باوه‌ری ب خودی ورؤژا حسییی هه‌بت. نه‌ؤ زقراندنا بو کیتاب و سوننه‌تی بو هه‌وه ژ هه‌فرکیی و ژیکفه‌بوونی چیتزه، و دویمه‌هییا وی باشتره﴾ (النساء: ۵۹).

پاشی خودی ناشکھرا کر کو باوہری وحوکمکنا ب وی یا خودی نہئینایہ خواری پیکفہ کوم نابن دەمی گوتی: ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ آمَنُوا بِمَا أَنْزَلَ إِلَيْكَ وَمَا أَنْزَلَ مِنْ قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَنْ يَتَحَاكَمُوا إِلَى الطَّاغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوا أَنْ يَكْفُرُوا بِهِ وَيُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُضِلَّهُمْ ضَلَالًا بَعِيدًا﴾ - ئەى موھمەد ما تە کارى وان منافقان نە زانیە ئەوین ژ درەو دبیژن وان باوہری ب وی ئینایە یا بو تە ہاتیہ خواری کو قورئانہ، و ب وی ژى یا بەرى تە بو پیغەمبەران ہاتیہ خواری، ووان د حەلکنا ہدفرکیان دا دقیت حوکمی خو ببەنە نک وی شریعەتی بەتال یی خودی نە دانای، وئەو ب خو فرمان یال وان ہاتیہ کرن کو ئەو باوہریی ب وی نہئین؟ وشەبتانی دقیت وان ژ ریکا حدق دویربکەت، دویراتیہ کا دویر ﴿(النساء: ۶۰)﴾، حەتا گوتنا خودی: ﴿فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾ - خودای مەزن ب خو سویند خواریہ کو ئەوین ھە ب دورستی باوہریی نائین حەتا ئەو د ژینا تە دا تە د وی تشتی دا یی ہدفرکی سەرا د ناڤەرا وان دا پەیدا دبت نە کەنە فەماندار (حە کەم)، و سوننەتا تە پشتی مرنا تە نە کەنە حە کەم، پاشی د دەر حەقا وی دا یا تە فرمان یی دای ئەو چو دلتنەنگیہ کی ل نک خو نہبین، و د گەل ہندی ژى ئەو ب دورستی خو ب دەست ڤە بەردەن ﴿(النساء: ۶۵)﴾.

ڤیجا - ب سویندی - خودای مەزن وی کەسی ژ باوہریی یی بار دکەت یی حوکمی خو نەبەتە نک پیغەمبەری - سلاڤ لی بن - و ب حوکمی وی رازی نەبت و خو تە سلیمی وی نە کەت، ھەر وەسا وی حوکم ب کوفر وزۆرداری و فاسقییا وان کاربەستان ژى دا یین حوکمی ب وی نە کەن یا خودی ئینایە خواری دەمی گوتی: ﴿وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ﴾ - وئەوین حوکمی خودی یی وی د کیتابا خو دا ئینایە خواری گوارتی، وئەو ڤەشارتی، و باوہری پی نہئینای، و کار ب حوکمە کی دی کری، ئەون یین کافر ﴿(المائدة: ۴۴)﴾، ﴿وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾ - وھچیی حوکمی ب وی نە کەت یا خودی د تۆلستاندن یی دا ئینایە خواری ئەو ئەون یین زیدە گافی ل سەر توخو بیین خودی کری ﴿(المائدة: ۴۵)﴾، ﴿وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ﴾ -

وههچیئی حوکمی ب وی نه کهت یا خودی ئینایه خواری ئه و ئهون یین ژ فهرمانا وی دهر کهفتین، و بی ئه مرییا وی کری ﴿ (المائدة: ۴۷).

ودقیئت حوکم ب وی بیته کرن یا خودی ئینایه خواری، و د ههمی وان تشتان دا یین دبنه جهی هه فرکییی د نایهرا زانایان دا د گوتین وان یین نجهتادی دا دقیئت حوکمدارییا یا خودی بت، و تشتی کیتاب و سوننهت پی نه هات بت ژئی نایته قه بویلکرن، بی تهعه صصوب بو مه زه به کی یان گوتنا ئیمامه کی، و حوکمداری دقیئت یا خودی بت د ههمی هه فرکییان دا نه ب تنی د باری که سایه تی دا وه کی کو ل هنده که دهوله تین خو بو ئیسلامی پالقه ددهن هه، چونکی ئیسلام ئیکه و نایته پرتوت کرن، خودی دبیزت: ﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ادْخُلُوا فِي السَّلْمِ كَافَّةً - گه لی ئه وین باوهری ب خودی ئینای کو خودایه و ب موحمه دی کو پیغه مبه ره و ب ئیسلامی کو دینه، ورنه د ههمی شریعه تین ئیسلامی دا، و کاری ب ههمی نه حکامین وی بکن، و تشتی کی ژئی نه هیلن ﴿ (البقرة: ۲۰۸). و خودی دبیزت: ﴿ أَفَتُؤْمِنُونَ بِبَعْضِ الْكِتَابِ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ - ئه ری فیجا هوین باوهرییی ب هنده که نه حکامین ته وراتی دینن و کافرایی ب هنده کی دکهن؟ ﴿ (البقرة: ۸۵).

وهه و هسا یا فهره ل سه ر دو بکه فتییین مه زه هب و مه نه ه جین هه فچاخ کو گوتینن ئیمامین خو بو کیتاب و سوننه تی بزفرینن، و یا ری که فتی بت د گهل کیتابی و سوننه تی ژ گوتینن وان بلا ئه و کاری بی بکن، و یا ری که فتی نه بت ژئی بلا بی تهعه صصوب بزفرینن، و ب تایه تی د مه سه لین عه قیدی دا، و هندی ئیمان - خودی ره جمی پی بیته - ئه و ب خو شیره تی ب فی چه ندی دکهن، و ئه شه مه زه به بی وان هه میانه، وهه چییی فی چه ندی نه کهت ئه و دو بکه فتییی وان نینه، ئه گهر خو خو بو وان پالقه ده ت ژئی، و ئه و دی ژ وان بت بی خودی د دهر حه قی دا گوتی: ﴿ اتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ وَرُهَبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَالْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ - وان زانا و عیباده تکه ر بو خو کر نه خودا وه ند شریعه ت بو ددانان، و وان پیگیری پی دکر و شریعه تی خودی دهیلا، و وان عیسایی مه سیح کوری مه ریهمی بو خو کره خودی و په رستن بو کر ﴿ (التوبة: ۳۱).

و نایهت نهیا تایهتہ بو فہلان، بهلکی ژ ہر نیکی دگرت یی وی بکھت یا ئہو دکہن، و ہہچی وی نہ کھت یا خودی ویغہمبہری وی - سلاف لی بن - فرمان پی کری کو حو کمی د نافیہرا خہلکی دا ب وی بکھت یا خودی نہ ئینایہ خواری، یان دویکھفتنا دلچوونین خو بکھت ووی چہندی بخوازت، ئہو وی ئیسلام و باوہری ہیلا، ئہ گہر خو ب دہفی بیژت ئہو خودان باوہرہ ژی، چونکی خودی ئہو کھس درہوین دہریخستیہ یی وی چہندی بخوازت و خو ب خودان باوہر بزانت، و ہکی گوتی: ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ آمَنُوا بِمَا نُزِّلَ إِلَيْكَ وَمَا أَنْزَلَ مِنْ قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَنْ يَتَحَاكَمُوا إِلَى الطَّاغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوا أَنْ يَكْفُرُوا بِهِ وَيُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُضِلَّهُمْ ضَلَالًا بَعِيدًا - ئہی موحمہد ما تہ کاری وان منافقان نہ زانیہ ئہوین ژ درہو دیژن وان باوہری ب وی ئینایہ یا بو تہ ہاتیہ خواری کو قورئانہ، و ب وی ژی یا بہری تہ بو پیغہمبہران ہاتیہ خواری، و وان د حہلکرنا ہدف کیان دا دقیت حو کمی خو بیدہ نک وی شریعتی بہتال یی خودی نہ دانای، و ئہو ب خو فرمان یا ل وان ہاتیہ کرن کو ئہو باوہری ب وی نہ ئین؟ وشہیتانی دقیت وان ژ ریکا حہق دویر بکھت، دویراتیہ کا دویر ﴿النساء: ۶۰﴾، و ژ پہیقا (یزعمون) دئیتہ زانین کو باوہری ل نک وان نینہ، چونکی (یزعمون) پزین جارن بو وی گوتنی دئیتہ ب کارئینان یا درہوین دیژت، ئہوی گوتن و کریارا وی د گہل ئیک نہ گونجت، تشتی قی بنہجہ دکھت گوتنا خودیہ: ﴿وَقَدْ أُمِرُوا أَنْ يَكْفُرُوا بِهِ - وئہو ب خو فرمان یا ل وان ہاتیہ کرن کو ئہو باوہری ب وی نہ ئین﴾، چونکی کوفرا ب طاغووتی ستوینا تہو حیدیہ، و ہکی د نایہتا (البقرہ) دا ہاتی ^(۱)، فیجا ئہ گہر ئہو ستوینہ ل نک مروقی پیدنا نہ بوو، ئہو نابتہ (موہحد) و تہو حیدہ بناخدی باوہری یی کو ہمی کریار پی چاک دہن، وئہ گہر نہبت ئہو خراب دہن، و ہکی ئہو یا ئاشکہرا د گوتنا خودی دا: ﴿فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنْ بِاللَّهِ فَقَدْ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى - فیجا ہہچی کافر یی ب وان ہمی تشتان بکھت یین ژبلی خودی پەرستن بو دئیتہ کرن و باوہری

(۱) یعدنی گوتنا خودی: ﴿فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنْ بِاللَّهِ فَقَدْ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى - فیجا ہہچی کافر یی ب وان ہمی تشتان بکھت یین ژبلی خودی پەرستن بو دئیتہ کرن و باوہری ب خودی بینت، ئہو ل سہر ریکا باشتر موکم وسہر راست بوو، ووی خو ب و ہریسی نہ ئیتہ برین فہ ژ دینی گرت ﴿نایدتا (۲۵۶) ژ سوورہتا (البقرہ)﴾.

ب خودی بینت، نهو ل سهر ریکا باشتر موکم وسهرراست بوو، ووی خو ب وهریسی نهئینه برین فه ژ دینی گرت ﴿﴾.

ونهفیکرنا باوهریسی ژ وی کهسی حوکمی ب وی نه کهت یا خودی نهئینایه خواری، دهلیله کو ب کارئینانا شریعتی خودی باوهرییه، وموسلمان دقیت پهرستنا خودی بکهت، ونه ب تنی شریعتی خودی ب کاربیت چونکی ب کارئینانا وی بو خهلکی چیتره وتنهاهی پتر بی دئینه پاراستن، چونکی هندهک مروؤ هه نه گلهک ل دور قی لایی دزقرن ولایی ئیکی ژبیر دکهن، وخودی تانی ل وی کهسی ددهت یی ژ بهر بهرژوه نندییه کا خو شریعتی ب کاردئینت، بیی کو مه خسه دا وی ب وی چه نندی پهرستنا خودی بت، وه کی گوتی: ﴿وَإِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ إِذَا فَرِيقٌ مِنْهُمْ مُعْرِضُونَ. وَإِنْ يَكُنْ لَهُمُ الْحَقُّ يَأْتُوا إِلَيْهِ مُذْعِنِينَ - وَتَهْجُرْ كَثِيرًا مِمَّنْ هُمْ أَقْرَبُونَ﴾ (النور: ۴۸)، وان دا ژ وان هاته خواستن نهو حوکمی ب کیتابا خودی و ب گوتنا پیغمبهری وی بکهن، هنگی دهسته کهک ژ وان دی پشت ددهت و حوکمی خودی و حوکمی پیغمبهری وی قه بویل ناکهت، هه چهنده حقییا بی گومان نهوه. ونه گهر حهقی ل لایی وان بت نهو دی خو ب دهست نهمری پیغمبهری فه سلافلی بن بهردهن و پی رازی بن، چونکی نهو دزانن پیغمبهری حوکمی ب حقییی دی کهت ﴿(النور: ۴۸، ۴۹)، یه عنی: نهو بهس خه می ژ وی دخون یا ل دو یف دلی وان بت، وتشتی ل دو یف دلی وان نه بت نهو پشت ددهنی، چونکی ده می نهو حوکمی خو دبه نه نک پیغمبهری - سلافلی بن - مه خسه دا وان نهو نینه نهو پهرستنا خودی بکهن.

حوکمی وی یی حوکمی ب وی بکهت یا خودی نهئینایه خواری:

خودی دبیرت: ﴿وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ - وَتَهْجُرْ كَثِيرًا مِمَّنْ هُمْ أَقْرَبُونَ﴾ (النور: ۴۸)، حوکمی خودی یی وی د کیتابا خو دا ئینایه خواری گوهارتی، ونهو فهشارتی، وباوهری بی نهئینای، وکار ب حوکمه کی دی کری، نهون یین کافر ﴿(المائدة: ۴۴)﴾.

ژ قی ئایه تی دئینه زانین: کو حوکمکرنا ب وی یا خودی نهئینایه خواری کوفره، ونهؤ کوفره هندهک جارن کوفرا مه زنتزه خودانی ژ دینی دهر دئینخت، وهندهک جارن نهو کوفرا بچویکتره خودانی ژ دینی دهر نائینخت ل دو یف حالی حاکمی، نه گهر وی

باوہر کر کو حوکمی ب وی یا خودی ئینایہ خواری تشتہ کی واجب نینہ وئہوی ب کہیفہ خوہ، یان سفکی ب حوکمی خودی کر وھزر کر ئہو قانونین خہلکی داناین ژ حوکمی خودی چیترہ یان وہ کی ویہ، یان حوکمی خودی ب کیرفی زہمانی نائیٹ، یان دەمی ئہو حوکمی ب وی دکہت یا خودی نہئینایہ خواری مہسہدا وی ئہو بت کافر و منافقان رازی بکہت، ئہفہ کوفرا مہزنترہ. وئہ گہر ئہو باوہر بکہت کو حوکم کرنا ب وی یا خودی ئینایہ خواری واجبہ، ووی ئہو حوکم د فی مہسہلی دا زانی و ب کارنہئینا، ہەر چہندہ ئہو دزانت کو ئہو بی ہہژی جزادانیہ، ئہفہ بی گونہہکارہ، وکافرہ کوفرہ کا بچویکتر. وئہ گہر وی حوکمی خودی د مہسہلی دا نہزانی ہەر چہندہ وی خو زہمہت ژی دایہ کو بزانت، بہلی نہزانی یان خہلہت بوو، ئہفہ بی خہلہتہ وسہرا خو وستاندنا وی خیر دی بو ئیتہ نفیسین، و خودی گونہہا وی دی بو وی ژی بہت^(۱)، وئہفہ د دہر حہقا حوکم کرنا د مہسہلا تایہت دایہ، و حوکم د مہسہلا گشتی دا یا جودایہ، (شیخ الإسلام ابن تیمیہ) دیبژت^(۲): «ئہ گہر حاکم بی دیندار بت، بہلی ئہو بی زانین حوکمی بکہت، ئہو دی ژ خہلکی ئاگری بت، وئہ گہر ئہو بی زانا بت بہلی حوکمی ب وی حقیبی نہکہت یا ئہو دزانت، ئہو دی ژ خہلکی ئاگری بت، وئہ گہر وی بی دادی وزانین حوکم کر یا ہہژیتر بو وی ئہوہ ئہو ژ خہلکی ئاگری بت، ئہفہ ئہ گہر وی حوکم د مہسہلہ کی دا بو کہسہ کی کر. وئہ گہر وی د حوکمہ کی گشتی دا د دینی موسلمانان دا حوکم کر، و حہقی کرہ نہ حہقی، و نہ حہقی کرہ حہقی، و سونہت کرہ بیدعہ، و بیدعہ کرہ سونہت، و قہنجی کرہ خرابی، و خرابی کرہ قہنجی، و پاشقہبرن ژ وی کر یا خودی و پیغہمبہری وی فہرمان پی کری، و فہرمان ب وی کر یا خودی و پیغہمبہری پاشقہبرن ژی کری، ئہفہ رہنگہ کی دیہہ خودایہ ہمی چیکرییان و خودایہ پیغہمبہران و خودانی رۆژا جزادانی بی حہمد ل بہراہیی و دویمایی بو وی، حوکمی تیدا دکہت: ﴿لَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ - حوکمداری یا ویہ، و ہوین پشتی مرنی بو حسیب و جزادانی دی زقرنہ نک وی ﴿(القصص: ۸۸)﴾، ﴿هُوَ الَّذِي

(۱) شرح الطحاویة، پ ۳۶۳-۳۶۴.

(۲) مجموع الفتاوی (۳۵ / ۳۸۸).

أَرْسَلَ رَسُولُهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ شَهِيدًا — ئەو ەي پيغەمبەري خۆ موخەممەد سەلاڤى بىن ب رينيشادانە كا ئاشكەرا ودينى نيسلامى ھنارتى، دا ئەو وى دينى ب سەر ھەمى دينان بىخت، و خودى تىرا تە ھەيە ئەى موخەممەد، شاھد بت كو ئەو دى پشتمەقانىيا تە كەت ودينى تە ب سەرئىخت ﴿الفتح: ۲۸﴾.

و دىبىت: «بى گومان ھەجىي باوەر نە كەت كو حوكمكرنا ب وى يا خودى بو پيغەمبەري خۆ ئىنايە خواري واجبە ئەو كافرە، و ھەجىي بو خۆ حەلال ب كەت كو حوكمى د نافرە مرۆفان دا ب وى ب كەت يا ئەو دىبىت دادىيە بىي كول دوىڤ وى بچت يا خودى ئىنايە خواري ئەو كافرە، چونكى چو مللەت نىن ئەگەر فەرمانى ب دادىيا د حوكمى دا نە كەت، و دىبىت دىنى وان دا دادى ئەو بت يا مەزنىن وان بىبىن دادىيە، بەلكى گەلەك ژ وان بىن خۆ ب موسلمان دزانن ژى حوكمى ب وان عەدەتەن خۆ دكەن بىن خودى نە ئىنايە خواري وەكى چىقانو كىن دەشتى (بىن وان ژ باب و باپىران وەر گرتىن)، و ئەو ژ وان مىرانا بىن گوھدارى بو دىتە كرن، و ئەو دىبىن كو حوكم دقېت ب فان چىقانو كان بىتە كرن نە كو ب كىتاب و سوننەتى، و ئەڤە كوفرە، و گەلەك كەس موسلمان بووینە بەلى حوكمى ب وان عەدەتان دكەن بىن مەزن فەرمانى بى دكەن، ئەفان ئەگەر زانى كو بو وان چى نابت ئەو حوكمى ب وى نە كەن يا خودى ئىنايە خواري و پىگىرى ب وى چەندى نە كر، بەلكى ئەو بو خۆ حەلال دكەن كو حوكمى ب وى ب كەن يا خودى نە ئىنايە خواري ئەو كفرن».

و (شىخ محمد بن ابراهيم) دىبىت: «و ئەوا بو دىتە گوتن كوفرە كا د بن كوفرى دا ئەو ئەگەر وى ئىكى ژبلى خودى كره حەكەم د گەل كو وى باوهرى ھەيە كو ئەو بىي گونەھكارە، و كو حوكمى خودىيە حەقى، و ئەڤى جار و باران ئەڤە ژى چى دىبىت، بەلى ئەوى قانونىان ب رېژ تەرتىب بدانت و كارى بىي ب كەت ئەو كوفرە، خۆ ئەگەر بىت ژى: ئەم د خەلەتەن و حوكمى شرىعەتى عادلەزە، ئەڤە ئەو كوفرە يا خودانى ژ دىنى دەر دىخت»^(۱).

(۱) ژ راپورتا شىخ محمد بن ابراهيم، بەرى خۆ بدە فەتوايىن وى (۱۲ / ۲۸۰).

مەنەنا وى - خودى رەھمى پى بېت - جوداھى ئىخستە نابقەرا حوكمى جوزئى
 پى دوبارە نەبت، و حوكمى گشتى پى دبتە جھى لىزقېنى د ھەمى حوكمان دا، يان
 د پىزىيا وان دا، وئاشكەراكر كو ئەفە ئەو كوفره يا ئىكجار خودانى ژ دىنى
 دەردئىخت، ئەفە چونكى ھەچى شىرىعتى لادەت وقانونە كا دانابى ل جھى بدانت
 وپى بگوھۆرت، ئەفە دەلىلە كو ئەو قانونى ژ شىرىعتى باشتر وچىت دىنىت، وپى
 گومان ئەفە كوفرا مەنزەه يا خودانى د دىنى دەردئىخت، وتەوحىدى دشكىت.

ناقیرا جهفتی

دانه‌خویا مافن شریعه‌تدانان و جه‌لاکرن و جه‌رامکرنی

دانانا وی شریعه‌تی مرؤف د عیبادهت و کاروبارین ژینا خو دا ل سهر ب ریتقه‌دچن، و د وان مه‌سه‌لان دا یین نهو تیدا ب هه‌فرکی دچن وان پیک دئینت مافه‌که ژ مافین خودی خودایی مرؤفان و نافراندهری چیکرییان: ﴿أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ - نى نافراندن هه‌می و فهرمان هه‌می یا ویسه، و خودی خودایی هه‌می چیکرییان یی پاک و بلند و مه‌زن بت﴾ (الأعراف: ۵۴).

و نهو وی تشتی دزانت یی ب کیر به‌نیین وی دئیت، فوجا وی بو دکه‌ته شریعه‌ت، و چونکی نهو خودایی وانه نهو شریعه‌تی بو وان ددانست، و چونکی نهو په‌رستنا وی دکهن نهو شریعه‌تی وی وهر دگرن، و مفاپی فی چه‌ندی بو وان دزفرت، خودی دبیژت: ﴿فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا - و نه‌گهر هوین د ناقه‌را خو دا ل سهر تشته‌کی ب هه‌فرکی چوون، هوین حوکمی وی تشتی بو کیتابا خودی و سوننه‌تا پیغه‌مبه‌ری وی موحه‌مده‌ی سلاؤ لی بن بزفرین، نه‌گهر هه‌وه ب دورستی باوه‌ری ب خودی و رؤژا حسیبی هه‌بت. نه‌ف زفراندنا بو کیتاب و سوننه‌تی بو هه‌وه ژ هه‌فرکیبی و ژیکفه‌بوونی چیتزه، و دویمه‌هییا وی باشتره﴾ (النساء: ۵۹).

و دبیژت: ﴿وَمَا اخْتَلَفْتُمْ فِيهِ مِنْ شَيْءٍ فَحُكْمُهُ إِلَى اللَّهِ ذَلِكُمُ اللَّهُ رَبِّي - و هه‌ر تشته‌کی هوین تیدا ژیک جودا بوون ژ کاری دینی خو هوین حوکمی وی بو خودی د کیتابا وی و سوننه‌تا پیغه‌مبه‌ری وی دا بزفرین. نه‌وه نه‌للاه خودایی من﴾ (الشوری: ۱۰).

و خودی ب غه‌ریبی فه کاری وان دیت یین ژبلی وی هنده‌ک به‌نییان بو خو دکهنه دانهرین شریعه‌تان و گوت: ﴿أَمْ لَهُمْ شُرَكَاءُ شَرَعُوا لَهُمْ مِنَ الدِّينِ مَا لَمْ يَأْذَنُ

بِهَ اللّٰهِ - یان ئه‌ری ما وان هندهك هه‌فیشك هه‌نه ئه‌و تشتی خودی ده‌ستویری پی
 نه‌دای بو وان دانایه؟ ﴿ (الشوری: ۲۱).

فینجا هه‌چییه شریعه‌ته‌کی ژبلی شریعه‌تی خودی قه‌بویل بکه‌ت، ئه‌و وی شرک ب
 خودی کر، وئو عیباده‌تین خودی وپیغه‌مبه‌ری وی نه‌دانان بیدعه‌نه وهر بیدعه‌یه‌کا
 هه‌ت سه‌رداچوونه، پیغه‌مبه‌ر - سلافلی بن - دبیت: ﴿ من أحدث فی أمرنا هذا ما
 لیس منه فهو رد - هه‌چییه تشته‌کی نوی د قی دینی مه‌دا ده‌ریخت ئه‌و یی
 زفراندیهه ﴿ (۱)، و د ریوایه‌ته‌کا دی دا هاتییه: ﴿ من عمل عملاً لیس علیه أمرنا فهو
 رد - هه‌چییه کاره‌کی دینی مه‌پی نه‌هاتی بکه‌ت، ئه‌و یی زفراندیهه ﴿ (۲)، وئو
 تشتی خودی وپیغه‌مبه‌ری وی د سیاسه‌تی و حکومداریا د ناقه‌را مروّقان دا نه‌کرته
 شریعه‌ت ئه‌و حوکمی طاغوتی و حوکمی جاهلییه‌تییه: ﴿ أَفَحُكْمَ الْجَاهِلِيَّةِ يَبْغُونَ
 وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ حُكْمًا لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ - ئه‌ری ما وان دقیت توب وی تشتی
 حوکمی د ناقه‌را وان دا بکه‌ی یی سه‌نه‌م په‌ریس ل سه‌ر دچن ژ نه‌زاین
 و سه‌رداچوونا؟! وکی د حوکمی خو دا ژ خودی دادکه‌رتره بو وی یی د شریعه‌تی
 خودی گه‌هشتی و باوهری پی ئینای؟ ﴿ (المائدة: ۵۰).

وهر وه‌سا حه‌لالکرن و حه‌رامکرن ژ ی مافی خودییه، نابت که‌س پشکداریا وی
 تیدا بکه‌ت، خودی دبیت: ﴿ وَلَا تَأْكُلُوا مِمَّا لَمْ يَذْكُرْ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَإِنَّهُ لَفِسْقٌ وَإِنَّ
 الشَّيَاطِينَ لَكَاوُنَ إِلَىٰ أَوْلِيَائِهِمْ لِيُجَادِلُوكُمْ وَإِنْ أَطَعْتُمُوهُمْ إِنَّكُمْ لَمُشْرِكُونَ - وه‌وین
 گه‌لی موسلمانان ژ وان فه‌کوشتیان نه‌خون یین ل ده‌می فه‌کوشتی نافی خودی ل
 سه‌ر نه‌هاتنه‌گوتن، وه‌کی مراری ووی یی بو سه‌نه‌م وئه‌جنان دئیتسه فه‌کوشتن،
 وه‌ندی خوارنا ژ وان فه‌کوشتیان ده‌ر که‌فتنا ژ گوه‌داریا خودییه. وه‌ندی
 سه‌رداچووین نه‌جنانه گومانان ل دۆر حه‌رامیا مراری دئیتسه سه‌ر دل شه‌یتانین
 مروّقان، وفه‌رمانی ل وان دکه‌ن کو ئه‌و د هه‌فرکییا خو دا د گه‌ل موسلمانان بیژنی:
 وه‌وین ب خو‌پاشقه‌لیدانا ژ خوارنا مراری وی ناخون یی خودی کوشتی، به‌لی وه‌وین
 وی دخون یی هه‌وه فه‌کوشتی، وئه‌گه‌ر وه‌وین گه‌لی موسلمانان گوه‌داریا وان د

(۱) بوخاری و موسلم فی حه‌دیس یی فه‌دگوه‌یزن.

(۲) موسلم فه‌دگوه‌یزت.

حەلالکرنە مراری دا بکەن ئەو هەوین و ئەو د شرکێ دا دی وەکی ئێک بن ﴿ (الأنعام: ۱۲۱)، فێجا خودی گۆهدارییا شەیتانان و وەلییین وان د مەسەلا حەلالکرنە وی تشتی دا یی خودی حەرامکری کرە شرکا ب خودی، هەر وەسا هەچی یی گۆهدارییا زانا و میران د حەرامکرنە وی تشتی دا یی خودی حەرام نەکری بکەت ئەو وی ئەو بوو خۆ کرە خۆداوەند ژ بەر گۆتەنا خودی: ﴿ اتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ وَرُهَبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَالْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ - وان زانا و عیباده‌تکەر بوو خۆ کرە خۆداوەند شریعت بوو ددانان، و وان پێگیری یی دکر و شریعتی خودی دەھیلا، و وان عیسایی مەسیح کوری مەریه‌می بوو خۆ کرە خودی و پەرستن بوو کر ﴿ (التوبة: ۳۱).

و د حەدیسی دا هاتییه کو پێغه‌مبەری - سلافا لی بن - ئەو ئایه‌ته بوو (عەدیسی کوری حاتەمی طائی) - خودی ژێ رازی بت - خواند، ئینا وی گۆت: ئەو پێغه‌مبەری خودی مە پەرستنا وان نەدکر، پێغه‌مبەری - سلافا لی بن - گۆتی: ﴿ أليس يحلون ما حرم الله فتحلونہ و یجرمون ما أحل الله فتحرمونہ؟! - ئەوی ما وان ئەو تشت بوو هەوە حەلال نەدکر یی خودی بوو حەرامکری فێجا هەوە ژێ ئەو حەلال دکر، و ئەو تشت حەرام دکر یی خودی حەلال کری فێجا هەوە ژێ ئەو حەرام دکر؟! ﴿ گۆت: بەلی، پێغه‌مبەری - سلافا لی بن - گۆت: ﴿ فتلك عبادتهم - ئەها ئەو بوو عیباده‌تی وان ﴿ (۱).

فێجا گۆهدارییا وان بوو زانا و مەزنان د حەلالکرن و حەرامکرنی دا پەرستنه بوو وان و شرکا ب خودی، و ئەو شرکا مەزنتە دژی وی تەو حیدییه یا کو ژ (لا إله إلا الله) دئیتە وەرگرتن، چونکی ژ رامانین (لا إله إلا الله) ئەو حەلالکرن و حەرامکرن حەقی خودی، و ئەگەر ئەفە بەحسی وی بت یی گۆهدارییا زانا و عیباده‌تکەران د وی حەلالکرن و حەرامکرنی دا دکەت یا دژی شریعتی خودی بت، و ئەو دزانت کو ئەفە خەلەتییە ژێ، د گەل کو ئەو پتر د نێریکی زانیی و دینی ژێ نە، و دبت خەلەتییە وان ژ ئەگەر وی ئجتهادی ژێ بت یا ئەو تیدا نەگەشتینە حەقی، و ئەو پی دخوان خیرن، پا ئەو دی یی چاوا بت یی گۆهدارییا ئەحکامین وان قانونان دکەت

(۱) ترمذی و ئبن جەریر و هەندە کین دی فەدگۆهێرن.

یہن کو کافران داناین وئیناینه وهلاتین موسلمانان، وحوکمی پیّ د ناقبہرا وان دا دکهن؟

نهقی کافرین بو خو کرینه خوداوهند شریعتان بو وی ددانن، وحرامیی بو وی حلال دکهن، وحوکمدارییی پیّ د ناقبہرا مرؤفان دا دکهن.

ناقبرا ههشتی

چوونا د ناڤ پێڕین مهزهبه بێن ئیلحادی و پارتین جاهلی دا

۱ - چوونا د ناڤ مهزهبه بێن ئیلحادی دا، وه کی مهزهبه بێن شیووعی وبی دین وره ئسمالییان ومهزهبه بێن دی بێن کوفری، دهر که فتنا ژ ئیسلامیه، وئه گهر ئه وی چوو به د وان مهزهبه بان دا خو ب موسلمان بزانت ئه و ژ نفاقا مهزهنتره، چونکی منافق ب سهرفه خو ب موسلمان دزانن، و ژ بن فه ئه و د گهل کافرانه، وه کی خودی د دهر حه قا وان دا گوئی: ﴿وَإِذَا لَقُوا الَّذِينَ آمَنُوا قَالُوا آمَنَّا وَإِذَا خَلَوْا إِلَىٰ شَيَاطِينِهِمْ قَالُوا إِنَّا مَعَكُمْ إِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزِئُونَ - وگافا ئه و دهاته راستا خودان باوهران دگوئن: مه وه کی هه وه باوهری ب ئیسلامی ئینایه، و ئه گهر ئه و د گهل مهزین خو ژ کافرین سهردا چوویی مانه ب تنی وان پشت راست دکهن کو ئه و بێن ل سهر کوفری، و کو وان هه ما یاری بو خو ب خودان باوهران دکرن ﴿(البقرة: ۱۴).

و خودی دبیزت: ﴿الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ بِكُمْ فَإِنْ كَانَ لَكُمْ فِتْحٌ مِنَ اللَّهِ قَالُوا أَلَمْ نَكُنْ مَعَكُمْ وَإِنْ كَانَ لِلْكَافِرِينَ نَصِيبٌ قَالُوا أَلَمْ نَسْتَحِذْ عَلَيْكُمْ وَنَمْنَعُكُم مِنَ الْمُؤْمِنِينَ - دوروی ئه ون بێن بهری وان لی کانی دی چ شهڕ وفتنه ب سهر هه وه دا ئین گه لی خودان باوهران، فئجا ئه گهر خودی ژ قه نجییا خو منه تهك ل هه وه کر، وهوین ب سهر دوژمنین هه وه ئیخستن وهه وه دهسکه فنی ب دهست خو ئیخستن، ئه و دی بیژن: ما ئه م ژی د گهل هه وه نه بووین ومه پشتا هه وه نه گرتبوو؟ وئه گهر بو ئه وین کوفر ب فی دینی کری بارهك ژ سهر که فتن ودهسکه فتییا هه بوو، ئه و دی بیژنه وان: ما مه هاریکارییا هه وه نه کر بوو وهوین ژ خودان باوهران نه پاراست بوون؟ ﴿(النساء: ۱۴۱).

فئجا ئه وین هه نه منافقین خاپاندنی دکهن، ههر ئیک ژ وان دو روی هه نه: روویه کی بی دئینه نک خودان باوهران، وروویه کی دی بی دچنه نک براین خو بێن

(مولد)، و دو نهمان ژى هه نه: نیک یی وه سایه موسلمان ب سه رقه قه بویل دکهن، و بی دی ژ نه بییا فه شارتی خه بهر دده ت: ﴿وَإِذَا لَقُوا الَّذِينَ آمَنُوا قَالُوا آمَنَّا وَإِذَا خَلَوْا إِلَىٰ شِيَاطِينِهِمْ قَالُوا إِنَّا مَعَكُمْ إِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزِئُونَ - وَكَأفَا نُهُ دُورُورِيَه دِهَاتَه رَاسْتَا خُودَان بَاوَهَرَان دُگُوتِن: مه وه کی هه وه باوهری ب ئیسلامی ئینایه، و نه گهر نهو د گهل مدزینن خو ژ کافرین سهر د اچوویی مانه ب تنی وان پشت راست دکهن کو نهو یین ل سهر کوفری، و کو وان ههما یاری بو خو ب خودان باوهران د کرن ﴿﴾.

وان پشت دایه کیتاب وسوننه تی، وه ک ترانه کرن ب وان و خودانین وان، و ل بهر نه هاتینه خو بیخه ژیر حو کمی هه ردو وه حییان، ژ بهر کو وان که یف ب وی زانینی هاتیه یا وان هه ی، نهو زانینا ژ خو مه زکرن و دفن بلندیی پیقه تر چویی ل خودانی زیده نه که ت، لهو دی بینی نهو هه ر وهه ر ترانه یان بو خو ب وان دکهن یین پیگیریی ب وه حییی دکهن: ﴿اللَّهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ وَيَمُدُّهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ - خُودِی وان دسه ردا دبه ت و وان فه ده یلت، دا پتر بهر زه بن و دودل بن، نهو ل سهر یاری پیکرنا وان ب خودان باوهران دی جزایی وان ده تی ﴿﴾^(۱).

و خودی فرمان کریه کو نه م خو بدینه د گهل خودان باوهران: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ - نه ی نهوین باوهری ب خودی ئینای و چاؤل پیغه مبه ری وی کری ته قوا خودی بکه ن و ده می کار و کربارین خو دا ژ وی بترسن، وهوین د گهل راستگو یان بن د باوهری و سوژین وان دا، و ده می کارین وان دا ﴿﴾ (التوبة: ۱۱۹).

ونه ف بوچوونین ئلحادی هنده ک بوچوونین لیکه فه تینه، چونکی نهو ل سهر نه حه قییی دنافا کرینه، هندی شیوعیه ته باوهرییی ب هه بوونا خودایی نافراندهر نائینت، و شه ری دینین عه سمایی دکهن، نهو کیه ل سهر عه قلی خو قه بویل دکهن کو نهو بی باوهر بژیت، و باوهرییی ب وان تشتان نه ئینت یین هه بوونا وان یا مسو گهر، و عه قلی خو لاده ت؟ و علمانیه ت باوهرییی ب دینان نائینت، و پال دده ته

(۱) صفات المنافقین (نامیلکه یه) بپ ۱۹، یا (ابن القیم) ی، و نایه تا یا (۱۵) ی یه ژ سووره تا (البقرة).

سهر مادیسه تا بی رینیشاندهر، ووی د قی ژینا سه یوانی دا چو نارمانج نینن؟ وره ئسمالییه تی خه ما وی نه وه مالی کوم بکته ژ کیفه بت بیی خو ب حه لال و حهرامی فه گریدهت، یان ره حم و دلز قانیی ب هه ژاران بهت، وئا پورا وی ل سهر ریایی رادوه ست نه و ریایا کو د بته شه ر د گهل خودی و پیغه مبه ری وی، و د بته و پیران کرن بو ده ولت و که سان ژی، و د بته میتن بو خوینا ملله تین هه ژار، و کیژ مروقی ب عقل - ژبلی یی خودان باوه ر - هه یه رازی بیت کول سهر شان بو چوونان بژی، بی عقل ویی دین، و بی نارمانجه کا دورست د ژینا خو دا کو کاری بو بکته و خه باتی د ریکا وی دا بکته، و هه ما فان بو چوونان وه لاتین موسلمانان فه گرت ده می پتریا وان پشت دایه دینی دورست و ل سهر به رزه بوونی هاتینه په روه ده کرن، و ل سهر دو یغه لانکیی ژیاين.

۲ - وچوونا د ناؤ ریزین پارتین جاهلی و توخه پهریسین عونصری ژی دا کوفر و ده ر که فتنا ژ دینی ئیسلامیه، چونکی ئیسلام عه صه بییه تی و بو چوونین جاهلی قه بویل ناکته، خودی دبیژت: ﴿ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ - ئە ی گهل مرو فان هندی ئە مین مه هوین ژ باهه کی ب تنی کو ئاده مه، و ده یکه کا ب تنی کو حه ووايه ئافراندینه، قیجا نه سه با که سی ژ یا که سی باشتر نینه، و ژ لایی دوونده هی فه مه هوین کر نه گله ک ملله ت وئویجاخ، دا هنده ک ژ هه وه هنده کان بناسن، هندی باشتر نیی هه وه یه ل نک خودی نه وه بی ژ هه مییان پتر ته قوا خودی بکته ﴿ (الحجرات: ۱۳).

و پیغه مبه ر - سلاؤ لی بن - دبیژت: ﴿ لیس منا من دعا إلى عصبية، و لیس منا من قاتل علی عصبية، و لیس منا من غضب لعصبية - نه وه نه ژ مه یه بی بو ده مار گریه کی گازی بکته، و نه وه نه ژ مه یه بی شه ری سهر ا ده مار گریه کی بکته، و نه وه نه ژ مه یه بی سهر ا ده مار گریه کی عیجز بیت ﴿ (۱).

و پیغه مبه ر - سلاؤ لی بن - دبیژت: ﴿ إن الله قد أذهب عنكم عبية الجاهلية و فخرها بالآباء، إنما هو مؤمن تقي أو فاجر شقي، الناس بنو آدم، و آدم خلق من تراب، و لا

(۱) ترمذی و هنده کین دی ژی فه دگو هیژن.

فضل لعربي على عجمي إلا بالتقوى - خودی خومہ ز نکرنا جاہلیہ تی و شانازیرنا ب باب واپیران ژ نک ہہوہ بریہ، و مرؤفہ ہما خودان باوہرہ کی ب تہ قوائہ یان سہرداچوویہ کی بہ خترہ شہ، مرؤفہ دووندها نادمینہ، و نادم ژ ناخی ہاتیبہ نافراندن، ویی عہرب چو سہراتی ل سہر یی نہ عہرب نینہ نہ گہر ب تہ قوائی نہ بت ﴿^(۱)﴾.

وئہف حزباتیبہ موسلمانان ژیکفہ دکہن، و خودی فرمان ب کومبون و ہاریکاریا ل سہر قہنجیی و تہ قوائی کریہ، و پاشفہ لیدان ژ ژیکفہ بون و لیکنہ فتنی کریہ، و خودی دیبژت: ﴿وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا وَاذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنْتُمْ أَعْدَاءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ بِنِعْمَتِهِ إِخْوَانًا - و ہوین ہمی خو ب کیتابا خودایی خو و سونہتا پیغہ مہری وی فہ بگرن، و وی تشتی دبتہ نہ گہرا ژیکفہ بوننا ہدوہ ہوین نہ کہن. و قہنجیبہ کا مہزن یا خودی د گہل ہہوہ کری ل بیرا خو بینن: کو ہوین گہلی خودان باوہران بہری ئیسلامی نہ یارین ئیک بون، ئینا خودی دلین ہدوہ ل سہر فیانا خو و فیانا پیغہ مہری خو کومکرن، و فیانا ہدوہ ہافیبہ دلین ئیک و دو، فیجا ژ قہنجیبا وی ہوین بوونہ براینن خوشتفی ﴿(آل عمران: ۱۰۳)﴾.

خودی دفتت نہم ہمی ئیک پارت و دہستہک بین، کو پارتا خودی یا سہر کہفتیبہ، بہلی جیہانا ئیسلامی پشتی تویشی داگیر کرنا ئہ ورووی یا سیاسی و پرہوشہ نبیری بووی کہفتہ ژیری پیہستا فان توجہ پرئسیین خون و نفش و ولاتان، و باوہری پی ئینا و ہک مہسہلہ کا علمی و راستیبہ کا بنہجہ، و واقعہ کی چو رہہ ژئی نہ بن، و مللہ تین جیہانا ئیسلامی دہست دانہ بہرہ فانیبا ژ فان عہصہ بیباتین ئیسلامی مراندین، و ستران پی گوتن و بہر گہریان کر کو جارہ کا دی وان زیندی بکہن، و شانازیی ب زہمانی وان یی بہری ئیسلامی بوری بہن، ئہو زہمانی ئیسلام رژیی ل سہر ناقلی کرنا وی ب جاہلیہ تی دکہت، و خودی مننہت ل موسلمانان کریہہ کو وی ئہو ژئی ئینا بہدہر، و بہری وان دایہ ہندی کو ئہو شوکرا وی سہرا فی قہنجیی بکہن.

و یا سورشتی بو موسلمانان ئہوہ چی گاٹا وی جاہلیہت ل بیرا خو ئیناقہ، چ دہمی وی یی دویر بت یان یی نیریک بت، دلرہشی و نہ فیان ل نک پیدایا بیت، و ما

(۱) موسلم فہ دگہیزت.

گرتیی هاتییه عهزابدان دهمی دئیتنه بهردان ویرا وی ل دهمی گرتنا وی دئیتنه ژبلی نه خویشیی ب تشته کی دی دحه سییت؟ ونه و کسه سی ژ نیشه کا دژوار رادبته فه گافا بیرا وی ل وان رۆژان دئیتنه فه دهمی نژیکی مرنی بووی ما ژ نه خویشیان دا رهنگی وی نائیتنه گوهارتن؟^(۱) ویتقییه بیتنه زانین کو ئه د حزباتییه عهزابه، خودی وان که سان تویش دکه تی یین پشت دده نه شریعه تی وی، وه کی خودی گوتی: ﴿قُلْ هُوَ الْقَادِرُ عَلَىٰ أَنْ يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عَذَابًا مِّنْ فَوْقِكُمْ أَوْ مِنْ تَحْتِ أَرْجُلِكُمْ أَوْ يَلْبَسَكُمْ شِيعًا وَيُذِيقَ بَعْضَكُمْ بَأْسَ بَعْضٍ - تَوَنَّهُى مَوْحَمُهُد بِيْزَه: خودایی مه زن نه و ب تنییه یی خودان شیان کو عهزابه کی وه کی باراندنا بهران یان راکرنا لهی ولیمشتان ژ هندافی هه وه ب سهر هه وه دا بینت، یان ژ بن پیین هه وه وه کی هژاندنا عهردی و خه سفی، یان ژیکفه بوونی بیتنه ناقه را هه وه وه وه بکته کوم ودهسته کین لیککه فی و بهرده نه سهروچاقین نیک ودو ﴿(الأنعام: ۶۵).

ویغه مبه ر - سلا فی بن - دبیزت: ﴿وما لم تحکم أئمتهم بکتاب الله إلا جعل الله بأسهم بینهم - وهندی مه زنین وان حوکمی ب کیتابا خودی نه کهن خودی دی وان لیک نیتت ﴿^(۲).

وهندی ته عه صصووبا بو حزبانه دبنه نه گه را هندی مرو ف وی حه قیی وه رنه گرت یا د گه ل خه لکی دی هدی، وه کی حالی جو هییان نه وین خودی د دهر حه قا وان دا گوتی: ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ آمِنُوا بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا تُوْمِنُ بِمَا أَنْزَلَ عَلَيْنَا وَيَكْفُرُونَ بِمَا وَرَاءَهُ وَهُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَهُمْ - ونه گه ر هنده ک موسلمانان گوتنه جو هییان: باوهرییی ب وی بینن یا خودی ژ قورنانی ئینایه خواری، دی بیژن: باوهرییی دی ب وی ئینین یا بو پیغه مبه رین مه هاتییه خواری، وتشتی پستی وی چه ندی خودی ئینایه خواری نه و باوهرییی بی نائینن، ونه وه حه قی یا راستییا وی نه و د گه ل وان تیدا هدی ﴿(البقرة: ۹۱).

وو ه کی حالی خه لکی جاهلییه تی نه وین ژ بهر ته عه صصووبا بو وی یا باب و باپیرین وان ل سهر نه و حه قی قه بویل نه کری یا پیغه مبه ر - سلا فی بن - بو وان پی هاتی:

(۱) ژ نامدی: (ردة ولا أبا بكر لها) یا أبو الحسن الندوي.

(۲) ژ حه دیسه کی یا بن ماجه فه د گو هیزت.

﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا أَلْفَيْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا - وَنَهَّاهُمْ عَنْ اتِّبَاعِ آبَائِهِمْ بِمَا نَزَّاهُمْ بِهِ وَمَتَّبَعْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ إِذْ جَاءَهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَنَجَّيْنَاهُ مِنَ الْكُفْرَانِ﴾ (البقرة: ۱۷۰).

و خودانین فان حزبان دفتت حزبین خو بکنه پیگوهور بو وی ئیسلا ما خودی منہت پی ل مروئینییی کری.

ناقبراً نهھی

به ریخوډانا ماددی بو ژینن و خرابیبین قن دیتنن

دو به ریخوډان بو ژینی هه نه: به ریخوډانا ماددی بو ژینی، و به ریخوډانا دورست، و هه ر ئیک ژ قان به ریخوډانان شوینوارین خو هه نه:

أ - به ریخوډانا ماددی بو ژینی ورامانا وی:

ئه وه هه رازا مروقی گریډایا ب ده سته ئینانا خو شیبین زوی بت، و کریارا وی د فی لایی دا یا چارچوو فیه کری بت، و هه رازا وی دویرتر ژ فی چه ندی نه چت و به ری خو نه ده ته دویمایی و کاری بو نه کت، و خه می ژ سه رو به ری خو نه خوت، و نه زانت کو خودی دنیا یا کریه جهی توفچاندنی بو ئاخه رتی ووی دنیا یا کریه واری کاری و ئاخه رت یا کریه واری جزادانی، فیجا هه چیبی دنیا یا خو کره جهی کاری چاک ئه وی فایدی دنیایی و ئاخه رتی کر، و هه چیبی دنیا یا وی ژ ده سته چوو ئه و وی ئاخه رتا خو ژی به رزه کر: ﴿خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ ذَلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ - وی دنیا و ئاخه رت ب خوساره تی دا، و ئه فه یه زیانا ئاشکه را﴾ (الحج: ۱۱).

و خودی ئه ف دنیایه ژ قه سته نه دایه، به لکی وی ئه و ژ به ر حکمه ته کا مه زن دایه، خودی دبیت: ﴿الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ لِيَتْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا - ئه وی مرن و ژین داین، دا ئه و هه وه بجه ربینت: کانی کاری کی ژ هه وه یی باشتر و یا قتره ؟﴾ (الملک: ۲).

و دبیت: ﴿إِنَّا جَعَلْنَا مَا عَلَى الْأَرْضِ زِينَةً لَهَا لِيَتْلُوهُمْ أَيُّهُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا - هندی ئه مین هه ر تشته کی ل سه ر عه ردی هه ی ژ چیکرییان مه کره خه مل و جوانی بو عه ردی، و مفا بو خه لکی، دا ئه م وان بجه ربینن کانی کی ژ وان کاری وی باشتره﴾ (الکھف: ۷).

د فی ژینی دا خودی هند خو شیبین زوی، و خه ملا به رچا ژ مال و عه یال وجه و سه لته نه ت، و خو شیبین دی دایه، کو ژ خودی پیقه تر که س پی نه زانت، فیجا ژ

مرؤفان هدنه - وپتریا وان ژ فی رهنگینه - یین خو شییین سهرقه ب تنی دینن ونه فسا خو ژئی تیر دکهن، وهزرا خو د نهییین وان دا ناکهن، لهو دهمی خو هدمیی ب کومکرنا وان فه دبورینن وناگههن کاری بو پستی مرنی بکهن، بهلکی نیک ژ وان باوهریی نائیت کو ژینه کا دی ههیه، وه کی خودی گوتی: ﴿وَقَالُوا إِن هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ﴾ - وفان بوتپه ریسیین باوهری ب رابوونا پستی مرنی نه نییای گوت: هه ما ژین نه فهیه یا نه م تیدا، وپستی مرنی نه م نائیینه راکرن ﴿(الأنعام: ۲۹)﴾.

وخودی گهف ل وی کرینه بی نه فه دیتنا وی بت بو ژینی، ودبیژت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا وَرَضُوا بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَاطْمَأَنَّنُوا بِهَا وَالَّذِينَ هُمْ عَنْ آيَاتِنَا غَافِلُونَ. أُولَئِكَ مَاوَاهُمُ النَّارُ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾ - هندی نهون یین دلی خو نابهنه دیدارا مه ل ئاخره تی بو حسییی، ووی جزایی ب دویف دا دئیت، چونکی باوهریی ب رابوونا پستی مرنی نائینن، ونه و پیش ژینا ئاخره تی فه ب ژینا دنیایی رازیوون، ووان خو ب ژینا دنیایی پست گهرم کر، ونه وین ژ نایه تی مه یین کهونی وشه رععی دبی ناگهه. نهوان ژ بهر وان گونهه وخه له تییین وان د دنیایی دا دکرن جهی لی زفرینا وان ل ئاخره تی ناگری جهه نه مییه ﴿(یونس: ۷، ۸)﴾. ودبیژت: ﴿مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا نُوفِّ إِلَيْهِمْ أَعْمَالَهُمْ فِيهَا وَهُمْ فِيهَا لَا يُبْخَسُونَ. أُولَئِكَ الَّذِينَ لَيْسَ لَهُمْ فِي الآخِرَةِ إِلَّا النَّارُ وَحَبِطَ مَا صَنَعُوا فِيهَا وَبَاطِلٌ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ - هه چییی ب کاری خو ژینا دنیایی وخه ملا وی بخوازت نه م دی بهر هه می کریارین وان ب تمامی دهینی، وتشتهک ژ جزایی وان بی دنیایی ژ وان نائیته کی مکرن. نهون ل ئاخره تی ژ ناگری پیقه تر چو تشتهک بو وان نینه نه و دی تامکه نه گهرما وی، ومفایی وی تستی وان کری نه گه هشته وان، وکاری وان بی پویچ بو، چونکی بو کناری خودی نه بوو ﴿(هود: ۱۵، ۱۶)﴾.

ونه فه گه فه ژ خودانین فی دینتی دگرت چ نهو بن یین کاری ئاخره تی دکهن ومه خسه دا وان بی دنیا بت، وه کی منافقان ونه وین رومیه تییی دکهن، چ نهو کافر بن یین باوهریی ب رابوونا پستی مرنی وحسییی نه نینن، وه کی خه لکی جاهلییه تی وخودانین مه زهه بین خرابکه ر وه کی رهئسمالییهت وشوو عییه تی، وعلمانییه تا موخذ،

وئەوین هه بهایی ژینی نهزانییه، و بهریخودانا وان بو ژینی ژ یا حیوانان یا جودا نینه، بهلکی ئەو د ری بەرزەترن، چونکی وان عهقلی خو لادایه، وهیژ ودهمی خو د وی تشتی دا بۆراندییه یی بۆ وان نهمینت وئەو بو نهمین، ووان کار بو وی دویماهییی نه کرییه یا ئەو هەر دی گههنی.

وحیوانان چو دویماهی نین بگههنی، ووان عهقل نینه هزری بی بکهن، نه وهکی فان، لهو خودی د دهر حهقا وان دا دبیزت: ﴿أَمْ تَحْسَبُ أَنَّ أَكْثَرَهُمْ يَسْمَعُونَ أَوْ يَعْقِلُونَ إِنْ هُمْ إِلَّا كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ سَبِيلًا﴾ - یان تو هزر دکهی کو پتریا وان وهسا گوهی خو ددهنه نایهتین خودی کو تی بگههن، یان تشتی کی ژیی بزنان؟ ههما ئەو د مهسهلا مفا وهرگرتنا ژ تشتی گوھ لی دبن دا وهکی حیوانانه، بهلکی ئەو هیشتا ژ حیوانان ری بەرزەترن ﴿(الفرقان: ٤٤)﴾، و خودی خودانین فی دینسی ب نهزانیی سألوخداینه، دهمی دبیزت: ﴿وَعَدَ اللَّهُ لَا يُخْلِفُ اللَّهُ وَعْدَهُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ. يَعْلَمُونَ ظَاهِرًا مِّنَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ عَنِ الْآخِرَةِ هُمْ غَافِلُونَ﴾ - خودی سۆزه کا بنهجه دایه خودان باوهران، کو رومییین فهله ب سهر فارسین بوتهرپیس بیخت، به لی پتریا کافرین (مهکههی) نزانن کو ئەو سۆزا خودی دای حهقییه، وهما ب تنی ئەو تشتی دنیایی یی ب سهرقه وجوانییا وی دزانن، وئەو ژ مهسهلین ئاخهرتی و تشتی مفای تیدا بگههینته وان دبی ناگههن، هزرا خو تیدا ناکهن ﴿(الروم: ٦، ٧)﴾.

وئەگەر خو ئەو د صنعته وئامویرهتین نوی دهریخستی دا دزانا ژی بن، ئەو دنهزانن وههژی هندی نین ب زانیی بینه سألوخدان، چونکی زانینا وان ژ تشتی ب سهرقه ژ زینا دنیایی دهر باز نه بوویه، وئەفه زانینه کا کیمه خودانی خو هیژای فی سألوخهتی پیروژ ناکهت کو بیژنی: زانا، وهما ئەفه بو وان دئیتته گۆتن یین خودی دناسن وژی دترسن، وهکی خودی گۆتی: ﴿إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ﴾ - ههما ئەو ب دورستی ژ خودی دترسن وکاری ب فهرامانا وی دکهن یین زانا ب خودی و سألوخته و شریعهتی وی ﴿(فاطر: ٢٨)﴾.

و ژ بهریخودانا ماددی بو ژینی ئەوه یا خودی بو مه د سهرهاتییا قاروونی دا فه گوهاستی دهمی خودی گهنجینه داینی: ﴿فَخَرَجَ عَلَى قَوْمِهِ فِي زِينَتِهِ قَالَ الَّذِينَ

يُرِيدُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا يَا لَيْتَ لَنَا مِثْلَ مَا أُوتِيَ قَارُونُ إِنَّهُ لَذُو حَظٍّ عَظِيمٍ - ئينا قاروون ب هه می خه ملا خو څه دهر که فته ناڅ ملله تی خو، ومه خسه دا وی نهو بوو مه زنییا خو وگه له کییا مالی خو نیشا وان بدهت، ودهمی نهوین خه ملا ژینا دینیای دځیت نهو دیتی وان گوت: خوزی نهو مال وخه مل ومه نصی بو قاروونی هاتیبه دان بو مه ژی هاتبا دان، هندي قاروونه وی پشک وباره کا مه زن ژ دینیای هه یه ﴿ (القصص: ۷۹)، ځیجا وان هه سویدی پی بر وهیځی خواستن کو نهو ژی وه کی وی بن، وگوتن: وی تالعه کی مه زن هه یه، نه څه ژ بهر دیتنا وان یا ماددی، ونه څه وه کی وی حالیه یی نوکه ل دهوله تین کافر هدی، ووی پشکه فتننا ئابوری وپشه سازی یا وان هدی، وموسلمانین باوه رییا وان لاواز ب مهنده هووشی څه بهری خو دده نه وان بیی بیره خو ل وی کوفری بین یا نهو ل سهر، وکانی چ دویمه ییا خراب ل به راهییا وان هه یه، ځیجا نه څه بهری خو دانا وان یا خه له ت ئیکا هند ژ وان چي دکهت کو نهو کافران مه زن بیین و ب چافی ریزگرتی بهری خو بده نه وان، وچاڅل وان بکهن د وان نه خلاق وعده تین خراب دا بین کول نک وان هین، و د مه سه لا مجدیي وناماده کرنا هیزی وتشتی ب مفا دا ژ صنعه تی چاڅل وان ناکه ن، وه کی خودی گوتی: ﴿ وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ - وهوین گه لی موسلمانان بو بهر سنکگرتنا دوژمنی هه ر تشته کی هوین بشین ژ هیزی و هژماری ناماده بکهن ﴿ (الأنفال: ۶۰).

ب - بهری خو دانا دووی بو ژینی: بهری خو دانا دورست

ونه څه نه وه کو مروڅه تشتی د فی ژینی دا ژ مال وسه لته نه ت وهیزا ماددی بو خو بکه ته ریڅ بو کاری ناخره تی. و ب راستی دنیا یا بی بها نینه ژ بهر کو نهو دنیایه، بهلکی بهایی وبی بهایی دگه هته وی کاری بهنی تیدا دکهت، و دنیا ریڅه که بو ناخره تی، وزادی به حه شتی تیدا هه یه، وه چیی خیرا دگه هته خه لکی به حه شتی ژ بهر وییه یا وان د دنیایي دا چاندی، و دنیا واری جهادی ونقیژ وروژیی یه، ونه و واری کرنا خیران وله زکرنا د قه نجییا دایه، خودی دیبژته به حه شتییا: ﴿ کُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيئًا بِمَا أَسْلَفْتُمْ فِي الْأَيَّامِ الْخَالِيَةِ - خوارن وڅه خوارنا دویر ژ نه خوشیي بخون وڅه خون، ژ بهر وان کریارین هه وه ل روژین بوړی د دنیایي دا کرین ﴿ (الحاقة: ۲۴).

ناثيرا دهى

عزماندن ونقشتن

i - عزماندن وپيشهخواندن:

يان (روقيه) نهوه ب خودان ئيشى فه بيته خواندن وهكى مرؤفى تاوى يان دلگرتى بت، ودبيژنى: عزماندن ژى، ونهفه دو رهنگن:

رهنگى ئيكى: نهوه يا شرك د گهل نهبت، ونهفه نهوه هندهك ژ قورئانى يان ناؤ وسالؤخه تين خودى ب نساخى فه بيته خواندن، نهفه يا حلاله، چونكى پيغهمبهرى -سلاؤ لى بن- نهفه كاره بى كرى وفهرمانا بى كرى وبى دورستكرى، ژ (عهوفى كورپى مالكى) دئيه فه گوهاستن، دبيژت: مه د جاهلييه تى دا عزماندن دكر، ئينا مه گوته پيغهمبهرى -سلاؤ لى بن-: تو چاوا فى دبينى؟ گوت: وى گوت: ﴿اعرضوا علي رفاكم، لا بأس بالرقى ما لم تكن شركاً - بو من بيژن كانى هوين چ پيشه دخوين، پيشهخواندن يا دورسته نه گهر شرك نهبت﴾^(۱).

(سيوطى) دبيژت: زانا ههمى ل سهر هندى كومبووينه كو پيشهخواندن يا دورسته نه گهر سى شهرت تيدا ههبن: كو گوتنا خودى بت، يان ناؤ وسالؤخه تين وى بن، و ب زمانى عهده بان بت ونهوه تشت بت بى رامانا وى ئاشكهرا، وكو بيته باوهركن كو نه گهر ب تهقديرا خودى نهبت پيشهخواندن ب خو چو كارى ناكهت^(۲).

وچاوانبيا وى ب فى رهنگيه: كو بيته خواندن ويف بكه نه ب نساخى فه، يان ب ئافى فه بيته خواندن وبده نه نساخى، وهكى د حديسا (ثابتى كورپى قهيسى) دا هاتى كو پيغهمبهرى -سلاؤ لى بن- هندهك ئاخا به طحائى كره د ئامانه كى دا پاشى ئاؤ كره دهفى خو وپفكره ئامانى وپيداكر^(۳).

(۱) موسلم فهد گوهيژت.

(۲) فتح الجيد، بپ ۱۳۵.

(۳) فى حديسى نه بوو داوود ل بن هژمارا (۳۸۸۵) ژ (كتاب الطب) ى فهد گوهيژت.

پهنگی دووی: ئەوا شرک تیدا هەمی، وئەفە ئەو پیفەخواندنه یا داخوازا هاریکاریی بی ژ ئیکی دی ژبلی خودی دئیتە کرن، ودوعا وههوار وخو پاراستن نه ب خودی بت، وهکی وان بین عەزماندنی ب ناڤین ئەجنه وملیاکەت وپیغەمبەر وچاکان دکەن، ئەفە دو عاکرنا نه ژ خودییه وئەو شرکا مەزنتره، یان نه ب زمانی عەرەبان بت، یان ب هندهک په یقان بت رامانا وان نه ئیتە زانین، چونکی ترس ئەوه بی زانین کوفر یان شرک بیتە د ناڤ دا، ئەفە رهنگی پیفەخواندنی چی نابت.

ب - نقشتن:

وئەفە ئەوه یا کو د ستوی بچویکان دا دئیتەدانان، دا چاڤین نهبن، ودبت زهلام وژن ژی ب خو فە بهلاویسن، وئەو دو رهنگن:

پهنگی ئیکی ژ نقشتیان: ئەوه بی قورئان یان ناڤ و سالو خەتین خودی تیدا بیتە نفیسین، وبو ساخبوونا ژ ئیشان بیتە هلاویستن، زانایان د حوکمی فان رهنگه نقشتیان دا دو گۆتن هههه:

گۆتنا ئیکی: دبیژن: دورسته، وئەفە گۆتنا (عەبدللاهی کوری عەمری کوری عاصییه)، و ژ (عائیشایی) دئیتە فە گوهاستن، و (ئەبوو جه عفری باقر) ژی پی دبیژت، و د ریوایه ته کی دا ژ (ئەحمەدی کوری حەنبەلی) ژی دئیتە فە گوهاستن، وئەو دبیژن: مەخسەد ب وی حەدیسی یا هلاویستنا نقشتیان دورست نه کری ئەو نقشتیان یین شرک تیدا هەبت.

گۆتنا دووی: دبیژن: دورست نینه، وئەفە گۆتنا (ئبن مەسعوود) و (ئبن عەباسی) یه، و گۆتنا (حودەیفه و عوقبەبی کوری عامری وئبن عەکیمی) یه و کۆمه کا تابعیان ژی ل سەر فی گۆتیننه، ژ وان: هەقالین ئبن مەسعوودی، وئەحمەد د ریوایه ته کی دا یا کو گەلهک ژ هەقالین وی هلبژارتی، وین پاشیی ژ وان ته نکید کری، و دەلیلی وان ئەو حەدیسه یا ئبن مەسعوودی - خودی ژی رازی بت - فە گوهاستی، دبیژت: من گوهل پیغەمبەری بوو - سلاڤ لی بن - دگۆت: ﴿إِنَّ الرُّقِيَ وَالْتِمَائِمَ وَالْتَوْلَةَ شَرٌّ - هندی عەزماندن و نقشتی و ته وه له نه شرکن﴾^(۱).

(۱) ئەحمەد وئەبوو داوود وئبن ماجه و حاکم فی حەدیسی فە دگوهیژن.

وتوهوله: نهوه يا بو ژن وميران چي دکهن دال بهر ئيک شرين بکهن.

ونهف گوتنه يا دورسته ژ بهر سي لايان:

بي ئيکي: پاشقه برن د حهديسي دا يا گشتيه، وچو دهليل ل سهر تايه تکرني نين.

بي دووي: دا ري ل هلاويستنا تشتي نه حهلال بيته گرتن.

بي سيسي: نه گهر وي تشتهک ژ قورثاني ب خو فه کر دوير نينه نهو وي بي ريز

وبها بکته، و د گهل خو بيه ته جهي تاره تي^(۱).

رهنگي دووي بي نفشتيان: نهوه بي کو نه ژ قورثاني بت، بهلکي ژ هندهک تشتين

دي بت، وهکي مورک وههستي وداژ ودهزي ونهعال ويزماران، وناقين شهيتان ونهجنه

وطلسمان تيدا بن، ونهفه مسوگهر دحهران، و ژ شرکينه، چونکي نهو خوگريدانا

ب تشتهکي ژبلي خودي وناژ وصالوخهت ونايه تين وي فهيه، و د حهديسي دا

هاتيه: ﴿من تعلق شيئاً وكل إليه - ههچيبي تشتهکي ب خو فه کته نهو دي ب

هيفيا وي فه بيته هيلان﴾^(۲)، يهعني: خودي دي وي هيلته ب هيفيا وي تشتي فه

بي وي ب خو فه کري، وههچيبي خو ب خودي فه بگرت وهوارين خو بگه هينتي

وکاری خو بهيلته ب هيفيا وي فه، نهو تيرا وي هديه، وههر تشتهکي ژ وي دوير

نهو دي بو وي نيژيک کته، وچي تشتي ناسي بت دي بو وي ب ساناهي نيخت.

وههچيبي خو ب ئيکي دي ژبلي خودي فه گريدهت، وهکي نفشتي ودهرمان

وقهبران، خودي وي دي هيلته ب هيفيا وي تشتي فه، ونهوه ب تشتهکي مفاي

ناگه هينتي، ونهشيت چو زباني زي ژي دوير بکته، فيجا نهو دي باوهرييا خو ژ

دهست دهت، وپهيوهندييا وي ب خودايي وي فه دي ئيته برين، وخودي دي وي

شهر مزار کته.

ويا فهر ل سهر موسلمانان نهوه نهو باوهرييا خو ژ ههر تشتهکي وي خراب بکته

يان سست بکته بپاريزت، ووان دهرمانين نه دورست بن نه خو ت، ونهچته نک

(۱) فتح المجيد، پ ۱۳۶.

(۲) نه همد وترمذي فه دگو هين.

دره وین و فیلبازان دا نساخیین وی چاره سہر بکهن، چونکی ئەو دلّی وی و باوہرییا وی نساخ دکهن، و ههچی خۆ بهیلته ب هیقییا خودیّ فه ئەو تیرا وی ههیه.

وهندهك مرؤفه هه نه فان تشتان ب خۆفه دکهن و وان چو نساخیین بهرچاؤ نینن ژى، بهلكى وان نساخییه كا (وههمى) ههیه ئەو ژى ترسا ژ چاقان وحه سویدانه، یان ژى ئەو وان تشتان ب تورومبیل و خانى و دکانان فه دکهن، وئه فه هه می ژ لاوازییا باوهرییا یه، و چونکی ئەو ب دورستی خۆ ناهیلنه ب هیقییا خودیّ فه، و هندی لاوازییا باوهرییا یه ئەو نساخییا ژ راستی ئەو نساخییا دڤیت ب زانینا تهو حیدی و باوهرییا دورست بیته چاره سهر کرن.

ناٺبرا يازدى

سویندخوارنا نه ب خودى.

وخواستنا (ته وه سسول) وهاريكاريين ژ چيڪرييان

أ - سویندخوارنا نه ب خودى:

سویندخوارن (يان سویندخواندن) نه وه: گوٺن ب ئینانا ناٺي مهزنه کي ب رهنگه کي تاييهت بيته مسوگر کرن، ومهزني حذقي خوديه، لهو چي نابت سویند ب ئيکي دي ژبلي خودي بيته خوارن، وزانا همي ل سهر هندي کومبووينه کو سویند ب تني ب خودي يان ناٺ وسالوخه تين وي دئيه خوارن، ههر وهسا نهو ل سهر هندي ژي کومبووينه کو چي نابت سویند ب ئيکي دي ژبلي وي بيته خوارن^(۱)، وسویندخوارنا نه ب خودي بت شرکه، ژ بهر وي حديسا بن عومهری - خودي ژي رازی بت - فه گوهاستی کويغه مبهري - سلاٺ لي بن - گوٺيه: ﴿من حلف بغير الله فقد كفر أو أشرك - هه چي سویندي نه ب خودي بخوت نهو وي کوفر يان شرک کر﴾^(۲) نهو شرک شرکا بچويکتره، وهسا تي نه بت نهو سویند پي دئيه خوارن ل نک وي يي سویندي دخوت هندي مهزن بت کو بگه هته وي ريژي پهرستنا وي بيته کرن، وه کي حالي قه برپه ريسان نه فرؤ، نهو ين هند ژ خودي ناترسن ووي هند مهزن ناکه ن هندي ژ خودانين وان قه بران دترسن ووان مهزن دکهن، هه تا دهره جهيه کي نه گهر ژ ئيک ژ وان بيته خواستن کو نهو سویندي ب وي وهليسي بخوت يي نهو وي مهزن دکهت نهو نهو ييرت سویندي پي بخوت نه گهر نهو يي راستگو نه بت، نهو گهر ژي بيته خواستن نهو سویندي ب خودي بخوت نهو دي سویندي يي خوت نه گهر خو يي دره وين ژي بت.

(۱) حاشية ابن قاسم على كتاب التوحيد، پ ۳۰۳.

(۲) نه ههد و ترمذی و حاکم فه دگو هين.

وسويند مەزىنكرنە بۆۈى يى سويند بى دئىتە خوارن، مەزىنكرنە كا بابەتى خودى ب تى بت، ودقئىت سويند بىتە پاراستن ومرؤف گەلەك سويندى نەخوت، خودى دىبىت: ﴿ وَلَا تُطْعُ كُلَّ حَلَاْفٍ مَّهِيْنٍ - وتو ئەى موحمەد گوهدارىيا وى نەكە يى گەلەك سويندان دخوت وى درەوين وى خىر ﴾ (القلم: ۱۰)، ودبىت: ﴿ وَأَحْفَظُوا أَيْمَانَكُمْ - ب خودوير كرنا ژ سويند خوارنى، يان ب جھىنانا سويندى، يان ب دانا كفارەتى ئەگەر ھەو ھەو سويند شكاند، ھوين سويندىن خو پىارىزن ﴾ (المائدة: ۸۹).

يەنى: ئەگەر پىتقى نەبت وھوين د راستگو نەبن ھوين سويندى نەخون، چونكى گەلەك سويندخوارن، يان درەوا د سويندى دا نىشانا سقى و نەمەزىنكرنا خودى، ونەفە دژى تاممىيا تەوحىدى، و د دەدىسەكى دا ھاتىيە پىغەمبەر - سلاؤ لى بن - دىبىت: ﴿ ثَلَاثَةٌ لَا يَكْلَمُهُمُ اللَّهُ وَلَا يَزَكِيَهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ - سى كەس ھەنە خودى د گەل ناناخفت ووان ژ گونەھان پاقر ناكەت، وعەزابە كا ب ئىش بۆ ھەيە ﴾ وتىدا ھاتىيە: ﴿ وَرَجُلٌ جَعَلَ اللَّهُ بُضَاعَتَهُ لَا يَشْتَرِي إِلَّا بِيَمِينِهِ، وَلَا يَبِيعُ إِلَّا بِيَمِينِهِ - وزەلامەكە خودى كرىيە پەرتالى خو بى سويندا ب وى ناكەت، وى سويندا ب وى نافرؤشت ﴾ (۱) مەنا: گەف ل وى دژوار كرى گەلەك سويندان بخوت، تشتى ھندى دگەھىت كو ژ بەر پىرؤزىيا ناڤى خودى ومەزىنيا وى ئەو تشتەكى حەرامە.

وھەر وھسا سويندخوارنا ب خودى ژ درەو يا حەرامە، ئەو سويندا نقۆ كەرە (۲)، وخودى منافق سالؤخەتى داينە كو ئەو ژ درەو ب خودى سويند دخون ئەو دزانن كو ئەو ددرەوينن.

ژ ئى ديار دبت كو:

۱ - سويندخوارنا نە ب خودى بت، وەكى سويندخوارنا ب ئەمانەتى يان كەعبى يان پىغەمبەرى - سلاؤ لى بن - حەرامە، ودبنتە شرك.

(۱) طەبەرانى ب سەنەدە كا دورست فەدگوھىت.

(۲) سويندا نقۆ كەر ئەو سويندە يا خودانى خو د گونەھى دا پاشى د ناگرى دا نقۆ دكەت، ئەو ئەو سويندە يا خودان ژ درەول سەر تشتەكى بۆرى دخوت ئەو دزانت كو ئەو بى درەوينە.

۲ - سویندخوارنا ژ دره و ژ قهستا ب خودی یا کو دبیزنی: سویندا نقوکه،
حهرامه.

۳ - گهلهك سویندخوارن ب خودی - نه گهر خو ژ راستی ژی بت - حهرامه،
نه گهر پیئقی بو نه بت، چونکی نهو سفکییه ب خودی.

۴ - دورسته سویند ب خودی بیته خوارن نه گهر خودان یی راستگو بت
وههوجهیی بو هه بت.

ب - تهوهسسول ب چیکرییان بو نک خودی:

تهوهسسول (یان خو نیزیکرکن) نهوه مروؤ خو نیزیکی تشته کی بکهت و خو
بگههینتی، و (وهسیلهت): نیزیکیه، خودی دبیزت: ﴿وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ - وهوین
وی تشتی بخوازان یی ههوه نیزیکی وی بکهت ﴿(المائدة: ۳۵) یه عنی: ب گوهداری
وتشتی نهو پی رازی بیت هوین خو نیزیکی وی بکهن.

و (تهوهسسول) دو پشکن:

پشکا نیکی: تهوهسسولا دورست، ونهو ژی چهند رهنگه که:

۱ - رهنگی نیکی: تهوهسسولا ب ناؤ و سالوخته تین خودی، وه کی خودی فهردان
ب وی چندی کری ده می گوتی: ﴿وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ فَادْعُوهُ بِهَا وَذَرُوا الَّذِينَ
يُلْحِدُونَ فِي أَسْمَائِهِ سَيُجْزَوْنَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ - وخودایی پاک و بلند باشناؤ هه نه،
قیجا تشتی ههوه بقیت هوین ب باشناقین وی داخوای ژی بکهن، وهوین وان بهیلن
بین گوهورینی دئیخنه ناقین وی چ ب کیمرنی بت یان ب زیده کرنی بت یان ژی
ب وهربادانا مهعنا وان بت، نهو ب وی کاری دی ئینه جزادان یی وان د دنیایی دا
دکر ژ کوفرا ب خودی، ونه باوهری ئینانا ب ناقین وی ودره وین دهر یخستنا
پیغه مبهری وی ﴿(الأعراف: ۱۸۰).

۲ - رهنگی دووی: تهوهسسولا ب باوهرییی و کارین چاک یین خودان یی رابووی،
وه کی خودی د دهر ههقا خودان باوهران دا گوتی: ﴿رَبَّنَا إِنَّا سَمِعْنَا مُنَادِيًا يُنَادِي
لِلْإِيمَانِ أَنْ آمِنُوا بِرَبِّكُمْ فَآمَنَّا رَبَّنَا فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَكَفِّرْ عَنَّا سَيِّئَاتِنَا وَتَوَقَّنَا مَعَ الْأَبْرَارِ -
خودایی مه هندی نه مین مه گوهر ل گازیکه ره کی بوو، کو پیغه مبهری ته موحه مبهده

سلاڻ لڻ بن، وی مروڻ گازی دکرن دا باوهری بی ب ته و تهو حیدا ته بینن، وکاری ب شریعتی ته بکن، ئینا هم د بهرسفا گازییا وی هاتین، ومه باوهری ب په یاما وی ئینا، فیجا تو گونه هین مه ژی بیه، وعه یین مه قه شیره، ومه ب باشان را بگه هینه ﴿ آل عمران: ۱۹۳﴾.

ووه کی د حدیسا وان سی که سان دا هاتی ^(۱) یین که فیری ده ری شکه فتی لڻ گرتی، وئو نه شیان ژی دهر که فن، فیجا هر ئیکی ب کاره کی خو یی چاک خو نیژیکی خودی کری، ئینا خودی ری ل بهر وان فه کر، وئو دهر که فت وچوون.

۳ - په نگی سیی: تهو هسسولا ب تهو حیدا خودی، وه کی یوونسی - سلاڻ لڻ بن - کری: ﴿فَنَادَى فِي الظُّلُمَاتِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ - فَيَجَاوِي د تاریا شهقی ودهریایی وزکی نه هنگی دا ب توبه کرن فه گازی خودایی خو کر وعتراف ب زورداریا خو کر کو وی صهبر ل سهر ملله تی خو نه کیشای، وگوت: ژ ته پته تر چو خودایی حق نینن، پاکی بو ته بت، هندی نه ز بووم نه ز ژ زورداران بووم ﴿الانبیاء: ۸۷﴾.

۴ - پشکا چاری: تهو هسسولا ب ناشکه را کرنا لاوازی وهه وجهی وهه ژاریا خودانی بو خودی، وه کی نه یووبی - سلاڻ لڻ بن - کری: ﴿أَنْتَ الْمَسْنِي الضُّرُّ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ - وی گازی خودایی خو کر کو نه خوشی یا گه هشتیه من، وتو ژ هدی دلوفانان دلوفانتری ﴿الانبیاء: ۸۳﴾.

۵ - په نگی پیجی: تهو هسسولا ب دو عایین چاکین زیندی، وه کی ده می باران نه دهاتن صه حاییان داخواز ژ پیغه مبهری - سلاڻ لڻ بن - دکر کو نه دو عایان ژ خودی بکه ت دا بارانی بیارینت، وده می نه دو عایان بو وان بکه ت ^(۲).

۶ - په نگی شه شی: تهو هسسولا ب عترافا ب گونه هی: ﴿قَالَ رَبِّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي فَاغْفِرْ لِي - مووسای گوت: خودایی من من زورداری ل نه فسا خو کر ب

(۱) یا بوخاری وموسلمی فه گوهاسی.

(۲) بوخاری فه دگو هیرت.

۲ - تہو و سسولا ب خاترا پیٹھمبہری - سلاؤ لی بن - یان ئیکی دی زلی وی:

چی نابت، وئو حدیسا تیدا هاتی: «إِذَا سَأَلْتُمُ اللَّهَ فَاسْأَلُوهُ بِجَاهِي، فَإِنْ جَاهِي عَظِيمٌ - نَهْ كَرِهَ هَدُوهُ دَاخَوَازِ زُ خَوْدِي كَرِ هَوِينِ بِ خَاتِرَا مِنْ دَاخَوَازِي زُ وِي بَكَهَنْ، چُونَكِي خَاتِرَا مِنْ يَا مَهْزَنَه» نَهْ هَدُوْ حَدِيْسَه دَرَهَوَه، وَ دِ چُو كَنِييِيْنِ مُوسَلْمَانَانِ يِيْنِ بَاوَهْرِي دَا نَهْهَاتِييَه، وَ كَهَسِي زُ زَانَايِيْنِ حَدِيْسِي نَهْ وَ نَهْ هَدُوْ كِيْرَايَه ^(۱)، وَ هَنْدِي چُو دَهْلِييِيْنِ دَوْرَسْت ل سَهْر وِي چَهَنْدِي نَهْبَنْ، نَهْ وَ چِي نَابْت، چُونَكِي بِي دَهْلِيلَه كِي دَوْرَسْت چُو عِيْبَادَهْت دَوْرَسْت نَابَنْ.

۳ - تہو و سسولا ب چيکريان (مه خلوفان):

چی نابت، چُونَكِي نَهْ كَهْر (ب) ي ^(۲) بُو سَوِيْنْدِي بْت، نَهْ وَ هَنْگِي نَهْ وَ يِي خَوْدِي ب وِي دَدَهْتَه سَوِيْنْدِي، وَ نَهْ كَهْر چِي نَهْبْت مَرْوَفْ مَرْوَفْ كِي ب چِي كَرِييَه كِي بَدَهْتَه سَوِيْنْدِي چُونَكِي دِي بْتَه شَرِكْ وَ هَكِي د حَدِيْسِي دَا هَاتِي، پَا چَاوَا دِي چِي بْت نَهْ وَ خَوْدِي ب چِي كَرِييَه كِي بَدَهْتَه سَوِيْنْدِي؟

وَ نَهْ كَهْر (ب) ي بُو نَهْ كَهْرِي بْت، خَوْدِي دَاخَوَازِ كَرْنَا ب چِي كَرِي نَهْ كَرِييَه نَهْ كَهْر بُو بَهْرَسَقْدَانِي، وَ وِي نَهْ وَ بُو بَهْ نِييِيْنِ خَو دَوْرَسْت نَهْ كَرِييَه.

۴ - تہو و سسولا ب حهقي چيکريان:

نَهْ وَ زِي چِي نَابْت، زُ بَهْر دُو تَشْتَان:

يِي ئِي كِي: كَهَسِي چُو حَق ل سَهْر خَوْدِي نِيْنَنْ، بَهْلَكِي نَهْ وَ يِي قَهَنْجِييِي ب وِي چَهَنْدِي ل چِي كَرِييَانِ دَكَهْت، وَ هَكِي وِي گَوْتِي: ﴿وَ كَانَ حَقًّا عَلَيْنَا نَصْرُ الْمُؤْمِنِينَ - وَ سَهْر كَهْفَتْنَا خَوْدَانِ بَاوَهْرَانِ تَشْتَه كِي حَق بُو وِي ل سَهْر مَه ﴿ (الرُّوم: ۴۷)، فَيَجَا كُو گُوْهَدَارِ هَهْزِي جَزَايِي بِيْت نَهْ هَدُوْ حَقَه كَه خَوْدِي زُ قَهَنْجِييَا خَو دَدَهْتَه وِي، نَهْ كُو وَ هَكِي وِي حَدَقِييَه يِي مَرْوَفْ كِي ل سَهْر مَرْوَفْ كِي دِي هَهِي.

(۱) ژيْدَهْرِي بَهْرِي (۱۰ / ۳۱۹).

(۲) مَهْخَسَهْد ب (بِي) نَهْ وَ دَهْمِي نَهْ وَ دِييَزْت: يَا خَوْدِي تُو ب فِلَانِ كَهَسِي كَهِي تُو فِلَانِ كَارِي بُو مِنْ بَكَهِي (وَهْر كِي).

بئى دووى: ھندى ئەف ھەقىيە بئى خودى ژ قەنجيا خو ددەتە بەنيى خو ئەو ھەقىكى تايىتە ب وى قە، كەسى دى چو پەيوەندى پېقە نېنە، قېجا ئەگەر كەسە كى نە ژ ھەژى وى ھەقى بېت و تەو ھەسولۇ ب وى ھەقى بکەت، ئەو دى تەو ھەسولۇ ب كاری بىانى ژ خو كەت بئى وى چو پەيوەندى پېقە نەھەى، ئەقە چو مفايى ناگەھىنتە وى.

و ئەو ھەدىسا تېدا ھاتى: «أَسْأَلُكَ بِحَقِّ السَّائِلِينَ - ئەز ب ھەقى پىسپار كەران پىسپارى ژ تە دكەم» ھەدىسە كا بئى بئەجھە، چونكى (عطية العوفى) د سەنەدا وى داىە، ھەمى زانا ل سەر لاوازييا وى كۆمبووينە، ھەكى ھەدەك زانايىن ھەدىسى دېژن، ئەو وى ب قى رەنگى بت د مەسەلە كا ھۆ يا گرنىگ دا ژ كارين عەقىدى گۆتتا وى نابتە دەلىل، پىشتى ھنگى تەو ھەسولۇ ب كەسە كى دەسنىشانكرى تېدا نېنە، بەلكى ئەو تەو ھەسولۇ ب پىسپار كەران ھەمىيانە، ھەقى پىسپار كەرى بەرسفدانە ھەكى خودى ژقان ب وى چەندى داىى، ئەو ھەقى كە خودى بو وان ل سەر خو فەر كرىيە، ھەسى ئەو ل سەر وى فەر نە كرىيە، قېجا تەو ھەسولۇ ب ژقانا وى يا راستە نە كو ب ھەقى چىكرىيە كى.

ج - ھوكمى داخوازا ھارىكارى ھەوار خواستنى ژ چىكرىيان:

داخوازا ھارىكارىيى (ئىستەنە) ئەو ھە: مرؤف ھارىكارىيى پىشتەفانىيى د كارە كى دا بخوازت، ھەوار خواستن (ئىستەنە) ئەو ھە: داخوازا ھەوارى ونەھىلانا تەنگا قىيى بېتە كرن.

و داخوازا ھارىكارى ھەوارى ژ چىكرىيان دو رەنگن:

رەنگى ئىكى: داخوازا ھارىكارى ھەوارى ژ چىكرىيان د وى كارى دا بئى ئەو بشىن بکەن دورستە، خودى دېژت: ﴿وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَى - ھوین ل سەر قەنجىيى و تەقوايى ھارىكارىيا ئىك و دو بکەن ﴿المائدة: ۲﴾ و خودى د سەرھاتىيا مووساى دا - سلاؤ لى بن - دېژت: ﴿فَاسْتَعَاثَهُ الَّذِي مِنْ شِيعَتِهِ عَلَى الَّذِي مِنْ عَدُوِّهِ - ئەو وى ژ مللەتى وى داخوازا ھارىكارىيى دژى نەيارى خو ژ وى كر ﴿القصص: ۱۵﴾. و ھەكى قىيە زەلام د شەرى دا ھارىكارىيى ژ ھەقالىن خو بخوازت د وى تشتى دا بئى مرؤف بشىن بکەن.

رەنگى دووى: داخووزا ھارىكارى ۋە ھەوارى ژ چىكرىيان دوى تىشى دا يى ژبلى خودى كەسەك نەشىت بىكەت، ۋەكى داخووزا ھارىكارى ۋە ھەوارى ژ مرييان، ۋە ھەوار خواسىنا ژ ساخان ۋە داخووزا ھارىكارىي ژ وان دوى تىشى دا يى بەس خودى دىشىت بىكەت ۋەكى ساخىرنا نساخان ۋە لادانا تەنگاڧىيان، ۋە پاشدا برنا نەخوشىيان، ئەڧ رەنگە يى دورست نىنە، ۋە ئەڧە شىركا مەزىنە، ۋە ل سەر دەمى پىغەمبەرى - سلاڧ لى بن - منافىكە ھەبوو نەخوشى دىگە ھاندى خودان باو ھەران، ئىنا ھەندە كان ژ وان گۆت: رابن دا بچىن ھەوارىن خۆ بىگە ھىنە پىغەمبەرى خودى - سلاڧ لى بن - ژ بەر فى منافىكى، ئىنا پىغەمبەرى - سلاڧ لى بن - گۆت: ﴿إِنَّهُ لَا يَسْتَعَاثُ بِبِي، وَإِنَّمَا يَسْتَعَاثُ بِاللَّهِ - ھەندى ھەوارە ژ من نائىتە خواسىن، بەلكى ئەو ژ خودى دىتە خواسىن﴾^(۱)، ۋە پىغەمبەرى - سلاڧ لى بن - خۆش نەبوو ئەڧ پەڧە دەر ھەقا ۋى دا بىتە گۆتن، ھەر چەندە ئەو دىشا د ژىنا خۆ دا ۋى چەندى بىكەت، بۆ ھەندى دا تەوھىد بىتە پاراسىن، ۋە رى ل شىركى بىتە گۆتن، ۋە ۋەك تۆرە ۋە خۆشكاندن ژ ۋى بۆ خودى، ۋە پى ھىبار كونا ئومەتى ۋە پاشقە لىدانا وان ژ رىكىن شىركى چ گۆتن بن چ كرىار بن، قىچا ئە گەر ئەڧە دوى تىشى دا بت يى پىغەمبەر - سلاڧ لى بن - بىشىت د ژىنا خۆ دا بىكەت، پا چاوايە ئە گەر ئىك پىشى مرنا ۋى ھەوارىن خۆ بىگە ھىنتى، ۋە وان تىشان ژى بىخووزات يى ژ خودى پىڧەتر كەس نەشىت بىكەت^(۲)، ۋە ئە گەر ئەڧە دەر ھەقا پىغەمبەرى دا - سلاڧ لى بن - چى نەبت، پا دەر ھەقا كەسىن دى دا ئىكجار چى نابت.

(۱) طەبەرانى قەد گۆھىرت.

(۲) فتح الجىد بپ ۱۹۶-۱۹۷.

دەرگەھى پىنجى

د ناشكەراكرنا وى تشتى دا يىن دقئت مروقى باوهرى پى ھەبت
د دەر ھەقا پىغەمبەرى دا - سلاۋ لى بن - وبنەمال وھەجابىيىن وى

وئەو د چەند ناقران داىە:

ناقبرا نىكى: فەربوونا قىان ومەزىكرنا پىغەمبەرى، پاشقەلىدانا ژ (غلو) وزىدە
بلندكرنا وى، وئاشكەراكرنا بەھى وى سلاۋ لى بن.

ناقبرا دوھى: فەربوونا گوھدارى وچاقلىكرنا وى.

ناقبرا سىيى: دورستىيا سلاۋكرنا ل وى.

ناقبرا چارى: بەھى بنەمالا وى، وتشتى بو وان فەرت بى كىمكرن يان زىدەكرنا
بەھى وان.

ناقبرا پىنجى: بەھى ھەجابىيان وتشتى دقئت مروقى باوهرى پى ھەبت د دەر
ھەقا وان دا، وبوچوونا سونىيان د وى دا يا د ناقران وان دا
چىبووى.

ناقبرا شەشى: پاشقەلىدانا ژ گوتنا خەبەران بو ھەجابى وئىمامىن سەرراست.

ناقبرا ئیکى

فهربوونا قیان ومهزنگرنا پیغه مبهری، وپاشقه برنا ژ (غلو) وزیده

بلندکرنا وی، وناشکهراکرنا بهایی وی سلاؤ لی بن

۱ - فهربوونا قیان ومهزنگرنا وی - سلاؤ لی بن -:

ل سهری یا فهره ل سهر عهبدی حهز ژ خودی بکته، وئهو مهزنتزین رهنگین پهرستنییه، خودی دبیژت: ﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ - وقیانا خودان باوهران بو خودی پتره ژ یا قان کافران بو خوداوه ندین وان﴾ (البقرة: ۱۶۵).

چونکی خودییه قهنجی ب ههمی نعمه تین ناشکهره ونه پهنی ل به نیبین خو کری، پاشی پشتی قیانا خودی قیانا پیغه مبهری ژی - سلاؤ لی بن - یا فهره چونکی ئه وه بو خودی گازی کری وئهو ب خهلکی دایه ناسین، وشریعتی وی گه هاندی، وئه حکامین وی ناشکهره کرن، قیجا هه چی خیرا دنیاوی وئاخره تی گه هشتتبه خودان باوهران ل سهر دهستی پیغه مبهرییه، وکس ناچته به حهشتی ئه گهر گوهداری ودویچوونا وی نه کته، و د حه دیسی دا هاتییه: ﴿ثَلَاثٌ مَنْ كُنْ فِيهِ وَجَدَ حَلَاوَةَ الْإِيمَانِ: أَنْ يَكُونَ اللَّهُ وَرَسُولَهُ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِمَّا سِوَاهِمَا، وَأَنْ يُحِبَّ الْمَرْءَ لَا يُحِبُّهُ إِلَّا لِلَّهِ، وَأَنْ يَكْرَهُ أَنْ يَعُودَ فِي الْكُفْرِ بَعْدَ أَنْ أَنْقَذَهُ اللَّهُ مِنْهُ، كَمَا يَكْرَهُ أَنْ يَقْذَفَ فِي النَّارِ - سى تشت هدنه هه چیی ئه و ل نک بن ئه وی شرینیبا باوهری دیت: کو خودی پیغه مبهری وی ل بهر وی ژ هه ر تشتته کی دی خوشتقیتر بن، وحهز ئیکی بکته بو خودی نه ژ بهر تشتته کی دی، وکو حهز نه کته ل کوفری بزقرت پشتی خودی ئه و ژى خلاس کری کانی چاوا وی نه قییت ئه و بیته هافیتن د ناگری دا﴾^(۱).

وقیانا پیغه مبهری ب قیانا خودی فه یا گریدایه و د دویف دا دئیت، و د دهر حهقا قیانا پیغه مبهری دا - سلاؤ لی بن - وکو یا فهره ئه و پیشی قیانا هه ر خوشتقییه کی دی

(۱) بوخاری وموسلم فه دگوهرن.

بت ژبلی خودی گوتنا پیغمبهری - سلاڤ لی بن - هاتییه: ﴿ لا یؤمن أحدکم حتی اکون أحب إلیه من ولده ووالده والناس أجمعین - باوهرييا نیک ژ ههوه تمام نابت نه گهر نهزل نک وی یی خوشتقیتر نه بم ژ کوری وی وبابی وی ومرؤقان هه میان ﴾^(۱).

بهلکی هدیسه هاتییه کو فیره ل سهر موسلمانن پیغمبهری - سلاڤ لی بن - ل نک وی ژ نهفسا وی ب خو ژی خوشتقیتر بت، وه کی وی هدیسی دا هاتی کو عومهری کوری خهطابی - خودی ژی رازی بت - گوت: نهی پیغمبهری خودی، تول نک من ژ هه می تستان خوشقیتری نهفسا من تی نهبت، ئینا پیغمبهری - سلاڤ لی بن گوت: ﴿ والذی نفسی بیده حتی اکون أحب إلیک من نفسک - نهز ب وی کهمه یی نهفسا من دهستی دا هتا نهزل نک ته ژ نهفسا ته ژی خوشتقیتر نه بم ﴾ ئینا عومهری گوت: پا تو نوکه ل نک من ژ نهفسا من ژی خوشتقیتری، پیغمبهری - سلاڤ لی بن - گوت: ﴿ الان یا عمر - نوکه نهی عومهر ﴾^(۲).

ژ شی دئیه زانین کو فیانا پیغمبهری - سلاڤ لی بن - یا فیره وبهری فیانا ههر تشته کی دی ژبلی فیانا خودی دئیت، چونکی نهو د دویف وی دا دئیت و ب وی شه یا گریدایه، چونکی نهو ژ بهر فیانا خودییه، نه گهر فیانا خودی د دلی خودان باوهری دا زیده بو نهو ژی زیده دبت، ونه گهر کیم بو نهو ژی کیم دبت، وهه چیی خودی بقیته نهو بو خودی دی حهز ژ خه لکی ژی کهت.

وفیانا مرؤقی بو پیغمبهری - سلاڤ لی بن - هندی دخوازت نهو د چاقین مرؤقی دا یی مهزن و ب بها بت، ومرؤف دویکهفتنا وی بکهت، وگوتنا وی ب پیش گوتنا ههر کهسه کی دی بیخت، وسونهتا وی ژی مهزن بینت.

(ابن القیم) ی زانا - خودی ره حی پی بهت - دبیترت: «وفیان ومهزنکرنا ههر مرؤفه کی ههبت هنگی دی یا دورست بت نه گهر ب فیان ومهزنکرنا خودی شه یا گریدای بت، وه کی فیان ومهزنکرنا پیغمبهری خودی - سلاڤ لی بن -، چونکی نهو ژ

(۱) بوخاری وموسلم فه دگوهرین.

(۲) بوخاری فه دگوهریت.

تاماميا ڧيان ومەزىنكرنا ويىھ بىئ ئەو ھنارتى وئوممەتا وى ژ بەر ڧيانا خودى بۆ وى ئەو دڧىت، و ژ بەر مەزىنكرنا خودى بۆ وى ئەو وى مەزىن دكەن، وئەو ڧيانەكا بۆ خودىيە و ژ پىتڧىيىن ڧيانا خودىيە. ومەخسەد: ھندى پىغەمبەرە -سالاۋ لى بن- خودى ڧيان وھدىيەت دابوويى، لەو مرؤفەك ل بەر مرؤفەكى ھند بىئ خۆشتقى و ب ھدىيەت نەبوو ھندى پىغەمبەر -سالاۋ لى بن- بىئ خۆشتقى و ب ھدىيەت بوو ل نك صەحابىيىن وى، عەمرى كورى عاصى پىشتى موسلمان بووى دىيىت: نەڧيانا من بۆ كەسى ھندى نەڧيانا وى نەبوو، و دەمى ئەز موسلمان بوويم ڧيانا من بۆ كەسى ھندى ڧيانا من بۆ وى نەبوو، وكەس د چاقىن من دا ھندى وى بىئ ب ھدىيەت نەبوو، و دىيىت: ئەگەر پىسار ژ من بىتەكرن كو ئەز سالۆخەتىن وى بىيژم، ئەز نەشىم وى چەندى بكم، چونكى ژ بەر ھەيىتەتا وى من تىر بەرى خۆ نەددايى. و عورويى كورى مەسعوودى گۆتە قورەيشىيان: ئەى مللەتى من! ئەز ب خودى كەمە ئەزى چوومە نك كىسرا وقەيىسەرى ومەلكان، ومن مەلكەك نەدبىيە ھەڧالىن وى ھند وى مەزىن بكەن، وەكى ھەڧالىن موھمەدى موھمەدى مەزىن دكەن، ب خودى ھندى ئەو وى مەزىن دكەن ئەو باش بەرى خۆ نادەنى، وئەو جارەكى تف ناكەت ئەگەر نەكەفتە د دەستى ئىك ژ وان دا، ڧىجا ئەو د سنگ و دىمى خۆ نەدەت، و دەمى ئەو دەسنڧىژا خۆ دىشوت نىزىكە ئەو سەرا وى ئاڧى لىك بكەن^(۱).

۲ - پاشقەلىدانا ژ (غلو) وزىدە گافىيا د مەدحكرنا وى دا:

(غلو) پىلىدانا توخوبىانە، دئىتە گۆتن: فلان كەسى (غلو) كر، ئەگەر وى د قەدرگرتنى دا بى ل توخوبىان دانا، خودى دىيىت: ﴿ لا تَعْلُوا فِي دِينِكُمْ ﴾ (النساء: ۱۷۱) يەئنى: د دىنى خۆ دا بى ل توخوبىان نەدانن.

وزىدە گافىيا د مەدحكرنى دا ئەو مەرؤف د مەدحكرنى دا بى ل توخوبىان بىدانت، ودرەوى تىدا بكەت، ومەخسەد ب (غلو) د دەر ھەقا پىغەمبەرى دا -سالاۋ لى بن- ئەو مەرؤف د قەدرگرتنا وى دا بى ل توخوبىان بىدانت، كو وى ژ دەرەجا

(۱) جلاء الأفهام، بپ ۱۲۰-۱۲۱.

عەبدىنى ويىغەمبەرىيىيى بلندتر لى بكتە، وهندەك سالۆخەتتەن خوداينىيى بدەتە،
وہكى كو دوعايى ژى بكتە وههوارين خو بگەهينتى وسويندى پى بخت.

ومەخسەد ب زىدەگافيا د مەدحكرنا وى دا ئەوہ زىدەتر ژ حەددى دورست
مەدحەن وى بىنەكرن، ويىغەمبەرى -سلاڤ لى بن- ئەم ژ وى چەندى پاشفەلەيدايە
دەمى گوتى: ﴿ لا تُطروني كما أطرت النصارى ابن مريم، إنما أنا عبد، فقولوا: عبد
الله ورسوله - زىدەگافيا د مەدحكرنا من دا نەكەن، هەما ئەز عەبدەكم، فيجا بيژن:
عەبدى خودى ويىغەمبەرى وى ﴾^(۱)، يەئنى: ب نەحەقييى مەدحەن من نەكەن، و د
مەدحكرنا من دا پى ل توخويان نەدانن، وهكى كو فەلان د دەر حەقا عيسايى دا -
سلاڤ لى بن- كرى فيجا خوداينى داى، بەلكى هوين وهسا سالۆخەتتەن من بدەن
وهكى خوداىيى من سالۆخەتتەن من داين، ويىژن: عەبدى خودى ويىغەمبەرى وى،
ودەمى هندەك صەحاييىن وى گوتىيى: تو سەيىدى مەيى، وى گوت: ﴿ السيد الله
تبارك وتعالى - يى سەيىد خوداىيى پاك وبلندە ﴾، ودەمى وان گوتىيى: باشترى مە
ويى شيانا وى مەزنتز، ئينا وى گوت: ﴿ قولوا بقولكم أو بعض قولكم، ولا
يستجربنكم الشيطان - ب گوتنا خو يان هندەك گوتنا خو بيژن، وبلا شەيتان هەوہ
ب لايى خو فە نەكىشت ﴾^(۲).

وهندەك مروڤان گوتى: ئەى پىغەمبەرى خودى، باشترى مە وكورپى باشترى مە،
وسەيىدى مە وكورپى سەيىدى مە، ئينا وى گوت: ﴿ يا أيها الناس، قولوا بقولكم،
ولا يستهوينكم الشيطان، أنا محمد عبد الله ورسوله، ما أحب أن ترفعوني فوق منزلي
التي أنزلي الله عز وجل - گەلى مروڤان، ب گوتنا خو بيژن، وبلا شەيتان هەوہ د
سەر دا نەبەت، ئەز موخەمەدم عەبدى خودى ويىغەمبەرى وى، من نەڤيت هوين من
ژ مەرتەبا من يا خودى ئەز لى دانايىم بلندتر لى بكتەن ﴾^(۳).

پىغەمبەرى -سلاڤ لى بن- پى نەخوش بوو مەدحەن وى ب فان پەيفان بىتەكرن:
تو سەيىدى مەيى، تو باشترى مەيى، تو چىترى مەيى، تو مەزنتزى مەيى، هەر چەندە

(۱) بوخارى وموسلم فەدگوھيژن.

(۲) ئەبوو داوود ب سەنەدەكا باش فەدگوھيژت.

(۳) ئەھمەد ونەسائى فەدگوھيژن.

ئەو باشتۇر وشريفترى ھەمى چىكريبانە، بەلى وى ئەو ژ وى چەندى پاشفەلىدان دا وان ژ (غلووى) وزىدە بلندكرنا د دەر حەقا وى دا دوير بكتە، ودا تەوحىدى پاريژت، وبەرى وان دا ھندى كو ئەو وى ب دو سالۆخەتان سالۆخ بەدن، ئەو ھەردو بلندترين دەرەجەين عەبدىنە، وچو (غلو) تىدا نىنە، وچو ترس ژى ل سەر عەقىدى نىنە، ئەو ھەردو ئەقەنە: عەبدى خودى ويغەمبەرى وى، ووى نەفيا ئەو وى ژ وى دەرەجەينى بلندتر لى بكتەن يا خودى ئەو لى داناي وبۇ وى قىايى، وگەلەك مروژ ھەنە پىگىرى ب گوتنا وى نەكريبە ودوعايان بو خو ژى دكەن، ھەوار دكەنى، وسويندى پى دخون، ووى ژ وى دخوازن يا كو بەس ژ خودى دئىتە خواستن، ھەكى كول مەولوودان دئىتە كرن و د سرودان دا دئىتە گوتن، وحەقى خودى وحەقى ويغەمبەرى ژىك نا قايىرن.

(ابن القيم) ى زانا د (نوني) يا خو دا ديژت:

لله حق لا يكون لغيره ولعبده حق هما حقان
لا تجعلوا الحقين حقاً واحداً من غير تمييز ولا فرقان

(خودى حەقەك ھەيە، وعەبدى وى حەقەك ھەيە، ئەو دو حەقن، ھوين ھەردو حەقان نەكەنە ئىك وبى جودا كرن و قافارتن تىكەلى ئىك نەكەن).

۳ - ئاشكەرا كرن مەرتەبا وى - سلاۋ لى بن - :

قەيدى ناكەت مەرتەبا ويغەمبەرى - سلاۋ لى بن - ب مەدحكرنا وى بيتە ئاشكەرا كرن ب وى يا خودى مەدحىن وى پى كرى، وبەحسى وى دەرەجەينى بيتە كرن يا خودى قەدرى وى پى گرتى، وباو ھەرى پى بيتە ئىنان، چونكى ئەو عەبدى خودى ويغەمبەرى ويى باشتۇر د ناۋ چىكريبىن وى دا ئەو، ئەو چىترى ھەمى چىكريبانە، ئەو ويغەمبەرى خودىيە بو ھەمى مروژان، وبۇ ئەجنان ژى، ئەو وى باشتۇر ويغەمبەرانە، ودويمايىي وانە، پشتى وى چو ويغەمبەرنىن، خودى سنگى وى بو وى بەرفرەھكر، وناۋ و دەنگىن وى بلندكرن، وشكەستن وشەرمزارى ب سەر وى دا ئىنا يى ئى ئەمرىيا وى بكتە، ئەو خودانى وى جەي راوہستانىيە يى مەدحىن وى لى دئىنە كرن، يى خودى د دەر حەقى دا گوتى: ﴿ عَسَى أَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَاماً مَحْمُوداً

– به‌لکی خودایی ته ته ل جهه کی راوه‌ستینت مروقیین به‌راهیی و دویمایی مه‌دحین ته ژ بهر بکه‌ن ﴿الإسراء: ۷۹﴾.

وئه‌ڤ جهی نه‌و لی رادوه‌ستت نه‌و بی خودی وی لی ددان‌ت دا نه‌و مه‌هدری بو خه‌لکی بکه‌ت ل روژا قیامه‌تی، دا خودایی وان وان ژ دژواریا مه‌حشهری ته‌نا بکه‌ت، وئه‌و جه بی تاییه‌ته بو وی وئه‌و بو چو پیغه‌مبه‌رین دی نینه.

وئه‌و ژ هه‌می که‌سان پتر ژ خودی دترست، و ژ هه‌مییا ب ته‌قواتره، و خودی نه‌هیلایه که‌س ل دیوانا وی ده‌نگی خو بلند بکه‌ت، و مه‌دحین وان کریه بین ده‌نگی خو ل نک وی نزم دکهن، خودی دبیزت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ وَلَا تَجْهَرُوا لَهُ بِالْقَوْلِ كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ أَن تَحْبَطَ أَعْمَالُكُمْ وَأَنتُمْ لَا تَشْعُرُونَ. إِنَّ الَّذِينَ يَغُضُّونَ أَصْوَاتَهُمْ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ أُولَئِكَ الَّذِينَ امْتَحَنَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ لِلتَّقْوَى لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ عَظِيمٌ. إِنَّ الَّذِينَ يُنَادُونَكَ مِنْ وَرَاءِ الْحُجُرَاتِ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ وَلَوْ أَنَّهُمْ صَبَرُوا حَتَّى تَخْرُجَ إِلَيْهِمْ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ –

ته‌ی نه‌وین باوه‌ری ب خودی ئینای، ده‌می هوین د گهل پیغه‌مبه‌ری دناخفن هوین ده‌نگی خو ب سه‌ر ده‌نگی وی نه‌ئین، و هوین ب ده‌نگه‌کی بلند گازی وی نه‌که‌ن وه‌کی هوین گازی ئیک و دو دکهن، و هوین ده‌می وی دناخفن وی وه‌کی خه‌لکی دی حسیب نه‌که‌ن، کا چاوا نه‌و ب پیغه‌مبه‌رینیا خو وه‌کی خه‌لکی دی نینه، و قیان و دویکه‌فتنا وی کاره‌کی فره، هوین فی چندی بکه‌ن، دا کریارین هه‌وه پویج نه‌بن بی هوین بی بجه‌سن. هندی نه‌ون بین ده‌نگی خو ل نک پیغه‌مبه‌ری خودی نزم دکهن نه‌و نه‌ون بین خودی دلین وان بو ته‌قوایی جه‌ربان‌دین، لیبورینا ژ گونه‌هان و خیره‌کا مه‌زن، کو به‌حشته بو وان ل نک خودی هه‌یه. هندی نه‌ون بین ل پشت مه‌زه‌لکین ته ب ده‌نگه‌کی بلند گازی ته دکهن نه‌ی موحه‌مه‌د، پتریا وان تی ناگه‌هن کانی د گهل پیغه‌مبه‌ری دقیت نه‌و ب چ توره بن، وئه‌گهر وان بیها خو فره کربا حه‌تا تو دهر دکه‌فتیه نک وان نه‌و ل نک خودی بو وان دا چیت بت، چونکی خودی فره‌مان ل وان کریه نه‌و قه‌دری ته بگرن، و خودی باش گونه‌ه ژیره بو وی تشتی وان ژ نه‌زاین کری وی دلوفان‌کاره ب وان له‌ز د عه‌زاب‌دانا وان دا نه‌کریه ﴿الحجرات: ۵-۲﴾.

ئیمام (ابن کثیر) - خودی رهیمی پی بهت - دبیژت: ((د فان نایهتان دا خودی بهنیین خو توره دان دا بزائن دی چاوا سهرهدهریسی د گهل پیغهمبهری - سلافل لی بن - کهن ورپژر وبهای پی وی پاریزن ووی مهزن کهن.. کو دهنگی خو ب سهر دهنگی وی نه نیخن)).

وخودی نه هیلا پیغهمبهر وه کی خه لکی دی ب ناقی وی بیته گازی کرن، کو بیژنی: ئەی موحه ممد، به لکی دقیت ئەو ب پیغهمبهری بیته گازی کرن، و بیژنی: ئەی پیغهمبهری خودی، خودی دبیژت: ﴿لَا تَجْعَلُوا دُعَاءَ الرَّسُولِ بَيْنَكُمْ كَدُعَاءِ بَعْضِكُمْ بَعْضًا - دەمی هوین گازی پیغهمبهری دکهن نه بیژن: ئەی موحه ممد، وه کی هوین گازی ئیک ودو دکهن، به لی قه دری وی بگرن، و بیژن: ئەی پیغهمبهری خودی﴾ (النور: ۶۳).

وهدر وه سا خودی دەمی گازی وی دکهت دبیژتی: ﴿ئەی پیغهمبهر﴾ وخودی وملیا که تین وی صلاوهت دانه سهر، وفهرمان ل به نیین خو ژی کر کو ئەو صلاوهت وسلافان بدهنه سهر، خودی دبیژت: ﴿إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا - هندی خودیسه ل نک ملیا که تین نیژیک مه دحین پیغهمبهری سلافل لی بن دکهت، وفریشته یین وی ژی مه دحین پیغهمبهری دکهن ودوعایان بو دکهن، ئەی گهل ئەو یین باوهری ب خودی و پیغهمبهری وی ئینای وکار ب شریعتی وی کری، هوین بو قه درگرتن سلافان بدهنه سهر پیغهمبهری خودی ودوعایان بو وی بکهن﴾ (الأحزاب: ۵۶).

به لی بی ده لیلین دورست ژ کیتاب وسونه تی چو دەم وکه یفیهت بو مه دحکرنا وی - سلافل لی بن - نائینه تاییه تکرن، و ئەوا خودانین مه ولوودان دکهن دەمی وی رۆژی یا ئەو دبیژن رۆژا بوونا وییه بو مه دحکرنا وی تاییهت دکهن، بیدعهیه کا کریته.

و ژ مه زکرنا وییه - سلافل لی بن - : سونه تا وی بیته مه زکرن، وواجبوونا کاری ب وی سونه تی بیته باوهر کرن، وکو ئەو د فهر بوونا مه زکرن و کاری پیکرنی دال مه رته با دووی پستی قورئانا پیروژ دئیت، چونکی ئەو وه حیا خودییه، وه کی خودی گۆتی: ﴿وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ. إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ - موحه ممد ژ ریکا هیدایه تی

و حقیقی دهر نه که فیتییه، و دسه‌ردا نه چووویه، به‌لکی نه و یی سهر‌راست وری دورسته،
 و نه و ژ نک خو ناناخفت. و قورئان و سوننه‌ت و وحییا خودییه بو پیغه‌مبه‌ری و ی
 موحه‌مه‌دی سلاؤ لی بن ﴿النجم: ۳-۴﴾.

فیجا چی نابت کهس گومانی بیخته سوننه‌تی، یان بهایی وی کیم بکه‌ت، یان بی
 زانین د دهر حه‌قا سوننه‌تی دا باخفت حه‌دیسان دورست بکه‌ت یان دورست
 نه‌که‌ت، یان ل دژر سه‌نه‌دا وان باخفت، و ل فی زه‌مانی گه‌له‌ک نه‌زان هه‌نه
 زیده‌گافییی ل سهر سوننه‌تا پیغه‌مبه‌ری - سلاؤ لی بن - دکه‌ن، ب تایه‌تی د ناؤ وان
 گه‌نجان دا یین نه‌گه‌هشتی، نه‌وین هیشتا د قویناغین ده‌سپیککی دا ژ خواندن، نه‌وین
 حه‌دیسان (صه‌حیح) دکه‌ن و (ضه‌عیف) دکه‌ن و په‌خنه‌یان ل (راویسان) دگرن، بی
 زانینه‌ک وان هه‌بت ژبلی خواندنا هنده‌ک کتیان، و د فی دا مه‌ترسییه کا مه‌زن ل سهر
 وان و ل سهر ئومه‌تی هه‌یه، فیجا دقیت نه‌و ته‌قوا خودی بکه‌ن و ل حه‌ددی خو
 راوه‌ستن.

نافیبرا دووی

فہر بوونا گوہداری وچاقلیکرنا وی

سلاؤ لی بن

گوہداریا پیغمبہری - سلاؤ لی بن - ب کرنا وی تشتی وی فہرمان پی کری،
 و خودویر کرنا ژ وی تشتی وی پاشقہ لیدان ژی کری، کارہ کی واجبہ و ژ پیتھییین
 شاہدہ دانییہ کو ئو پیغمبہری خودیہ، و د گہلہک نایہ تان دا خودی فہرمان ب
 گوہداریا وی کریبہ، و ہندہک جاران گوہداریا وی ب گوہداریا خو فہ
 گریددہت، وہ کی گوتی: ﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ - ئہی
 گہ لی ئوین باوہری ئینای، د بہر سقا فہرمانین خودی ورن و بی ئہمریا وی نہ کھن،
 و د بہر سقا پیغمبہری سلاؤ لی بن ورن و گوہداریا وی حقیقی بکھن یا ئہو پی
 ہاتی ﴿ (النساء: ۵۹)، و نایہ تین ب فی رہنگی، و ہندہک جاران فہرمانی ب
 گوہداریا وی ب تنی دکہت، وہ کی گوتی: ﴿ مَنْ يُطِعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ -
 ہہچی پی گوہداریا پیغمبہری سلاؤ لی بن بکھت، و کاری ب دینی وی بکھت، ئہو
 وی گوہداریا خودی کر و کار ب فہرمانا وی کر ﴿ (النساء: ۸۰)، ﴿ وَأَطِيعُوا
 الرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ - وھوین گوہداریا پیغمبہری سلاؤ لی بن بکھن، دا بہلکی
 خودی دلوقانیی ب ھوہ بہت ﴿ (النور: ۵۶).

و ہندہک جاران خودی گہ فی ل وی دکہت بی بی ئہمریا پیغمبہری وی - سلاؤ
 لی بن - بکھت، وہ کی گوتی: ﴿ فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ
 يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ - فیجا ئوین بی ئہمریا پیغمبہری خودی دکھن بلا ژ ہندی
 بترسن کو فتنہک و نہ خوئی ب سہر وان دا بیٹ، یان عہزابہ کا ب ئیش و نہ خوئی ل
 ناخرہ تی بگہتہ وان ﴿ (النور: ۶۳).

یہ معنی: فتنہ ک ژ کوفری یان نفاق یان بیدعی ب سہر دلین وان دا بیٹ، یان عہزایہ کا ب نیش د دنیا یی دا ب کوشتنی یان جزادانی یان گرتنی، یان ہر جزایہ کی دی یی ب لہز.

و خودی گوہداری ودویکھفتنا وی کرہ نہ گہرا ہندی عہد فیانا خودی ب دہست خو بیخت و گونہہین خو بدہتہ ژیرن، خودی دبیزت: ﴿قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ - تُوئی موحمہد بیژہ: نہ گہر راستہ ہدوہ خودی دقیت ہوین دویکھفتنا من بکن و فہشارتی و ناشکرا باوہریی ب من بینن، خودی ژی دی ہوین فیین، و گونہہین ہدوہ دی ژی بہت ﴿آل عمران: (۳۱).

ووی گوہداریا وی کرہ ہدایدت، و بی نہ مریا وی کرہ سہرداچوون، خودی دبیزت: ﴿وَإِنْ تُطِيعُوهُ تَهْتَدُوا - وئہ گہر ہوین گوہداریا وی بکن دی ب ہدایدت نین ﴿النور: ۵۴). و دبیزت: ﴿فَإِنْ لَمْ يَسْتَجِيبُوا لَكَ فَاعْلَمْ أَنَّمَا يَتَّبِعُونَ أَهْوَاءَهُمْ وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّنْ اتَّبَعَ هَوَاهُ بِغَيْرِ هُدًى مِنَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ - فیجا نہ گہر وان بہر سفا تہ نہدا، تو بزانه کو ہما ئہو دویکھفتنا دلچوونین خو دکن، و کس ژ وی بہرزہ تر نینہ یی دویکھفتنا دلچوونین خو بکت بیی وی ہدایدتہ ک ژ نک خودی ہبت. ہندی خودی بہری وی مللہ تی زوردار نادہتہ حدقیی یی بی نہ مریا خودی بکت، و پی ل توخویین وی بدانت ﴿القصص: (۵۰).

و خودی ناشکرا کریہ کو ئہو جہی چافلکرنہ باشہ بو ئومہتا خو، و دبیزت: ﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا - ب راستی بو ہوہ گہلی خودان باوہران، د گوتن و کریار و سہرو بہری پیغمہری خودی دا سلاف لی بن چافلکرنہ کا باش ہبوویہ ہوین چافل بکن، فیجا ہوین پیگیری ب ریازا وی بکن، و ہما ئہو پیگیری ب سونہتا وی دکت یی ژ خودی وروژا دویمہی یی ب ہیقی بت، و گہلہ ک زکری خودی کربت و داخوازا ژیرنا گونہہان ژی کربت، و شوکرا وی ل سہر ہمی حالان کربت ﴿الأحزاب: (۲۱).

(ابن کثیر) - خودی رهیمی پی ببهت - دبیزت: ((ئەف ئایهتا پیروژ بناخهیه کی مهزنه د چافلێکرنا پیغه مبهری دا - سلاڤ لی بن - د گوتن و کریار و سهرو بهری وی دا، ژ بهر فی چهندی خودایی پاک و بلند فهرمان ل مروشان کر کو ئەول روژا ئەحزابی چاڤل پیغه مبهری - سلاڤ لی بن - بکهن د سهبر و پیغره هییا وی دا، و د جهاد و خوراگرتنا وی دا، و د چاڤه ریییا وی دا بو بهر فرهه کړنی ژ نک خودایی وی، سلاڤین خودی لی بن ههر و ههر حهتا روژا قیامه تی)).

و خودی به حسی گوهرداریا پیغه مبهری و دویکه فتنا وی د نیژیکی چل جهان دا ژ قورئانی کریمه، و نهفس ژ خوارن و فه خواری پتر د ههوجهی وینه یا ئەو پی هاتی، چونکی نه گهر خوارن و فه خواری ب دهست نه کهفت د دنیا پی دا ئەو دی مرن، به لی گوهرداری و دویکه فتنا پیغه مبهری نه گهر ژ دهست دهر کهفت عهزاب و به خه شهسیا ههر و ههر دی گه هتی، و پیغه مبهری - سلاڤ لی بن - فهرمان کریمه کو د کرنا عیاده تان دا چاڤل وی بیته کرن، و ئەو ب وی رهنگی بیته کرن پی وی کری، خودی دبیزت: ﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ - ب راستی چافلێکرنه کا باش بو ههوه د پیغه مبهری دا هه بوویه﴾ (الأحزاب: ۲۱)، و پیغه مبهری - سلاڤ لی بن - دبیزت: ﴿صلوا كما رأيتموني أصلي - وهسا نقيزي بکهن وه کی ههوه ئەز دیتیم دکهم﴾ (۱)، و دبیزت: ﴿خذوا عني مناسككم - سهرو بهری کرنا حهجا خو بو خو ژ من بگرن﴾ (۲)، و دبیزت: ﴿من عمل عملاً ليس عليه أمرنا فهو رد - هه چیی کاره کی بکهت و دینی مه پی نه هات بت ئەول وی پی زفران دیه﴾ (۳)، و دبیزت: ﴿من رغب عن سنتي فليس مني - هه چیی دلی خو ژ سونه تا من سار کهت ئەو نه ژ منه﴾ (۴) و هه دیسین ب فی رهنگی، یین کو فهرمانا ب چافلێکرنا وی، و پاشقه لیدانا ژ بی ئەمرییا وی تیدا هاتی.

(۱) بوخاری فه د گوهیزت.

(۲) موسلم فه د گوهیزت.

(۳) موسلم فه د گوهیزت.

(۴) بوخاری و موسلم فه د گوهیزن.

ناثیرا سییی

دورستییا دانا صلات و سلاخان ل پیغه مبهری

سلاخان ل بن

ژ حقی ویه یی خودی دایی ل سهر نومته تا وی کو نه و صلات و سلاخان بدنه سهر، خودی دبیژت: ﴿ إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا ﴾ - هندی خودیه ل نک ملیاکه تین نیریک مه دحین پیغه مبهری سلاخان ل بن دکته، و فریشته یین وی ژی مه دحین پیغه مبهری دکهن و دو عایان بو دکهن، گه لی نه وین باوهری ب خودی و پیغه مبهری وی ئینای و کار ب شریعتی وی کری، هوین - بو قه درگرتن - سلاخان بدنه سهر پیغه مبهری خودی و دو عایان بو وی بکهن ﴿ (الأحزاب: ۵۶) 》.

وده می دئینه گوتن: خودی صلاوه تان دده ته سهر، مه خسه د بی نه وه خودی ل نک ملیاکه تان مه دحین وی دکته، و صلاوه تین ملیاکه تان دو عانه، و صلاوه تین مروشان داخواز ژیرنا گونه هانه^(۱)، و د فی نایه تی دا خودی به حسی مه رته با عه بدی خو پیغه مبهری خو ل نک ملیاکه تین بلند دکته، کو نه و ل نک وان مه دحین وی دکته، و ملیاکه تان صلاوه تان دده نه سهر، پاشی خودی فه رمان ل خه لکی جیهانا نرم کر نه و نه و صلاوه تان بدنه سهر و سلاخان ل بکهن، دا مه دحکرنا خه لکی جیهانا بلند و نرم بو وی کوم بیت.

ورامانا ﴿ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا ﴾ نه وه: هوین ب سلافا ئیسلامی سلافا کهنی، فیجا نه گهر صلاوه تان دانه سهر پیغه مبهری - سلاخان ل بن - بلا نه و صلات و سلافا پیگفه کوم بکته، و ئیکی ب تنی نه بیژت، بلا نه بیژت: (صلى الله عليه) ب تنی، و نه بیژت: (عليه السلام) ب تنی، چونکی خودی فه رمان ب هه ردووان پیگفه کریه.

(۱) بوخاری فی چه ندی ژ (نه بولعالیه) ی قه دگو هیژت.

دورسته ل هندەك جهان سلاڧ لى يېتە كرن، يان واجبه يان ژى خېرە كا موئە ككەدە، ويا باش ئەو مەرۇڧ ژ دەست خو نە كەت، و (ابن القىم) ى - خودى رەھمى پى بېت - د كىتبا خو دا (جلاء الأفهام) چل وئىك جهان دىبىژت، ب قى گوتنا خو دەست پى دكەت: ((جھى ئىكى: - وئەو ژ ھەمىيان گرنگترە - د دوپماھىيا (تەحىياتى) دا د نقىژى دا، و موسلمان ھەمى ل سەر دورستىيا وى كۆمبووینە، و ل سەر مەسەلا واجبونا وى ل وى جھى ب خىلاف چووينە))^(۱) پاشى ژ جھىن وى گوتىن: ل دوپماھىيا قونوتى، و د خوتبان دا وەكى خوتبا ئەينىي، ويا ھەردو جەژنان ويا نقىژا بارانى، وپشتى جابدانا بانگى، و ل دەمى دوعا كرنى، و ل دەمى چوونا د مزگەفى فە وەر كەفتنا ژى، و ل دەمى بەحسى پىغەمبەرى - سلاڧ لى بن - دئىتە كرن، پاشى ئەو - خودى رەھمى پى بېت - بەحسى وى بەرھەمى دكەت پى ب دانا صلاوہتان فە دئىتە، و چل مفايان دىبىژت^(۲)، ژ وان:

پىگىرىيا ب فەرمانا خودى ب وى چەندى.

و ژ وان: ب دەستقەئىنانا دەھ صلاوہتان ژ خودى ل سەر وى پى جارەكى صلاوہتان بەدەت.

و ژ وان: ھىقىيا ب جھ ھاتنا دوعا پى ئە گەر صلاوہت ل دەسپىكى ھەبت.

و ژ وان: ئەو دبتە ئە گەرا مەھدەرا پىغەمبەرى - سلاڧ لى بن - ئە گەر دخوازا وەسىلەتى بو پىغەمبەرى - سلاڧ لى بن - د گەل دا ھەبت.

و ژ وان: ئەو دبتە ئە گەرا ژىرنا گونەھان.

و ژ وان ئەو دبتە ئە گەرا ھندى پىغەمبەر - سلاڧ لى بن - بەرسقا وى ددەت پى سلاڧ بکەتى و صلاوہتان بەدەتە سەر.

قىجا صەلات و سلاڧىن خودى ل فى پىغەمبەرى خودان قەرد بن.

(۱) جلاء الأفهام، پ ۲۲۲، ۲۲۳.

(۲) ژىدەرى بەرى، پ ۲۰۳.

ناقبه‌را چاری

بهایین بنه‌مالا وی، و نشتنن بو وان فەر بت

بن کیمکرن یان زیده‌کرنا بهایین وان

بنه‌مالا پیغه‌مبه‌ری (أهل البيت) ئەو مروّقین پیغه‌مبه‌رینه یین زه‌کات ل سەر هاتییه حه‌رام‌کرن، و ئەو ژێ بنه‌مالا عه‌لی، وجه‌عه‌ری، وعه‌قیلینه، و بنه‌مالا عه‌بباسی، و بنه‌مالا حارثی کوری عه‌بدلموطه‌لبی، و کابانیین پیغه‌مبه‌ری - سلاؤ لی بن - و کچین وی، ژ بهر گۆتتا خودی: ﴿إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيراً﴾ - هه‌ما خودی ئەدۆ شیره‌ته ل هه‌وه کر، دا هه‌وه پاقر و بزوین بکه‌ت، و پیسیی و خرابیی ژ هه‌وه بنه‌مالا پیغه‌مبه‌ری دویر بکه‌ت، و دا نه‌فسین هه‌وه زیده پاقر بکه‌ت ﴿(الأحزاب: ۳۳)﴾.

ئیمام (ابن کثیر) - خودی ره‌حمی پی ببه‌ت - دبیژت: «پاشی تشتی تیدا نه‌که‌فته گومانی هه‌ر که‌سی هه‌را خو د قورنانی دا بکه‌ت ئەوه کو کابانیین پیغه‌مبه‌ری - سلاؤ لی بن - دکه‌فته د بن فی گۆتتا خودی فه: ﴿إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيراً﴾ (الأحزاب: ۳۳) چونکی ناخفتن د گه‌ل وانه، و ژ بهر فی چه‌ندی خودی د دویف دا گۆت: ﴿وَإِذْ كُرْنَا مَا يُتْلَىٰ فِي بَيْتِكُنَّ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ وَالْحِكْمَةِ﴾ (الأحزاب: ۳۴).

یه‌عنی: هوین ب وی زانا بن یا خودی د مالین هه‌وه دا بو پیغه‌مبه‌ری خو دئینته خواری ژ کیتابی و سوننه‌تی، قه‌تاده و هنده‌کین دی فی گۆتنی دبیژن.

وهوین بیره‌ خو ل فی قه‌نجیی بیننه‌فه یا هوین د ناقبه‌را مروّقان دا پی هاتییه تاییه‌تکرن: کو د ناقبه‌را هه‌می مروّقان دا وه‌حی ل مالین هه‌وه دئینه خواری، و عایشا رستگۆیا کچا راستگۆیی - خودی ژێ رازی بت - ژ وان هه‌میان هه‌ژاتره بو فی قه‌نجیی، و ژ وان هه‌میان فه‌رتره ب فی دلۆفانییا به‌رفه‌هه، چونکی ژ وی پیغه‌تر وه‌حی ل سەر جهی ژنکه‌کی بو پیغه‌مبه‌ری - سلاؤ لی بن - نه‌هاتبوو خواری، وه‌کی

پېغەمبەرى ب خۆ - سالاۋىلى بن - گۆتى، ۋەندەك زانا دېيىژن: چونكى ژبلى وى پېغەمبەرى چو كچ ماره نە كىر بوون، وژبلى وى چو زەلام د گەل وى ل سەر جھى نەنقىست بوون (مەخسەدا وى ئەو وى شوى ب كەسى دى نە كىر بوو) قېجا يا د جھى خۆ دا بوو ئەۋ تايبەتمەندىيە بو وى بېتەدان، ئەۋ مەرتەبا بلند يا وى ب تى بىت، بەلى ئە گەر ژنكىن وى ژ بنەمالا وى بن، يا مروۋىن وى ھىژاترن ب قى نافی)..
ب دویمایى ھات ژ تەفسىرا (ابن كئىر) ى.

ۋسونى ھەز ژ خەلكى مالا پېغەمبەرى خودى - سالاۋىلى بن - دكەن، ۋپشتەفانىيا وان دكەن، ۋشېرەتا پېغەمبەرى - سالاۋىلى بن - د دەر ھەقا وان دا دپارىژن ئەوال رۆژا (غدېر خم) - نافی جھە كىيە - گۆتى، دەمى گۆتى: ﴿أذکرکم اللہ فی اھل بیتی - ئەز خودى ل بىرا ھەو دەئىنم د دەر ھەقا خەلكى مالا خۆ دا﴾^(۱).

قېجا سونى ھەز ژ وان دكەن ۋقەدرى وان دگرن، چونكى ئەو ژ قىانا ۋقەدرگرتنا پېغەمبەرىيە - سالاۋىلى بن -، ئەو ژى ب شەرتەكى: كو ئەو دوېكەفتنا سوننەتى بكنەن، ول سەر دىنى دراست بن، ۋەكى پېشېيىن خۆ ۋەكى عەبباسى ۋعەيالى وى، ۋعەلى ۋعەيالى وى، ۋھەچىيى دوېكەفتنا سوننەتى نەكەت ژ وان، ول سەر دىنى بى راست نەبت، چى نابت پشتەفانىيا وى بېتە كرن ئە گەر خۆ ئەو ژ بنەمالا پېغەمبەرى ژى بت.

ۋھەلوېستى سونىيان ژ بنەمالا پېغەمبەرى ھەولوېستەكى ب وژدان ۋنافىجىيە، ئەو پشتەفانىيا دېنداران ژ وان دكەن، ۋخۆ بەرى دكەن ژ وان يىن ژ دىنى لاددەن ۋدژاتىيا سوننەتى دكەن، ئە گەر خۆ ژ بنەمالى ژى بن، ۋمەسەلا كو ئەو ژ بنەمالىيە ۋ ژ مروۋىن پېغەمبەرىنە چو مفايى وان ناكەت ھەتا ئەو ل سەر دىنى خودى دراست نەبن، (ئەبوو ھورەيرە) - خودى ژى رازى بت - دېيىژن: دەمى ئەۋ ئايەتە ھاتىيە خوارى: ﴿وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ - ۋتو ئەى موھەمەد، وان يىن نېزىكتىر بو تە ژ مللەتى تە ژ عەزابا مە بترسىنە، كو ب سەر وان دا بىت﴾ (الشعراء: ۲۱۴) پېغەمبەر - سالاۋىلى بن - رابوۋقە ۋگۆت: ﴿گەلى قورەيشىيان - يان پەيقە كا ۋەكى

(۱) موسلم قەد گۆھىژت.

وی - خو بکرین، نه ز ب تشته کی فایده ی ژ خودی ناده مه هه وه، ئە ی عه بیاسی کورپی عه بدلمو طه لیبی نه ز ب تشته کی فایده ی ژ خودی ناده مه ته، ئە ی سه فییا مه تا پیغه مه ری خودی - سلاؤ لی بن - نه ز ب تشته کی فایده ی ژ خودی ناده مه ته، و ئە ی فاطمایا کچا موحه مده ی چی مالی من یی ته بقیت بو خو ژ من بخوازه، نه ز ب تشته کی فایده ی ژ خودی ناده مه ته ﴿^(۱)﴾.

وحه دیسا: ﴿من بطاً به عمله لم یسرع به نسبه - هه چیسی کار ی وی ئە وه گیرۆ کر، مالباتا وی وی ب له ز نائیخت ﴿^(۲)﴾﴾.

وسونی خو ژ ریپازا رافزییان به ری دکهن ئە وین (غلو) ی د دهر حه قا هنده ک ژ خه لکی بنه مالی دکهن، و ژ دره و دیژن کو ئە وه د مه عصوم و بی گونه هن، و ژ ریپازا ناصیبیان ژ ی ئە وین دوزمناتییا خه لکی بنه مالی بین سه رراست دکهن، و تانا لی دهن، و ژ ریپازا بیدعه چییان ژ ی ئە وین ته وه سسولی ب خه لکی بنه مالی دکهن، و وان بو خو دکهنه خودا وه ند.

قیجا سونی د قی مه سه لی و مه سه لین دی ژ ی دال سه ر ریپازا دورست وریکا راستن، یا نه سه ستی تییدا و نه دژواری، و نه حه قی بنه مالی دخون و نه ژ زیده ی حه قی وان دده نی، و بین سه رراست ژ بنه مالی قه بو یل ناکهن کهس (غلو) ی د دهر حه قا وان دا بکه ت، و خو ژ وان به ری دکهن بین زیده (غلو) ی دکهن، و میری خودان باوه ران عه لیبی کورپی ئە بوو طالبی - خودی ژ ی رازی بت - ئە وه ب ئاگری سوتن بین (غلو) د دهر حه قا وی دا کری، و بن عه بیاسی - خودی ژ ی رازی بت - پشته فانییا وی ل سه ر کوشتنا وان کر، به لی وی دگوت بلا عه لی ئە وه ب شیر ی کوشتبان شوینا سوتنی، و عه لی - خودی ژ ی رازی بت - داخوازا سه روکی وان بین (غلو) کری عه بدلاهی کورپی سه به نی کر دا بکوژت، به لی ئە وه ره فی و خو قه شار ت.

(۱) بوخاری قه دگوهیژت.

(۲) موسلم قه دگوهیژت.

ناقبراً پینجی

بهایس صهحابیان وتشتن دقیت مروقی باوهری پی ههبت

د دهر حهقا وان دا، وبوچوونا سوننییان د وین دا یا

د ناقبرهرا وان دا چیبوووی

۱ - مهخسه د ب صهحابی چیه؟ وچ باوهری د دهر حهقا وان دا دقیت مروقی

ههبت؟

صهحابی: نهوه بی پیغهمبهر - سلاؤ لی بن - دیتی وباوهری بی ئینای و ل سهر وی
 باوهریی مری، وتشتی دقیت مروقی باوهری پی ههبت د دهر حهقا وان دا نهوه
 صهحابی باشتزینی نومتهتینه، وچیتزین جیلن، ژ بهر ههقالینیا وان بو پیغهمبهری -
 سلاؤ لی بن - ووی جهادا وان ووی پیکفه کری، وهلگرتنا وان بو شریعهتی
 وفه گوهاستنا وی بو وان کهسین پشتی وی هاتین، و خودی د کیتابا خو دا مهدهحین
 وان کرینه وگوتهیه: ﴿وَالسَّابِقُونَ الْأُولُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ وَالَّذِينَ اتَّبَعُوهُمْ
 بِإِحْسَانٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ
 فِيهَا أَبَدًا ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ﴾ - ونهوین بو باوهری ئینانا ب خودی وپیغهمبهری وی
 بهری مروقان راکرین، ژ وان مشهختان بین مللهت ونویجاخین خو هیلاین وقهستا
 واری ئیسلامی کری، ووان پشتتهفانین پشتتهفانیا پیغهمبهری دژی کافران کری،
 ونهوین ب قهنجی - د باوهری وگوتن وکریاران دا - دویکهفتنا وان کری، نهوه ون
 بین خودی ژی رازی بووی ژ بهر گوهداریا وان بو خودی وپیغهمبهری وی، ونهوه ژ
 وی رازی بوون ژ بهر خیرا مهن یا وی دایه وان سهرا باوهری وگوهداریا وان،
 ووی بهحهشتین رویار د بن دا دچن بو وان ناماده کرینه ههروههر نهوه دی تیدا بن،
 ونهقهیه سهرکهفتنا مهن ﴿(التوبة: ۱۰۰)﴾.

و خودی گوتهیه: ﴿مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ
 تَرَاهُمْ رُكْعًا سَجْدًا يَتَنَبَّهُونَ فَضلاً مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَاناً سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ

السُّجُودِ ذَلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَمَثَلُهُمْ فِي الْإِنْجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْأَهُ فَآزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَىٰ عَلَىٰ سَوَابِهِ يُعْجِبُ الزَّرَّاعَ لِيغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَّ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا - موحدهمه د پیغه مبهری خودییه، ونه وین د گهل وی ل سهر دینی وی ل سهر کافران ددزوارن، و د ناقبهرا خو دا ددلو فنان، تو وان دینی نهو د نغیزی دا بو خودی دجنه رکوعی وسجوودی، نهو دخوازن خودایی وان قهنجیی د گهل وان بکعت، قیجا وان ببهته بهحهشتی، و ژ وان رازی بیت، نیشانا عهبدینییا وان بو خودی ل سهر وچاقین وان یا دیاره ژ بهر شوینا سجوودی وعبیادتی، نهغه نهو سالوخهتی وانه بی د تهوراتی دا هاتی. ومهتهلا وان دنجیلی دا وهکی مهتهلا وی چاندییه بی چدق وبستیکا خو دهریخستی، پاشی تایین وی زیده بووین، و ب هیزکعتی، و خو ل سهر بنا خو گرتی وجوان رابووی، ب رهنگه کی وهسا کو کهیفا وهرازان بی بیت، دا نهو ب مشه بوونا فان خودان باوهران وجوانییا وان کهربین کافران فه کعت. خودی سوزا دایه وان یین باوهری ب خودی وپیغه مبهری وی ئینای ونهو کری یا خودی فرمان بی لی کری ژ وان، کو گونه هین وان ژیی بهت، وخیره کا بی قهبرین، کو بهحهشته، بدهتی ﴿ (الفتح: ۲۹).

وخودی گوتیه: ﴿ لِلْفُقَرَاءِ الْمُهَاجِرِينَ الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَأَمْوَالِهِمْ يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا وَيَنْصُرُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ. وَالَّذِينَ تَبَوَّءُوا الدَّارَ وَالْإِيمَانَ مِنْ قَبْلِهِمْ يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِمَّا أُوتُوا وَيُؤْتُونَ عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ وَمَنْ يُوقِ شَحْنًا نَفْسِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ - وههر وهسا هندهك ژ فی مالی خودی ئیخستییه دهستی پیغه مبهری خو بو وان ههژارانه یین کافرین (مه کههی) نهو نهچار کرین ژ مال وحالی خو دهرکهفن ومشهخت بین، نهو داخوازی ژ خودی دکهن کو نهو ل دنیایی رزقی بدهته وان و ل ناخهتی ژ وان رازی بیت، ونهو ب کرنا جیهادا د ریکا خودی دا دینی خودی وپیغه مبهری وی ب سهر دئینخن، نهون یین راستگو یین ب کریار گوتنا خو راست دهریخستی. ونه وین ل (مه دینی) ئاکنجی بووین، وبهری مشهختبوونا مشهختییا باوهری ئینای - کو نه نصارینه - نهو حهز ژ مشهختییا دکهن، و ب مالی خو هاریکاریا وان دکهن، وحهسویدی بی ب وان نابهن ژ بهر وی مالی بو وان هاتییه دان،

وئو مشهختییان و مروؤقین پیٹقی ب بهر خوؤ دئیخن، ئەگەر خوؤ ئەو دههوجه بن ژى، وههچییى ژ چریکییی و نه دانا خیران بیته پاراستن ئەو ئەون یین ب سەر كهفتین و گههشتینه مرادى ﴿الحشر: ۸-۹﴾.

د فان نایهتان دا خودایی مهزن مه دحین موهاجرى و ئەنصارییان دكهت، وئو ب هندى سالوؤخ دان كو وان لهز د خیران دا کریه، وئاشكه را کریه كو ئەو ژ وان رازى بوویه، و بههشت بو وان ناماده کریه، و سالوؤخه تین وان دایه كو ئەو د ناقهرا خوؤ دا ددلوؤفان، و ل سەر کافران ددژوارن، وئو گهلهك نقیژان دکهن، و دلین وان دچاکن، وئو ب سیمایی گوهداری و باوهرییی دئیته ناسین، و كو خودی ئەو بو هه قالینیا پیغه مبهرى خوؤ هلبژارتن دا کهربین دوژمنین خوؤ یین کافر پی قه كهت، ووی موهاجرى سالوؤخ دان كو وان بو خودی مال و واری خوؤ هیلا دا دینی وى ب سەر بیخن و رازیوونا وى ب دهست خوؤ بیخن، و كو ئەو د وى چه ندى دا دراستگۆنه، ووی ئەنصاری ب هندى سالوؤخ دان كو ئەو پشته فان و خه لکی واری مشهختبووینه، و سالوؤخه تی وان دا كو ئەو چهز ژ براین خوؤ یین موهاجر دکهن و وان ب پیش خوؤ دئیخن، و دلهى دلهى وان ددهن، و كو ئەو ژ به خیلییی دپاراستینه، و ژ بهر وى چه ندى وان ئیغله حى ب دهست خوؤ قه ئینا.

ئه قه هندهك ژ قه نجیین وان یین گشتینه، و هندهك قه نجیین تایهت وان هه نه و دهره جیین هندهك ژ وان ژ یین هنده كان دبلندترن، خودی ژ وان هه مییان رازى بیت، ژ بهر زوى هاتنا وان د ئیسلامی دا و مشهختبوون و جیهاد کرنا وان.

قیجا باشتیینی صه حایییان هه ر چار خه لیفهنه: ئەبوو به کر و عومهر و عوئمان و عهلى، پاشى صه حایییین مایی ژ وان هه ر دههین پیغه مبهرى مزگینی ب بههشتی دایی وئو ژى ژبلی فان هه ر چاران ئەقهنه: طه لحه و زوبهیر و عه بدرره هانی کورپی عه و فى، وئو بوو عوبه یده کورپی جه رراحی، و سه عدی کورپی ئەبوو وه ققاصی، و سه عیدی کورپی زهیدی، و موهاجرى ژ ئەنصارییان چیژن، و خه لکی به درى و به یه تا رضوانی چیژن، وئو وى بهرى قه کرنا مه کههى موسلمان بووی و جیهاد کرى باشتره ژ وى یی پشته قه کرنا مه کههى موسلمان بووی.

۲ - بوجوونا سوننيان د ويقتنه وشهر وشوران يين كود ناقهرا صهحابيان دا چيويين:

نه گهرا فتنی: جوهريان پيلان دژی ئيسلامی وموسلمانان گيران، وفيلبازه کی پيس ب دزی فه هنارت ووی ژ دره و خو ب ئيسلامی ئينا دهر وئو: عهبدللاهی کوری سبهئی بوو، ژ جوهييين يه مهنیه، و فی جوهی دهست دای کهر با خو دارپت وژههرا خو دژی خهلیفی سیی ژ خهلیفین راشدی: عوثنانی کوری عهفانی - خودی ژی رازی بت ووی رازی كهت - به لافکر، وبی بهختی دژی وی چيکرن، فيجا کورتهين و خودانين باوهرييا لاواز و حدژیکه رين فتنی پی هاتنه خاپاندن و ل دور وی کوم بوون، وئو پيلانه ب کوشتنا خهلیفی راشدی عوثنانی - خودی ژی رازی بت - ب دویمای هات، وپشتی کوشتنا وی موسلمان ژیکفه بوون، و ب پشتنه فانییا فی جوهی ودوبكه فنيين وی فتنه هلبوو، و ب نجهادا صهحابيان شهر د ناقهرا وان دا پهيدا بوو.

شروقه کهری (طه حاوی) یی دبیژت: «هيقييني رافزييه تي منافقه كي زهنديق دهريخستبوو، مهخسه دا وی پويچکرنا دینی ئيسلامی بوو، وشکاندنا پيغه مبهري بوو - سلاؤ لی بن - وه کی زانا دبیژن، وعهبدللاهی کوری سبهئی دهمی خو ب ئيسلامی ئينايه دهر وی دفا ب پيسی وفيلبازيا خو دینی ئيسلامی خراب بکهت - وه کی پؤلسی د گهل دینی فه لاتییی کری، فيجا خو ب تهقوایی ئينادهری، پاشی وه سا د خو ئينادهر کوئو فهرمانا ب باشییی کر و پاشفه لیدانا ژ خرابییی دکهت، هاتا وی کار بوو کوشتنا عوثنانی کر، پاشی دهمی ئو هاتییه کووفه وی خو ب پشتنه فانییا عهلی ئينادهر و (غلو) د دهر حهقا وی دا کر، دا بشیت ب وی چهندی بگه هته نارمانجین خو، ودهمی سوجهتا وی گه هشتییه عهلی داخوازا کوشتنا وی کر، ئينا ئو ژی ره فی وچوو قهرقیسی، وبه حسی وی د دبروکی دا یی بهرچاقه».

و (شيخ الإسلام ابن تیمیه) - خودی ره چی پی بهت - دبیژت: ((دهمی عوثمان هاتییه کوشتن - خودی ژی رازی بت - دل ژیکفه بوون و تهنگافی مهزن بوون، و خراب ئاشکهرا بوو و باش شهر مزار بوون، وئو وی نه دشیا فتنی بکهت دهست دا هلکرنا فتنان، وئو وی حهز ژ کرنا خیری وچاکیان ذکر نه شیا وی چهندی بکهت،

ووان دہنگی خو دا میری خودان باوہران عہلیی کوری تہبوو طالبی - خودی ژئی رازی بت - وئو ہیژاترین کہس بوو ہنگی بو خہلیفاتیی، وباشترین کہس بوو مای، بہلی دل دژیکفہبووی بوون، وناگری فتنی بی ہلیوو، لہو پدیف کوم نہبوو، وجماعت نہہاتہ ریکخستن، وخہلیفہ وچاکین ئومہتی نہشیان وی خیری بکہن یا وان دثیا، وگہلہک کہس چوونہ د ناؤ فتنی وژیکفہبوونی دا، وئو چیبوو یا چیبووی) (۱).

ودہمی بہحسی عوزرا وان صہحابیان دکہت یین کو د شہری عہلی وموعاویہی دا شہر کری دبیژت: «وموعاویہ ب ناؤ خہلیفاتیی نہدئاخفت وکہسی بہیعہ ب وی چہندی بو وی نہ کدا بووی دہمی وی شہری عہلی دکر، ووی شہر نہدکر چونکی تہو خہلیفہ بوو یان چونکی تہو بی ہیژای خہلیفاتیی یہ، وموعاویہی ب خو ئعتراف ب فی چہندی دکر بو ہر کہسہ کی پسار ژئی کرہا، وبوچوونا موعاویہی وہفالیین وی تہو نہبوو تہو دہست ب شہری عہلی وہفالیین وی بکہن، بہلکی دہمی عہلی - خودی ژئی رازی بت - وہفالیین وی دیتی کو دثیت موعاویہ گوہداریا وی بکہت وبہیعی بدہتی، چونکی موسلمانان خہلیفہیہ کی ب تنی ہہیہ، وئوین ہہ ژ گوہداریا وی ددہر کہفینہ، ناہیلن تہو واجبہ ب جہ بیت، وئو دخودان ہیژن، و ب وان گوہداری وجماعت پیک دثیت، ووان (بہعنی: موعاویہی وئوین د گہل دا) گوت: تہو چہندا ہل سہر وان واجب نینہ، وئو گہر شہری وان سہرا وی چہندی ہاتہ کرن تہو زورداری ل وان ہاتہ کرن، گوتن: چونکی عثمان ب کومبوونا موسلمانان ب زوری یی ہاتیہ کوشتن، وکوژہ کین وی یین د ناؤ لہشکری عہلی دا، وئو دخودان ہیژن، وئو گہر تہم ل بہر نہہاتین تہو دی زورداری ل مہ کہن، وعہلی نہشیت وان ژ فی چہندی بدہتہ پاش وہکی کو تہو نہشیای بہرہفانیی ژ عثمانی بکہت، وہما دثیت تہم بہیعی بدہینہ خہلیفہیہ کی بشیت مافی مہ بدہتہ مہ وعہدالہتی ب جہ بینت.

وبوچوونا سونییان د وی خیلافی دا یا چیبووی، ووی فتنی یا ژ بہر وی شہری پہیدا بووی یی کو د ناقبہرا صہحابیان دا چیبووی، د دو مہسلان دا کوم دبت:

(۱) مجموع الفتاوی (۲۵ / ۳۰۴-۳۰۵).

مهسه لا ئیکئی: نهو خو بی دهنگ دکهن و گلهک ل دور وی نائاخفن یا کو د نابقهرا صهحابیان دا چیبوی، چونکی نهئاخفتن ریکا سلامهتییی یه، ونهو دبیزن: ﴿رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًّا لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ - خودایی مه تو گونههین مه بو مه ژئی بیه، وگونههان بو وان برایی مه ژئی بیه یین بهری مه باوهری ئینای وچوین، وتو کهرب ونهقیانه کی بو ئیکئی ژ خودان باوهران نه که د دلین مه دا، خودایی مه هندی تویی تو ب بهنییین خو بی مهره بانی، وتو ب وان بی دلوفانکاری ﴿ (الحشر: ۱۰).

مهسه لا دووی: بهرسفدانان ل سه ر وان ریوایه تین د خرابییین وان دا هاتین ژ چه ند لایه کان فهیه:

لایی ئیکئی: د ناؤ فان ریوایه تان دا ریوایه تین دره و هه نه، دوژمین وان بو شکاندان وان فه هاندینه.

لایی دووی: و د ناؤ فان ریوایه تان دا هندهک ریوایه ت هه نه کیمکرن وزیده کرن ب سه ردا هاتینه، وگوهورین ژئی لی هاتینه کرن، ودره و چوویه د ناؤ دا، لهو ته حریفا تیدا هه ی و باوهری بی نائینه ئینان.

لایی سییی: نهو ریوایه تین دورست ژ فان - ونه و دکیمن - وان عوزرا خو هه یه، چونکی یان نهو (موجتههد) ین دورستن، یان ژئی (موجتههد) ین خه له تن، ونه و ژ وان کارانه یین ئجتههاد تیدا دئینه کرن ونه گهر موجتههد تیدا بی دورست بت دو خیر بو وی هه نه، ونه گهر بی خه له ت بت خیرهک بو وی هه یه، و خه له تی بو دئینه ژیرن، ژ بهر وی هه دیسی یا کو تیدا هاتی: کو پیغه مبه ری خودی - سلاؤ لی بن - دبیزت: ﴿إِذَا اجْتَهَدَ الْحَاكِمُ فَأَصَابَ فَلَهُ أَجْرَانِ، وَإِنْ اجْتَهَدَ فَأَخْطَأَ فَلَهُ أَجْرٌ وَاحِدٌ - نه گهر حاکی ئجتههاد کر و گه هشته حقییی دو خیر بو وی هه نه، ونه گهر وی ئجتههاد کر و خه له ت بوو خیرهک بو وی هه یه ﴿^(۱).

(۱) بوخاری وموسلم فی هه دیسی ژ عه مرئ کورئ عاصی - خودی ژئی رازی بت - فه دگوهرین.

لایې چاری: نهو مروئن دبت هندهك ژ وان خهلهت بېن، وئيك ژ كرنا گوننهان بې پاراستی نینه، بهلی گهلهك گوننهزېر بو وان گوننهان ههنه یین نهو دكهت، ژ وان:

۱ - دبت نهوی توبه كربت، وگونهه نهگهړ یا چهند بت توبه وی ژی دبهت، وه کی دهلیل بې هاتین.

۲ - وان هند خیر وقهنجی ههنه كو وی ژی ببهت یا كو ژ ئيك ژ وان چي دبت، نهگهړ ژی چیبوو، خودی دبیژت: ﴿إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ﴾ - هندی باشینه خرابیان دبهن ﴿هود: ۱۱۴﴾.

وههقالینیا وان بو پیغهمبهری - سلاؤ لی بن - ونهو جیهادا وان پیکفه کری تیرو هندی ههیه گوننهان ئيك ژ وان ژی ببهت.

۳ - خیرین وان پتر ژ یین ههړ كهسه کی دی بو وان دئینه زیده کرن، وكهس د خیر وقهنجیی دا ناگههته وان، و ب ریکین دورست ژ پیغهمبهری - سلاؤ لی بن - هاتییه كو نهو باشترین جیلن، وكو بیدهریا ئيك ژ وان ژ خیری چیتره ژ چیاپه کی زیړی نهگهړ ئیک کی دی ژبلی وان بکهته خیر^(۱) خودی ژ وان رازی بت ووان رازی بکهت)).

(شیخ الإسلام ابن تیمیه) - خودی رهھی بې ببهت - دبیژت: «وسونی ههمی وزانایین دینی باوهریی نائین كو كهسهك ژ صهحابیان، یان مروئن پیغهمبهری، یان كهسین پیشیی، یی مهعصومه، بهلکی ب دیتنا وان دبت نهو گوننهان بکهن، وخودی وان گوننهان ب توبی بو وان ژی دبهت، ودهرهجهیین وان بلند دكهت، و ژ بهر خیرین وان نهو وان گوننهان بو وان ژی دبهت، خودی دبیژت: ﴿وَالَّذِي جَاءَ بِالصَّدَقِ وَصَدَقَ بِهِ أُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ. لَهُمْ مَا يَشَاءُونَ عِنْدَ رَبِّهِمْ ذَلِكَ جَزَاءُ الْمُحْسِنِينَ. لِيُكَفِّرَ اللَّهُ عَنْهُمْ أَسْوَأَ الَّذِي عَمِلُوا وَيَجْزِيَهُمْ أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ - ونهوی دگوتن وکریارا خو دا ب راستیی هاتی ژ پیغهمبهر ودویکهفتییین وان، و ب کریار باوهری بې ئینای، نهو نهون یین تهقوال نك خو کومکری،

(۱) د حه دیسا بوخاری وموسلمی دا هاتییه.

ویبغه‌مبه‌ری دویمایی موهمده سلاؤ لی بن، ونه‌وین باوه‌ری ب وی ئینای وکار ب شریعتی وی کری ژ صه‌حابیان ونه‌وین هتا رۆژا قیامه‌تی ب دویف وان دا هاتین ل به‌راهیا فان ته‌قوادارانه. تشتی وان بقیت ژ خوشییان بو وان ل نک خودایی وان هده، نه جزایی ویه یی ب دورستی عیاده‌تی خودایی خو کری، وگوه‌دارییا وی کری. دا خودی وی کاری خراب یی وان د دنیایی دا کری بو وان ژی بیهت، ژ بهر تۆبه‌کرنا وان، ودا خودی ب جزایه‌کی باش ژ کاری وان د دنیایی دا دکر خیری بده‌ته وان، کو به‌حه‌شته ﴿ (الزمر: ۳۳-۳۵). و خودی دبیژت: ﴿ حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ أَشُدَّهُ وَبَلَغَ أَرْبَعِينَ سَنَةً قَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَىٰ وَالِدَيَّ وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ وَأَصْلِحْ لِي فِي دُرِّيَّتِي إِنَّي تُبْتُ إِلَيْكَ وَإِنِّي مِنَ الْمُسْلِمِينَ. أُولَٰئِكَ الَّذِينَ نَقَبِلُ عَنْهُمْ أَحْسَنَ مَا عَمِلُوا وَتَتَجَاوَزُ عَنْ سَيِّئَاتِهِمْ فِي أَصْحَابِ الْجَنَّةِ - ومه شیرهت ل مروئی کریه کو قه‌نجیی د گهل دایابیئ خو بکته هندی نهو دساخ بن وپشتی مرنا وان ژی، چونکی ده‌یکا وی نهو ب زه‌مهت د زکی خو دا هلگرتیه، و ب زه‌مهت ونه‌خوشی نهو بوویه، ودهمی هلگرتن و شیردانا وی سیه‌ه‌یفن. و به‌حسکرنا ژ فان نه‌خوشیی دایک دینت نیشانا هندیه کو حقی وی ل سهر عه‌یالی ژ حقی بابی پزه. هتا ده‌می نه‌و مروقه دگه‌ته دویمایی هیژا خو یا له‌شی وعه‌قلی، و دگه‌ته چل سالییی نهو دوعایی ژ خودایی خو دکته و دبیژت: خودایی من تو به‌ری من بده هندی کو نه‌ز سوپاسییا قه‌نجییا ته بکه‌م یا کو ته د گهل من و دایابیئ من کری، و تو به‌ری من بده کرنا وی کاری چاک یی تو ژی رازی بی، و تو دوونده‌ها من بو من چاک بکه، هندی نه‌زم من ژ هه‌می گون‌هه‌ین خو تۆبه‌یه، ونه‌ز ژ وانم یین خو ب ده‌ست نه‌مر و فهرانا ته‌فه به‌رداین. نهو نه‌ون یین نه‌م باشترینی کاری وان یی چاک ژ وان قه‌بویل دکه‌ین و ل خرابییین وان دبۆرین، نهو د ناؤ خه‌لکی به‌حه‌شتی دانه، نه‌و سۆزه یا مه دایه وان نه‌وه سۆزا راست و بی گومان ﴿ (الأحقاف: ۱۵-۱۶) (۱).

دورژمین خودی نه‌وا د نا‌قه‌را صه‌حابیان دا بو خو کره هه‌جهت دا نه‌زمانی خو د دهر حه‌قا وان دا دریز بکه‌ن، و بهایی وان کیم بکه‌ن، و هنده‌ک نفیسه‌رین هه‌ف‌چاخ

(۱) به‌ری خو بده: مجموع الفتاوی (۳۵ / ۶۹).

ل سهر فی نه خشه بی پیس چوون، نهو نفیسه رین نزانن چ دیبژن، فیجا وان خو کره
 حه کهم د ناقبه را صه حابیین پیغه مبهری دا - سلاؤل بن - هنده کان دورست
 دهر دئیخن، وهنده کان خه لهت دکهن بیی وان ده لیله که ههبت ژبلی نه زانیی
 ودویکه فتنا هه وایی نه فسی، و فیه گپینا وان گوتنان یین دلر هشین روزه لاتناس
 ودویقه لانکیین وان دیبژن، حه تا وان هنده که گه نجین موسلمانان - یین ره وشه نیرییا
 وان یا کیم - ب گومان ئیخستن د دیروکا ئومه تا وان دا، و د پیشیین وان یین چاک
 دا، دا بشیین پشتی هنگی تانی ل ئیسلامی بدهن، و په یفا موسلمانان ژیکفه کهن،
 ونه فیانا پیشیین ئومه تی بهاقینه د دلین پاشییان دا، ل شوینا هندی کو نه و چاؤل وان
 بکهن و کاری ب فی گوتنا خودی بکهن: ﴿ وَالَّذِينَ جَاءُوا مِنْ بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا
 اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًّا لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ
 رَءُوفٌ رَحِيمٌ - نهو خودان باوهرین پشتی نه نصاری ومو هاجرین یه کی هاتین دیبژن:
 خودایی مه تو گونه هین مه بو مه ژی به، و گونه هان بو وان براین مه ژی به
 یین بهری مه باوهری ئینای وچوون، و تو که رب ونه فیانه کی بو ئیکی ژ خودان
 باوهران نه که د دلین مه دا، خودایی مه هندی تویی تو ب به نیین خو بی مه ره بان،
 و تو ب وان بی دلوفانکاری ﴿ (الحشر: ۱۰).

ناقيرا شهشي

پاشقهليدانا ژ گوتنا خه بهران بو صهحابي ونيمامين سهر است

۱ - پاشقهليدانا ژ گوتنا خه بهران بو صهحابيان:

ژ بناخه يين سوننيان شه وه: دلين وان وئه زمانين وان د دهر حه قا صه حابييين
 پيغه مبهري خودي دا - سلاف لي بن - دپاقر بن، وه كي خودي شه ب في چه ندي
 سالو خداين ده مي گوتي: ﴿ وَالَّذِينَ جَاءُوا مِنْ بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا
 الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًّا لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ -
 وئو خودان باوه رين پشتي نه نصاري وموهاجرين يه كي هاتين دبيژن: خودايي مه تو
 گونه هين مه بو مه زي به، وگونه هان بو وان برايين مه زي زي به يين بهري مه
 باوهري نيناي وچووين، وتو كه رب ونه ثيانه كي بو نيكي ژ خودان باوه ران نه كه د
 دلين مه دا، خودايي مه هندي تويي تو ب به نيبين خو يي مهره باني، وتو ب وان يي
 دلوفانكاري ﴿ (الحشر: ۱۰).

وهك گوهداري بو پيغه مبهري خودي - سلاف لي بن - ده مي دبيژت: ﴿ لَا تَسْبُوا
 أَصْحَابِي، فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوْ أَنْفَقَ أَحَدُكُمْ مِثْلَ أَحَدِ ذَهَبًا مَا بَلَغَ مَدَّ أَحَدِهِمْ وَلَا
 نَصِيفَهُ - خه بهران نه بيژنه صه حابييين من، نه ز ب وي كه مه يي نه فسا من ددهستي دا
 نه گهر نيك ژ هه وه هندي چي يي نو خودي زي پري بكه ته خير ناگه هته بيده ريبا نيك ژ
 وان يان نيقا وي ﴿ (۱).

وئو خو ژ ريبازا رافزي وخه وارجان بهري دكه ن يين كو خه بهران دبيژنه
 صه حابييان - خودي ژ وان رازي بت - وكه ريبين وان زي شه دبن، وقه نجيبين وان
 شه دشيرن، وپتريا وان كافر دكه ن.

(۱) بوخاري وموسلم حه ديسي شه دگو هين.

وسوننی وی قه بویل دکهن یا د کیتاب وسوننه تی دا هاتی د دهر حه قا بهایی وان
دا، و باوهر دکهن کو نهو باشترین مرؤفن، وه کی پیغه مبهری - سلاؤ لی بن - گو تی:
﴿ خیر کم قرنی .. - باشترین هه وه جیلی منن .. ﴾^(۱).

وده می پیغه مبهری - سلاؤ لی بن - به حسی ژیکفه بوونا ئوممه تی ل سهر حه فنی و سی
دهسته کان کری، و کو نهو هه می د ئاگری دانه ئیک تی نه بت، و وان پسپارا وی
دهسته کا ب تنی ژئی کری وی گو تی: ﴿ هم من کان علی مثل ما أنا علیه الیوم
و أصحابی - نهو نهون یین کول سهر وی یا نهز و صه حابیین خو نه فرؤ ل سهر ﴾^(۲).

نه بوو زهرعه - نهو مهزترین سهیدایین ئیمام موسلمیه - دیبژت: نه گهر ته
دیت زه لاهه کی صه حابیین کییم دکهت تو بزانه نهو زه ندیقه، چونکی قورئان
تشته کی حقه، و پیغه مبهری حقه، و تشتی نهو بی هاتی بی حقه، و هه ما صه حابینه
نهو چهنده بو مه فه گوهاستی، و هه چیبی تانی ل وان بدهت نهو وی دقیت کیتابی
وسوننه تی نه حقه دهر بیخت، لهو بی هیژا تر بو تانی دی نهو بت، و حوکم کرنا ب
زه ندیقی و سهر دا چوونی ل سهر وی راستر و حه قتره.

ئبن حمدانی زانا د (نهاية المتدین) ی دا دیبژت: هه چیبی خه بهران بیژته
صه حابیین وی چه ندی بو خو حه لال بکهت، دی کافر بت، و نه گهر بو خو حه لال
نه کهت دی فاسق بت، و ژ وی دئیه فه گوهاستن کو نهو د ههر دو حالان دا کافر
دبت، و هه چیبی صه حابیین فاسق بکهت، یان تانی ل دینی وان بدهت، یان وان کافر
بکهت، دی کافر بت^(۳).

۲ - پاشقه لیدانا ژ گو تئا بو زانایین فی ئوممه تی یین سه رپاست:

پشتی صه حابیین د بهایی و قه در گرتن و مه رته با بلند دا ئیمام یین سه رپاست ژ
تابعیان و دو یکه فتیبین وان ژ جیلین ب قه در و یین د دو یف دا دئین، یین کو
دو یکه فتئا صه حابیین ب قه نجی کری، وه کی خودی دیبژت: ﴿ وَالسَّابِقُونَ الْأَوَّلُونَ

(۱) بوخاری و موسلم فه دگوهیزن.

(۲) ئیمام نه حهد و هنده کین دی فه دگوهیزن.

(۳) شرح عقیده السفارینی (۲ / ۳۸۸-۳۸۹).

مِنْ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ وَالَّذِينَ اتَّبَعُوهُمْ بِإِحْسَانٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ -
 وئەوین بۆ باوهری ئینانا ب خودی و پیغمبهری وی بهری مروشان راکرین، ژ وان
 مشهختان بین ملهت وئویجاخین خو هیلاین وقهستا واری ئیسلامی کری، ووان
 پشتهفانین پشتهفانییا پیغمبهری دژی کافران کری، وئەوین ب قهنجی - د باوهری
 وگۆتن وکریاران دا - دویکهفتنا وان کری، ئەو ئەون بین خودی ژی رازی بووی ژ
 بهر گوهدارییا وان بۆ خودی و پیغمبهری وی، وئەو ژ وی رازی بوون ژ بهر خیرا
 مهزن یا وی دایه وان سهرا باوهری و گوهدارییا وان ﴿التوبة: ۱۰۰﴾.

قینجا چی نابت بهایی وان بیته کیمکرن و خه بهر بۆ وان بینه گۆتن، چونکی ئەون
 ئیمامین هیدایهتی، و خودی دبیژت: ﴿وَمَنْ يُشَاقِقِ الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ الْهُدَىٰ
 وَيَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ الْمُؤْمِنِينَ لُوَلِّهِ مَا تَوَلَّىٰ وَنُصَلِّهِ جَهَنَّمَ وَسَاءَتْ مَصِيرًا﴾ - وهه چیی ل
 دویف ریکا پیغمبهری سلاقی لی بن نه چت پشتی کو حهقی بۆ ناشکهرا بووی،
 و دویچوونا ریکه کا دی ژبلی ریکا خودان باوهران ووی حهقییا ئەو ل سهر بکهت،
 ئەم دی وی هیلینه ب هیقییا وی ریکی فه یا وی بهری خو دایسی، و ئەم بهری وی
 نادهینه خیری، و ئەم دی وی کهینه د ناگری جههنه می دا، دا گهرما وی ببینت، و ئەو
 چ پیسه جهی لی زفرینی یه ﴿النساء: ۱۱۵﴾.

شروقه کهری (طه حاوی) بی دبیژت: ﴿قینجا ل سهر ههر موسلمانه کی واجبه پشتی
 خودی و پیغمبهری وی ئەو پشتهفانییا خودان باوهران بکهت، وه کی قورئانی گۆتی،
 ب تایه تی میراتگرین پیغمبهران، ئەوین خودی ئەو وه کی ستیران لیکرین خه لک ل
 تاریین هشکاتی و ده ریایی ب وان ب ریکی دکهفن، و موسلمان هه می ل سهر هندئ
 کۆمبووینه کو ئەو خودان هیدایهت وزانین. و ئەون جیگرین پیغمبهری - سلاقی لی
 بن - د ناؤ ئومهتا وی دا، بین وی سونهتا وی یا مری زیندی دکهن، قینجا ب وان
 کیتاب رابووینه و ئەو ب وی درابووینه، و ب وان کیتاب ناخفتیه و ئەو ب وی
 ناخفتینه، و ئەو هه می ل سهر هندئ دکۆمبووینه کو دقیت دویکهفتنا پیغمبهری -
 سلاقی لی بن - بیته کرن، به لی ئە گهر ئیک ژ وان گۆتسه ک هه بت حه دیسا دورست
 وه کی وی نه بت، دقیت وی عوزره ک د هیلانا وی حه دیسی دا هه بت)).

وعوزر هه می د سی رهنگان دا کۆم دهن:

تیک: وی باوہری نہ ئینایہ کو پیغہ مہبری - سلاف لی بن - نہو گوتن گوتیہ.

دو: وی باوہری نہ ئینایہ کو مہ خسدہ وی ب وی گوتنی نہو مہ سہ لہ یہ.

سی: وی باوہری ہہ بوویہ کو نہو حو کم یی ہاتیہ نہ سخرن.

فینجا قہنجی ومنہتا وان ل سہر مہ ہدیہ، کو وان بہری مہ راکریہ ونہو گہ ہاندییہ مہ یا پیغہ مہبر - سلاف لی بن - پی ہاتیہ ہنارتن، ونہو بو مہ ناشکہرا کریہ یال بہر مہ بہرزہ، فینجا خودی ژ وان رازی بت وو ان رازی بکہت: ﴿ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًّا لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ - ونہو خودان باوہرین پستی نہ نصاری وموہاجرین یہ کی ہاتین دبیرن: خودایی مہ تو گونہ ہین مہ بو مہ ژ ی بہ، وگونہ ہان بو وان براین مہ ژ ی ژ ی بہ یین بہری مہ باوہری ئینای وچووین، وتو کہرب ونہ فیانہ کی بو ئیکی ژ خودان باوہران نہ کہ د دلین مہ دا، خودایی مہ ہندی تویی تو ب بہ نیین خو یی مہرہ بان، وتو ب وان یی دلوفانکاری ﴿ (الحشر: ۱۰).

وکیمکرنا بہایی زانایان، ژ بہر خہلہ تیہ کا ئجہادی یا ژ ہندہک وان چسی دبت ریازا بیدعہ چیانہ، و ژ وان نہ خشہ یانہ یین دوژمنین ئومہ تی دانین دا گومانی د دینی دا دہریخن، ودوژمناتیبا د ناقہرا موسلمانان دا پیدہا بکہن، ودا پاشیین ئومہ تی ژ پیشیین وان فہ کهن، ودوبہرہ کیی بیخنہ ناقہرا گہنجان وزانایان، وہ کی نوکہ چیبووی، فینجا نہو شاگردہ یین ژ نوی دہست ب وہرگرتنا زانینی دکہن وبہایی فقہزانان کیم دکہن وفقہا ئیسلامی بی بہا دکہن، وخو ژ خواندنا وی ددہنہ پاش ومفایی بو خو ژ ی وہرناگرن، بلا خو ل فی چہندی ہشیار بکہن، وبلا نہو شانازیی ب فقہا خو بہن، وقہدری زانایین خو بگرن، و ب گوتگوتکین دلرہ شان نہ ئیہ خاپاندن، وخودییہ ہاریکار.

دەرگه هی شه شی

بیدعه

وئەو د چەند ناقران دایه:

ناقران نیکی: پیناسه یا بیدعه یی، رهنگین وی، ئەحکامین وی.

ناقران دوو: دەرگه فتنا بیدعه یان د ژینا موسلمانان دا، وئەگه رین وی چەندی.

ناقران سیب: ههلو یستی ئوممه تا ئیسلامی ژ بیدعه چیان، ومه نهه جی سوننیان د رهددا وان دا.

ناقران چاری: ئاخفتن ل سەر هندهك نمونه یان ژ بیدعه یین هه قچاخ:

۱ - گیرانا ئاههنگین مهولوودا پیغه مبهری.

۲ - تبهرکیبا ب جه وشوینوارین مریان.

۳ - بیدعه یین د دهلیقه یا عیبادهت و خوئیتزیکرنا بۆ نک خودی

دا.

ناشیرا ئیکى

پیناسهیا بیدعهی، بهنگین وین، نهکامین وین

۱ - پیناسهیا بیدعهی:

بیدعه د زمانى دا یا وهرگرتیه ژ پهیفا (البدع)، ورامانا وى ئهوه تشتهك بى وینده کی کهفن بیته داهینان، و ژ فییه گوتنا خودی: ﴿بَدِيعُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ - وَخودیه داهینه ری عهسمانان وعهردی﴾ (البقرة: ۱۱۷)، یه عنی: وى ئهوه بى وینده کی کهفن ئافراندينه، خودی دبیژت: ﴿قُلْ مَا كُنْتُ بِدَعَاً مِنَ الرُّسُلِ - تو ئهوى موحهمد بیژه بوتپه ریسین ملله تی خو: ئهز نه ئیکه مین پیغه مبه ری خودیمه بو مروقان هاتیم﴾ (الأحقاف: ۹)، یه عنی: ئهز نه یی ئیکیمه خودی بو به نییان هنارتی، وبه ری من ژى گهلهك پیغه مبه ر هاتینه.

ودئیه گوتن: فالانى بیدعهیهك ده ریخست، یه عنی: دهست ب ریبازه کا نوی کر یا کهسی به ری وى نه ناسی.

وده ریخستنا بیدعهی دو رهنگن:

ده ریخستنا بیدعهی د عهده تان دا، وه کی ده ریخستنا ئامویره تین نوی، وئفه تشته کی دورسته، چونکی بناخه د عهده تان دا جهلالیه.

وده ریخستنا بیدعهی د دینی دا، وئفه جهرامه، چونکی بناخه د دینی دا وهرگرتنه، پیغه مبه ر - سلاقی بن - دبیژت: ﴿من أحدث فی أمرنا هذا ما لیس منه فهو رد - هه چیی تشته کی نوی د قی دینی مه دا ده ریخت ئهول وى یی زفراندیه﴾^(۱)، و د ریوایه ته کی دا هاتییه: ﴿من عمل عملاً لیس علیه أمرنا فهو رد - هه چیی کاره کی بکهت ودینی مه ل سه ر نه بت ئه و یی زفراندیه﴾^(۲).

(۱) بوخاری وموسلم فه دگو هیزن.

(۲) د صه حیحا موسلمی دایه.

۲ - په ننگین بیدعه یی:

بیدعه یا د دینی دا دو په ننگین:

په ننگی ئیکې: بیدعه یا د گوتن و باوهریی دا، وه کی گوتنن جه همی وموعنه زلی ورافزییان، وه همی دهسته کین دی یین سهر د اچووی، و باوهرییین وان.

په ننگی دووی: بیدعه یا د عیاده تان دا، وه کی عه بدینییا خودی ب عیاده ته کی وی نه دانای، و نه و چندد پشکه که:

پشکا ئیکې: نه وه یا د بناخه یی عیاده تی دا بت: وه کی کو عیاده ته کی چو بناخه د شریعه تی دا بو نه بن نه و دهر بیخت، وه کی نقیژه ک یان روژییه کا د شریعه تی دا ههر نه هه ی نه و دهر بیخت، یان هنده ک جه ژنن نه شهرعی وه کی جه ژنا مه ولوودی دهر بیخت.

پشکا دووی: نه وه یا زیده یی بت ل سهر عیاده ته کی دورست، وه کی کو رکاعه ته کی ل نقیژا نیقرو یان نیقاری زیده که ت.

پشکا سیی: نه وه یا د په ننگی کرنا عیاده ته کی دورست دا بت، وه کی کو ب په ننگه کی نه یی شهرعی بکه ت، وه کی گوتنا زکری شهرعی پیکفه وه کی سترانان، وخو وه ستاندنا د کرنا عیاده تان دا ب په ننگه کی وه سا کو ژ سوننه تا پیغه مبهری - سلاقی بن دهر که فت.

پشکا چاری: نه وه کو نه و دهمه کی بو کرنا عیاده ته کی دورست ده سنیشان بکه ت شریعه تی ده سنیشان نه کربت، وه کی ده سنیشان کرنا روژا نیقا شه عبانی وشه فا وی بو روژیگر تسی و کرنا نقیژان، و نه و ب خو روژی و نقیژین شه فی کاره کی شه عینه، به لی گریدانا وان ب دهمه کی تاییه ت فه ده لیل یی دقیت.

۳ - حوکمی دهر نیخستنا بیدعه یان د دینی دا ب ههمی په ننگین وی فه:

ههر بیدعه یه کا هبت د دینی یا حه رامه و سهر د اچوونه، ژ بهر گوتنا پیغه مبهری - سلاقی بن: ﴿وایاکم ومحدثات الأمور، فإن کل محدثة بدعة وکل بدعة ضلالة﴾ - وه شباری کارین نوی دهر نیخستی بن، چونکی ههر تشته کی نوی دهر که فتی بیدعه یه،

وهەر بیدعهیه کا ههبت سهرداچوونه ﴿^(۱) وگوتنا وی - سلافل ی بن -﴾ من أحدث فی امرنا هذا ما لیس منه فهو رد - ههچیئی تشته کی نوی د فی دینی مه دا دهر بیخت نهول وی یی زفراندیهه ﴿^(۲)، و د ریوایه ته کی دا هاتییه: ﴿من عمل عملاً لیس علیه امرنا فهو رد - ههچیئی کاره کی بکته و دینی مه ل سهر نهبت نهو یی زفراندیهه ﴿^(۳)، وئه ههردو هه دیسه ده لیکن کو ههر تشته کی د دینی دا نوی دهر کهفت بیدعهیه، وههر بیدعهیه کا ههبت سهرداچوونه کا ل خودانی زفراندیهه، ومهنا فی نهوه بیدعه د عیاده تی وعقیده ی دا یا ههرا مه، به لی ههرا می ل دو یف رهنگی بیدعه یی ژ ههرا میی یا جو دایه، هندهک ژئی کوفره کا ناشکه رایه وه کی طه و افال دژر قهبران وهک خوننیزیکرن بو خودانین وان قهبران، ویشکیشکرنا قوربان وهه کوشتیان بو وان، ودوعا کرنا ژ خودانین قهبران، وخواستنا هاریکاریی ژ وان، ووه کی گوتنن توندکارین جهمی وموعته زلیان. وهندهک ژئی ژ نامویره تین شرکینه، وه کی نفا کرنا ل سهر قهبران وکرنا نفیژی ودوعایان ل نک، وهندهک ژئی فاسقییا د باوهریی دایه وه کی بیدعه یا هه وارج وقه ده ری ومه رجئیان د گوتن و باوهریین وان دا یین دژی ده لیکن شهرعی، وهندهک ژئی گونه هه وه کی نه ئینانا ژئی ورا بوونا رژیگری ل بهر رژی، و هه ساندن ب مه خسه دا برینا شه هو ته ی ^(۴).

هشیارگرنهک: ههچیئی بیدعه یی بکته بیدعه یا باش و بیدعه یا خراب، نهو یی خهله ته وکاری وی دژی گوتنا پیغه مبه رییه - سلافل ی بن: ﴿فإن كل بدعة ضلالة﴾ چونکی پیغه مبه ری - سلافل ی بن - حو کم ل سهر بیدعه یان کرییه کو نهو هه می سهرداچوونه، وئه فه یی دبیژت: هه می بیدعه سهرداچوون نینن، بهلکی هندهک بیدعه یین باش هه نه.

(الحافظ ابن رجب) د (شرح الأربعین) ی دا دبیژت: «گوتنا پیغه مبه ری - سلافل ی بن - ﴿كل بدعة ضلالة﴾ ژ په یقین کومکهره، تشتهک ژ بن دهرنا کهفت، وئهو

(۱) ترمذی فه دگو هیزت و دبیژت: هه دیسه کا هه سه نا سه حیحه.

(۲) بوخاری وموسلم فه دگو هیزت.

(۳) د سه حیحا موسلمی دایه.

(۴) بهری خز بده: کتیبا (الاعتصام) یا شاطبی (۲ / ۳۷).

بناخه كې مهز نه ژ بناخه يېن ديني، وئو وه كي گوتنا پيغهمبهريه - سلاؤ لي بن - : ﴿من أحدث في أمرنا ما ليس منه فهو رد﴾ فيجا هه چيبي تشته كي نوي دهر بيخت وبؤ ديني پالفهدهت، وچو بناخه بؤ وي د ديني دا نه بت لي بزقوت ئهو سهر د اچوونه، ودين يي ژي بهريه، ووه كي ئيكه د في چهندي دا مهسه لين عه قيدي، يان كريار، يان گوتنيئ ناشكه را وفه شارتى... (۱).

وفان چو دهليل ل سهر هندي نينن كو بيدعهيه كا باش ههيه، ژبلي گوتنا عومهرى - خودي ژي رازى بت - د دهر حهقا نفيزين تهر او يجان دا: «نعمت البدعة هذه - چ باش بيدعهيه نه فه».

وئو د بيژن: هندهك تشتين نوي دهر كه فتبون سهله فان حاشاتي لي نه كر، وه كي كؤمكرنا قورئاني د موصحه فه كي دا، ونقيسينا حهديسي.

وبه رسف ل سهر في چهندي نه فهيه: هندي نه فه كار نه بناخه د شريعه تي دا بؤ ههيه، وئو نه د نوي دهر كه فتينه، وگوتنا عومهرى: «نعمت البدعة» مهخسه دا وي بي بيدعيا زمانيه نه يا شريعى، وتشتي بناخهيهك د شريعه تي دا بؤ هه بت ئهو لي دزقوت، وئو گهر هاته گوتن: ئهو بيدعهيه، مهخسه د پي بيدعيا زمانيه نه كو يا شريعه تيبه، چونكي بيدعه د شريعه تي دا ئهو تشته بي چو بناخه د شريعه تي دا بؤ نه بت، وكؤمكرنا قورئاني د ئيك كيتابي دا بناخه د شريعه تي دا بؤ ههيه، چونكي پيغهمبهري - سلاؤ لي بن - فرمان ب نقيسينا قورئاني دكر، به لي ئهو يا نقيسي وبژاله بو، ئينا صه حابيان ئهو د موصحه فه كي دا كؤم كر.

ونفيزين تهر او يجان پيغهمبهري - سلاؤ لي بن - هندهك شه فان ل به را صه حابيبن خو كروبون، ودوماهيبي نه هات ترسيا ئهو ل سهر وان فهرز بن، وصه حابي مان د ژيانا پيغهمبهري دا - سلاؤ لي بن - وپشتي مرنا وي ژي كت ئهو دكرن، حه تا عومهرى - خودي ژي رازى بت - ئهو ل سهر ئيمامه كي كؤم كرين وه كي كو وان ل دويغ پيغهمبهري - سلاؤ لي بن - دكر، وئفه نه بيدعهيه كه د ديني دا.

(۱) جامع العلوم والحكم، بپ ۲۳۳.

ونقىسنا ھەدىسى ژى بناخەيەك د دىنى دا بۆ ھەيە، ويىغەمبەرى -سلاڧۇ لى بن-
 فەرمان ب نقىسنا ھەدەك ھەدىسان ل ھەدەك صەھابىيىن خۆ كىرە، دەمى وان ئەو
 داخواز ژى كىرى، وئەبوو ھورەيرە - خودى ژى رازى بت - ل سەر دەمى
 يىغەمبەرى -سلاڧۇ لى بن- ھەدىس دنقىسى^(۱)، و ترسا ژ نقىسنا ھەدىسى ل دەمى وى
 ئەو بوو ئەو و قورئان تىكەلى ئىك بىت، و دەمى يىغەمبەر -سلاڧۇ لى بن- مەرى، ئەڧ
 ترسە نەما، چونكى قورئان بەرى مرنا وى تمام بوو بوو و ھاتبوو بىنە جھەكرن، قىچا
 موسلمانان پىشتى ھنگى ھەدىس نقىسى دا ژ بەرزەبوونى بىتە پاراستن، و خودى پىش
 ئىسلامى و موسلمانان قە خىرا وان وان بنقىست، كو وان كىتابا خودابى خۆ
 وسوننەتا يىغەمبەرى خۆ -سلاڧۇ لى بن- ژ بەرزەبوونى و كارى بى خىران پاراستى.

(۱) د بنىات دا ب فى رەنگى ھاتىيە.. و دئىتە زانين كو ئەبوو ھورەيرە مرؤڧەك بوو خواندن
 ونقىسین نەدزانى، و ئىمام ئەھمەد ژ ئەبوو ھورەيرە ڧەدگۆھىرت، دىيۆت: كەس ژ من زانانر
 نەبوو ب ھەدىسا يىغەمبەرى -سلاڧۇ لى بن- عەبدللاھى كورپى عەمى تى نەبت ئەوى
 دنقىسى، دەستورى ژ يىغەمبەرى -سلاڧۇ لى بن- خواست كو تىشتى ژ وى گۆھ لى بىت ب
 دەستى خۆ بنقىست، ئىنا يىغەمبەرى دەستورى دابى، بەرى خۆ بدە كىتبا: الحدیث والحدیثون، يا
 محمد محمد أبو زهو، بپ ۱۲۵ (وەرگىپ).

ناقبرا دووی

دهرکهفتنا بیدعهیان د ژینا موسلمانان دا،

ونه گهرین وین چندی

۱ - دهرکهفتنا بیدعهیان د ژینا موسلمانان دا:

ودو مهسهله دکهفته د بن دا:

مهسهلا ئیکي: دهمی پهیدا بوونا بیدعهیان:

(شیخ الإسلام ابن تیمیه) - خودی رهچی پی بهت - دیبژت^(۱): وتو بزانه کو گشت ئەو بیدعهیین په یوهندی ب زانین و عیباده تان شه هه می ل دویمهیا دهمی خهلیفین راشدی پهیدا بووینه، وه کی پیغه مبهری - سلاؤ لی بن - گوئی: ﴿من یعش منکم فسیری اختلافاً کثیراً، فعلیکم بسنتی وسنة الخلفاء الراشدين المهديين - هه چیی ژ هوه بمینته ساخ جو دا بوونه کا مهزن دی بینت، فیجا سونه تا من وسونه تا خهلیفین راشدی بین سهر راست بگرن ﴿^(۲)، وئیکه مین بیدعه پهیدا بووی، بیدعه یا قه دهری، ویا ئرجائی بوو، و بیدعه یا شیعاتیی وخه وار جان بوو، و دهمی موسلمان ژیکفه بووین پشتی کوشتنا عثمانی بیدعه یا هر ووریان پهیدا بوو، پاشی ل دویمهیا دهمی صه حابییان قه دهری پهیدا بوون، ل دویمهیا دهمی (ئبن عومهر وئبن عه بیاس و جابر) ی و صه حابییین وه کی وان - خودی ژئی رازی بت، و ل نیزیکی وی دهمی مه رجئی پهیدا بوو، و جهمی ل دویمهیا دهمی تابعیان پهیدا بوون پشتی مرنا عومهری کوری عه بدله زیزی، و دئیتته ریوایه تکران کو ئەو ل وان هاتبوو هشیار کرن، و پهیدا بوونا جهمی ل خه راسانی بوو ل دهمی خیلافه تا هسامی کوری عه بدلمه لکی.

ئه ژ بیدعهیه د جیلی دووی دا پهیدا بوون هیشتا صه حابی د ساخ، و وان خو ل سهر کاری بیدعه چییان نه رازی کر، پاشی بیدعه یا موخته زلییان پهیدا بوو، و فتنه د

(۱) مجموع الفتاوی (۱۰ / ۳۵۴).

(۲) ئەبوو داوود و ترمذی فه د گوهرین، و ترمذی دیبژت: حه دیسه کا حه سه نا صه حیه.

ناقبہرا موسلمانان دا پھیدا بوون، وژیک جودا بوونا د بیر وبوچوونان دا دهرکهفت، ومهیلال سهر بیدعه ودلچوونان دیار بوو، وبیدعهیا صوفیاتییی ژی دهرکهفت، وبیدعهیا ئافا کرنال سهر قهبران پشتی جیلین چاک، وهوسا چهند دهم بچت بیدعه پتر لی دئین.

مهسهلا دووی: جهی پھیدا بوونا بیدعهیان:

د مهسهلا پھیدا بوونا بیدعهیان دا وهلاتین موسلمانان ههمی وهکی ئیک نین، (شیخ الإسلام ابن تیمیه) دبیئت: «بازیرین مهزن یین کو صهحاییین پیغمهبری خودی - سلاؤ لی بن - لی ئاکنجی بووین وزانین وزانا ژی دهرکهتین یینجن: ههر دو حهره، وهردو عراق، وشام، قورئان وحهدیس، وفقه وعیادهت ژ وان دهرکهفتیه، وههر ژ فان بازیران هندهک بیدعهیین بناخهیی ژی دهرکهفتینه، بازیری پیغمهبری تی نهب، ل کووفه شیعاتی وئرجائی دهرکهفتینه، پشتی هنگی ل وهلاتین دی بهلاقبوینه، ول بهصرا قهدهری وموعتهزلی وزوهدا خراب دهرکهفتینه، پشتی هنگی ل وهلاتین دی بهلاقبوینه، ول شامی ناصبی وقهدهری دهرکهفتینه، وجهههمی ل وهلاتی خهراسانی دهرکهفتیه، وئهو ژ ههمی بیدعهیان خرابته.

وپھیدا بوونا بیدعهیان ل دویش دویرکهفتنا جهیسه ژ واری پیغمهبرییی، ودهمی موسلمان ژیکفه بووین پشتی کوشتنا عوثنانی بیدعهیا حهرووریان پھیدا بوو، بهلی بازیری پیغمهبری ساخلم ما ژ دهرکهفتنا فان بیدعهیان، وئه گهر تشتهک ژ وان لی ههبا ژی بی قهشارتی بوو، وخودانی وی ل نک وان بی بی بها ولومه لیکری بوو، وهندهک ژ قهدهرییان ل ویری هه بوون بهلی دشه رمزار بوون، نه وهکی شیعاتی وئرجائی ل کووفه، وئعتزالی وبیدعهیین زاهدان ل بهصرا، وناصبییان ل شامی، ئهو دئاشکهرا بوون، و ب ریکین دورست ژ پیغمهبری - سلاؤ لی بن - هاتییه قه گوهاستن کو ده جبال ناچته مه دینی، وزانین وباوهری لی دئاشکهرا بوو حهتا دهمی هه قالین مالکی، وئهو خه لکی جیلی چارینه،^(۱).

(۱) مجموع الفتاوی: (۲۰ / ۳۰۰-۳۰۰۳).

ول سەر دەمی هەر سی جیلین باشزل مه دینی ئیکجار چو بیدعه نه بوون، و چو جاران چو بیدعه د بناخهیین دینی دا ژئی دهرنه که فینه، وه کی کو ژ باژیرین دی دهر که فین.

۲ - نه گهرین پهیدا بوونا بیدعهیان:

تشتی گومان تیدا نه هدی نه وه خوگر تبا ب کیتاب وسونه تی فه مروقی ژ بیدعه وسهردا چوونی رزگار دکهت، خودی دبیزت: ﴿وَأَنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ - وَ تَشْتِيْ خُودِيْ شِيْرَهْتِ بِيْ لْ هِهْوِه كَرِيْ نَهْفَه يِه كُوهِنْدِي ئيسلامه رپكا خودی یا راسته فیجا لی ههړن، ودویچوونا رپکین بهرزهبوونی نه کهن، نهو دی ههوه بژاله کهن وههوه ژ رپکا خودی یا راست دویر کهن﴾ (الأنعام: ۱۵۳).

ویغه مبهری - سلافل لی بن - نهو چهنده ناشکه را کر وه کی بن مه سعود - خودی ژئی رازی بت - ژئی فه دگوهیزت، دبیزت: پیغه مبهری خودی - سلافل لی بن - خپچهک بو مه کیشا وگوت: ﴿هَذَا سَبِيلَ اللَّهِ - نَهْفَه رِپْکَا خُودِيْه﴾ پاشی هندهک خپچ ل لایی وی بی راستی ویی چه بی کیشان، پاشی گوت: ﴿وهذه سبيل، على كل سبيل منها شيطان يدعو اليه - وَنَهْفَه ژِي رِپْکِن، ل سهر ههر رپکه کی شهیتانهک هدی ههوه بۆ گازی دکهت﴾ پاشی نهو نایه ته خواند: ﴿وَأَنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ ذَلِكَمُ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ - وَ تَشْتِيْ خُودِيْ شِيْرَهْتِ بِيْ لْ هِهْوِه كَرِيْ نَهْفَه يِه كُوهِنْدِي ئيسلامه رپكا خودی یا راسته فیجا لی ههړن، ودویچوونا رپکین بهرزهبوونی نه کهن، نهو دی ههوه بژاله کهن، وههوه ژ رپکا خودی یا راست دویر کهن. نهو بهریخودانا بهر ب رپکا راست فه نهوه یا خودی شیرهت بی ل ههوه کری، دا بهلکی هوین ب رپکا بجهینانا نه مری وی خو ژ عهزبا وی پاریرن﴾^(۱).

(۱) نه ههد و بن حبان و حاکم وهنده کین دی فه دگوهیزن.

قېچا ھەچىيى پىشت بدەتە كىتاب وسوننەتى، رېيازىن سەرداچوويى وبىدعەيىن نوى دەر كەفتى دىي وي ب نك خو قە كېشەن، وئەو تىشتىن دىنە ئە گەرا پەيدابوونا بىدعەيان د فان كاران دا كۆم دىن:

نەزائىنا ب ئە حكامىن دىنى، دوپكەفتنا ھەوايى نەفسى، تەدەصصوب بو بىر وبوچوون وكەسان، چاقلىكرنا كافران.

وچەندەكى ب بەرفرەھى دىي بەحسى فان ئە گەران كەين:

أ - نەزائىنا ب ئە حكامىن دىنى:

چەند زەمان قە كېشت، وخەلك ژ شوينوارىن پېغەمبەرىنىيى دوير كەشەن، زانين كېم دىت ونەزائىن بەلاۋ دىت، وەكى پېغەمبەرى - سلاۋ لى بن - بەحسى وي چەندى كرى دەمى گۆتى: ﴿من يعش منكم فسرى اختلافاً كثيراً - ھەچىيى ژ ھەو ھى بىت بىت جوداھىيە كا گەلەك دى بىت ﴾^(۱)، و دەمى گۆتى: ﴿إن الله لا يقبض العلم انتزاعاً ينتزعه من العباد، ولكن يقبض العلم بقبض العلماء، حتى إذا لم يبق عالماً اتخذ الناس رؤوساً جهالاً، فسئلوا فأفتوا بغير علم، فضلوا وأضلوا - ھندى خوديە زانينى ب گرتن ژ بەنيان ناگرت، بەلكى ئەو زانينى ب گرتنا زانايان دگرت، ھەتا ئە گەر چو زانا وي نەھىلان مروز ھندەك سەرىن نەزان بو خو ددانن، قېچا پىسيار ژ وان دىتە كرن وئەو بى زانين فەتوايى ددەن، قېچا دسەردا دچن وخەلكى ژى د سەردا دىن ﴾^(۲)، قېچا ژ زانينى وزانايان پېقەتر كەس بەرانسەرى بىدعەيان راناو ھستت، قېچا ئە گەر زانين وزانا نەمان دەلىقە بو بىدعەيان قەدبەت كو تاشكەرا بن وبەلاۋ بن، وبو بىدعەچىيان ژى كو ب براۋ بكەشەن.

ب - دوپكەفتنا ھەوايى نەفسى:

ھەچىيى پىشت بدەتە كىتاب وسوننەتى ئەوى دوپكەفتنا ھەوايى خو كر، وەكى خودى گۆتى: ﴿فإن لم يستجيبوا لك فاعلم أنما يتبعون أهواءهم ومن أضل ممن اتبع

(۱) ژ ھەدىسە كى يا ئەبو داوود و ترمذى قەدگۆھىرن و ترمذى دىبىت: ھەدىسە كا ھەسەنا صەھىحە.

(۲) جامع بيان العلم وفضله لابن عبد البر (۱ / ۱۸۰).

هَوَاهُ بِغَيْرِ هُدًى مِنَ اللَّهِ - فَيُجَا نَهْ كَرٍ وَا ن بَهْرَسَقَا تَه نَهْدَا، وَا وَا ن چَو هَيَّجَهْت نَهْمَا ن، تَو بَزَا نَه كَو هَهْمَا نَهَو دَوِيكَه فِتْنَا دَلچَوو نِي ن خَو دَكَه ن، وَكَه س زُ وِي بَهْرَزَه تَر نِي نَه يَ دَوِيكَه فِتْنَا دَلچَوو نِي ن خَو بَكَه ت يَيِ وِي هَيْدَا يَه تَه كُ زُ نَك خَو دِي هَه بَت ﴿ (القصص: ۵۰).

و خَو دِي دَبِي ت: ﴿ أَفَرَأَيْتَ مَنْ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ وَأَضَلَّهُ اللَّهُ عَلَى عِلْمٍ وَخَتَمَ عَلَى سَمْعِهِ وَقَلْبِهِ وَجَعَلَ عَلَى بَصَرِهِ غِشَاوَةً فَمَنْ يَهْدِيهِ مِنْ بَعْدِ اللَّهِ - نَهْرِي فَيُجَا تَه نَه ي مو حَه مَه د نَهَو كَه س دِي تِي يَه يَ دَلچَوو نَا خَو بَو خَو كَرِي يَه خَو دَا وَه نَد، فَيُجَا هَه ر تَشْتَه كِي دَلِي وِي بَخَوَا ز ت نَهَو وِي دَكَه ت، و خَو دِي پَشْتِي زَا نِي ن گَه هَا نَدِي يَ و چَو هَيَّجَه ت بَو نَه هِي لَا ي ن نَهَو بَهْرَزَه كَر، لَهَو نَهَو گَو ه نَا دَه تَه چَو شِيْرَه تَا ن، و وِجَه كِي بَو خَو زِي وَه ر نَا گَر ت، و خَو دِي خَه تَم ل سَه ر دَلِي وِي دَا يَه، فَيُجَا نَهَو د تَشْتَه كِي نَا گَه ت، و پَهْر دَه ل سَه ر چَا فَي ن وِي دَا نَا يَنَه، لَهَو نَهَو دَه لِي لِي ن خَو دِي نَا يِن ت؟ فَيُجَا پَشْتِي خَو دِي نَهَو بَهْرَزَه كَرِي كِي هَه يَه بَهْرِي وِي بَدَه تَه حَه قِي يَ و رِي كِي نِي شَا بَدَه ت؟ ﴿ (الجمانية: ۲۳).

و بِي دَعَه هَه مَا تَه فَنِي هَه وَا يِي نَه فَسِي يَه يَ دَوِيكَه فِتْن بَو دَيِي تَه كَر ن.

ج - تَه عَه صَو ب بَو بِي ر و بَو چَو و ن و زَه لَامَا ن:

تَه عَه صَو بَا بَو بِي ر و بَو چَو و ن و زَه لَامَا ن بَهْرِي مَرُو قِي زُ دَوِيكَه فِتْنَا دَه لِي لِي و زَا نِي نَا حَه قِي يَ وَه ر دَكَبِي ر ت، خَو دِي دَبِي ت: ﴿ وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَنْبَغُ مَا أَلْفَيْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا - وَنَه گَه ر خَو دَا ن بَا وَه رَا ن ب شِيْرَه تَكَا رِي فَه گَو تَه سَه ر دَا چَو وِيَا ن: دَوِيچَو و نَا وِي بَكَه ن يَا خَو دِي نِي نَا يَه خَوَا رِي زُ قَوْر تَا نِي و رِي نِي شَا دَا نِي، نَهَو ل سَه ر چَا قَلِي بَكَر نَا پَشِي ي ن خَو يَي ن بَو تَه رِي س رَزْدِي يِي دَكَه ن و دَبِي تَر ن: نَه م دَوِيكَه فِتْنَا دِي نِي هَه وَه نَا كَه ي ن، بَه لَكِي دِي دَوِيكَه فِتْنَا وِي كَه ي ن يَا مَه بَاب و بَا پِي رِي ن خَو ل سَه ر دِي تِي ن ﴿ (البقرة: ۱۷۰). وَنَه فَه يَه عَه دَه تِي خَو دَا نِي ن تَه عَه صَو بِي نَه فَو رُو، زُ هَنْدَه ك دَوِيكَه فِتْيِي ن مَه زَه بِي ن صَو و فَيِيَا ن و قَه بَر پَه رِي سَا ن، نَه گَه ر نَهَو بَو دَوِيكَه فِتْنَا كِي تَاب و سَو نَه تِي هَا تَنَه خَوَا سَتَن و دَا وَا ن تَشْتِي ن دَرِي كِي تَاب و سَو نَه تِي نَه كَه ن، نَهَو مَه زَه ب و شِي خ و بَاب و بَا پِي رَا ن دِي بَو خَو كَه نَه هَيَّجَه ت.

د - چاقلىكرنا كافران:

وئەقە ژ ھەمى تىشتان پىز خودانى دئىختە بىدەيان، ۋەكى د ھەدىسا ئەبوۋ ۋاقدى لەيشى دا ھاتى دىبىت: ئەم د گەل پىغەمبەرى خودى - سلاۋ لى بن - دەر كەفتىنە خونىنى، ۋەم د ئىسلامى دا ھىشتا دنوى بووين، وموشركان دارەك ھەبوۋ ل دۆر كۆم دبوون ۋەككى خۆ تى ددانا، دگۆتنى: (ذات أنواط) ئىنا ئەم د بەر دارەكى را بۆرىن قىجا مە گۆت: ئەى پىغەمبەرى خودى بۆ مە ژى (ذات أنواط) ھكى بدانە كا چاۋا وان (ذات أنواط) ھك ھەى، ئىنا پىغەمبەرى - سلاۋ لى بن - گۆت: ﴿الله أكبر! ئەقە ئەو رىكن! ئەز ب ۋى كەمە ىى نەفسا من د دەستى دا ۋەكى ئسرائىلىيان گۆتتە موساى: ﴿اجعل لنا إلهًا كما لهم آلهة قال إنكم قوم تجهلون - بۆ مە ژى صەنەمەكى چىكە دا بۆ خۆ بگەينە خوداۋەند، ۋەكى كا چاۋا فى مللەتى ھندەك صەنەم ھەنە عىبادەتى بۆ دكەن، موساى گۆتە وان: ئەى مللەتۆ ھندى ھوینن ھوین مەزنىيا خودى نزانن، ۋھوین نزانن كو پەرستق ب تى بۆ خودىيە ﴿(الأعراف: ۱۳۸) ھوین دى ل رىكىن بىن بەرى خۆ چن ﴿.

قىجا ئەقە ھەدىسە ھندى دگەھىنت كو چاقلىكرنا كافران بوو ئىكا ھند ژ ئسرائىلىيان چىكرى ئەو فى داخوازا كرىت بگەن، كو موسا خودايەكى بۆ وان بدانت دا ئەو پەرستى بۆ بگەن، ۋەو بوو ھندەك صەحابىين موحەممەدى ژى - سلاۋ لى بن - پالداين كو ئەو دارە كا تەپرەك بۆ وان بدانت، ۋەقە ۋاقتى نوکەيە ژى، پىرپيا موسلمانان چاۋ ل كافران دكەن د كارين وان بىن بدعى وشركى دا، ۋەكى چەژنن بونى، ۋگىرانا رۆژ ۋەفتىيان بۆ ھندەك كارين تايەت، ۋگىرانا ئاھەنگان ب ھلكەفتىن دىنى ۋبىرھاتسان، ودانانا پەيكەران، ۋگىرانا تازىيان، ۋبىدەيىن جەنازان، ۋئافاكرنال سەر قەبران، ۋگەلەك تىشتىن دى.

ناثبرا سيبی

ههلوپستی نومه تا نیسلامی ژ بیدعه چیبیان،

ومه نهه جی سوننییان د رهددا وان دا

۱ - ههلوپستی سوننییان ژ بیدعه چیبیان:

ژ بهری وهره حالی سوننییان ئهوه ئهوه بهرسقا بیدعه چیبیان ددهن، وره دی ل سهر بیدعه یین وان دکهن، ووان ژ کرنا بیدعه یه یان پاشقه دبهن، وئه شه هندهك نمونه بو ته ل سهر وی چه ندی:

(أ) دهیکا دهر دائی دبیت: جاره کی بای دهر دائی ب عیجزی فه هاته نك من، من گوتی: ته چیه؟ وی گوت: ب خودی تشته کی ژ کاری موحه مده دی نه ز ل نك وان نابینم ئهوه تی نه بت ئهوه هه می پیکفه نقیژی دکهن^(۱).

(ب) عومهری کوری یه حیای دبیت: من گوهرل بای خو بوو ژ بای خو فه دگوهاست گوت: ئه م بهری نقیژا سپیدی ل بهر دهری عه بدلاهی کوری مه سعودی کوم دبووین، وده می ئهوه دهر دکهفت ئه م د گهل دچووینه مزگهفتی، ئینا ئه بوو موسای ئه شعری هاته نك مه، وگوت: هیشتا بای عه بدره هانی دهر نه کهفتیه نك ههوه؟ مه گوت: نه، ئینا ئهوه ژی ل نك مه روینشت حه تا ئهوه دهر کهفتی، وده می ئهوه دهر کهفتی ئه م هه می رابووینه فه، ئه بوو موسای گوت: ئه ی بای عه بدره هانی نوکه من تشتهك ل مزگهفتی دیت ب دلی من نه بوو، و - حه مد بو خودی بت - ژ باشیی پیقه تر من چو نه دیتیه، وی گوت: ئهوه چیه ته دیتی؟ ئه بوو موسای گوت: ئه گهر تو مایه ساخ دی بینی، من هندهك مروؤل مزگهفتی دیتن خه لهك خه لهك ل هیقییا نقیژی روینشت بوون، و د ناؤه هر خه له که کی دا زه لامهك هه بوو، وهندهك بهرك د دهستین وان دا هه بوون، وی زه لامی دگوت: سه د ته کیران

(۱) بوخاری فه دگوهیت.

بدەن، وان سەد تە كىبىر ددان، ودگۆت: سەد جاران بېژن (لا إله إلا الله)، وان سەد جاران ئەو دگۆت: سەد جاران بېژن: (سبحان الله) وان سەد جاران ئەو دگۆت، عبدللەھى گۆتى: وتە چ گۆتە وان؟ گۆت: من چ نە گۆتى ئەز ل ھىقىيا گۆتتا تە يان فەرمانا تە مام، گۆت: بلا تە فەرمان ل وان كر با كو ئەو گونەھىن خو بەژمىرن وتە كەفالتە دابايى كو چو خىرپن وان بەرزە نابن؟

پاشى ئەو چوو وئەم د گەل، ھەتا ھاتىيە خەلە كى ژ وان خەلە كان و ل ھىنداھى وان راوھستا وگۆت: ئەفە چىيە ئەز دىبىنم ھوین دكەن؟ وان گۆت: ئەى بابى عبددررەھمانى، ئەفە ھىندەك بەر كى ئەم زكرى پى دەژمىرن، وى گۆت: جارى گونەھىن خو بەژمىرن، وئەز كەفيل تىشتەك ژ باشىيىن ھەو بەرزە نەبت، ھەى بو ھەو ئەى ئومەتا موھمەدى، ھوین چەند زوى دچنە ھىلاكى! ئەفە صەھابىيىن وى دساخن، وئەفە جلكىن وى ھىشتا نەرزىنە، وئامانىن وى نەشكەستىنە، وئەز ب وى كەمە بى نەفسا من دەستى دا: يان ھوین ل سەر دىنە كىنە چىژ دىنى موھمەدى، يان ژى ھوین دەرگەھە كى سەرداچوونى دى ئە كەن، وان گۆت: ب خودى بابى عبددررەھمانى ژ خىرپى پىقەتر مە چو نەفيايە، وى گۆت: چەند كەس ھەنە خىر دقپن وناگەھنى، پىغەمبەرى - سلاؤ لى بن - بو مە بەھسى مللەتە كى كرىيە قورئانى دخوین بەلى ئەو ژ ھەستىيى سىنگى دەرباز نابت، وئەز ب خودى كەمە ئەز نزانم بەلكى پىزىيا وان ژ ھەو ھەن، پاشى پىشت دا وان، ەمىرى كورى سەلەمەى دىبىژت: مە دىت پىزىيا وان ل رۇژا نەھرەوانى د گەل خەوارجان شەرى مە دكر^(۱).

(ج) زەلامەك ھاتە نك ئىمام مالكى كورى ئەنەسى - خودى رەھمى پى بىت - وگۆتى: ل كىرى ئەز ئىحرامان بکەمە بەر خو؟ وى گۆتى: ژ وى جھى بى پىغەمبەرى - سلاؤ لى بن - دەسنىشان كرى ووى ب خو ئىحرام لى كرىنە بەر خو، زەلامى گۆت: وئەگەر من ل جھە كى دوىرتر ژ وى جھى ئىحرام كرنە بەر خو؟ مالكى گۆتى: ئەز وى چەندى نايىنم، زەلامى گۆت: و چ نەخوشى بو تە د وى چەندى دا ھەيە؟ مالكى گۆت: ئەز دترسم فتنە ب سە تە دا بىت، وى گۆت: ما چ فتنە د زىدە كرنا خىرپى دا ھەيە؟ مالكى گۆت: خودى دىبىژت: ﴿فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ

(۱) دارەمى فەد گۆھىژت.

عَنْ أَمْرِهِ أَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ - فَيُجَا نُهُوَيْن بِي نُهُمِرِيَا بِيغُهُمبُهُرِيَا
خودى دكهن بلا ژ هندی بترسن كو فتنهك ونهخوشى ب سهر وان دا بىت، يان
عذابه كا ب ئيش ونهخوش ل ناخره تى بگه هته وان ﴿النور: ۶۳﴾ وما چ فتنه ژ
وى مهزتره قهنجى وسهراتيبهك بو ته بيته دان بو بيهغه مبهري خودى - سلاؤ لى بن -
نه هاتينه دان؟! ^(۱)

ئهفه نموونه يه كه، وهيشتا زانا ل ههمى ده مان ره ددا بيدعه چيبان دكهن، وحده مد
وسوپاسى بو خودى بت.

۲ - مهنه جى سونيبان د ره ددا ل سهر بيدعه چيبان دا:

مهنه جى وان د وى چهندي دا ل سهر كيتاب وسونه تى بى ئافا كريبه، وئهو ئهو
مهنه جه بى قه ناعه تى پهيدا دكته وهه قركى بى دهنك دكته، ل سهرى هيجه ت
وگومانين وان دئين پاشى بهرسقى ل سهر ددهن ورا دكهن، وئهو ده ليلان ژ كيتابى
وسونه تى ل سهر هندی دئين كو واجبه پيگيرى ب سونه تى بيته كرن، وپاشقه ليدان
ژ بيدعه بين نوى دهر كهفتى بيته كرن، ووان گه لهك كتيب د قى چهندي دا نفيسينه، و
د كتيبين خو بين عه قيدي دا وان ره ددا شيعه وخه وارج وجهه مى وموعه زلى
وئهو شعهر بيان كريبه د گوتنين وان بين نوى دهر كهفتى دا د بناخه بين باوه ريبى
وعه قيدي دا، ووان هندهك كتيبين تايهت ل سهر وى چهندي نفيسينه، وهكى ئيمام
ئه حمده دى كتيبكه د ره ددا جه هميبان دا نفيسى، وهندهك ئيمامين دى ژبلى وى كتيب
د قى چهندي دا هه نه، وهكى عوثمانى كورى سه عيدي داره مى، ووهكى د كتيبين
(شيخ الإسلام ابن تيميه) وى وشاگردي وى (ابن القيم) وى دا هاتى، وشيخ
موحه مده دى كورى عه بدلوه ههابى، وگه له كين دى ژ وان ره ددين وان ل سهر فان
دهسته كان كرين، و ل سهر قه بره ريس وصووفيبان ژى، وكتيبين تايهت بين كو
ره ددا بيدعه چيبان دكهن گه له كن.

ژ وان بو نموونه ژ كتيبين كهفن:

(۱) ئه بوو شامه قى چهندي د كتيبى (الباعث على إنكار البدع والحوادث) دا ژ ئه بوو به كر
ئه لئه لالى فه دگو هيزت، بپ ۱۴.

- ۱ - كتاب الاعتصام للإمام الشاطبي.
- ۲ - كتاب اقتضاء الصراط المستقيم لشيخ الإسلام ابن تيمية، ووى پشكە كا مەزن ژ فئى كئيبى بۆ رەددا ل سەر بىدعەچىيان تەرخانكرىيە.
- ۳ - كتاب إنكار الحوادث والبدع لابن وضاح.
- ۴ - كتاب لحوادث والبدع للطرطوشي.
- ۵ - كتاب الباعث على إنكار البدع والحوادث لأبي شامة.
و ژ كئيبىن هەفچاخ:
- ۱ - كتاب الإبداع في مضار الابتداع للشيخ علي محفوظ.
- ۲ - كتاب السنن والمبتدعات المتعلقة بالأذكار والصلوات للشيخ محمد بن أحمد الشقيري الحوامدي.
- ۳ - رسالة التحذير من البدع للشيخ عبد العزيز بن باز.
و حەمد بۆ خودى بت هېشتا زاناين موسلمانان خۆل سەر بىدعەيان نەرازى دكەن، ورەددا بىدعەچىيان دكەن د رۆژنامە وكۆفار وئىزگە وخوتىين مزگەفتان دا، هەر وەسا د كۆر وسيميناران ژى دا، تشتى بوويه ئەگەرا هندی كارەكى باش د تىگەهشتا موسلمانان دا هاتىيە كرن وبيدعە وبيدعەچى هاتىنە باشقە برن.

ناشيرا چارى

د ناشكهر اكرنا هندهك نموونهيان دا

ژ بیدهعه یین هه قچاخ

ئهو ژى ئه فنه:

۱ - گپړانا ئاههنگین مهولوودا پیغه مبهری.

۲ - تبهر کپیا ب جه وشوینوارین مریان.

۳ - بیدهعه یین د دهلیقه یا عیادهت و خوئیزیکرنا بو نک خودی دا.

بیدهعه یین هه قچاخ گهلهکن، ژ بهر پاشکهفتنا دهمی و کیمبونا زانینی، وهه بوونا گهلهک گازیکهرین بو بیدهعه یان گازی دکهن، وبه لاقبوونا چاقلیکرنا کافران د عدهت وسهر و بهری وان دا، ل دویف گوتنا پیغه مبهری - سلاؤ لی بن- ﴿للتبعن سنن من کان قبلکم - مسوگر هوین دی ل دویف ریکین یین بهری خو چن﴾^(۱).

۱ - گپړانا ئاههنگین مهولوودا پیغه مبهری:

وئهو چاقلیکرنا فله لانه د وی کاری دا یی دبیزنی: ئاههنگا بوونا مهسیحی، قیجا نه زانین موسلمانان، یان زانایین خه لکی د سهر دا دبهن ل مهها (ربیع الأول) ی یان ل ده مه کی دی ژ سالی ئاههنگی ب هلهکهفتنا بوونا موحه مه د پیغه مبهری - سلاؤ لی بن- دگپرن. وهندهک ژ وان فی ئاههنگی ل مزگهفتی دگپرن، وهندهک ل مالان، یان ل هندهک جهین بو وی چهندی هاتینه ناماده کرن، وکومین مهزن ژ عامیین مرؤقان لی دجه میین، وچاقلیکرنا بو فله لان وی چهندی دکهن، دهمی ئهو ئاههنگی ب هلهکهفتنا بوونا مهسیحی - سلاؤ لی بن- دگپرن، وئهو ئاههنگه د سهر هندی را کو بیدهعه نه وچاقلیکرنا بو فله لان، ئهو ژ کارین کریتی وشرکی دقلا نین ژی، وهکی گوتنا وان سرؤدین (غلو) د دهر حه قا پیغه مبهری دا - سلاؤ لی بن- تیدا هه ی حه تا

(۱) ترمذی فه دگوهیزت ودورست دکهت.

دوره جیه کی کو دوعا و داخوازا هوارى ژى دئینه کرن، و پیغمبهرى - سلاڤ لی بن -
 ئەم ژ هندی پاشقه لیداینه کو د مه دحکونا وی دا ژ توخویبان دهر که فین دهمی گوتی:
 ﴿ لا تطروني كما أطرت النصارى ابن مریم، إنما أنا عبد فقولوا عبد الله ورسوله -
 هوین من وهسا مهزن نه کهن وه کی فلان کوری مه ریه می مهزن کری، هندی ئەزم
 ئەز عهده کم فیجا بیژن: عهدهی خودی و پیغمبهری وی ﴿^(۱). و دبست د فان
 ناههنگان دا ژن و میر تیکه لی تیک بن، وهندهک خرابی پهیدا بن.

ونه دویره ئەو هزر بکهن کو پیغمبهر - سلاڤ لی بن - ل ناههنگا وان حازر دبست، و
 ژ وان تشتین نه بین دورست بین کو د فان ناههنگان دا ههین: ئەو سرۆدن بین ئەو
 کۆم کۆمه و ب دهنگ د گهل لیدانا تمبلکان دبیژن، و زکرین بیدعه بین سووفییان،
 و دبست ژ بهرتیکه لیلیا ژن و میران فتنه و خرابی ژى چى بن، و نه گهر خو ئەو تشته د
 فان ناههنگان دا نه بن ژى، و خوارن و ناشکه را کرنا که یفی ب تنی بست ژى - وه کی
 ئەو دبیژن - ئەو بیدعه یه کا نوی دهر که فیتییه (وههه کاره کی نوی دهر که فت
 بیدعه یه، وههه بیدعه یه کا ههبت سه ردا چوونه)، و مادهم ئەو دئینه کرن دویر نینه
 وه راری بکهت و ئەو خهله تیبین دی بینه د ناؤ دا.

ومه گۆت: ئەو بیدعه یه، چونکی چو بناخه د کیتابی و سوننه تی و کاری پیشییان
 دا بو نین، بهلکی ئەو ل دویمه یی پستی سه دسالا چاری پهیدا بوویه، فاطمی یین
 شیعه ئەو دهر یخستبوو، ئیمام (أبو حفص تاج الدین الفاکهانی) - خودی ره می پی
 بیهت - دبیژت: «پاشی: دوباره پسار ژ لای هندهک مروفین پیروز هاته کرن کانی
 ئەو کۆمبوونا هندهک مروف ل مهها (ربیع الأول) ی دکهن و دبیژنی: مه ولوود چاوایه،
 و کانی بناخه یهک د دینی دا بو هه یه یان نه، و مه خسه دا وان ئەوه بهر سقل ل سه ر قی
 چهندی بیتهدان و ناشکه را کرن، فیجا ئەز دبیژم - وهاری کاری ژ خودییه: ئەز چو
 بناخه یان بو قی مه ولوودی د کیتاب و سوننه تی دا نزاهم، و ئەو ژ چو زانایین ئومه تی
 یین کو د دینی دا ئەون پیشه وا و پیگیر ب شوینوارین پیشییان ئەو چهنده نه هاتییه

(۱) بوخاری و موسلم فه دگوهیزن.

فه گوهاستن، بهلکی نهو بیدعهیه که هندهك بهطالان دهریخستیه، وشههوته که خورا خو پی تیر دکهن^(۱).

و (شیخ الإسلام ابن تیمیه) دیژت: ((ههر وهسا نهوا هندهك مروث دکهن، یان چافلینکرن بو کارئ فهلان د مهولوودا عیسایی دا -سلاؤ لی بن-، یان ژئ بو فیان ومهزنکرننا پیغهمهبری -سلاؤ لی بن-.. دهمی مهولوودا پیغهمهبری -سلاؤ لی بن- دکهنه جهژن، هدر چهنده خیلاف د دهمی بوونا وی دا د ناقبهرا مروشان دا ههیه، نهفه کهسی ژ پیشییان نه کرییه، ونه گهر نهو خیره کا خوری با، یان خیره کا بهرعقل با، سهلف - خودئ ژ وان رازی بت - ژ مه ههژیتر بوون وی چهندی بکهن، چونکی فیانا وان بو پیغهمهبری -سلاؤ لی بن- ومهزنکرننا وان بو وی ژ یا مه پتر بوو، وبهرئ وان پتر ل خیرئ بوو، وهما فیان ومهزنکرننا وی د هندی دایه گوهداری ودویکهفتنا وی بیته کرن، وفهرمانا وی بیته ب جهینان، وسوننه تا وی ناشکرا وفهشارتی بیته ساخکرن، ونهو بیته بهلافکرن یا نهو پی هاتییه هنارتن، و ب دلی ودهستی ونهزمانی جیهادل سهر وی چهندی بیته کرن، چونکی هندی نهفهیه نهوه ریازا پیشیین ئیکی ژ موهاجر ونه نصاریان ونه وین ب قهنجی دویکهفتنا وان کری..))^(۲) ب دویماهی هات د گهل هندهك کورتکرنئ.

وکهنن ونوی هندهك کتیب ونامه د ره ددا فی بیدعهیی دا هاتینه نفیسین، ونهو د سهر هندی را کو بیدعهیه وچافلینکرنه ژئ، نهو ری بو گیرانا هندهك مهولوودین دی ژئ فه دکهن، وهکی مهولوودا وهلی وشیخ ومهزنان، وگلهک دهر گهه بو خرابیی دئینه فه کرن.

۲ - تبهرکیبا ب جه وشوینوار وکسین مری وزیندی:

ژ بیدعهیین نوی: تبهرکیبا ب چیکریبانه، ونهو رهنگه که ژ رهنگین بوتبهریسییی، وتوره که پاته خور مالی مروقین ساویلکه پی کوم دکهن، وتبهرکی: خواستنا بهره که تییه، وبهره کهت: پهیدا کرنا خیرئ وزینده کرنا وییه د تشتی دا، وخواستنا

(۱) رسالة المورد في عمل المولد.

(۲) اقتضاء الصراط المستقیم (۲ / ۶۱۵) بتحقیق الدكتور ناصر العقل.

پیدا کرنا خیر و زیدہ کرنا وی ہما ژ وی دبت ییٰ نہو چہندہ دہستی دا وبشیت وی چہندی بکھت، کو خودایی پاک وبلندہ، ونہوہ بہرہ کہتی دبارینت وبنہجہ دکھت، وچیکری نہشیت بہرہ کہتی بدہت وپیدا کہت، ونہشیت بہیلست وبنہجہ کہت ژی، فیجا تہر کیبا ب جہ وشوینوار وکہسان - یین زیندی ومری - چی نابت، چونکی نہو یان شرکہ، نہ گہر وی باوہری ہہبت کو نہو تشت بہرہ کہتی ددہت، یان ریکہ بو شرکی، نہ گہر وی باوہری ہہبت کو سہرہدان ودہستکرن وفہمالینا وی تشتی دبتہ نہ گہرا پیدا بونا بہرہ کہتی ژ نک خودی.

ونہو صہحابیان د گہل پیغمبہری - سلاؤ لی بن - دکر دہمی موی وی وناقہ دہفی وی، وشتی ژ لہشی وی فہدبوو دکرہ تہرک، نہفہ تشتہ کی تایت بو ب وی فہ - سلاؤ لی بن - و صہحابیان مہزلکا وی وقہبری وی پشتی مرنا وی نہدکرہ تہرک، ووان قہستا وان جہان نہدکر یین وی نقیڑ لی کری یان لی روینشتی، دا بکہنہ تہرک، ووان کہسین چاک وہ کی نہبوو بہ کری وعومہری و صہحابیین دی نہ د ساخیا وان دا ونہ پشتی مرنا وان نہدکر نہ تہرک، ونہدچونہ شکہفتا حرائی دا نقیڑی یان دو عایان لی بکہن، ونہو نہدچونہ چیاپی طووری نہوی خودی د گہل موسایی ل سہر ناخفتی دا نقیڑی یان دو عایان لی بکہن، و ہر جہہ کی دی ژ یی جہین پیغمبہران لی یان ناقہیین ل سہر شوینواری پیغمبہرہ کی ژ پیغمبہران.

ہر وسائہ جہی پیغمبہری - سلاؤ لی بن نقیڑ لی دکر ل مہدینی، ول مہ کہہی و جہین دی ژی، چو جار ان کہسی ژ پیشیان دہست نہدکری وماچی نہدکر، فیجا نہ گہر نہو جہی نہو ب ہردو پیین خو یین پیروز دچوو سہر ونقیڑ لی دکر بو نومہتا وی دورست نہبت خو تیقہدہن وماچی بکہن، پا چ دی بو وی جہی نیتہ گوتن یی ٹیکی دی ژیلی وی نقیڑ لی کربت یان ل سہر نقست بت؟ مہعنا: ژ دینی ئیسلامی دئیتہ زانین کو ماچیکرن و خوتیقہدانا تشتہک ژ وان جہان نہ ژ شریعتی پیغمبہریہ - سلاؤ لی بن - (۱).

(۱) ہدی خز بدہ: اقتضاء الصراط المستقیم (۲ / ۷۹۵-۸۰۲) بتحقیق الدكتور ناصر العقل.

۳ - بیده‌ه‌یین د ده‌لیقه‌یا عیاده‌ت و خو‌نیزیکرنا بو نک خودی دا:

ئهو بیده‌ه‌یین د ده‌لیقه‌یا عیاده‌تان دا ل فی زه‌مانی دهر که‌فتین گه‌له‌کن، و بناخه د عیاده‌تان دا ده‌لیله، و بیّ ده‌لیل تشته‌ک ژ وان دورست نابت، وئهو یّ چو ده‌لیل ل سه‌ر نه‌بن ئهو بیده‌ه‌یه، ژ به‌ر گوتنا پیغه‌مبه‌ری - سلاؤ لی بن-: ﴿من عمل عملاً لیس علیه أمرنا فهو رد - هه‌چی یّ کاره‌کی دینی مه‌ پیّ نه‌هاتی بکه‌ت، ئهو یّ زقراندییه﴾^(۱).

وئهو عیاده‌تین نوکه دئینه‌کرن و چو ده‌لیل ل سه‌ر نه‌بن گه‌له‌کن، وه‌کی:

ده‌نگ بلندکرنا ب ئیه‌تی بو نفیژی: وه‌کی کو بیژت: من ئیه‌ته نه‌ز فلان نفیژی بو خودی بکه‌م...، وئه‌فه بیده‌ه‌یه، چونکی ئهو نه‌ ژ سونه‌تا پیغه‌مبه‌رییه - سلاؤ لی بن- و چونکی خودی دبیژت: ﴿قُلْ أَعْلَمُونَ اللَّهَ بِدِينِكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ - تو نه‌ی موحه‌مه‌د بیژه: ئه‌ری هوین دینی خو ووی تشتی د دلین خو دا ب خودی دده‌نه زاین، و خودی هه‌ر تشته‌کی ل عه‌سمانان و ل عه‌ردی هه‌ی دزانت؟ و خودی ب هه‌ر تشته‌کی یی پرزانیه﴾ (الحجرات: ۱۶).
وجهی ئیه‌تی دله، وئهو کاره‌کی دلییه نه‌ یی ئه‌زمانییه.

و ژ وان: زکری ب کۆم پشتی نفیژی، چونکی یا دورست ئه‌وه هه‌ر که‌سه‌ک ب تنی بو خو زکری بکه‌ت.

و ژ وان: داخوازکرنا خواندنا فاتحی ل هه‌لکه‌فتنا، و پشتی کرنا دوعایان، و بو مرییان.

و ژ وان: دانانا تازیان بو مرییان، و لیتانا زادی و کریکرنا قورنابخویان، هزرده‌کن ئه‌فه ژ تازی یی، و خیرا وی دگه‌هته‌مری، وئهو ب خو ئه‌وه هه‌می بیده‌ه‌نه و چو بناخه بو نین وئهو هنده‌ک قه‌ید و بارگرانیه خودی چو یی نه‌هنارتییه.

(۱) موسلم فه‌د گوهیژت.

وژوان: گېرانا ئاھەنگان ب ھەلکەفتىن دىنى، ۋەكى بىرھاتنا ئىسرائىل ۋە معراجى،
ۋىرھاتنا مەشەختىبونا پىغەمبەرى -سلاۋلى بن-، ۋگېرانا ئاھەنگان ل فان بىرھاتنا چو
بناخە د شرىعەتى دا بۆ نىنن.

وژوان: ئەو كارىن ل ھەيفارەجەبى چى دىن، ۋئەو عىبادەتەن بۆ فى ھەيفى دئىنە
تايەتكرن، ۋەكى كرنا ھندەك نقيژىن خىر ۋگرتنا ھندەك رۆژىين تايەت، ۋئەو ب
خو فى ھەيفى چو تىشى زىدەتر ژ ھەيفىن دى بۆ نىنە، نە رۆژى ۋنە نقيژ ۋنە دانا
قوربانان، ۋنە چو تىشى دى.

وژوان: ئەو رەنگىن زكرى يىن صوفىيان، ھەمى بىدەنە، چونكى ئەو د رەنگ
ۋدەمىن خو دا نە ۋەكى ۋى زكرىيە بى شرىعەت بى ھاتى.

وژوان: تايەتكرنا شەفا نىفا شەعبانى بۆ كرنا نقيژان، ۋرۆژا ۋى بۆ گرتنا
رۆژىيى، چونكى تىشەكى تايەت د ۋى چەندى دا ژ پىغەمبەرى -سلاۋلى بن-
نەھاتىيە فەگھاستن.

وژوان: ئاڧاكرنال سەر قەبران، ۋكرنا نقيژان ل نك، ۋسەرەدانا ۋان بۆ تىسەرك،
ۋتەۋەسسولا ب مرييان، ۋكارىن دى يىن شىرك تىدا ھەى، ۋسەرەدانا ژنكان بۆ
قەبران، د گەل كو پىغەمبەرى -سلاۋلى بن- لەغەت ل ۋان ژنان كرىيە يىن گەلەك
دچنە سەر قەبران، ۋئەۋىن شەمالكان ل سەر قەبران ھەلەكەن ۋنقيژان ل سەر دكەن.

ۋدوئىھىيى دى بىژىن: ھندى بىدەنە پۋستەبى كوفرىيە، ۋئەو زىدەكرنەكە ل دىنى
نە خودى ۋنە پىغەمبەرى ۋى دورست نە كرىيە، ۋبىدەنە ژ گونەھا مەزن خرابتە،
ۋكەيفاشەيتانى ب ۋى پت دئىت ژ گونەھىن مەزن، چونكى گونەھكار گونەھى
دكەت ۋئەو دزانت ئەفە گونەھە لەو ژى تۆبە دكەت، ۋبىدەنە چى بىدەنە دكەت
ۋھزر دكەت ئەفە دىندارىيە ئەو خو پى نىژىكى خودى دكەت، لەو ژى تۆبە ناكەت،
ۋبىدەنە سوننەتان رادكەن، ۋكرنا سوننەتان ۋخودانىن سوننەتى ل بەر خودانىن خو
رەش دكەت.

ۋبىدەنە مروفى ژ خودى دوير دكەت ۋتووشى غەزەب ۋجزادانا ۋى دكەت،
ۋئەو دىنە ئەگەرا خرابى ۋسەرداچوونا دلان.

۴ - ٺهه سه ره ده ريبا د گهل بيدعه چي دٺيٺه ڪرن:

سه ره دان وروينشتنا د گهل بيدعه چي حرامه، وهسا تي نه بت بو شيره تڪرن وديار ڪرنا خهله تيبا وي بت، چونڪي تيڪه ليبا د گهل وي ڪاره ڪي خراب ل وي دکهت بي تيڪه ليبا وي بڪهت، وئيشا وي فه دگرته هنده ڪين دي ڙي، وپيتشييه خه لڪ ل وان وخرابيبا وان بيٺه هشير ڪرن، ومهنا وان ڙ ڪرنا بيدعه يان بيٺه ڪرن، ٺه گهر نه يا فهر ل سهر زانايين موسلمانان وڪار بده ستين وان ٺه وه ٺه نه هيٺن بيدعه بيٺه ڪرن، وييدعه چيبان باشقه بدين، و ڙ خرابيبا بده نه پاش، چونڪي مه ترسييا وان ل سهر ئيسلامي يا دڙواره، ودقيت بيٺه زانين ڪو دهوله تين ڪوفري هاريڪارييا بيدعه چيبان ل سهر به لافڪرنا بيدعه يين وان دکهن، وب ههمي رپڪان پشته ٺانيبا وان ل سهر هندي دکهن، چونڪي نه هيٺانا ئيسلامي وڪريٽڪرنا رويي وي د وي چه ندي دا هه يه.

دوعايي ڙ خودي دکهين ڪو ٺهه ديني خو ب سهر بيخت، وپه يقا خو بلند بڪهت و دوڙ مينن خو شهر مزار بڪهت، وسلاڙ ل پيغه مبهري مه وهه ٺال وبنه مالا وي بن.

ناھەرۆك

بەرپەر	بابەت
۵	پېشگۆتن
۷	دەرگەھى ئېكى: دەرگەھەك بۆ قەكۆلبنا عەقىدى
۹	ناقېرا ئېكى: رامانا عەقىدى وئاشكەراكرنا گرنگىيا وى، كو ئەوہ بناخەيى دىن ل سەر دئىتە ئاڧاكرن.
۱۲	ناقېرا دووى: ژىدەرېن عەقىدەيا دورست، ورېياز پېشيان د پېشخستنا وى دا.
۱۴	ناقېرا سىي: لادان ژ عەقىدى، ورېكېن خۇباراستنا ژ وى لادانى.
۲۱	دەرگەھى دووى: پامان وپەنگېن تەوحىدى
	۱ - تەوحىدا خوداينىي (روبوبىيەتى)
۲۳	ناقېرا ئېكى: ئاشكەراكرنا رامانا تەوحىدا خوداينىي، وكو ئەو خورستىيە وبوتپەرېسان باوہرى پى ھەبوو.
۲۷	ناقېرا دووى: ئاشكەراكرنا رامانا پەيڧا (الرب - خودا) د قورئان وسوننەتى دا، ودىتنا مللەتېن سەرداچووى بۆ مەسەلا خوداينىي، ورەد ل سەر وان.
۳۳	ناقېرا سىي: ئاشكەراكرنا خۆب دەستقەبەردان وگۇھدارىيا گەردوونى بۆ خودى.
۳۶	ناقېرا چارى: ئاشكەراكرنا رېياز قورئانى د بنەجھكرنا ئېكىنيا خودى د ئافراندىن ورزقدانى وئشتېن دى دا.
	ناقېرا پېنجى: ئاشكەراكرن كو تەوحىدا خوداينىي (روبوبىيەتى)

۴۰	تەوحیدا پەرستنی (ئولووهییەتی) دخوازت.
	۲ - تەوحیدا پەرستنی
۴۷	ناڤرا ئیکی: رامانا تەوحیدا پەرستنی، وکو ئەو گازییا پیغەمبەران بوو.
	ناڤرا دووی: شاهەدان: رامانا وی - ستوین وی - شەرتین وی -
۵۰	پیشقیین وی - پیشکیین وی.
	ناڤرا سییی: شریعت دانان: حەلالکرن - حەرامکرن - حەقی
۶۰	خودی.
۶۳	ناڤرا چاری: پەرستن: رامانا وی - رەنگین وی - بەرفرەهییا وی.
	ناڤرا پینجی: ئاشکەرا کرنا ھندەك تیگەھشتین خەلەت د دەر حەقا
	توخویدانا پەرستنی دا (وہ کی کیمکرنا رامانا پەرستنی یان
۶۵	زیدە ب ناڤ ڤە چوونا تیدا).
	ناڤرا شەشی: ئاشکەرا کرنا بناخەیین پەرستنا دورست: ڤیان - ترس
۶۷	وخۆ ب دەستڤە بەردان - ھیڤی.
۶۹	۳ - تەوحیدا ناڤ و سالۆخەتان
	ئیک: دەلیل ژ کیتاب و سوننەت و عەقلی ل سەر بنەجھییا ناڤ
۷۱	و سالۆخەتان.
۷۶	دو: ریبازا سونیان د دەر حەقا ناڤ و سالۆخەتین خودی دا.
	سی: بەرسڤا وان یین باوهریی ب ناڤ و سالۆخەتان نەئینت، یان
۷۷	باوهریی ب ھندەك ژ وان نەئینت.
	دەرگەھن سییی: دیارکرنا شرک وچەپدانن د دژینا مرۆڤینییی
۸۳	دا، وچەندەك ژ دیرۆکا کوفر و نلحاد و شرک و نفاقن
۸۵	ناڤرا ئیکی: چەپدان د ژینا گەلان دا.
۸۹	ناڤرا دووی: شرک، دانەناسینا وی، ورەنگین وی.
۹۶	ناڤرا سییی: کوفر، دانەناسینا وی، ورەنگین وی.

۱۰۰	ناڤرا چاری: نفاق، دانه ناسینا وی، وره نگیڼ وی.
	ناڤرا پیڼجی: دیار کرنا راستیا جاهلییه تی، فاسقی، سهر داچوونی،
۱۰۶	دهر که فتنا ژ ئیسلامی، پشکین وی وئه حکامین وی.
	دهر گه هس چارن: نه و گۆتن وکریارین دژن تهویدین یان
۱۱۳	تهویدین کییم دکهن
	ناڤرا ئیککی: خوئینانه دهرا ب زانینا غه بیی ب خواندنا دهستی و فنجانی،
۱۱۵	وستیر ناسیی. هتد.
۱۱۷	ناڤرا دووی: سیره به نندی و خیفزانکی.
	ناڤرا سیی: پیشکیشکرنا قوربان ونه زر و دیاریان بو قهر و مه زاران،
۱۲۲	ومه زکرنا وان.
۱۲۷	ناڤرا چاری: مه زکرنا په بکهر و وینه یین بو بیرئینان هاتینه چکلاندن.
۱۲۹	ناڤرا پیڼجی: ترانه کرنا ب دینی و سفک کرنا پیروزیین وی.
۱۳۲	ناڤرا شه شی: حوکم کرنا ب وی تشتی خودی نه ئینابه خواری.
۱۴۰	ناڤرا حدفتی: دانه خو یا مافی شریعه تدانان و حه لالکرن و حه رامکرنی.
	ناڤرا هه شتی: چوونا د ناڤر ریزین مه زهه بین ئیلحدادی و پارتین جاهلی
۱۴۴	دا.
۱۵۰	ناڤرا نه هی: به ریخودانا ماددی بو ژینی.
۱۵۴	ناڤرا ده هی: عه زماندن و نقشتی.
	ناڤرا یازدی: سویند خوارنا نه ب خودی، و خواستنا ته وه سسول
۱۵۸	وهاریکارییی ژ چیکرییان.
	دهر گه هس پیڼجی: د ناشکهر اکرنا وی تشتی دا یین دقیت مرؤقی
	باوهری یین هه بت د دهر حه قا پیغه مبهری دا - سلؤل بن - و بنه مال
۱۶۷	وصه حابییین وی

	ناڤبرا ئيكي: فەربوونا فيان ومەزنكرنا پيغەمبەرى، وپاشقەلیدانا ژ (غلو) وزیدە بلندكرنا وی، وئاشكەراكرنا بهایی وی سلاڤلی بن.
۱۶۹	
۱۷۷	ناڤبرا دووی: فەربوونا گوهداری وچاڤلیكرنا وی.
۱۸۷	ناڤبرا سییی: دورستییا سلاڤكرنا ل وی.
	ناڤبرا چاری: بهایی بنەمالا وی، وتشتی بو وان فەر بت بی کیمکرن یان زیدە كرنا بهایی وان.
۱۸۲	
	ناڤبرا پینجی: بهایی صەحابیان وتشتی دڤیت مرۆڤی باوهری بی هەبت د دەر حەقا وان دا، وبوچوونا سوننییان د وی دا یا د ناڤهرا وان دا چیبووی.
۱۸۵	
	ناڤبرا شەشی: پاشقەلیدانا ژ گوتنا خەبەران بو صەحابی وئیمامین سەرپرست.
۱۹۴	
۱۹۹	دەرگەھەن شەشی: بیدعە
۲۰۱	ناڤبرا ئيكي: پیناسەیا بیدعەیی، رەنگین وی، ئەحکامین وی.
	ناڤبرا دووی: دەرکەفتنا بیدعەیان د ژینا موسلمانان دا، وئەگەرین وی چەندی.
۲۰۶	
	ناڤبرا سییی: هەلوپستی ئومەتا ئیسلامی ژ بیدعەچییان، ومەنەهەجی سوننییان د رەددا وان دا.
۲۱۲	
۲۱۶	ناڤبرا چاری: ئاخفتن ل سەر ھندەك نمونەیان ژ بیدعەیین هەڤچاخ:
۲۱۶	۱ - گپرا ناھەنگین مەولوودا پيغەمبەری.
۲۱۸	۲ - تەپرکییا ب جھ وشوینوارین مرییان.
	۳ - بیدعەیین د دەلیقەیا عیبادەت وخونیزیکرنا بو نک خودی دا.
۲۲۵	
۲۲۲	۴ - سەرەدەرییا د گەل بیدعەچییان

